

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 716
Παρασκευή
23 Ιουνίου 2000
Δρχ. 700

Η Ελλάδα στην ΟΝΕ Και μετά;

13 ΔΕΚ. 2000

Ε, ΡΕ ΔΟΞΕΣ...

ΑΠΟ ΕΛΛΑΔΙΣΤΑΝ
ΓΙΝΑΜΕ
ΕΥΡΩΠΑΪΣΤΑΝ...

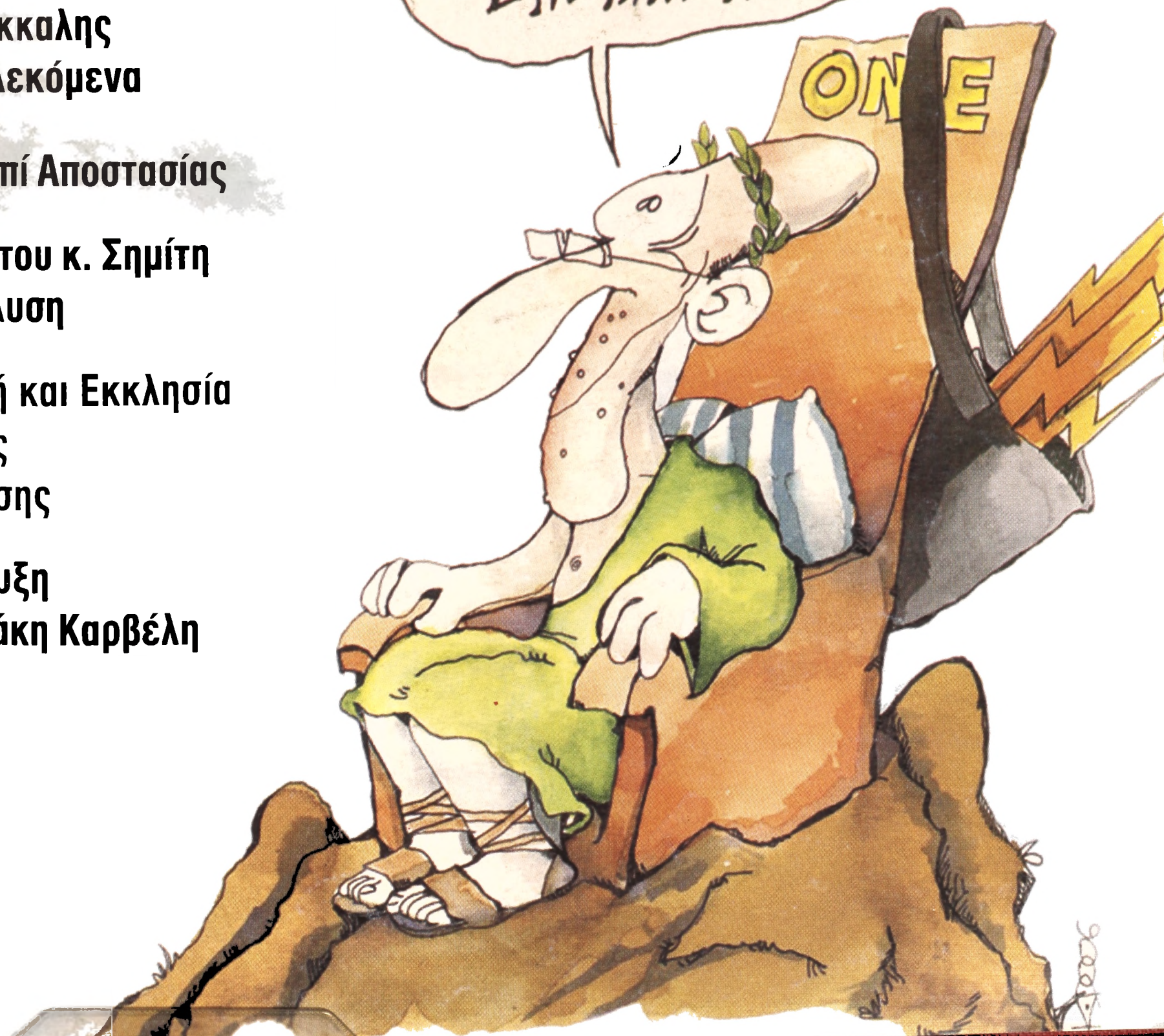
17N - Κόκκαλης
και διαπλεκόμενα

Ο Ρόκο επί Αποστασίας

Η ομιλία του κ. Σημίτη
- μια ανάλυση

Πολιτική και Εκκλησία
- σχέσεις
εξάρτησης

Συνέντευξη
με τον Τάκη Καρβέλη

Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΟΝΕ

Η ΕΙΣΟΔΟΣ μας στο ευρωπαϊκό κλαμπ των ισχυρών και του ευρώ είναι πλέον γεγονός και θα ήταν μικρόψυχο να μην αναγνωρίσει κανείς ότι η κυβέρνηση δούλεψε συστηματικά για να επιτύχει έναν δύσκολο στόχο και για να αναβαθμίσει το status της χώρας διεθνώς. Θα ήταν όμως εξίσου αφελές αν εφησυχάζαμε μετά την «επιτυχία» μας δεδομένου ότι και για μας και για τους υπόλοιπους εταίρους μας μόλις τώρα αναφύονται τα προβλήματα και δημιουργούνται οι κίνδυνοι.

ΩΣΤΟΣΟ σε ποιάν Ευρώπη μπήκαμε ευτυχείς, υπερήφανοι αλλά και ολίγον ταρακισμένοι λόγω των χρόνιων βαλκανικών συμπλεγμάτων; Στην Ευρώπη του γαλλογερμανικού άξονα και της Bundesbank, στην Ευρώπη των δύο ταχυτήτων, στην Ευρώπη της ανεργίας και της κοινωνίας των δύο τρίτων, ή σε εκείνην των φυλετικών διακρίσεων προκαταλήψεων, της ξеноφοβίας και του ρατσισμού; Μ' άλλα λόγια για αυτό που θέλουμε να πούμε είναι πως ολόκληρη η ενέργεια και η ναρκισσεύμενη εμμονή της κυβέρνησης έχουν εστιασθεί σε μικροοικονομικούς και μακροοικονομικούς δείκτες, σε κάποια δημοσιονομικά μεγέθη, ή σε ευάριθμες λογαριθμικές ποσοστώσεις. Και μόνο.

ΕΠΙΣΗΣ οι επίσημοι εκπρόσωποί μας στην ευρωπαϊκή οικογένεια ουδόλως μεριμνούν για τα βαθύτερα ιδεολογικά χαρακτηριστικά αυτής ακριβώς της οικογένειας η οποία οφείλει ν' αναγνωρίσει έντιμα προγόνους και επιγόνους, παιδιά αλλά και αποπαίδια. Εκεί λοιπόν έγκειται η ένσταση. Η ενωμένη Ευρώπη εξακολουθεί να αποτελεί ένα μείζον στοίχημα, αλλά κι ένα αμείλικτο ερωτηματικό. Και εμείς οφείλουμε να είμαστε λιγότερο αφελείς και περισσότερο παρεμβατικοί· λιγότερο φοροδεείς και περισσότερο αγωνιστικοί και μαχητές. Η Ευρώπη πρέπει ανά πάσα στιγμή να διαπραγματεύεται τη θέση της απέναντι μιας πανίσχυρης και υπερπροστατευτικής Αμερικής.

ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ λοιπόν σε μια νέα αρχή και σε μian εξελισσόμενη κρίση. Γιατί μπορεί στο εσωτερικό οι εξημμένοι ρασοφόροι να φανατίζουν ένα ευμετάβλητο κοινό με πρόσχημα τις χωροφυλακίστικες ταυτότητες αλλά και η Ευρώπη ολόκληρη αναζητεί εναγώνια τη συλλογική αλλά και την επιμερισμένη της ταυτότητα.

ΟΙ ΡΑΓΔΑΙΕΣ τεχνολογικές ανακατατάξεις αλλάζουν δραματικά το πολιτικοοικονομικό τοπίο. Ο τρίτος κόσμος παραμένει το μεγάλο θύμα και το σταθερό υποκείμενο εκμετάλλευσης εκ μέρους των τέως(;) αποικιοκρατικών δυνάμεων. Το επονείδιστο φορτηγό-ψυγείο του Ντόβερ δείχνει αφενός την αναλγησία εκ μέρους των ευρω-χορτάτων «πολιτών» και αφετέρου την υποκρισία των ευρω-κυβερνητήτων τους. Μαζί με την λύπη του, ο Τόνυ Μπλάιρ υπογράμμισε ότι θα ενταθούν τ' αστυνομικά μέτρα ώστε να παταχθεί οριστικά η λαθρομετανάστευση. Όμως με βία δεν τιθασεύεται το δικαίωμα των παριών του τρίτου κόσμου σ' ένα καλύτερο μέλλον, ούτε προστατεύεται η ευρωπαϊκή ευμάρεια με τελωνειακές απαγορεύσεις.

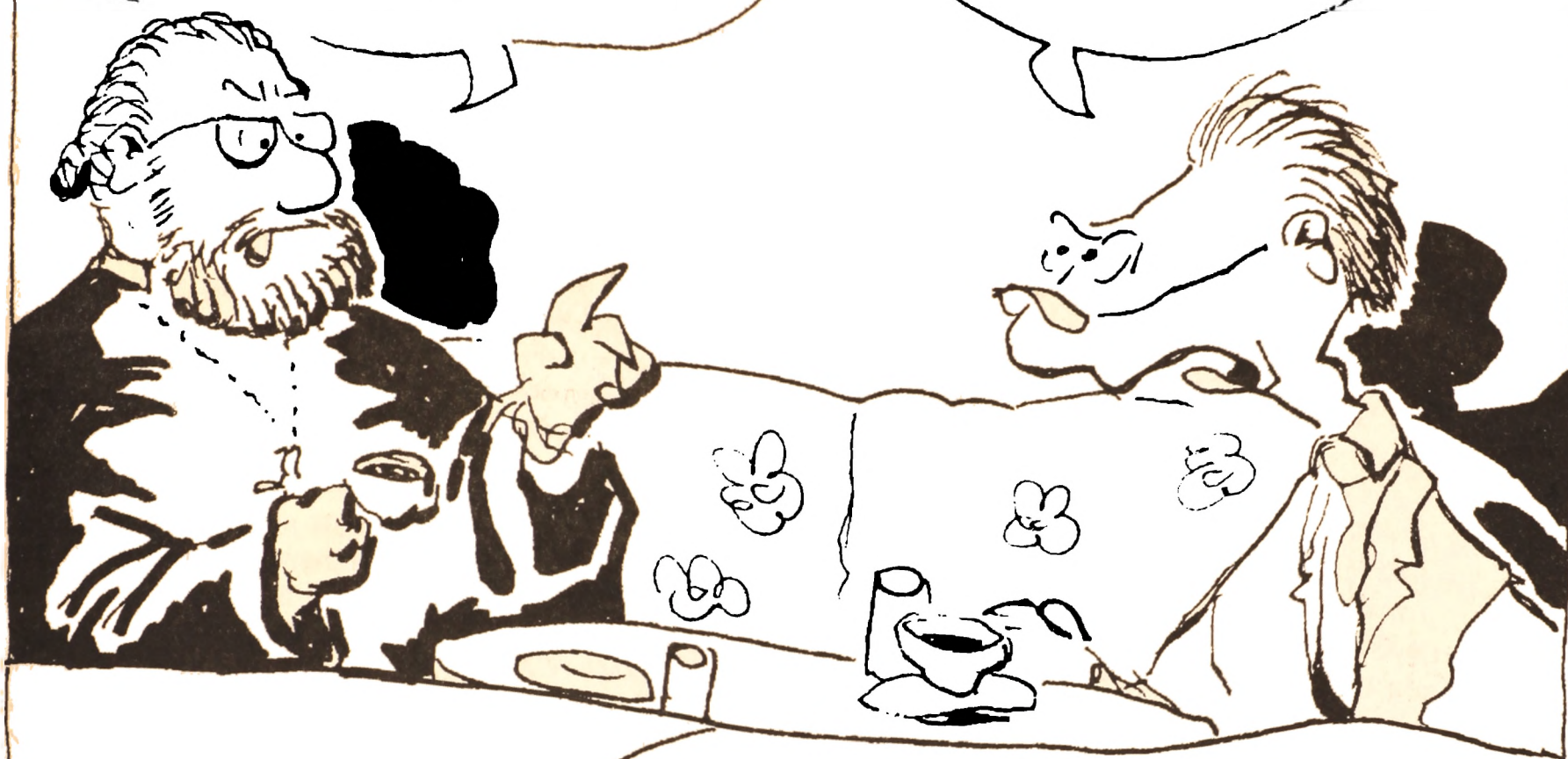
ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ της παγκοσμιοποίησης και της γιγαντιαίας διακίνησης ανθρώπων και ιδεών σ' όλον τον πλανήτη, είναι παράλογο να διεκδικούν τα εθνικά κράτη την φυλετική καθαρότητα των πολιτών τους. Όσο περισσότερο θα αυξάνονται οι πεινασμένοι κι οι απελπισμένοι του πλανήτη τόσο λιγότερο θα επαρκούν τα μέτρα των διαφόρων κ. Μπλαιρ ή Σρέντερ. Πώς να το κάνουμε: η πρόοδος δεν μπορεί να είναι μονοδιάστατη ή μισανθρωπική.

ΠΡΟΣ ΑΥΤΕΣ τις κατευθύνσεις η ελληνική κοινωνία -πέραν των κυβερνητικών δηλώσεων και πανηγυρισμών- πρέπει να πείσει ότι διαθέτει τη βούληση να εκσυγχρονιστεί. Η κοινωνία μας όμως είναι ανενημέρωτη και οπισθοδρομική, αδυνατεί να συλλάβει και να ερμηνεύσει τα νέα δεδομένα· αρνείται δηλαδή να εκτεθεί και να ζήσει την εποχή της.

ΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΝΑΙΣΘΗΣΙΑ

ΑΓΑΠΗΤΕ, ΕΙΠΑΤΕ ΤΟ
ΠΡΟΘΥΠΟΥΡΓΟ ΟΤΙ ΔΕΘΝ
ΟΠΩΣ ΑΥΤΟΣ ΥΠΟΧΕΡΗΣΕΙ
ΑΜΕΣΩΣ

ΜΑ ΤΙ ΛΕΤΕ
ΤΩΡΑ ΚΥΡΙΕ.;

ΕΝ ΤΟΙΑΥΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ
ΚΑΙ ΗΜΕΙΣ ΘΑ ΑΝΑΓΚΑΣΘΟΜΕΝ
ΝΑ ΣΤΕΙΛΟΜΕΝ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ
ΕΥΣΕΒΙΟΝ ΕΙΣ ΒΡΥΞΕΛΛΑΣ
ΟΠΩΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΕΙ ΤΑΣ
ΘΕΣΕΙΣ ΜΑΣ...

Η Ελλάδα στην ΟΝΕ – ο Χριστόδουλος βαττολογεί... (“εν ταις συναγωγαίς και ταις ρύμαις”)

ΤΟ ΕΥΡΩ, λοιπόν, θα φέρει «θεαματικές αλλαγές» στην καθημερινή μας ζωή – στους μισθούς, τις συντάξεις, τις καταθέσεις, τα δάνεια, τους φόρους, τις τιμές, κ.λπ. Αυτό είναι κάτι το αναμενόμενο, αφού, από την 1η Ιανουαρίου 2002 όλες οι συναλλαγές μας θα γίνονται στο ενιαίο αυτό νόμισμα... Όμως, τι ακριβώς σημαίνει η ένταξη της χώρας στη ζώνη του ευρώ; Κατά τον πρωθυπουργό Κ. Σημίτη, σημαίνει δύο πράγματα: Την επίτευξη ενός υψηλού στόχου (ύστερα από μακρές και επίπονες προσπάθειες – αλλά και θυσίες...) και την, εκ των πραγμάτων, ποιοτική αναβάθμιση του επιπέδου της χώρας. «Η Ελλάδα είναι σήμερα μέλος του κεντρικού πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης» – είπε.

ΕΙΝΑΙ, όμως, ακριβώς έτσι; Ένας καλοπροαίρετος αριστερός θα έλεγε: Qui vinta venia... Αντιθέτως, ένα «ορθόδοξος αριστερός» (από αυτούς που ζητούν τη διάλυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχουν ήδη ευθυγραμισθεί με τον Χριστόδουλο...) θα επαναλάβει τα γνωστά περί «διευθυντηρίου των Βρυξελλών» και απεμπολήσεως κάθε έννοιας εθνικής ανεξαρτησίας.

Για την Ευρώπη των πολλών ταχυτήτων – τι ακριβώς λέμε;...

ΑΣΦΑΛΩΣ, πολλά θα εξαρτηθούν από τη λεγομένη «διατηρησιμότητα», από το αν, δηλαδή, θα μπορέσουμε να κρατήσουμε τα όσα ήδη πετύχαμε, συνδυάζοντας ανάπτυξη με κοινωνική συνοχή. Τα προβλήματα, ωστόσο, παραμένουν πολλά: Το πρώτο αναφέρεται στην ελληνική θέση ως προς τις επερχόμενες θεσμικές και πολιτικές αλλαγές που ήδη αποτελούν αντικείμενο έντονων αντιπαράθεσεων μεταξύ των ευρωπαίων εταίρων μας: Τι είδους Ευρώπη θέλουμε; Συμφωνούμε με την πρόταση Φίσερ για Ομόσπονδη Ευρώπη, με δική της πολιτική, απαλλαγμένη (ώς ένα βαθμό...) από την αμερικανική κηδεμονία;

ΑΛΛΑ ΚΑΙ τι λέμε σε σχέση με την «κοινωνική συνοχή», τον ρόλο του εθνικού κράτους; Μπορείς να μιλάς για τον ρόλο αυτό, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης; και αν αναφέρεσαι στην ανάγκη «παρεμβάσεων» (για «περισσότερη δημοκρατία, περισσότερη δικαιοσύνη», «περισσότερη δημιουργικότητα, κ.λπ.), είναι δυνατόν οι παρεμβάσεις αυτές να έχουν «εθνικό» – και όχι «υπερεθνικό» – χαρακτήρα;

ΚΑΙ ΩΣ προς το θέμα της θεσμικής ανασυγκρότησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εν όψει και της διεύρυνσής της), ο πρωθυπουργός αρκέσθηκε να δηλώσει (στο Ζάμπειο) ότι η πρόταση Φίσερ για Ομοσπονδία πρέπει ν' αποτελέσει αντικείμενο βαρύτατου προβληματισμού: «Το ερώτημα “ποια Ευρώπη θέλουμε;” –τόνισε– μπαίνει όλο και πιο επιτακτικά.

Και μεις πρέπει ν' απαντήσουμε, έστω σε κάποιο καταληκτικό στάδιο του προβληματισμού μας, πάντως χωρίς υπεκφυγές»...

ΟΣΟ ΓΙΑ την «Ευρώπη των πολλών ταχυτήτων», εντύπωση προκάλεσε η άποψη του υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών Γιάννου Παπαντωνίου, όπως, τουλάχιστον, την «κατάλαβαν» οι περισσότεροι από το ακροατήριό του, στο Ζάμπειο: Αφού «κλειδώσαμε» την ένταξή μας στην ΟΝΕ, ε, δεν θα μας πείραζε και τόσο η ύπαρξη μιας Ευρώπης πολλών ταχυτήτων, εφ' όσον εμείς (η Ελλάδα) θα ήμασταν στην πρώτη ταχύτητα... Όσο για τον σταδιακό περιορισμό του βέτο (κάτι που, επί χρόνια, αποτελούσε «ταμπού» για την ελληνική εξωτερική πολιτική), ο Γ. Παπαντωνίου άφησε επίσης να νοηθεί ότι, επιτέλους, *ουκ έστι προς θάνατον*, αν υιοθετηθεί η αρχή της πλειοψηφίας, εφόσον η διεύρυνση δεν πρέπει ν' ανακόψει την πορεία εμβάθυνσης της Ένωσης... Επιμύθιο: Τώρα το παίζουμε «ισχυρή δύναμη», τώρα –για να επανέλθουμε στα όσα δήλωσε ο κ. Σημίτης– «ανήκουμε στον κεντρικό πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Απορία: Είμαστε βέβαιοι γι' αυτό;

Όταν ο «ακροδεξιός Χριστόδουλος» χαιρετίζει την ένταξή μας στην ΟΝΕ...

ΠΑΡΑΜΟΝΗ του συλλαλητηρίου της Τετάρτης στην Αθήνα, ο κ. Χριστόδουλος σκέφτηκε πως πρέπει να εκφράσει και αυτός «χαράν» για την ένταξη της χώρας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση! Ο άνθρωπος που έσυρε τα εξ αμάξης κατά των «διανοουμένων», των «τεχνοκρατών», των «ευρωλιγούρηδων» (κοντολογίς κατά της Ευρώπης και του ευρωπαϊκού γίγνεσθαι) ενεθυμήθη την τακτική των υποκριτών και φαρισαίων «εν ταις συναγωγαίς και εν ταις ρύμαις»... και απέστειλε συγχαρητήριο τηλεγράφημα στην κυβέρνηση! Θα πείτε δικαίωμά του να βαττολογεί. Αλλά και δικαίωμα ημών – των μελωδούντων... – να τον κρίνουμε, κατά τα έργα του!

ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ «επίτευγμα» του κ. Χριστόδουλου και του περί αυτόν κλήρου να εμφανίσουν τον Νίκο Σηφουνάκη, υπουργό Αιγαίου, έτοιμο «ν' απαλείψει τον σταυρό από την ελληνική σημαία»! Αλλά βρήκαν τον δάσκαλό τους: «Ο ακροδεξιός Χριστόδουλος (δήλωσε ο Ν. Σηφουνάκης) καλύτερα να μην ομιλεί περί ελληνικής σημαίας... Όταν άλλοι, στα χρόνια της επάρατης χούντας, μάχονταν για την ελευθερία και τη δημοκρατία, ο Χριστόδουλος και οι περί αυτόν κατέβαζαν την ελληνική σημαία και ύψωναν την σημαία του πουλιού... Συνεπώς καλύτερα να σιωπούν, γιατί αν ανοίξουμε το κεφάλι

λαιο αυτό, θα έχουμε πολλά να πούμε... [Όπως είναι γνωστό, ο κ. Χριστόδουλος διετέλεσε –μεταξύ άλλων– γραμματέας της «αριστίνδην ιεράς συνόδου», που είχε... φιλοτεχνήσει ο «αδελφός» Στέλιος Παττακός.

...και επιχειρεί να παγιδεύσει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας κ. Στεφανόπουλο!

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, ο αγιότατος Χριστόδουλος έχει πλέον πεισθεί ότι –παρά τα συλλαλητήρια, παρά τη «χρησιμοποίηση» του Παπαφλέσσα, του Αθανασίου Διάκου, του Κοσμά του Αιτωλού κ.λπ.– η μάχη για τις ταυτότητες έχει οριστικά χαθεί. Και όχι μόνον αυτό. Η κυβέρνηση φέρεται αποφασισμένη να κόψει τον βήχα στην προσπάθεια της Ιεράς Συνόδου να έχει λόγο στην πολιτική διακυβέρνηση της χώρας, αλλά και στη διεκδίκηση «πολιτισμικής ηγεμονίας»...

ΤΩΡΑ, από πλευράς Χριστόδουλου, αφήνεται να διαρρεύσει ότι επόμενο βήμα της Ι. Συνόδου είναι η συλλογή 5 εκατομμυρίων υπογραφών, οι οποίες θα κατατεθούν στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, προκειμένου να τον εξαναγκάσουν σε παραίτηση, με επακόλουθο την παραίτηση της κυβέρνησης Σημίτη. Ο Χριστόδουλος πιστεύει, ότι στον εκβιασμό του αυτό, θα βρει «συναντίληψη» από ένα στελέχη της Νέας Δημοκρατίας, ίσως και του ΚΚΕ (!), αν όχι και από τους λεγόμενους «γεφυροποιούς» (Βενιζέλο, Λαλιώτη, κ.ά.) του κυβερνώντος ΠΑΣΟΚ.

ΤΟ «ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ», ωστόσο, δεν πρόκειται να επιτύχει. Κάποια στιγμή, όταν καταλαγιάσει ο κουρνιαχτός της δημιουργίας και αγυρτίας, ακόμα και το «χριστεπώνυμον πλήρωμα» θ' αντιληφθεί ότι το έθνος δεν κινδυνεύει από την Ευρώπη ή την ΟΝΕ, αλλά από μία δράκα «μπαλσαμωμένων δεσποτάδων» οι οποίοι, εν έτει 2000, θέλουν ν' αναστήσουν το... Βυζάντιο, διάβαζε την «Ελλάδα Ελλήνων Χριστιανών» (της χούντας), την Ελλάδα της καθυστέρησης, της πρόληψης και του σκοταδισμού. Τότε, αυτό το «χριστεπώνυμον πλήρωμα» θα τους πει: «Σας μάθαμε! Σας μάθαμε!»

ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, η ζωή προχωρεί:

– Ο Ραούφ Ντενκτάς αρνείται να δεσμευτεί ότι θα μετάσχει στον επόμενο γύρο συνομιλιών, που έχουν προγραμματίσει οι Ηνωμένες Πολιτείες, στη Γενεύη, για τις 5 Ιουλίου.

– Το ΚΚΕ οργανώνει «παγκόσμια συνάντηση» κομμουνιστικών και εργατικών κομμάτων, στην Αθήνα, στην οποία θα πάρουν μέρος 64 αντιπροσωπείες από 55 χώρες. Στόχος: «Η ανάδειξη της κομμουνιστικής ταυτότητας στην ενίσχυση της αλληλεγγύης και της κοινής δράσης κομμουνιστικών και εργατικών κομμάτων». (Πολύς λόγος για... «ταυτότητες», δηλαδή.)

– Κάποιο «σκάκι» φαίνεται ότι παίζεται, μέσω Αθήνας (με συμμετοχή Αμερικανών, Ρώσων), για την εθελοντική απομάκρυνση του Μιλόσεβιτς από την εξουσία, με αντάλλαγμα εγγυήσεις για την ασφάλεια και την περιουσία του. Οι πληροφορίες, ωστόσο, διαψεύδονται...

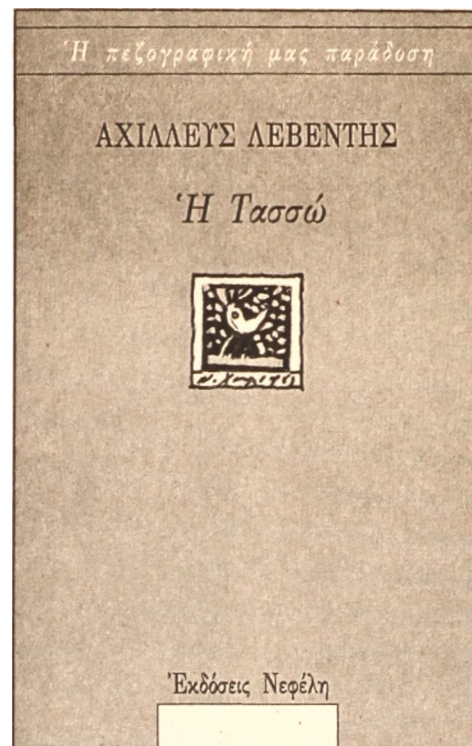
ANTHΝΩΡ

Η πεζογραφική μας παράδοση

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: ΝΑΣΟΣ ΒΑΓΕΝΑΣ

ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΛΕΒΕΝΤΗΣ

Η Τασσώ

Ελάχιστα γνωστός στην εποχή του και λησμονημένος μετά το θάνατό του, ο Αχιλλεύς Λεβέντης με το μυθιστόρημά του *Η Τασσώ* (1858) αποδεικνύεται σήμερα ένας προικισμένος πεζογράφος της ρομαντικής μας εποχής, πρόδρομος του ελληνικού ψυχολογικού αφηγήματος. Εφαρμόζοντας επιλεκτικά τις αρχές της Φυσιογνωμικής (σύμφωνα με την οποία ο ψυχικός κόσμος του ανθρώπου καθρεφτίζεται στη μορφή του), ο Λεβέντης αφηγείται ένα πλούσιο σε εσωτερικές συγκρούσεις ερωτικό δράμα, κατά τη διάρκεια του οποίου η ηρωίδα βιώνει την εμπειρία ενός συμπυκνωμένου και τραγικού Bildungsroman. Χάρη στις ψυχογραφικές του ικανότητες ο Λεβέντης μπορεί να θεωρηθεί, μαζί με άλλους πεζογράφους της εποχής (Αλέξανδρο Σούτσο, Γρηγόριο Παλαιολόγο, Ιάκωβο Πιτσιπίο και Παύλο Καλλιγά), φορέας μιας πρώιμης ρεαλιστικής συνείδησης.

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 • ΑΘΗΝΑ 10680

ΤΗΛ. 3607.744 • FAX 3623.093

E-mail: nefeli-p@otenet.gr • www: nefeli-books.gr

ΔΙΑΠΛΟΚΕΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ

Όπως διαβάσαμε στον ημερήσιο Τύπο, ο Αρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος οραματίζεται την ίδρυση Πανεπιστημίου σε συνεργασία με τον Δημοσιογραφικό Οργανισμό Λαμπράκη. Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες «η *συμμαχία Εκκλησίας-ΔΟΛ* αποσκοπεί στην *ευκολότερη εξασφάλιση των κονδυλίων*» από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Να λοιπόν που τώρα αποκαλύπτονται οι λόγοι για τους οποίους ο πανιερώτατος Σταύρος Ψυχάρης ανέλαβε μάχιμη θέση στο Άγιον Όρος. Είναι γεγονός ότι ο κ. Λαμπράκης βλέπει πάντα μακριά, πολύ μακριά...
Γ.Δ.

ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ ΟΤΙ...

- η γνήσια επιστολή της 17N έγραφε μόνο «*δολοφονήσαμε τον βρετανό ακόλουθο επειδή έτσι μας είπαν*», αλλά η CIA την θεώρησε φτωχή κι έτσι έγραψαν άλλες πέντε σελίδες για να διασώσουν το κύρος της οργάνωσης;
- η Αρχιεπισκοπή Αθηνών θα κάνει διαγωνισμό εμβλήματος με θέμα τον Χριστόδουλο, τον Μέγα Αλέξανδρο και ίσως τον Χατζηφώτη;
- ο Καρατζαφέρης απεκάλεσε τον Σπηλιωτόπουλο Σαλώμη επειδή του διέφευγε εκείνη την στιγμή πώς λεγόταν ο βασιλιάς;

ΕΧΕΙ Ο ΚΑΙΡΟΣ ΓΥΡΙΣΜΑΤΑ...

Η ονομαστική ψηφοφορία που έγινε την Τρίτη το βράδυ στη Βουλή για την έγκριση του ιπποδρομιακού στοιχήματος αποδεικνύει ότι η ευθύνη για τα διαπλεκόμενα δεν βαρύνει πλέον μόνον τα ηγετικά κλιμάκια της κυβέρνησης, αλλά και την κοινοβουλευτική ομάδα και τα άλλα στελέχη του ΠΑΣΟΚ. Της ονομαστικής ψηφοφορίας προηγήθηκε έντονη συζήτηση, κατά τη διάρκεια της οποίας η Νέα Δημοκρατία αντέδρασε έντονα στις μεθοδεύσεις της κυβέρνησης, επειδή, όπως επεσήμαναν βουλευτές της, οι διατάξεις του διεθνούς διαγωνισμού που προκήρυξε ο ΟΔΙΕ, (Οργανισμός Διεξαγωγής Ιπποδρομιών Ελλάδος) «*φωτογραφίζουν*» τον Σωκράτη Κόκκαλη και μέσω αυτών μεθοδεύεται η ανάθεση και του νέου στοιχήματος στην Ιντραλόντ. Ο διεθνής διαγωνισμός αφορά την κατασκευή νέων ιπποδρόμων και την ανάληψη του ιπποδρομια-

κού στοιχήματος. Φυσικά, οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ αγόρευαν διαφωνώντας με τα επιχειρήματα της αντιπολίτευσης και προχώρησαν στην ονομαστική έγκριση και υπερψήφισαν των σχετικών -και δύσσομων- διατάξεων. Δεν ήγειραν αμφιβολίες οι κοινοβουλευτικοί άνδρες του κυβερνώντος κόμματος και υπερψήφισαν τις προταθείσες διατάξεις. Οι άνθρωποι έκριναν προφανώς ότι ο πανταχόθεν βαλλόμενος Κόκκαλης έχει ανάγκη τα 550 δισ. που σύμφωνα με τους μετριοπαθέστερους υπολογισμούς θα του αποφέρει σε πρώτη φάση το στοίχημα. Όταν με τον καιρό -που έχει γυρίσματα- θα εκτεθεί για τα καλά ο -διά της απάτης- διαβόητος αρχιερέας της διαπλοκής, θα παριστάνουν για άλλη μια φορά τις μωρές παρθένες; Θα ψάλλουν και πάλι σε νέο τονισμό το κοντάκιο του «*βρώμικου '89*»;
Ω

«ΤΟΥ ΣΤΡΑΒΟΥ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ»

Για να λέμε και του στραβού το δίκαιο, η Κυβέρνηση στο θέμα των ταυτοτήτων δεν έχει καθόλου άδικο. Γιατί, όταν θέλουμε να προστατεύσουμε τα δικαιώματα του πολίτη, δεν μπορούμε να ζητούμε την αναγραφή περισσότερων αλλά λιγότερων στοιχείων. Όχι πως δεν μπορούν βέβαια, προπάντων σήμερα, οι κρατούντες πίσω από ένα γυμνό αριθμό να στοιχίσουν ολόκληρο φάκελο με καταγεγραμμένα όλα μας τα στοιχεία. Αλλά αυτό είναι θέμα της συνθήκης Σένγκεν και όχι αναγραφής ή μη του θρησκειώματος ή πολύ περισσότερο ανάμειξης του αντίχριστου. Όταν επίσης διατεινόμαστε ότι «*κοπτόμαστε*» για τα ανθρώπινα δικαιώματα, πρέπει να είμαστε και πειστικοί υπερασπιστές τους, και αυτό προϋποθέτει, πρώτον, την προϋπαρξη κάποιας έστω προϊστορίας θετικής συσχέτισης μαζί τους, πράγμα που εδώ δεν υπάρχει· δεύτερον, να επιδιώκεται πράγματι σε τούτη τη συγκεκριμένη περίπτωση η κατοχύρωσή τους. Όμως κάτι τέτοιο πάλι εδώ δεν συμβαίνει, διότι κατοχυρωτική δικαιώματος είναι η μη αναγραφή του θρησκειώματος και όχι η προαιρετική ή υποχρεωτική αναγραφή του. Με τη μη αναγραφή κατοχυρώνεται σαφώς δικαίωμα, ας πούμε της μειοψηφίας, και μάλιστα ουσιαστικό, το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα της ισονομίας που δεν επιτρέπει την ύπαρξη διακρίσεων, ενώ δεν καταργείται κανέ-

να δικαίωμα της πλειοψηφίας να εκδηλώνει το θρησκευτικό της φρόνημα όπως και όπου θέλει. Παραμένουν απεριορίστες οι δυνατότητες ελεύθερης έκφρασής του. Καταργείται μόνο η έκφρασή του στο δελτίο ταυτότητας, όπου είναι και περιττή και αναιρετική συνταγματικών δικαιωμάτων των ελλήνων πολιτών. Αν λοιπόν κάποιος παρ' όλα αυτά επιμένει εκεί να θέλει την αναγραφή του θρησκειώματός του, τότε, αν δεν πρόκειται για κάποια δολιότητα, πρόκειται μάλλον για θρησκευτική επιδειξιμανία, πράγμα ανεπίτρεπτο και για την ίδια τη θρησκεία του, και θα 'ταν παράλογο αλλά και άδικο να κατοχυρώνεται μια τέτοια τάση και να μην κατοχυρώνεται δικαίωμα συνταγματικά υπαγορευμένο. Το δικαίωμα λοιπόν της ισονομίας δεν είναι για λίγους, αλλά για όλους τους πολίτες, και κακώς γίνεται λόγος για δικαίωμα μειοψηφίας. Πολύ κακώς επίσης αντιστοιχίζεται αυτό το δικαίωμα, αν υποτεθεί ότι είναι για μειοψηφίες, με ποσότητες ατόμων. Το θέμα δεν είναι πόσους αφορά, αλλά η ουσιαστικότητα αυτού του δικαιώματος. Συνεπώς, ενώ, όταν δεν αναγράφεται το θρήσκευμα, δεν φαλκιδεύεται κανένα δικαίωμα, ας πούμε, της πλειοψηφίας, όταν αναγράφεται, καταστρατηγείται καίριο συνταγματικό δικαίωμα των ελλήνων πολιτών, όχι της μειοψηφίας μόνο. Γι' αυτό και η νομική επιστήμη τηρεί τόσο σαφή στάση απέναντι σ' αυτό το θέμα. Παρ' όλα αυτά, το επιχείρημα για τη μη ανα-

ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ ΟΤΙ...

- ο Πάγκαλος παρακολουθεί μανιωδώς βιντεοκασέτες από συνεντεύξεις του Γιαννόπουλου κι ύστερα τον μιμείται για ν' ανεβάσει θεαματικότητα;
- ο Γιαννόπουλος θέλει να του κάνει μήνυση για κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας;
- οι δικαστές εξαιτίας του Νταλάρα και του Γιαννόπουλου απαιτούν να υπάρχει πλαφόν στις μηνύσεις που δικαιούται ο κάθε πολίτης;

Η ΜΠΑΛΑ ΤΗΣ ΟΡΓΗΣ

γγραφή παρουσιάστηκε μέχρι τώρα με τέτοιο τρόπο ώστε να νομίζει κανείς πως αυτή (η μη αναγραφή) κατοχυρώνει μεν δικαιώματα αλλά μειοψηφιών, ενώ παράλληλα καταργεί αντίστοιχα δικαιώματα της πλειοψηφίας. Αν συνέβαινε κάτι τέτοιο, αυτό θα σήμαινε πως η σημερινή μας δημοκρατία νοιάζεται περισσότερο για τα δικαιώματα της μειοψηφίας παρά της πλειοψηφίας, άρα ότι νοσεί βαρύντατα, πράγμα που κανένας απ' όσο βλέπω δεν το ισχυρίζεται.

Αν ευσταθούν οι παραπάνω σκέψεις, οι ενστάσεις ιδεολογικού χαρακτήρα, ότι με την απάλειψη του θρησκευματος αλλοιώνεται η πνευματική μας ταυτότητα κ.λπ., εδώ δεν έχουν καμία θέση. Αλλά αν, παρ' όλα αυτά, εγείρονται ακόμα και μέσω συλλαλητηρίων, ενώ οι ιδεολογικές αναγωγές τους φτάνουν ως την ένταξή μας στην Ε.Ε. και στην απειλή της εθνικής μας ταυτότητας εξαιτίας αυτής της ένταξης, είναι γιατί επιδιώκονται με αφορμή το θέμα των ταυτοτήτων άλλοι σκοποί, όπως είναι η επανεισαγωγή στην πολιτική μας ζωή παρωχημένων ανορθολογισμών, θέμα που δεν είναι αυτών των γραμμών.

Ο αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας με τις τόσο σύγχρονες αντιλήψεις –δεν το λέω ειρωνικά– δεν τα βλέπει αυτά ή δεν διαβλέπει τους τεράστιους –και εθνικούς– κινδύνους από τη «βίαση» εισβολή της Εκκλησίας στην πολιτική μας ζωή; Οι ευθύνες του πάντως είναι εξίσου μεγάλες.

Αλέκος Τζιόλας

Τα χαμόγελα των ευρωπαίων πολιτικών που συμμετείχαν στην σύνοδο των 15 στην Πορτογαλία έμοιαζαν με ένα πυροτέχνημα αισιοδοξίας, ικανό να εξαγριώσει εκείνους που δεν έχουν λόγους να συμμερίζονται αυτή την εικονική γιορτή της ματαιόδοξης μετάβασης προς το μέλλον.

Τα σχέδια για την ενοποίηση της Ευρώπης θρυμματίζονται στις πλατείες των Βρυξελλών

με την σφοδρότητα της βίας που ανταλλάσσουν οι ομάδες των νεαρών χούλιγκαν. Το ευρωπαϊκό πρωτάθλημα ποδοσφαίρου είναι η πρόφραση. Οι εξαγριωμένοι νεαροί δεν γνωρίζουν τίποτα κι ούτε νοιάζονται για την κάλυψη του ευρωπαϊκού ελλείμματος στην Ε.Ε., ούτε για το πώς θα ισχυροποιηθεί η αλληλεγγύη ανάμεσα στις χώρες-μέλη της ΟΝΕ. Ή μήπως, επειδή αγνοούν όλες αυτές τις πολυσύνθετες λεπτομέρειες,

αδυνατούν να ερμηνεύσουν την αύξηση της ανεργίας και την περιθωριοποίηση ενός μεγάλου μέρους από το παραγωγικό δυναμικό της ευρωπαϊκής νεολαίας; Δεν εκτοξεύουν την πέτρα επειδή μια ήττα ταπεινώσε το εθνικό τους γόητρο. Εκδικούνται τον

καθρέφτη που περιστρέφεται και τους δείχνει τη ζωή που δεν αντέχουν πια.

Ξέρουν ότι η Ευρώπη εί-

ναι μια αποκλεισμένη με υψηλό τείχος πόλη και οι εξελίξεις που συμβαίνουν τους φέρνουν πιο κοντά με ανθρώπους, οι οποίοι στα όρια του δικού τους κράτους αντιμετωπίζουν τα ίδια με αυτούς αδιέξοδα.

Η άσπρη μπάλα φρουσκώνει απ' τον αέρα μιας κραυγής που βγαίνει απ' τα στόματα εκείνων που αρνούνται να θεωρηθούν «επικίνδυνοι εγκληματίες».

Σ. Λέτσιος

ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ ΟΤΙ...

- ο Ζακύνθου Χρυσόστομος θα εκφράσει την αγανάκτησή του για τις λαοσυνάξεις σκίζοντας όλα τα ράσα του σε μια special φωτογράφιση για το PENTHOUSE.
- ο θεοφώτιστος κ. Σωτηρόπουλος, μόνιμος καλεσμένος του Καρατζαφέρη στο Alter 5, έλαβε υπόσχεση για την κατάληψη της θέσης του υπουργού Τύπου σε περίπτωση νίκης της Θεοπιστίας στις επόμενες εκλογές;
- η κυρία Λουκά εξανέστη μόλις το έμαθε και ορκίστηκε πίστη στον Ρουβά;
- ο Δαφέρμος δέχεται απειλητικές επιστολές από την Μοσχολιού;
- η Μοσχολιού θα κάνει συναυλίες το καλοκαίρι μαζί με τον Κοινούση;
- όταν δεν άναψε η ολυμπιακή φλόγα, οι υπεύθυνοι ζήτησαν από τον Χριστόδουλο να τους δανείσει άγιο φως από την Ανάσταση για να κάνουν την δουλειά τους;
- ο Χριστόδουλος δέχτηκε υπό τον όρο να αναγραφεί η Αρχιεπισκοπή Αθηνών ως χορηγός των Ολυμπιακών Αγώνων και επίσημος προμηθευτής της Ολυμπιακής Φλόγας;
- η Κανέλλη με τον Βουνάτσο ξενυχτάνε ανταλλάσσοντας e-mail με σχέδια και ιδέες για την κατάληψη του Αφιόν Καραχισάρ;
- μέχρι το Αφιόν Καραχισάρ, εντάξει, τους κατατροπώσαμε τους Τούρκους.
- η Μοσχολιού στέλνει απειλητικές επιστολές και στον Κουναλάκη;
- η Εγνατία Οδός είναι το μόνο πράγμα στον κόσμο –εκτός από το γνωστό– που καθώς περνάνε τα χρόνια, μικραίνει;
- και οι γυναίκες στο Ζάλογγο από κάτι υποσχέσεις σαν την γέφυρα Ρίου-Αντιρρίου την πάτησαν;
- την προτομή της Αλίκης Βουγιουκλάκη την κατέβασε ο Τάκης Ζαχαράτος, διαμαρτυρούμενος για την άρνηση του γλύπτη να τον χρησιμοποιήσει σαν μοντέλο όταν δημιουργούσε αυτό το θεσπέσιο έργο Τέχνης;
- ο Κόκκαλης θα ανακοινώσει την επόμενη εβδομάδα τα πριμ των διαιτητών για την κατάκτηση του πρωταθλήματος από την ομάδα τους;

GOD SAVE SIMITIS

Είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα του υπογράφοντος να υπογράφει κείμενα εν βρασμώ ψυχής. Και να τ'αλλάζει κατόπιν ωριμότερης σκέψης η οποία σχεδόν ποτέ δεν τον επισκέπτεται αυθόρμητως, αλλά ύστερα από παροτρύνσεις συνεργατών και φίλων. Αυτή η τακτική τον έχει σώσει από καταστροφικά λάθη που ως βέβαιο αποτέλεσμα θα είχαν την παρεξήγηση και την παρανόηση εκ μέρους των αναγνωστών.

Αναρωτιέμαι, λοιπόν, κοτζάμ αρχιεπίσκοπος φίλους και συνεργάτες δεν διαθέτει; Είναι δυνατόν να λειτουργεί ως μπαρούτι διαρκώς; Απροστάτευτος και μόνος πέφτει από παγίδα σε παγίδα που στήνει μόνος στον εαυτό του. Και αν ο Θεός δεν είναι αυτός που τελικά σώζει τον Σημίτη, σίγουρα είναι ο Αρχιεπίσκοπος. Η παραγωγή λαθών και από τα δύο μέρη μόνο σε μια ιδιόμορφη προσωπική κόντρα μπορούν να αποδοθούν. Μια “μάχη” που ο λαός την παρακολουθεί αδυνατώντας να την κατανοήσει και να την ερμηνεύσει με λογική.

Έχω ένα φίλο - εκδότη επαρχιακής εφημερίδας - ο οποίος δεν παραλείπει σε κάθε πρωτοσέλιδό του να τα “ρίχνει” στον τοπικό μητροπολίτη. Αναζητώντας τη λύση, μου εξομολογήθηκε πως όταν ήταν μικρός πήγαινε στην εκκλησία και προσέφερε τις υπηρεσίες του ως παπαδάκι. Σε ένα επιτάφιο, λοιπόν, ο φίλος μου έκανε κάποιο λάθος στα διαδικαστικά με αποτέλεσμα να ακούσει τα χίλια μύρια από τον μητροπολίτη και μάλιστα δημόσια. Από τότε του το κρατούσε και τώρα το ξεπληρώνει.

Δεν έχω την δυνατότητα να ερευνήσω ανάλογες εμπειρίες του πρωθυπουργού, αλλά μάλλον σε κατάλοιπα πρέπει να οφείλεται το μέτωπο που έχει ανοίξει και φαίνεται να το διασκεδάζει.

Κάποια επιχειρήματα του είδους “ο πρωθυπουργός δεν συζητά κάτω από πίεση” τα έχω ξανακούσει για τον Μπάγεβιτς και τον Ιωαννίδη. Όσο για τα “δεν συγκυβερνώ με κανέναν” μάλλον δικαιολογούν τα περί πραξικοπήματος που ακούστηκαν από το στόμα του αρχιεπισκόπου. Διότι σε μία Δημοκρατία ο πρωθυπουργός δεν κυβερνά, απλώς εκπροσωπεί. Κι όταν μάλιστα ανοίγεις ένα τόσο νημεγάλο θέμα όπως αυτό του χωρισμού Εκκλησίας και Κράτους καλό είναι όχι να συγκυβερνάς,

αλλά τουλάχιστον να συζητάς με τα υπόλοιπα μέρη που αποτελούν το κράτος και προς Θεού δεν αναφέρομαι στην Εκκλησία. Την Εκκλησία, καλό είναι να την ενημερώνεις και κυρίως να μην την κοροιδεύεις, να μην την προσβάλεις και να μην την εξαπατάς εκθέτοντας τους συνεργάτες σου.

Όλα αυτά τα μη, ο πρωθυποπυργός τα γνωρίζει πολύ καλά και ήξερε πώς να τ'αποφύγει φτάνοντας παράλληλα και στον στόχο του. Γνώριζε επίσης πολύ καλά και τον τρόπο με τον οποίο θα τα έκανε όλα μπάχαλο ώστε ένα τόσο ασήμαντο θέμα να μετατραπεί σε τεράστιο. Γνωρίζει επίσης πολύ καλά ότι όλη η ευθύνη για την εξέλιξη του προβλήματος είανιδική του και νοιώθει περήφανος γιαυτό. Μπορεί πλέον να υπερηφανεύεται ότι κέρδισε μια μάχη απέναντι στην Εκκλησία που στο χέρι του ήταν να μην δοθεί ποτέ. Όσο για τον Αρχιεπίσκοπο, αν δεν του φτάνει η δόση δημοσιότητας που παίρνει από τα μνημόσυνα στους τάφους των Ωνάσηδων, ας βρει άλλους τρόπους να την αυξήσει κι ας μην διοργανώνει συλλαλητήρια “καίγοντας” δυναμείς της Εκκλησίας που ίσως χρειαστούν σε σοβαρότερα θέματα. Ας ασχοληθεί με το ποιμαντικό του έργο και κυρίως ας σταματήσει να νοιώθει συμμετοχος στην διακυβέρνηση της χώρας. Η οργάνωση της Εκκλησίας πάνω σε μοντέλα κομματικά είναι τουλάχιστον αποτυχημένη τώρα που τα ίδια τα κόμματα προσπαθούν να βρουν νέα μοντέλα λειτουργίας. Κανείς δεν του στέρησε το δικαίωμα να παρεμβαίνει, αλλά ας σταματήσει την προσπάθειά του να διαμορφώνει καταστάσεις, διότι αν αυτό δεν είναι προσηλυτισμός τότε τί είναι; Κι ας κατανοήσει επιτέλους ότι το πρόβλημα δεν είναι η έλλειψη πολιτικών ηγετών ή κομμάτων, αλλά η απουσία μελών μιας υγιούς κοινωνίας τα οποία δεν δημιουργούνται μέσα από την συμμετοχή σε συλλαλητήρια αλλά από προτάσεις και κανόνες ανθρώπινης δεοντολογίας και συμπεριφοράς. Αυτός είναι ο σοβαρότερος ρόλος από κάθε άλλον κι αυτός του ανήκει. Ας τον κατανοήσει κι επιτέλους ας τον παίξει. Ειδάλλως οι επιλογές του είναι μετρημένες ενώ οι ευθύνες του για το αποτέλεσμα και την πορεία της Εκκλησίας αμέτρητες.

Βασίλης Μαρουλάς

ΔΙΩΞΗ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΚΑΘΟΡΙΣΜΕΝΟ

Στο προηγούμενο τεύχος του *Αντί* αναφερθήκαμε λεπτομερώς στην υπόθεση του Προκαθορισμένου Στοιχήματος και διατυπώσαμε ερωτηματικά για την καθυστέρηση στην διερεύνηση της δύσοσμης αυτής σύμβασης του ομίλου Ιντρακόμ με το Δημόσιο.

Την προηγούμενη Πέμπτη (15.6.2000), σύμφωνα με δημοσιεύματα στον ημερήσιο Τύπο, ο πρόεδρος της Ιντραλότ Σωκράτης Κόκκαλης και τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της εταιρείας παραπεμπονται στο Τριμελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών, με την κατηγορία της παράβασης του άρθρου 34 του Ν. 3632/1928 περί ανακριβών ανακοινώσεων στον Τύπο υποψηφίων για την εισαγωγή στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών εταιρειών.

Η παράβαση αφορά σε ολοσέλιδη διαφήμιση της Ιντραλότ στον Τύπο, κατά το διάστημα Σεπτεμβρίου-Οκτωβρίου 1999, με την οποία η εταιρεία, εν όψει της εισαγωγής της στο ΧΑΑ, προέβαλε στους υποψήφιους επενδυτές τις υπηρεσίες που προσφέρει, όπως τα τυχερά παιχνίδια Στοιχήμα, Ξυστό κ.λπ. Η Ιντραλότ παρουσίαζε ως δικές της υπη-

ρεσίες το ΠΡΟΠΟ, το Λόττο και το Τζόκερ, που ανήκουν στον ΟΠΑΠ, αλλά και το Γκανιάν, το Δίδυμο και το Τρικάσι, που λειτουργούν υπό τον Οργανισμό Διεξαγωγής Ιπποδρομιών Ελλάδος (ΟΔΙΕ).

Η εν λόγω διαφήμιση θεωρήθηκε ότι, ενδεχομένως, θα δημιουργούσε σύγχυση και παραπληροφόρηση στους επενδυτές και διατάχθηκε από τον προϊστάμενο της Εισαγγελίας κ. Γιάννη Σακελάκο, η διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης. Η έρευνα ανατέθηκε στον εισαγγελέα κ. Ισίδωρο Ντογιάκο, ο οποίος διαπίστωσε ότι στοιχειοθετείται παράβαση του προαναφερθέντος χρηματιστηριακού νόμου και άσκησε δίωξη. Ήδη έχει ολοκληρωθεί η προβλεπόμενη προανάκριση στην υπόθεση αυτή από τον αρμόδιο πταισματοδίκη και προσδιορίστηκε η δικάσιμος για τον προσεχή Οκτώβριο. Αξίζει να σημειωθεί ότι το άρθρο 34 του νόμου 3632/1928 αναφέρει ότι όποιος επιχειρηματίας κάνει ανακριβείς δηλώσεις στον Τύπο με σκοπό αθέμιτο όφελος, όπως για την εισαγωγή της εταιρείας του στο Χρηματιστήριο, τιμωρείται με φυλάκιση έως πέντε ετών.

Γ.Δ.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ή ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ

Ημερίδα με θέμα «Η Ελλάδα και ο Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις περιφερειακές ή μειονοτικές Γλώσσες» διοργανώνουν στην Αθήνα, το Συμβούλιο της Ευρώπης και το Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων. Στη συνάντηση αυτή θα επιχειρηθεί μια πρώτη ανταλλαγή απόψεων και πληροφοριών μεταξύ εμπειρογνομόνων του Συμβουλίου της Ευρώπης, εκπροσώπων της κυβέρνησης, ερευνητών και εκπροσώπων των γλωσσικών κοινοτήτων που ενδιαφέρονται για τις επιπτώσεις μιας πιθανής υπογραφής και επικύρωσης του Χάρτη από την Ελλάδα.

Στην εκδήλωση που θα πραγματοποιηθεί στο Αμφιθέατρο «Γιάννος Κρανιδιώτης» του ΥΠΕΞ (Ακαδημίας 1) την Τετάρτη 28 Ιουνίου (έναρξη στις 10 π.μ.) θα μιλήσουν οι: Ν. Φραγκάκης, Philip Blair, Γ. Παπαδημητρίου, Μ. Τελαλιάν, Vesna Crnic-Grotic, Tom Moring, Α. Λιάκος, Σ. Μοσχονάς, Δ. Τσιτσελίνης και Δ. Χριστόπουλος.

Σ.Ν.

ΥΠΟΚΡΙΣΙΑ

Εδώ και τρεις μήνες το *Αντί*, με τον γνωστό επίμονο τρόπο, έχει αρχίσει τη δημοσίευση του δυσώδους φάκελου Κόκκαλη. Το υλικό είναι αποστομωτικό και λειτουργεί σαν ωρολογιακή βόμβα στα θεμέλια των δημοκρατικών θεσμών. Είναι χαρακτηριστικό πως παρά την τεράστια εντύπωση που έκαναν οι αποκαλύψεις, σύμπαντα τα ΜΜΕ –πλην ελαχίστων εξαιρέσεων– τήρησαν σιγή ιχθυοτροφείου (και μάλιστα με μεταλλαγμένα τρόφιμα).

Εδώ και μιαν εβδομάδα η *Ελευθεροτυπία* και ο εκδότης της Χρ. Τεγόπουλος επιχειρούν ν' ανοίξουν το απόστημα της διαπλοκής και της συνεργείας του (κομματικού) κράτους και των (κρατικών) εργολάβων δαχτυλοδείχνοντας μέσω ενός αποκαλυπτικού φακέλου –στηριγμένου εν πολλοίς και στο *Αντί*– τον Σωκράτη Κόκκαλη. Θα περίμενε κανείς ένα μπαράζ αντιδράσεων εκ μέρους της Δικαιοσύνης ή των κρατικών λειτουργών, οι οποίοι φωτογραφίζονται

ως εφάψεις της διαπλοκής. Αλλά η μείζων υποκρισία έχει να κάνει με τη θέση της κυβέρνησης, ότι, δηλαδή, το αποκαλυφθέν σκάνδαλο αφορά εσωτερικούς ανταγωνισμούς επιχειρηματιών. Και ναι μεν οι Τεγόπουλος, Κόκκαλης και Λαμπράκης έχουν κατά καιρούς υπάρξει συνεταίροι, άσπονδοι φίλοι, εχθροί, ανταγωνιστές, και πάλι φίλοι ή συνεταίροι. Το πρόβλημα όμως δεν είναι εκεί. Δικαιούται ο Χρ. Τεγόπουλος, παλαιός Μακροννησιώτης, να αναλαμβάνει επιχειρηματικές δραστηριότητες και να συνεταιρίζεται με όποιον επιθυμεί στο πλαίσιο της ισοπολιτείας και του Συντάγματος. Από τις πράξεις ή τις ανακολουθίες του θα κριθεί και αυτός αλλά και οποιοσδήποτε άλλος έλλην πολίτης.

Τώρα, όμως, που έχει εκραγεί μια βόμβα και έχει αποκαλυφθεί ένα όζον σκάνδαλο, ουδείς δικαιούται να ποιεί την νήσσαν ή να σφυράει κλέφτικα. Πολύ περισσότερο η υπεύθυνη κυβέρνηση. Εγείρεται εν προκει-

μένω τεράστιο θέμα αξιοπιστίας και θα υπάρξουν πολύ δυσάρεστες συνέπειες αν δεν αντιμετωπισθεί έγκαιρα. Το ίδιο ισχύει και για την αξιωματική *Αντιπολίτευση* η οποία, πρώτη, έριξε τα –άσφαιρα πάντως– πυρά της εναντίον της διαπλοκής στο Κοινοβούλιο. Προς το παρόν, μόνον ο ΣΥΝ στέκεται αλληλέγγυος σ' αυτόν τον αγώνα. Από την άλλη πλευρά η *Ελευθεροτυπία* είναι μια εφημερίδα που μεταπολιτευτικά πρωτοστάτησε και στην παγίωση της Δημοκρατίας και στην απρόσκοπτη άσκηση της ισηγορίας στον τόπο, παίζοντας τα λιγότερα δυνατά «σκοτεινά» παιχνίδια. Αυτό θα έπρεπε να της αναγνωρισθεί. Όπως επίσης είναι εύλογο να φοβάται κανείς πως ο Χρ. Τεγόπουλος μπορεί να τα ξαναβρεί στο μέλλον με τους ανιέρους συνεταίρους του. Τώρα όμως καθήκον όλων, πολιτείας και πολιτών, είναι να ξεκαθαρίσει το απόστημα. Μια για πάντα.

Μάνος Στεφανίδης

Η Ελλάδα μέσα στην ONE

Και μετά;

του Μιχάλη Παπαγιαννάκη

Η Ελλάδα έγινε, επιτέλους, μέλος της ONE και της Ζώνης Ευρώ. Πρόκειται για ένα γεγονός ιστορικής σημασίας. Φυσικά εδώ δεν τελειώνει η ιστορία, ούτε αρχίζει ριζικά μια άλλη. Αλλάζει όμως, και τυπικά πια, η οπτική γωνία μας, έστω κι αν δεν το συνειδητοποιούμε ακόμη επαρκώς. Η ροή των εξελίξεων συνεχίζεται μεν αλλά ο τρόπος με τον οποίο τις παρατηρούμε, με τον οποίο συμμετέχουμε και τις συνδιαμορφώνουμε αλλάζει. Και μαζί με τον τρόπο αλλάζει και το ίδιο το περιεχόμενο των πολιτικών που καλούμαστε να συγκροτήσουμε και να εφαρμόσουμε όλοι ως σύνολο και ως πολίτες, ενδεχομένως ενταγμένοι σε διαφορετικές κοινωνικές ή πολιτικές συσπειρώσεις.

Η ONE ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ Ή ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ;

Θα θεωρήσουμε, π.χ., την ONE και το ευρώ ως ένα είδος καταφυγίου στο οποίο μπαίνουμε μόνο και μόνο για να μην μείνουμε απέξω, γνωρίζοντας ότι μένοντας απέξω θα υφιστάμεθα παθητικά τις συνέπειες οικονομικών και νομισματικών πολιτικών και αποφάσεων που άλλοι θα παίρνουν χωρίς τη συμμετοχή μας, όπως υφιστάμεθα, π.χ., εμείς και άλλοι πολλοί, τις εξελίξεις του δολαρίου; Είναι πράγματι ένα ισχυρό επιχείρημα, ιδίως μάλιστα αν σκεφτούμε ότι στη διαμόρφωση της πολιτικής του δολαρίου δεν μπορούμε να συμμετάσχουμε, ενώ σε εκείνη του ευρώ μπορούμε, αν δεν μείνουμε εκτός. Αλλά αυτό δεν αρκεί.

Η βαθύτερη λογική της καθιέρωσης της ONE και του ευρώ συνίσταται σε πολύ πιο πολύπλοκες, και συχνά όχι επαρκώς συνειδητοποιημένες, τάσεις ανταπόκρισης σε εξίσου πολύπλοκα και νέα προβλήματα. Η ολοκλήρωση και ομαλή λειτουργία μιας ενιαίας

εσωτερικής αγοράς δεν γίνεται χωρίς ενιαίο νόμισμα. Και το τελευταίο δεν μπορεί να υπάρξει με αποκλίνουσες δημοσιονομικές και οικονομικές πολιτικές. Δεν μπορεί επίσης να έχει τον αναπόφευκτο διεθνή ρόλο του χωρίς να είναι σταθερό, αξιόπιστο και πολιτικά φερέγγυο. Και δεν μπορεί να έχει αυτά τα χαρακτηριστικά χωρίς να στηρίζεται από οικονομική ανάπτυξη αλλά και πολιτική πλαισίωση, εκπροσώπηση και στήριξη στη διεθνή του παρουσία και σταδιοδρομία. Αυτά τα περίπου αυτονόητα δεν υπηρετούνται ή τουλάχιστον υπηρετούνται πολύ λίγο από το σημερινό επίπεδο ενοποίησης, συνεννόησης και συνεργασίας στο πλαίσιο της σημερινής Ε.Ε., και όλοι το ξέρουν ή το διαισθάνονται: η πρόσφατη πτώση της ισοτιμίας του ευρώ το έδειξε, έστω και εν μέσω συγχύσεως.

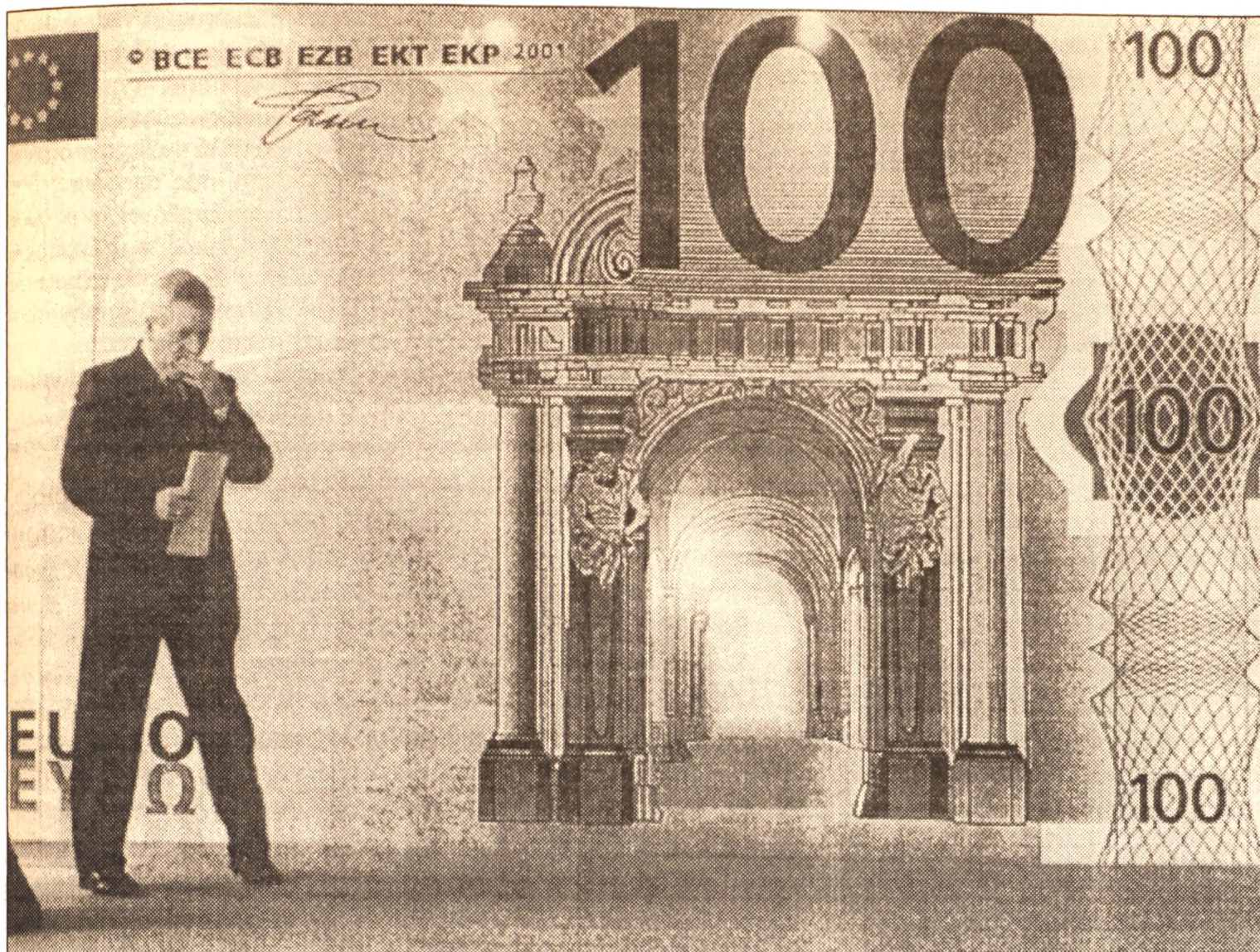
Όσοι θεώρησαν οριστική καταστροφή της ίδιας της Ε.Ε. την πτώση, τι θα λένε τώρα που άρχισε η άνοδός του;... Άσε που δεν κατάλαβαν και την πλευρά της υποτίμησης μέσω του ευρώ των ευρωπαϊκών νομισμάτων που είναι ένας βασικός παράγοντας της αύξησης των εξαγωγών τους και συνακόλουθα της αύξησης του ΑΕΠ τους, με το ρίσκο βέβαια της πληθωριστικής πίεσης παρά την εισοδηματική λιτότητα. Θα τολμούσε άραγε να κάνει μια τέτοια πολιτική η Γερμανία ή η Γαλλία ή άλλη χώρα μόνη της; Θα μπορούσε βέβαια να αντιτάξει το επιχείρημα ότι μια τέτοια και τόση πτώση υπονομεύει το ρόλο αποθεματικού νομίσματος που επίσης είναι υποχρεωμένο να παίζει το ευρώ. Αλλά κανείς δεν ξέρει με βεβαιότητα τι ακριβώς προτιμάει ο καθένας που ασκεί αυτήν ή την άλλη κριτική, και κυρίως μια δοσολογία στόχων που έπρεπε να ακολουθηθεί και ποιος την αποφάσισε ή πρέπει να την αποφασίζει.

Το ερώτημα λοιπόν, πέρα από τη σύγχυση και την αντι-ευρώ προπαγανδιστική στρεψοδικία, παραμένει: με ποι-

ον τρόπο προβλήματα σαν τα προαναφερθέντα ή άλλα ανάλογα ή διαφορετικά μπορούν και πρέπει να λύνονται, και αν μπορούν να λύνονται περιορισμένα στο επίπεδο της κεντρικής τράπεζας, όποιο κι αν είναι το όντως υψηλό επίπεδο των στελεχών της. Δεν είναι ρητορικό το ερώτημα, μια και πολλοί φαίνεται ότι απαντούν υπέρ της «τραπεζικής» λύσης. Όμως πείθουν όλο και λιγότερο. Η απάντηση που ωριμάζει είναι ότι η λύση βρίσκεται σε κάποια μορφή πολιτικού αντίβαρου σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Μια πολιτική εξουσία, που ασφαλώς και δεν δίνει εντολές στην κεντρική τράπεζα, αλλά που διαμορφώνει πλαίσιο οικονομικής πολιτικής εντός της οποίας έτσι κι αλλιώς κινείται η νομισματική πολιτική. Που ασχολείται, δηλαδή, με δημοσιονομική αλλά και με φορολογική και εισοδηματική και κλαδική και αναπτυξιακή πολιτική. Που κάνει, δηλαδή, την ONE πλήρη και όχι μισή...NE, όπως σκωπικά είχε παρατηρηθεί. Μια τέτοια προοπτική ανοίγεται σήμερα και έχει σαφέστατο πολιτικό χαρακτήρα, συνδέεται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο με την ενίσχυση της πολιτικής ενοποίησης της Ε.Ε., γιατί κανείς δεν μπορεί να φανταστεί εξουσίες που θα ασκούνται σε τέτοιους τομείς, όπως η φορολογία και η κατανομή του εισοδήματος, χωρίς άμεση πολιτική και δημοκρατική νομιμοποίηση.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΝΟΠΙΟΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΟΙΟΥΣ ΑΦΟΡΟΥΝ

Αν λοιπόν η ONE και το ευρώ επαναφέρουν, όπως ειπώθηκε, την πολιτική στην ευρωπαϊκή ενοποίηση, και αν εκκρεμούν θεσμικές εξελίξεις που ανταποκρίνονται σε αυτές τις απαιτήσεις, το μόνο ερώτημα είναι το πότε και το πώς. Ο χρονισμός έχει ιδιαίτερη σημασία: η ίδια η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης είναι ακάθεκτη και με συνεχείς κρίσεις και εκπλήξεις, οι προβλεπόμε-

Το ευρώ δεν μπορεί να έχει τον αναπόφευκτο διεθνή ρόλο του χωρίς να είναι σταθερό, αξιόπιστο και πολιτικά φερέγγυο.

νες προθεσμίες για τη διεύρυνση της Ε.Ε. πλησιάζουν προς το τέρμα τους. Ωστόσο ως προς τον τρόπο διαμόρφωσης μιας πολιτικής απάντησης στα προβλήματα που αναπτύσσονται δεν υπάρχει ακόμη επαρκής σύγκλιση ανάμεσα στους 15 εταίρους. Αντίθετα αναπτύσσονται ισχυροί προβληματισμοί από πολλές πλευρές. Και σε αυτούς η Ελλάδα πρέπει να συμμετάσχει όσο μπορεί περισσότερο, όχι μόνο θεωρητικά αλλά επιλέγοντας και τις τακτικές και στρατηγικές της επιδιώξεις και συμμαχίες.

Το εναρκτήριο λάκτισμα στη νέα αυτή περίοδο έδωσε ο κ. Γιόσκα Φίσερ με την ομιλία του στο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου. Στην ουσία συμπεριλαμβάνει στον προβληματισμό του όλα τα ερωτήματα, τόσο ως προς την εμβάθυνση της ενότητας όσο και ως προς τη διεύρυνση της Ε.Ε. και επεξεργάζεται μίαν απάντηση που αναγνωρίζει ρητά ότι πρέπει να είναι πολιτική. Ο στόχος πρέπει να είναι η ομοσπονδιακή συγκρότηση, με πρόεδρο της Ένωσης, με Κυβέρνηση, με δύο Βουλές (μία εκπροσωπεί τους λαούς, και η άλλη τα εθνικά κράτη). Το ζήτημα είναι αν όλοι συμφωνούν προς αυτήν την κατεύθυνση ή αν θα έπρεπε η ομοσπονδία να ξεκινήσει με όσους θέλουν και μπορούν και να υποδέχεται

τους λοιπούς όταν θα είναι έτοιμοι. Το σχήμα επιδέχεται ερμηνειών και διαφορετικών επιλογών σε καθεμιά από τις ρυθμίσεις που μπορούν να το υπηρετήσουν. Το προτέρημά του είναι ότι επιτέλους ύστερα από πολλά χρόνια ξαναφέρει στο τραπέζι τα ουσιαστικά πολιτικά και θεσμικά ζητήματα.

Σαν από σύμπτωση, λίγες μέρες μετά, η γαλλική κυβέρνηση ξαναφέρει και αυτή μια παλιά πρόταση που είχε αναπτυχθεί στην προεκλογική εκστρατεία του κ. Ζοσπέν, και στη συνέχεια, κατά τη συζήτηση της Συνθήκης του Άμστερνταμ και ύστερα από αυτήν, είχε μάλιστα πάρει και κάποια γενικόλογη και ασαφή έγκριση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Πρόκειται για το λίγο γνωστό στην ελληνική κοινή γνώμη Ευρώ-11, το Συμβούλιο Υπουργών Οικονομικών και Εθνικής Οικονομίας των χωρών μελών της ΟΝΕ, στο οποίο η πρόταση αναθέτει καθήκοντα «οικονομικής Κυβέρνησης» της Ευρωζώνης: εποπτεία και παρακολούθηση της νομισματικής πολιτικής της κεντρικής τράπεζας, αλλά και άλλα, κατά τον κ. Ζοσπέν τουλάχιστον. Όπως η φορολογική πολιτική, η εισοδηματική πολιτική, κλαδικές πολιτικές κ.λπ. Σημειωτέον ότι σύμφωνα με τη λογική αυτής της πρότασης,

η Ελλάδα, γίνεται αυτόματα μέλος του οργάνου αυτού, του (πλέον) Ευρώ-12. Εξ ου και η εύλογη διάθεσή της να το υποστηρίξει αναφανδόν! Ωστόσο τα προβλήματα δεν σταματούν εδώ.

Κατά πόσο η πρόταση για το Ευρώ-12 μπορεί να γίνει αποδεκτή από τους άλλους εταίρους, εντός και εκτός αυτού. Οι εκτός επίσης ευλόγως δεν πρέπει να το βλέπουν με καλό μάτι, μια και θα είναι εκτός σημαντικών αποφάσεων που ασφαλώς και θα επηρεάζουν τις αποφάσεις του «κανονικού» αντίστοιχου Συμβουλίου των 15, του ΕΚΟΦΙΝ. Αλλά και οι εντός δεν φαίνεται να ομοφωνούν, ιδίως εκείνοι που εμμένουν, σχεδόν δογματικά, στην πλήρη ανεξαρτησία της κεντρικής τράπεζας ή και στην αποκλειστική εθνική αρμοδιότητα ως προς τα θέματα που προτείνονται έστω και ενδεικτικά να περάσουν στην σφαίρα του Ευρώ-12. Με ποια «ανταλλάγματα» θα μπορούσαν οι μεν και οι δε να συμφωνήσουν και να συναινέσουν; Δύσκολο να το προβλέψει κανείς. Πολλώ μάλλον που υπάρχει και άλλο ένα ερώτημα: αυτή η πρόταση είναι ως προς την πρόταση για την ομοσπονδία αντιπαραθετική, συμπληρωματική, μεταβατική; Θα μπορούσε να είναι και το ένα και το άλλο, όσο τουλάχιστον

χιστον αυτά μένουν στο επίπεδο προτάσεων που εκτοξεύονται χωρίς σαφείς αποδέκτες, σε σαφές διαπραγματευτικό πλαίσιο και με σαφές χρονοδιάγραμμα.

Η ΞΕΧΑΣΜΕΝΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΔΙΑΣΚΕΨΗ

Και μιας και μιλάμε για χρονοδιάγραμμα, ας θυμίσουμε την κάπως ξεχασμένη υπόθεση της νέας διακυβερνητικής διάσκεψης για μια νέα αναθεώρηση της Συνθήκης. Η διάσκεψη θεωρητικά πρέπει να τελειώσει στο τέλος του 2000 και ασχολείται καταρχήν με περιορισμένο θεματολόγιο (ανακατανομή των ψήφων κάθε χώρας, επέκταση του συστήματος της ειδικής πλειοψηφίας στη λήψη των αποφάσεων, αριθμός των επιτρόπων στη μελλοντική Κομισιόν...). Βρίσκεται καταρχήν πολύ μακριά από τις προτάσεις που είδαμε πιο πάνω. Όμως αυτές πώς θα μπορούσαν να προωθηθούν συνολικά ή αποσπασματικά χωρίς να ενταχθούν στη Συνθήκη; Με άτυπες συμφωνίες ή ερμηνείες; Με χωριστή Συνθήκη (άλλη μια, τώρα που οι υπάρχουσες ενσωματώνονται); Δύσκολα πράγματα, αν και όχι ακατόρθωτα αν κρίνουμε από το παρελθόν της ευρωπαϊκής οικοδόμησης. Πάντως η παραπομπή των απαντήσεων στα ζητήματα που τέθηκαν σε αργότερους χρόνους (μετά τη λήξη της διακυβερνητικής, όπως φαίνεται να λέει ο κ. Φίσερ; Πριν ή μετά την πρώτη διεύρυνση της Ε.Ε., αν τηρηθούν τα προβλεπόμενα;...) τείνει να μειώσει και την αξιοπιστία και την κρουστικότητα των σχετικών προτάσεων. Γι' αυτό δεν θα με ξάφνιαζαν κάποιες εκπλήξεις στο προσεχές διάστημα. Γιατί είναι δύσκολο να δεχτεί ο οποιοσδήποτε ότι η απάντηση στις εκρηκτικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ε.Ε. και ειδικότερα το ευρώ και η ΟΝΕ μπορεί να συρρικνωθεί σε κάποιες αλλαγές στο σύστημα ψηφοφορίας και στη σύνθεση της Κομισιόν. Μήπως τέτοιου τύπου επιχειρήματα θα έπρεπε να αναπτύξει η ελληνική κυβέρνηση αρχίζοντας τη σταδιοδρομία της μέσα στην ΟΝΕ και την Ευρωζώνη;

ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΝΕΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ, ΓΙΑ ΠΟΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ;

Και φυσικά πάντα θα έμενε ανοικτό το ζήτημα της κατεύθυνσης της πολιτι-

κής παρέμβασης που θα έπρεπε να ακολουθήσει το πολιτικό υποκείμενο που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο θα αναδυόταν από αυτές τις διεργασίες. Εκεί ακριβώς θα έπαιρνε περισσότερο από ποτέ άλλοτε τα δικαιώματά της η πολιτική: κοινή πολιτική κατά της ανεργίας με στόχο την πλήρη απασχόληση ή εναπόθεση των προβλημάτων στην αγορά με περίθαλψη των θυμάτων; Κοινή πολιτική για την αειφόρο ανάπτυξη (προστασία περιβάλλοντος, εναλλακτικές μορφές ενέργειας, αναπροσανατολισμός των επενδύσεων στη γεωργία, τις μεταφορές και τις συγκοινωνίες, κοινοί οργανισμοί επιθεώρησης, εποπτείας, ερευνών και κυρώσεων σχετικά με τη δημόσια υγεία κ.λπ. κ.λπ.) ή συντονισμός των αποδεδειγμένα αναποτελεσματικών επιμέρους πολιτικών; Κοινή πολιτική ως προς τα θέματα της πολιτικής διακυβέρνησης της παγκοσμιοποίησης απέναντι στη σημερινή αναρχία και την απόπειρα μονοπώλησης της εξουσίας από τις ΗΠΑ ή ευχολόγια;

Θα μπορούσε κανείς να επιμηκύνει τον κατάλογο των προβλημάτων, παλιών και νέων, απέναντι στα οποία θα χρειαστεί πλέον πρακτικά και αποτελεσματικά να πάρουμε θέση και να ασκήσουμε πολιτική ως χώρα μόνη αλλά και μαζί με άλλες, αλλά και ως πολίτες ο καθένας από τη σκοπιά του και την ενδεχόμενη συλλογική του ένταξη, εντός της χώρας αλλά και σε «οριζόντια» διασύνδεση με τους αντίστοιχους πολίτες των λοιπών ευρωπαϊκών χωρών, κάτι που δεν έχουμε ακόμη συνηθίσει να κάνουμε, αλλά που μας επιβάλλει η κλίμακα των θεμάτων και η αποτελεσματικότητα που πρέπει να έχει η όποια παρέμβασή μας. Είναι και αυτά μέρος της αλλαγής οπτικής γωνίας που χρειάζεται.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΝΕ: ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΣ Ή ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ;

Είναι τέλος προφανές ότι ανάλογες αλλαγές επιβάλλονται περισσότερο από κάθε άλλη φορά στη διαμόρφωση και την άσκηση της εσωτερικής πολιτικής. Ναι μεν το κράτος στερείται της ξεχωριστής άσκησης της νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής για να μπορεί να επηρεάσει την πορεία της οικονομίας και της ανάπτυξης, διαθέτει όμως, πολλά άλλα εργαλεία τα

οποία μπορεί και πρέπει να χρησιμοποιήσει με νέους τρόπους τη φορολογική πολιτική, την ανακατανομή των φορολογικών βαρών, την εισαγωγή νέων φόρων με αναπτυξιακό περιεχόμενο, όπως οι τοπικοί και οι περιβαλλοντικοί φόροι. Την ενεργό πολιτική για την απασχόληση με το 35ωρο και τη χρηματοδότηση μέσω της φορολογικής μεταρρύθμισης των «νέων επαγγελματιών»· την χωροταξική και πολεοδομική πολιτική για τον προσανατολισμό των επενδύσεων με απαγορεύσεις και κίνητρα· την πολιτική για την ασφάλεια και υγιεινή στους χώρους εργασίας, τη δημόσια υγεία και την προστασία των καταναλωτών· την περιφερειακή συγκρότηση του κράτους και την οικονομική αυτοτέλεια της αυτοδιοίκησης όλων των βαθμών· την ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας (του «τρίτου τομέα»)· την εκ βάθρων αναδιοργάνωση των συνεταιρισμών στον αγροτικό χώρο (αλλιώς τι είδους ισχυρή γεωργία και ύπαιθρο αναμένει κανείς στις συγκεκριμένες ελληνικές συνθήκες;) αλλά και σε άλλους τομείς· την ενεργό πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος και του χώρου – μian ενεργό και απολύτως θεμιτή πολιτική συνοδείας και πλαισίωσης (με θεσμικά, οργανωτικά και επενδυτικά μέτρα) της ανάπτυξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων· την επικέντρωση των οργανωτικών και οικονομικών δυνατοτήτων του Δημοσίου στην έρευνα και ανάπτυξη (σήμερα ένα ανεπαρκές στατο και δυσοίωνα 0,51% του ΑΕΠ, σε σύγκριση με το περίπου 2% στην Ε.Ε.), στην Παιδεία και κατάρτιση, στην ενθάρρυνση των νέων να μπου στην παραγωγική διαδικασία με τη δική τους ορμή και φαντασία...

Ανάμεσα στην παθητική αναμονή των θετικών επιδράσεων που θα έχουν (αυτόματα;) κάποια θετικά όντως χαρακτηριστικά της νέας, εντός ΟΝΕ, εποχής όπως τα χαμηλά επιτόκια και η νομισματική σταθερότητα και την γενικόλογη επίκληση κάποιων «άλλων» στόχων (για μian άλλη Ευρώπη, μian άλλη οικονομία, έναν άλλο δημόσιο τομέα, έναν άλλο κόσμο...) υπάρχει πάντα η δημιουργική προσαρμογή, η διάθεση και η προετοιμασία για αξιοποίηση κάθε υπάρχουσας δυνατότητας παρέμβασης στα «πράγματα» με σταθερή πυξίδα και ευέλικτους χειρισμούς.

Κύριε Τεγόπουλε, ο Κόκκαλης δεν κατακρημνίζεται ως Κοσκωτάς

του Στέλιου Π. Καφαντάρη

Προ δωδεκαετίας ακριβώς, ο κ. Χρ. Τεγόπουλος, ο οποίος σημειωτέον σπανίως απασχολούσε τις σελίδες της εφημερίδας του με τον γραπτό του λόγο, απευθύνθηκε στον πρωθυπουργό Α.Γ. Παπανδρέου με ανοιχτή επιστολή στην *Ελευθεροτυπία*. Η επιστολή περιείχε στοιχεία διόλου απόρρητα, παρμένα από τους ισολογισμούς των εταιρειών Κοσκωτά που ο κ. Τεγόπουλος ως δημιουργικός λογιστής ενοποίησε απαιτώντας την απόδειξη επίσημης εισροής των συνολικών κεφαλαίων στη χώρα.

Με την κίνησή του αυτή, κοινής όσο και κρυστάλλινης λογικής, ο κ. Τεγόπουλος ξεκίνησε την αποκαθήλωση του Κοσκωτά που επισυνέβη μόλις τέσσερις μήνες μετά. Δεν ενδιαφέρει ούτε ίσως την Ιστορία αν ο κ. Τεγόπουλος συνέλαβε μόνος το σχέδιο των ισολογισμών ή αν του το υπέβαλαν άλλοι και αυτός απλώς το κοινολόγησε.

Σχεδόν δεν ενδιαφέρουν τα κίνητρά του, ιδιοτελή εναντίον μιας εκδοτικής απειλής ή αγαθά υπέρ του κοινωνικού συνόλου. Η ουσία είναι ότι η επιστολή αυτή έγινε καταλύτης των εξελίξεων, και μάλιστα σε μεγαλύτερη έκταση ίσως από αυτήν που το εκδοτικό κατεστημένο επιθυμούσε. Όχι μόνο έπεσε ο Κοσκωτάς, αλλά αποκαλύφθηκε χωρίς αμφιβολίες και η διαφθορά στο ΠΑΣΟΚ.

Ο κ. Τεγόπουλος προ διετίας ξαναχτύπησε. Αυτή τη φορά στόχος ήταν ο Κόκκαλης και μέσον μια σειρά από 11 κουίζ (όπως τα επέγραφε) και 36 σχόλια «Κοκαλίνος 1,2, κ.ο.κ.». Τα σχόλια ήταν σαφώς μειωτικά για τον Κόκκαλη από την πλευρά κάποιου που δεν γνωρίζει στοιχειωδώς πρόσωπα και πράγματα. Δεν είναι σαφές αν τα σχόλια είχαν περάσει από κόσκινο δικηγόρου, αλλά είναι το πιθανότερο: η μορφή τους ήταν, το λιγότερο, ελλειπτική, πράγμα που δυσκολεύει τον χαρακτηρισμό τους ως ύβρεων. Παρά ταύτα ο Κόκκαλης κατέθεσε αγωγή 5 δισ. για

την προσβολή του προσώπου του.ⁱ

Ελλείπουν οι τεχνικές νομικές γνώσεις για να αποφανθώ έγκυρα επί των πιθανοτήτων καταδικαστικής απόφασης Τεγόπουλου. Διαισθητικά κρίνω ότι είναι πιθανότερο το δικαστήριο να επιτρέψει στον Τύπο τα αόριστα εμπαικτικά σχόλια, και κατ' επέκταση να απορρίψει την αγωγή, αλλιώς θα έπρεπε να ζητήσει στήριξη του κάθε κλάσματος σχολίου που εκ πρώτης όψεως φαίνεται μειωτικό.ⁱⁱ

Τα δημοσιεύματα στο *Αντί* για την σχέση Κόκκαλη και Στάζι καλύπτουν αποφασιστικά την αλήθεια στην πρώτη ιστορία.ⁱⁱⁱ Οι δικαστικές έρευνες εναντίον Κόκκαλη, συνεργατών του και δημοσίων παραγόντων, που ακόμα βρίσκονται σε εξέλιξη, ασφαλώς είναι ένας άλλος ισχυρός σύμμαχος της ελευθεροτυπίας. Τέλος, η ματαίωση του Βιντεολόττο στην Βουλή στηρίζει με επάρκεια την ομολογία της διαπλοκής.^{iv}

Από τα παραπάνω εικάζεται ότι η αγωγή θα απορριφθεί υπέρ της ελευθεροτυπίας. Επομένως, ο κ. Τεγόπουλος μπορεί να επιχαίρει ότι ριψοκινδυνεύει οξύτατες εκφράσεις, πολλές από τις οποίες μόνον ο Κόκκαλης και οι πολύ κοντινοί καταλαβαίνουν. Ο λαός, όμως, τι θα έχει κερδίσει; Θα περιοριστεί μήπως η διαπλοκή; Διόλου. Προ ολίγων ημερών ο κυβερνητικός εκπρόσωπος δήλωσε –με την κατάλληλη αποστασιοποίηση– ότι πρόκειται για διαμάχη ιδιωτικών συμφερόντων που δεν αφορούν την κυβέρνηση, άλλωστε ήδη η διαφορά έχει πάρει τον δρόμο της δικαιοσύνης.

Αν ο κ. Τεγόπουλος με τα Κοκαλίνεια το 1998 προσπάθησε να συγκινήσει την κυβέρνηση όπως το είχε καταφέρει το 1988, πρέπει να ομολογηθεί ότι, ανεξαρτήτως της έκβασης της δίκης, απέτυχε. Δεν πρόκειται να υπάρξει καμιά ευαισθητοποίηση, όπως δεν υπάρχει για τα περισσότερα ζητήματα διαπλοκής. Η κυβέρνηση γνωρίζει πολύ καλά τα διαπλεκόμενα, άλλωστε, καθ' ομολογίαν και υπουργών, τα υφίσταται νυ-

χθημερόν αλλά έχει εκλάβει τον ρόλο της το πολύ ως διαιτητού κατά την κατανομή συμβάσεων και διευκολύνσεων.

Ο κ. Τεγόπουλος όμως ας ξαναπροσπαθήσει. Είναι από τους λίγους που έχουν τα εφόδια: Έχει αδιαμφισβήτητες καλύτερες πηγές, μια εφημερίδα-στήριγμα και ασφαλώς προσωπικό θάρρος. Αναμένουμε το δεύτερο τεύχος «*Ελευθεροτυπία* κατά της Διαπλοκής», το μετά τα νομικά, το επί της ουσίας.

ΣΥΜΕΙΩΣΕΙΣ

- i Παραδόξως δηλώνεται στην αγωγή ότι ακόμα και η τιμή των μετοχών των εταιρειών του μειώθηκε εκ των ακατανόητων και ακατάληπτων εκφράσεων Τεγόπουλου, όπως τις χαρακτηρίζει στην αγωγή του. Αν δεχτούμε τις θεωρίες για ορθολογισμό στην αγορά η αυξο-μείωση της αξίας έχει ανταπόκριση σε πληροφορία –αληθινή ή ψευδή αδιάφορο– όχι σε ακατανόητα και ακατάληπτα λόγια.
- ii Λ.χ., να ζητήσει εξηγήσεις για τον χαρακτηρισμό «σκυλοφονιάς», αν θεωρήσει ότι αυτή η λέξη –εφ' όσον δεν ανταποκρίνεται στην αλήθεια(;)– είναι μειωτική του προσώπου και των εταιρειών Κόκκαλη.
- iii Το πολυτελές τομίδιο της «Ε» με τίτλο «*Ελευθεροτυπία* κατά Διαπλοκής» που δημοσιεύει την αγωγή Κόκκαλη και τις προτάσεις Τεγόπουλου επιτέλους αναφέρει το *Αντί* καθώς είναι ένα από τα σχετικά των προτάσεων. Η κατά της διαπλοκής «Ε» δεν είχε κρίνει σκόπιμη την αναδημοσίευση έστω και μέρους των ευρημάτων του *Αντί* στον καιρό τους, Φεβρουάριο-Απρίλιο 2000.
- iv Το κλίμα υπέρ της ελευθεριότητας φαίνεται να το έχει αντιληφθεί άλλος μεγαλοπαράγων του Τύπου που έμμεσα διαλαμβάνουν τα σχόλια Τεγόπουλου, ο οποίος και σωφρόνως δεν ασχολήθηκε με αγωγές, παρά το γεγονός ότι διακοσμείται με βαρύτατους χαρακτηρισμούς, όπως π.χ. Αγιοαγύρτης, αγύρτης Αγιορείτης, ψευδεπώνυμος, λιβελλογράφος και με συνδυασμούς αυτών.

Διαπλέκονται και συγκρούονται

του Ρεπόρτερ

Ανεξέλεγκτες διαστάσεις φάνηκε να παίρνει τις τελευταίες ημέρες η σύγκρουση των διαπλεκομένων συμφερόντων για την ανακατανομή της «πίτας» δισεκατομμυρίων. Οι ραγδαίες εξελίξεις στις νέες τεχνολογίες, τα έργα για την Ολυμπιάδα του 2004, τα εξοπλιστικά προγράμματα των Ενόπλων Δυνάμεων και ιδιωτικοποιήσεις. Όλα αυτά δημιουργούν ένα εκρηκτικό μείγμα συμφερόντων, το οποίο η κυβέρνηση Σημίτη αδυνατεί πλέον να ελέγξει, επειδή, μεταξύ των άλλων, ο σημερινός πρωθυπουργός δεν φαίνεται να διαθέτει τις εξισορροποιητικές ικανότητες που είχαν προκάτοχοί του όπως ο Κ. Καραμανλής και ο Α. Παπανδρέου.

Στο επίκεντρο των συγκρούσεων που ξέσπασαν τελευταία είναι οι τομείς των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής και συγκεκριμένα:

- Η Ψηφιακή Τηλεόραση, με προσωρινό έπαθλο την εταιρεία **Multichoice**, ιδιοκτήτρια του **Filmnet**, και διαγωνιζόμενους όλους τους μεγαλοεκδότες, αλλά κυρίως τους κ.κ. Τεγόπουλο, Λαμπράκη, Μπόμπολα και Κόκκαλη.

- Η Σταθερή Τηλεφωνία, επειδή η απελευθέρωση των τηλεπικοινωνιών αίρει την αποκλειστικότητα που είχε ο ΟΤΕ στον τομέα αυτό. Στους ενδιαφερόμενους βρίσκονται από την μια πλευρά η Ιντρακόμ του Σ. Κόκκαλη με τον ΟΤΕ και από την άλλη συνασπισμοί συμφερόντων όπως ο Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη και η ALTEC του κ. Αθανασούλη, η Panafon και η Telestet με τον «Γερμανό».

- Ο τομέας της Ενέργειας για διάφορους λόγους, οι κυριότεροι από τους οποίους είναι: Το ενδιαφέρον της ΔΕΗ να επεκταθεί και στην αγορά της σταθερής τηλεφωνίας μετά την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Οι μεγαλύτεροι αντίπαλοι στον τομέα αυτό είναι οι κ. Κόκκαλης και Κοπελούζος, ενώ γύρω τους αναπτύσσονται και άλλοι συνασπισμοί συμφερόντων.

Άλλοι τομείς της οικονομίας που πυρο-

δοτούν συγκρούσεις των μεγάλων συμφερόντων είναι:

- Το πακέτο έργων για την Ολυμπιάδα του 2004, η οποία θα κυριαρχήσει στην οικονομική και πολιτική ζωή του τόπου την επόμενη τετραετία.

- Το Τραπεζικό Σύστημα που επεκτείνει σταθερά τον έλεγχό του και σε άλλους τομείς επιχειρηματικής δράσης, όπως η αγορά ακινήτων, τα ξενοδοχεία, η πληροφορική, οι μεταφορές και οι τηλεπικοινωνίες.

- Το Εξοπλιστικό Πρόγραμμα των Ενόπλων Δυνάμεων, όπου μόνο η αγορά των μαχητικών αεροσκαφών τρίτης γενιάς θα ξεπεράσει το ένα τρις. Ανάλογης αξίας θα είναι και η αγορά των νέων αρμάτων μάχης. Στη διαμάχη εμπλέκονται «παραδοσιακοί» έμποροι όπλων (όπως ο Θ. Λιακουνάκος) και νεότεροι (όπως ο Σ. Κόκκαλης) αλλά και μεγάλα κρατικά συμφέροντα, όπως εκείνα των Ηνωμένων Πολιτειών και της Βρετανίας.

- Η Αγορά Καυσίμων, όπου οι όμιλοι Λάτση και Βαρδινογιάννη ετοιμάζονται για μεγάλες ανακατατάξεις.

- Οι ιδιωτικοποιήσεις με επίκεντρο φυσικά την Ολυμπιακή.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της σύγκρουσης συμφερόντων που μαίνεται πλέον δημοσίως από τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων είναι ότι για πρώτη φορά μετά το σκάνδαλο Κοσκωτά, το επί μερικά χρόνια πρόσκαιρα αραγές μέτωπο των διαπλεκομένων οδεύει μάλλον προς διάλυση.

Παρά τις προσπάθειες εκτόνωσης, η σύγκρουση ξέσπασε όταν ο εκδότης της *Ελευθεροτυπίας* κ. Τεγόπουλος ανακοίνωσε ότι θα αγοράσει, αντί 50 δισεκατομμυρίων, το 42% της Multichoice (ιδιοκτήτριας του Filmnet), από την εταιρεία «Τηλέτυπος», στην οποία ανήκει το Mega Channel. Εκτός του κ. Τεγόπουλου, βασικοί μέτοχοι στην «Τηλέτυπος» είναι και οι κ. Βαρδινογιάννης, Λαμπράκης και Μπόμπολας. Οι δύο τε-

λευταίοι όμως αντέδρασαν στις προθέσεις του κ. Τεγόπουλου και δήλωσαν ότι δεν συμφωνούν με την αγορά. Ο όμιλος Βαρδινογιάννη δεν αντέδρασε δημοσίως, αλλά ήταν προφανές ότι βρέθηκε σε δύσκολη θέση επειδή συνδέεται επιχειρηματικά και με τις δύο πλευρές της σύγκρουσης· και είναι γνωστή η σχέση του κ. Τεγόπουλου με τον Όμιλο Βαρδινογιάννη.

Η σύγκρουση φάνηκε να γενικεύεται, όταν ο κ. Τεγόπουλος επιτέθηκε με δριμύτητα εναντίον του κ. Κόκκαλη. Με πρόσχημα την εκδίκαση μιας παλαιότερης αγωγής που είχε καταθέσει ο Σ. Κόκκαλης εναντίον της *Ελευθεροτυπίας* για συκοφαντική δυσφήμιση, η τελευταία κυκλοφόρησε την Τετάρτη 14.6.2000 (και επαναδιένειμε με το φύλλο της Κυριακάτικης *Ελευθεροτυπίας* της 18.4) με ένα ένθετο με τις προτάσεις των διαδίκων αλλά ουσιαστικά αφιερωμένο στο παρελθόν του Σ. Κόκκαλη, την Στάξι και τα σκάνδαλα της Ιντρακόμ, της Ιντρασόφτ και της Ιντραλότ (βλ. άλλες στήλες).

Το πράγμα μπλέκεται επειδή, από την άλλη πλευρά, μια άλλη σημαντική παράμετρος της σύγκρουσης των διαπλεκομένων είναι ότι ούτε οι σχέσεις Λαμπράκη-Κόκκαλη είναι άριστες τελευταία, ενώ παλαιότερα η συνεργασία τους ήταν αγαστή σε όλους τους τομείς, με αποτέλεσμα να προκαλούν κάθε τόσο την οργή του κ. Τεγόπουλου. Τα συμφέροντα των ομίλων Κόκκαλη και Λαμπράκη άρχισαν να συγκρούονται όταν ο τελευταίος έγινε κάτοχος ενός πακέτου μετοχών της εταιρείας ALTEC, με στόχο την απόκτηση μεγάλου μερίδιου στην πληροφορική και την τηλεφωνία, τομείς τους οποίους ως γνωστόν θεωρούσε «δικούς του» ο Κόκκαλης.

Η ALTEC, η οποία αγόρασε τελευταία και το «Κανάλι 5» (ALTER 5) του Γ. Κουρή, είναι ιδιοκτησίας Αθ. Αθανασούλη, πρώην στελέχους της ΚΕ του ΠΑΣΟΚ. Ο κ. Αθανασούλης έχει γίνει τα τελευταία χρόνια ο ευνοούμενος των

κυβερνητικών συμβάσεων πληροφορικής προς μεγάλη ανησυχία του Κόκκαλη, που βλέπει με τρόμο να μειώνονται οι πηγές ρευστού. Από την πλευρά του, ο Κόκκαλης προσπάθησε με διαρροές σε φιλικά έντυπα, να ελαχιστοποιήσει τη διάσταση με τον Λαμπράκη. Η δημοσίευση, όμως, τις τελευταίες ημέρες στα Νέα ενός ρεπορτάζ που διάκειται εμμέσως πλην σαφώς εχθρικά προς τον όμιλο Ιντρακόμ επιβεβαιώνει τις πληροφορίες περί της αντιπαλότητας των δύο εταιρών.

Η ΡΕΥΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η διαπλοκή επιβεβαιώθηκε σε όλο το μεγαλείο της όταν η σύγκρουση Κόκκαλη-Τεγόπουλου πολιτικοποιήθηκε αυτόματα, και η κυβέρνηση, με δική της αποκλειστικά ευθύνη, βρίσκεται πλέον εν μέσω συμπληγάδων. Ποια θέση να πάρει άραγε ο δύσμοιρος κ. Σημίτης; Υπέρ του κ. Τεγόπουλου ή υπέρ του κ. Κόκκαλη, δεδομένου ότι τα ΜΜΕ ενημέρωσης που ελέγχει ο καθένας απ' αυτούς είναι απαραίτητα για την κυβερνητική πλειοψηφία; Αποδεικνύοντας την αμηχανία, αλλά και τον πανικό της μπροστά στις εξελίξεις, η κυβέρνηση αντέδρασε στα δημοσιεύματα της περασμένης εβδομάδας κάνοντας λόγο για «πόλεμο εκδοτών», που είναι, δήθεν, άσχετος με το κράτος. Η Ελευθεροτυπία (16.6.2000) απάντησε αμέσως ότι η κυβέρνηση μιλούσε για «πόλεμο εκδοτών» και στην περίπτωση Κοσκωτά και κατηγόρησε την κυβέρνηση ότι δεν παίρνει θέση για να μην θιγεί ο Κόκκαλης. Με άλλα λόγια, το μήνυμα που στέλνει ο κ. Τεγόπουλος στον κ. Σημίτη είναι σαφές: «Πάρε θέση, διαφορετικά...».

Η δύσκολη θέση στην οποία έχει περιέλθει ο Κόκκαλης επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι ακόμα και ο ένθερμος υπερασπιστής του τον τελευταίο καιρό Γ. Κύρτσος αναγκάστηκε να γράψει το περασμένο Σάββατο στον Ελεύθερο Τύπο ότι «ήταν λάθος η αγωγή 5 δις. που κατέθεσε σε βάρος του κ. Τεγόπουλου». Σύμφωνα με τον Ε.Τ., το «λάθος» του Κόκκαλη «είναι πολιτικό», επειδή προκάλεσε «την δυναμική αντίδραση του συγκροτήματος Τεγόπουλου, το οποίο είναι πανίσχυρο και αναγκαίο για τη συνέχιση της κυβερνητικής κυριαρχίας στο χώρο της ενημέρωσης».

Πάντως, η δύσκολη θέση στην οποία

ΠΕΡΙΜΕΝΟΝΤΑΣ...

Στις δηλώσεις του μετά τη συνάντηση με τον κ. Σημίτη, ο πρόεδρος της Ν.Δ. Κ. Καραμανλής δήλωσε, μεταξύ άλλων και τα εξής, αναφερόμενος στον Σ. Κόκκαλη: «Υπάρχουν αφιερώματα στον Τύπο με συγκλονιστικά στοιχεία τα οποία κανένας δεν μπορεί να αγνοεί...».

Την επόμενη ημέρα (17.6.2000), στο ρεπορτάζ που δημοσίευσε για τη συνάντηση των δύο η Ελευθεροτυπία, διαβάσαμε μεταξύ των άλλων και το εξής σχόλιο για τη δήλωση αυτή του κ. Καραμανλή: «Ο πρόεδρος της Ν.Δ. ουσιαστικά αναφέρθηκε στο ένθετο που δημοσίευσε η Ε την περασμένη Τετάρτη και αφορά τον επιχειρηματία Σωκ. Κόκκαλη».

Λέτε, ο κ. Καραμανλής να εννοούσε μόνο το ειδικό ένθετο που κυκλοφόρησε για τον Κόκκαλη η Ε; Όμως το πρώτο «αφιέρωμα» στο οποίο αποκαλύπτονται «συγκλονιστικά στοιχεία» για τον Σ. Κόκκαλη είναι εκείνο του Αντί από το τχ. 705 (4.2.2000). Από τότε έως σήμερα το Αντί συνεχίζει να αποκαλύπτει συγκλονιστικά στοιχεία για τον Κόκκαλη. Υπάρχουν επίσης στο διάστημα αυτό δεκάδες άλλα δημοσιεύματα με αποκαλύψεις εναντίον του προέδρου της Ιντρακόμ (εφημερίδα Χώρα κ.ά.).

Γιατί λοιπόν τόση μονομέρεια από την Ε; Τη στιγμή μάλιστα που όσα αποκαλύπτει στο περίφημο «ένθετο» εναντίον του Κόκκαλη αποτελούνται από δημοσιεύματα άλλων εντύπων, όπως πάλι το Αντί, ο Ελεύθερος Τύπος (προ της διευθύνσεως Κύρτσου) κ.ά. Αλλά και εκείνη την εκτεταμένη αναφορά στο ίδιο ένθετο στην «Υπόθεση Λάρι Φλιντ» τι την ήθελε; Μήπως ταυτίζει τον «αγώνα» της εναντίον του Σ. Κόκκαλη με τον αγώνα του ιδιόμορφου αμερικανού δημοσιογράφου; Αλλά τότε πρέπει να αναμένουμε ότι ο κ. Τεγόπουλος θα αποδειχθεί το ίδιο ασυμβίβαστος με τον Λάρι.

Ας μας επιτραπεί, όμως, να αμφιβάλλουμε. Το παρελθόν απέδειξε ότι και ο κ. Χρ. Τεγόπουλος αλλάζει –περίπου ανά εξάμηνο– τις συμμαχίες του και βρίσκει τους τρόπους του με τις εξουσίες. Στο ίδιο ένθετο, λ.χ., έκανε αναφορά και στο Ειδικό Δικαστήριο και το σκάνδαλο Κοσκωτά. Μήπως θέλει να ξεχάσουμε και τη δική του μεταστροφή στο Ειδικό Δικαστήριο μαζί με τους Ψυχάρη, Λαμπράκη, Μπόμπολα και λοιπούς; Αλλά δεν μας αφήνει να το ξεχάσουμε: Στο προλογικό σημείωμα του ενθέτου αναφέρει τον όρο «Παραεξουσία», όρο τον οποίο επινόησε ο ίδιος και ο κ. Λαμπράκης και τον οποίο κατά κόρον χρησιμοποίησαν και οι δύο στις καταθέσεις τους στο Ειδικό Δικαστήριο, ξεχνώντας το όνομα Α. Παπανδρέου με τον οποίο τα είχαν βρει στο μεταξύ.

Πώς, λοιπόν, να ξεχάσουμε τις οβιδιακές μεταμορφώσεις του κυρίου Τεγόπουλου;

έχει περιέλθει ο Κόκκαλης επιβεβαιώνεται και από την πληροφορία ότι τελευταία τα βρήκε με έναν πρώην αντίπαλό του, τον κ. Θωμά Λιακουνάκο, εκδότη του Κέρδους, ιδιοκτήτη του 12% των μετοχών του Ελεύθερου Τύπου και έμπορο όπλων, γνωστό για τις σκανδαλώδεις συμβάσεις του με το υπουργείο Άμυνας. Οι δύο αναμένεται να συμπράξουν, με τη συνεργασία μάλλον και του Σταύρου Ψυχάρη, για την έκδοση μιας νέας μεγάλης καθημερινής εφημερίδας. Ο τελευταίος έχει βρεθεί σε δύσκολη θέση και αν η ρήξη Κόκκαλη-Λαμπράκη οριστικοποιηθεί, μάλλον δεν θα έχει θέση στον ΔΟΛ.

Οι εξελίξεις έφεραν τον Κωνσταντίνο Καραμανλή σε πλεονεκτική θέση απέναντι στον Κ. Σημίτη, επειδή ο αρχηγός της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης είχε ανοίξει μέτωπο εναντίον των διαπλεκόμενων και κυρίως του Κόκκαλη πολύ πριν από τις τελευταίες εξελίξεις. Έτσι το θέμα των διαπλεκόμενων κυριάρχη-

σε στην τελευταία συνάντηση των δύο, την Παρασκευή 17.6.2000. Ο κ. Καραμανλής είπε στον κ. Σημίτη ότι δεν μπορεί να αγνοεί το θέμα των διαπλεκόμενων, επειδή, εκτός από τις δικές του καταγγελίες για το ίδιο θέμα, υπάρχουν έντονα και αποκαλυπτικά δημοσιεύματα και καταγγελίες από κορυφαίους παράγοντες του δημοσίου βίου, απ' όλα τα κόμματα και από τον κυβερνητικό χώρο.

Μιλώντας στους δημοσιογράφους μετά τη συνάντηση, ο κ. Καραμανλής πρόσθεσε τα εξής:

«Είναι βέβαιο ότι υπάρχει θέμα προστασίας του δημόσιου συμφέροντος. Όπως υπάρχει και ζήτημα ποιότητας δημοκρατίας. Δεν μπορεί η κυβέρνηση να παριστάνει ότι δεν τα ξέρει και δεν τα καταλαβαίνει αυτά τα θέματα».

Τι απάντησε ο κ. Σημίτης, όταν ο κ. Καραμανλής του έθεσε το θέμα των διαπλεκόμενων;

«Ε, καλά, συμφέροντα υπήρχαν και πάντοτε θα υπάρχουν...».

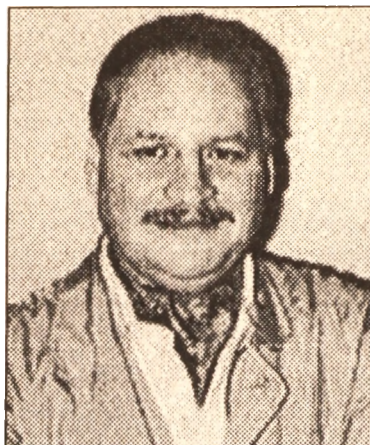

Ο Κόκκαλης, η 17N και τα διαπλεκόμενα

του Ρεπόρτερ

Οταν, στο τεύχος 705 της 4.2.2000 αρχίσαμε έναν μοναχικό μαραθώνιο αποκαλύπτοντας τις σχέσεις του Σωκράτη Κόκκαλη με την Στάζι, αλλά και για την ίδια την προσωπικότητα του αρχιερέα των εν Ελλάδι διαπλεκομένων, δεν περιμέναμε ότι το θέμα θα έπαιρνε τις σημερινές διαστάσεις του. Επί τέσσερις μήνες όλος ο Τύπος, τα πολιτικά κόμματα και –αυτό ενδιαφέρει κυρίως– τα αρμόδια όργανα της Πολιτείας αλλά και η Δικαιοσύνη υποδέχονταν με παγερή αδιαφορία τις αποκαλύψεις του Αντί που διαδέχονταν, η μία την άλλη, επί δέκα ολόκληρα τεύχη. Με εξαίρεση μία έντονη σε ύφος επερώτηση του βουλευτή της Ν.Δ. κ. Πάνου Καμμένου στην Βουλή (23.2.2000), κανείς άλλος δεν φάνηκε να ενοχλείται από τις αποκαλύψεις ότι ο πρόεδρος της Ιντρακόμ και του Ολυμπιακού ήταν ένας πράκτορας του τμήματος επιχειρήσεων της «Στάζι», που άρχισε τη σταδιοδρομία του στον σκοτεινό χώρο των μυστικών υπηρεσιών σαν κοινός χαφιάς (καρφώνοντας φίλους και συντρόφους του), που ήρθε στην Ελλάδα με εντολή να ιδρύσει για λογαριασμό της Ανατολικής Γερμανίας την Ιντρακόμ, που λάδωνε –με αδιαμφισβήτητες αποδείξεις και λογαριασμούς– τους πάντες προκειμένου να πετύχει τους έξωθεν υπογενομένους σκοπούς του.

Χρειάστηκαν να συμβούν τελικά δύο σημαντικά γεγονότα για να διαταραχθεί η σιωπή των αμνών. Πρώτον, η σφοδρή, προσωπική επίθεση που εξαπέλυσε εναντίον του Κόκκαλη η 17N με την προκήρυξη που ακολούθησε τη δολοφονία του βρετανού στρατιωτικού ακολούθου. Και δεύτερον, η νέα φάση αμείλικτης αντιπαράθεσης στην οποία έχει εισέλθει τον τελευταίο καιρό ο αένας πόλεμος των διαπλεκομένων, με αφορμή τα έργα για την Ολυμπιάδα του 2004 και με επίκεντρο τις τελευταίες ημέρες την μετωπική σύγκρουση

Ο Κάρλος και δεξιά σκίτσο από τη δίκη του στη Γαλλία. Στον φάκελό του στη Στάζι υπήρχαν δύο υποφάκελοι: Ένας για την 17N και ένας για τον ΕΛΑ.

Κόκκαλη-Τεγόπουλου.

Γράφει μεταξύ άλλων στην προκήρυξή της για τον Κόκκαλη, η 17N:

«Είναι γνωστό ότι λίγο πριν καταρρεύσει η Ανατολική Γερμανία, η CIA σε μια από τις σπάνιες τα τελευταία χρόνια, επιτυχίες της κατόρθωσε, έναντι αδράς αμοιβής, ν' αρπάξει όλα τα αρχεία της Στάζι. Τα οποία, εκτός από ελάχιστα στοιχεία, αρνείται μέχρι σήμερα να δώσει στους Γερμανούς που τα διεκδικούν. Ο λόγος είναι βέβαια ότι μέσω αυτών γνωρίζουν σήμερα όλους όσοι υπήρξαν πράκτορες της Ανατολικής Γερμανίας και τους έχουν του χεριού τους. Ανάμεσα σ' αυτούς υπήρχε και κάποιος Έλληνας που παριστάνει τον επιτυχημένο επιχειρηματία στον κλάδο των νέων τεχνολογιών. Η CIA, μόλις ανακάλυψε στα αρχεία ότι η επιχείρησή του στήθηκε εξ ολοκλήρου με κεφάλαια της πρώην Ανατολικής Γερμανίας, τον επισκέφθηκε και του είπε πιάνοντάς τον από το αυτί: 'Ωστε έτσι λοιπόν, συνάδελφος και εσύ, κλεφτάκος και πρακτοράκος. Σαν τζέντλεμαν θα σου προτείνουμε ένα ντηλ κι εσύ θα διαλέξεις. Ή σε δικάζουμε για κατασκοπία και σε χώνουμε φυλακή για το υπόλοιπο της ζωής σου, πράγμα θλιβερό, ή τα ξεχνάμε όλα, τα σβήνουμε, αλλά από δω και πέρα θα δουλεύεις για μας...»

Είναι προφανές ότι, για μία ακόμα φορά, η 17N είναι καλά πληροφορημέ-

νη και αποδεικνύει, μεταξύ των άλλων, ότι παρακολουθεί συστηματικά το... Αντί. Στο τεύχος 711 της 14.4.2000 περιγράψαμε αναλυτικά πώς τα αρχεία της Στάζι έπεσαν στα χέρια της CIA και πώς η δεύτερη στρατολόγησε στις τάξεις της όσα στελέχη μπορούσε από τις τάξεις της πρώτης. Για όσους δεν είχαν την ευκαιρία να διαβάσουν τα προηγούμενα τεύχη του Αντί, μπορούν να παρακολουθήσουν τις διαδρομές του Κόκκαλη στον γκριζό κόσμο των μυστικών υπηρεσιών στο τεύχος 705. Ο Σωκράτης Κόκκαλης στρατολογήθηκε από τη Στάζι το 1964 και εντάχθηκε στην 15η Γενική Διεύθυνση (Hauptabteilung XV) και αριθμό μητρώου «953/63».

ΣΕΝΑΡΙΑ ΚΑΙ ΣΕΝΑΡΙΟΓΡΑΦΟΙ

Το μεγάλο ερώτημα είναι φυσικά γιατί η 17N κάνει τόσο κόπο για τον Κόκκαλη, γιατί του αφιερώνει 400 λέξεις και πέντε παραγράφους σε μία από τις σπάνιες, τελευταία, προκηρύξεις της; Η απάντηση εξαρτάται από ένα άλλο ερώτημα, που επίσης προκύπτει από την τελευταία προκήρυξη της 17N: Τι αναφορές, δηλαδή, της 17N για δεύτερη φορά στα αρχεία της Στάζι και τις πληροφορίες που αυτά περιέχουν για την ελληνική τρομοκρατία. Γράφει, μεταξύ των άλλων, για το θέμα αυτό η τελευταία προκήρυξη:

«Πριν από μερικά χρόνια είχαμε καταγγείλει και ξεσκεπάσει τη σκευωρία των ασφαλίτικων μηχανισμών με τις λίστες ονομάτων της 17N, που 'χαν ήδη βρεθεί στα αρχεία της Στάζι. Σκευωρία αμερικανόπνευστη που 'χε στόχο να δικαιολογηθούν συλλήψεις "γνωστών υπόπτων" τύπου Κοροβέση, Σκυφτούλη και άλλων. Η σκευωρία αυτή ποτέ δεν εγκαταλείφθηκε από τους εμπνευστές της CIA-FBI και εμφανίζεται κατά καιρούς σε διάφορες παραλλαγές... Έτσι, μετά την τελευταία μας ενέργεια ενάντια στην κατοικία του γερμανού πρέσβη τον Μάη, η σκευωρία πήρε νέα μορφή...»

Αν δεν υπήρχε σοβαρός λόγος η 17N δεν θα αναφερόταν δύο φορές στα αρχεία της Στάζι. Τι υπάρχει λοιπόν σ' αυτά τα περίφημα πλέον αρχεία; Τι φοβάται η 17N; Ύστερα από έρευνες πέντε ετών και εκατοντάδες έγγραφα που έχουμε στη διάθεσή μας μπορούμε να πούμε ότι τα αρχεία της Στάζι που μπορούσαμε να ερευνήσουμε και αφορούν την Ελλάδα κατατάσσονται σε τρεις φακέλους:

Πρώτον, στον «φάκελο Κόκκαλη», όπου υπάρχουν στοιχεία όπως αυτά που αποκάλυψε το Αντί στα προηγούμενα τεύχη του.

Δεύτερον, στον φάκελο για τις σχέσεις που είχε ο περίφημος Κάρλος με τον ΕΛΑ και άλλες οργανώσεις, στον οποίο υπάρχουν πληροφορίες και ονόματα. Στον φάκελο αυτόν περιέχονται και πληροφορίες για το εμπόριο όπλων που έκαναν μέσω της Ελλάδας στη Μέση Ανατολή άνθρωποι του Κάρλος και ανατολικογερμανικές εταιρείες όπλων.

Τρίτον στον φάκελο για την 17N, ο οποίος δεν περιλαμβάνει στοιχεία τόσο σημαντικά όσο οι προηγούμενοι δύο όσο περιέχει κυρίως αναφορές διαφόρων πρακτόρων της Στάζι και δημοσιεύματα Τύπου σχετικά με την 17N.

Σημειώνεται ότι οι φάκελοι της Στάζι για τον ΕΛΑ και την 17N βρέθηκαν ως «υποφάκελοι» στο ευρύτερο τμήμα αρχείων που τηρούσε η Στάζι για τον Κάρλος.

ΑΝΗΣΥΧΕΙ Η 17N;

Είναι λοιπόν πιθανόν μέσα σε όλες αυτές τις πληροφορίες να υπάρχει και κάποιο ή κάποια στοιχεία που ανησυχούν την 17N. Αν δεν ήταν έτσι δεν θα έμπαινε στον κόπο να ασχοληθεί με το θέμα. Δεν είναι λοιπόν και τόσο «προ-

σεκτικοί» οι συντάκτες των προκηρύξεων. Δεν καταλαβαίνουμε όμως γιατί ανησυχούν τόσο πολύ για τις έρευνες και τις «σκευωρίες», όπως τις αποκαλούν των διωκτικών αρχών. Τα στοιχεία αυτά πρέπει να έχουν περιέλθει σε γνώση των αρμοδίων ελληνικών αρχών και της CIA εδώ και πολύ καιρό και από όσα γνωρίζουμε δεν βγήκε τίποτα. Αντιθέτως, έγιναν πολλά για να συγκαλυφθούν κάποια ελάχιστα ίχνη.

Επισημαίνουμε, όμως, κάτι που είναι σημαντικό κατά τη γνώμη μας: Από τη μελέτη των αρχείων της Στάζι που έχουμε στη διάθεσή μας προκύπτει ένα αδιαμφισβήτητο γεγονός:

Η Στάζι, που ως γνωστόν ήταν μια πανίσχυρη μυστική υπηρεσία, δεν είχε καταφέρει, παρά τις προσπάθειές της, να διεισδύσει ούτε στην 17N ούτε στον ΕΛΑ. Όσα γνώριζε γι' αυτές τα μάθαινε από την παρακολούθηση κυρίως του Κάρλος και των ανθρώπων του, που δεν ήταν και τόσο προσεκτικοί στα θέματα περιφρούρησης κ.λπ. Αν λοιπόν η Στάζι δεν είχε καταφέρει να διεισδύσει στην 17N, τότε πού βρίσκουν οι γνωστοί «ειδήμονες» των ΜΜΕ τις πληροφορίες με τις οποίες μας «βομβάρδισαν» τις τελευταίες ημέρες και σύμφωνα με τις οποίες «πίσω από την 17N κρύβονται ξένες μυστικές υπηρεσίες και κατά πάσα πιθανότητα η CIA»; Αξίζει να σημειώσουμε ότι τα σενάρια αυτού του τύπου τέθηκαν αμέσως υπό την αόρατη αιγίδα της κυβέρνησης, η οποία βρήκε την ευκαιρία να καλύψει την γνωστή ανικανότητα των διωκτικών αρχών με υπαινιγμούς ότι οι τρομοκράτες υποκινούνται από τους ξένους που ενδιαφέρονται να αναλάβουν το τεράστιο κονδύλι για την ασφάλεια της Ολυμπιάδας του 2004.

Ομολογούμε ότι δεν μπορούμε να παρακολουθήσουμε αυτούς τους συλλογισμούς και υπαινιγμούς, επειδή είναι γνωστό ότι για την ασφάλεια της Ολυμπιάδας ενδιαφέρονται μεταξύ των άλλων η CIA και η Mossad, οπότε τι πρέπει να συμπεράνουμε από όλα αυτά; Ότι η CIA «τρώει» δικούς της ανθρώπους; Πώς, άραγε, γνωρίζουν όλοι αυτοί οι «αναλυτές» και αστυνομικοί συντάκτες ότι η CIA... διείσδυσε τάχα στην 17N και σήμερα την ελέγχει; Και αν είναι έτσι, μπορούν να μας κάνουν τη χάρη να μας πληροφορήσουν από πότε ελέγχει την 17N; Από τις εκτελέ-

σεις του Ουέλς, του Νορντίν και των άλλων στελεχών της CIA, ή μετά; Πριν από την εκτέλεση του Τσουτσουβή στο Γκύζη, ή αργότερα;

ΤΑ ΠΡΟΦΑΝΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ ΤΗΣ 17N

Υπάρχουν βεβαίως και άλλα σενάρια: Όπως, για παράδειγμα, εκείνα που συνδέουν την δολοφονία του Σόντερς με το ενδιαφέρον του για την πώληση των βρετανικών αρμάτων μάχης στην Ελλάδα και την επίσκεψη που έκανε για το θέμα αυτό η βρετανή υφυπουργός Άμυνας στην Ελλάδα λίγες ώρες πριν από την δολοφονία. Άλλες εκτιμήσεις συνδέουν την τελευταία ενέργεια της 17N με την δραστηριότητα του Σόντερς στο Ιράκ την εποχή του Πολέμου.

Κανείς, βεβαίως, δεν μπορεί να αποκλείσει την πιθανότητα διείσδυσης μυστικών υπηρεσιών στις ελληνικές τρομοκρατικές οργανώσεις, ύστερα από όλα όσα έχουν γίνει γνωστά στις περιπτώσεις των «Ερυθρών Ταξιαρχιών», της RAF και άλλων σχετικών οργανώσεων. Είναι ανάγκη, όμως, να διατηρηθεί το στοιχείο της σοβαρότητας σε ένα θέμα τόσο σημαντικό για τον δημόσιο βίο. Η ευκολία των συμπερασμάτων δεν ήταν ποτέ υπέρ της σοβαρότητας.

Τα μόνα πραγματικά στοιχεία που υπάρχουν, δύο εβδομάδες αργότερα, στον θολό ορίζοντα των ερευνών για την 17N είναι κατά τη γνώμη μας αυτά που η ίδια η οργάνωση επιτρέπει να αποκαλυφθούν: Το προφανές ενδιαφέρον της για τον Κόκκαλη και τα αρχεία της Στάζι. Αλλά γιατί η 17N ενδιαφέρεται τόσο πολύ για τον Κόκκαλη; Δεν είναι ο πρώτος ούτε θα είναι ο τελευταίος επιχειρηματίας που οφείλει την ανάδειξή του στις μυστικές υπηρεσίες.

Όσες εικασίες έχουν γίνει μέχρι στιγμής για το θέμα στερούνται σοβαρότητας, εκτός ίσως από μία: Οι 400, περίπου, λέξεις που «αφιερώνει» η 17N στον Κόκκαλη είναι γραμμένες με ένα έντονα ειρωνικό ύφος. Είναι περισσότερο από προφανές ότι η 17N ειρωνεύεται τώρα τον Κόκκαλη, τον «ευτελίζει» με χαρακτηρισμούς του τύπου «κλεφτάκος» και «πρακτοράκος». Αυτό όμως δεν το έκανε μέχρι τη στιγμή που αποκαλύφθηκε ότι ο Κόκκαλης προσδέθηκε στο άρμα της Νέας Τάξης πραγμάτων, παρ' όλο που, όπως και πολλοί άλλοι, πρέπει να γνώριζε το παρελθόν του στην Στάζι.

Ο πρακτοράκος Ρόκο

δίνει αναφορά για την Αποστασία

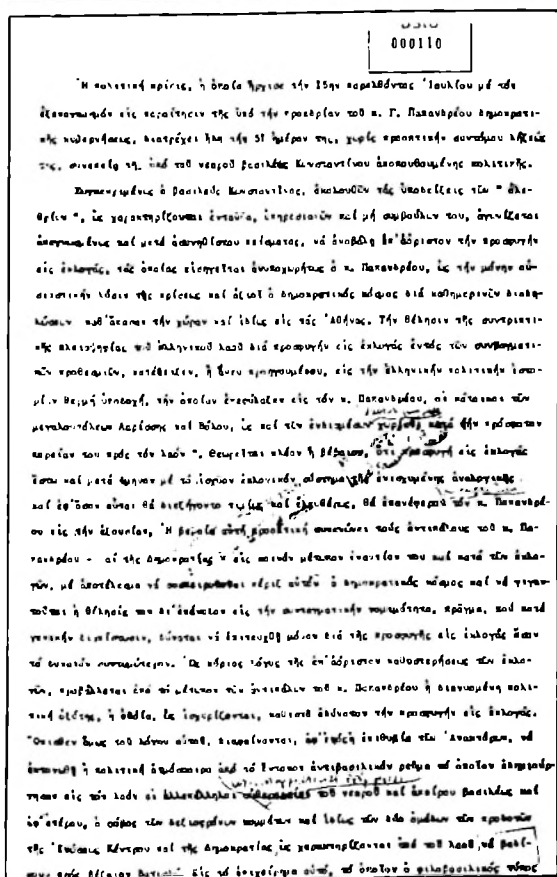
«Ὡστε έτσι λοιπόν, συνάδελφος και συ, κλεφτάκος και πρακτοράκος...»

Ὅπως γράψαμε σε προηγούμενα τεύχη ο Σωκράτης Κόκκαλης στρατολογήθηκε από τη Στάζι το 1964 και εντάχθηκε στην 15η Γενική Διεύθυνση (**Hauptabteilung XV**) με την κωδική ονομασία **Roko** και αριθμό μητρώου «**953/63**». Μετά την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία (Οκτώβριος 1981) και εξαιτίας της σπουδαιότητας που απέκτησε τότε ο Σ. Κόκκαλης λόγω των σχέσεων του με τον Ανδρέα Παπανδρέου και την τότε πολιτική ηγεσία της Ελλάδας, η Στάζι αναβάθμισε την επιχείρηση Κόκκαλη και της έδωσε την κωδική ονομασία: «**O.V. Kaskade**» («επιχείρηση Κασκάντε»), ενώ ο νυν πρόεδρος της Ιντρακόμ και του Ολυμπιακού άλλαξε κωδική ονομασία και από **Roko** έγινε «**Kaskader**» και πήρε νέο κωδικό αριθμό μητρώου «**2012/83**».

Σε προηγούμενα τεύχη περιγράψαμε αναλυτικά τα ευτελή καθήκοντα που ανέλαβε ο Κόκκαλης την περίοδο που δρούσε ως **Roko**. Για να τον δοκιμάσει η «Στάζι» και να τον δέσει εφ' όρου ζωής τον ανάγκασε να ενεργεί σαν κοινός χαφιές και να καταδίδει φίλους, συντρόφους και συμφοιτητές που ήθελαν να το σκάσουν στη Δύση. Τελικά, το 1965, όταν η Στάζι πείστηκε για την υπακοή του, ο Κόκκαλης στάλθηκε στην Ελλάδα με αποστολή να διεισδύσει, χάρις στο όνομα του πατέρα του, στην ελληνική πολιτική ηγεσία και να ιδρύσει αργότερα την Ιντρακόμ.

Από το 1994, όταν άρχισε να γίνεται λόγος για τον φάκελό του στην Στάζι, ο Κόκκαλης προσπαθεί να δικαιολογηθεί με τον ισχυρισμό ότι «τον έμπλεξαν», τάχα, με την Ιντρακόμ. Τον διαψεύδουν όμως τα αρχεία της Στάζι που αποδεικνύουν ότι δρούσε ως κατάσκοπος και έστελνε τακτικά αναφορές για την πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα. Απόδειξη, το έγγραφο που δημοσιεύουμε σήμερα. Πρόκειται για μια πολυσέλιδη αναφορά -σε ελληνική γλώσσα- του πράκτορα **Roko** για τα πολιτικά γεγονότα του 1965, την αποστασία και το παλάτι. Ποια ιθαγένεια είχε τότε ο Σωκράτης Κόκκαλης; Την ελληνική, ή την ανατολικογερμανική; Επειδή, αν είχε ήδη πάρει την ελληνική, τότε πρέπει να ασχοληθούν με την περίπτωση οι αρμόδιοι για την τήρηση των σχετικών διατάξεων του Συντάγματος. Ὅπως συνάγεται από τις πρώτες αράδες, η αναφορά αυτή συντάχθηκε στις 4 Σεπτεμβρίου 1965 και αποτελείται από 4 σελίδες δακτυλογραφημένες και μια πέμπτη -τελευταία- χειρόγραφη.

Η ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΟΥ ΡΟΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ

Η πρώτη (σελίδα της αναφοράς.

Η πολιτική κρίση, η οποία ήρchiσε την 15ην παρελθόντος Ιουλίου μέ τον έxαναγκασμόν εις παραίτησιν τής υπό την προεδρίαν του κ. Γ. Παπανδρέου δημοκρατικής κυβερνήσεως, διατρέχει ήδη την 51 ήμέραν της, χωρίς προοπτικήν συντόμιου λήξεώς της, συνεπεία τής υπό του νεαροῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ακολουθουμένης πολιτικής. Συγκεκριμένως ὁ βασιλεύς Κωνσταντίνος, ακολουθῶν τάς ὑποδείξεις τῶν «ὀλεθρίων», ὡς χαρακτηρίζονται ένταῦθα, ὑπηρεσιακῶν καί μή συμβούλων του, ἀγωνίζεται ἀπεγνωσμένως καί μετά ἀσυνηθίστου πείσματος, νά ἀναβάλῃ ἐπ' ἀόριστον τήν προσφυγήν εις ἐκλογάς, τάς ὁποίας εισηγείται ἀνυποχωρήτως ὁ κ. Παπανδρέου, ὡς τήν μόνην

οὐσιαστικήν λύσιν τής κρίσεως καί ἀξιοῖ ὁ δημοκρατικός κόσμος διά καθημερινῶν διαδηλώσεων καθ' ἅπασαν τήν χώραν καί ιδίως εις τάς Ἀθήνας. Τήν θέλησιν τής συντριπτικῆς πλειοψηφίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ διά προσφυγήν εις ἐκλογάς ἐντός τῶν συνταγματικῶν προθεσμιῶν, κατέδειξεν, ἡ ἄνευ προηγουμένου, εις τήν ἑλληνικήν πολιτικήν ἱστορίαν θερμή ὑποδοχή, τήν ὁποίαν ἐπειρύλαξεν εις τόν κ. Παπανδρέου. οἱ κάτοικοι τῶν μεγαλουπόλεων Ἀθρῖσσης καί Βόλου, ὡς καί τῶν ἐνδιάμέσων [...] χωρίων, κατά τήν πρόσφατον πορείαν του πρὸς τόν λαόν. Θεωρεῖται πλέον ἡ βέβαιον, ὅτι προσφυγή εις ἐκλογάς ἔστω καί μετά 4μηνον μέ τό ἰσχύον ἐκλογικόν σύστημα τής ἐνισχυμένης ἀναλογικῆς καί ἐφ' ὅσον αὐταὶ θά διεξήγοντο τι-

«Συγκεκριμένως ο βασιλεύς Κωνσταντίνος, ακολουθώντας υποδείξεις των «ολεθρίων» [...] υπηρεσιακών και μη συμβούλων του» και η ομάδα των αποστατών «υπό την συμβατικήν ηγεσίαν των κ.κ. Η. Τσιριμώκου, Στεφ. Στεφανοπούλου, Γ. Νόβα και Κ. Μητσοτάκη όστις θεωρείται ως εις εκ των κυρίων υποκινήτων της κρίσεως...». Τα ήξερε καλά τα πολιτικά ο Ρόκο!

μίας και ἐλευθέρως, θά ἐπανεφέραν [...] τόν κ. Παπανδρέου εἰς τήν ἐξουσίαν. Ἡ βεβαία αὕτη προοπτική συνενώνει τοὺς ἀντιπάλους τοῦ κ. Παπανδρέου –καί τῆς Δημοκρατίας– εἰς κοινόν μέτωπον ἐναντίον του καί κατὰ τῶν ἐκλογῶν, μέ ἀποτέλεσμα νά συσπειροῦνται πέριξ αὐτοῦ ὁ δημοκρατικός κόσμος καί νά γιγαντωῦται ἡ θέλησίς του δι' ἐπάνοδον εἰς τήν συνταγματικήν νομιμότητα, πρᾶγμα, πού κατὰ γενικήν διαπίστωσιν, δύναται νά ἐπιτευχθῇ μόνον διὰ τῆς προσφυγῆς εἰς ἐκλογάς ὅσον τό δυνατόν συντομώτερον. Ὡς κύριος λόγος τῆς ἐπ' ἀόριστον καθυστέρησεως τῶν ἐκλογῶν, προβάλλεται ἀπό τό μέτωπον τῶν ἀντιπάλων τοῦ κ. Παπανδρέου ἡ διανυομένη πολιτική ὀξύτης, ἡ ὁποία, ὡς ἰσχυρίζονται, καθιστᾷ ἀδύνατον τήν προσφυγὴν εἰς ἐκλογάς. Ὅπισθεν ὅμως τοῦ λόγου αὐτοῦ, διαφαίνονται, ἀφ' ἑνός ἡ ἐπιθυμία τῶν Ἀνακτόρων, νά ἐκτονωθῇ ἡ πολιτική ἀτμόσφαιρα ἀπό τό ἔντονον ἀντιβασιλικόν ρεῦμα τό ὁποῖον ἐδημιούργησαν εἰς τόν λαόν αἱ ἀλλεπάλληλοι ἀντισυνταγματικά ἐνέργειαι τοῦ νεαροῦ καί ἀπείρου βασιλέως καί ἀφ' ἑτέρου, ὁ φόβος τῶν δεξιοφρόνων κομμάτων καί

ιδίως τῶν δύο ὁμάδων τῶν προδοτῶν τῆς Ἑνώσεως Κέντρου καί τῆς Δημοκρατίας, ὡς χαρακτηρίζονται ὑπό τοῦ λαοῦ, νά βαδίσουν πρὸς βέβαιον Βατερλώ. Εἰς τό ἐπιχείρημα αὐτό, τό ὁποῖον ὁ φιλοβασιλικός τύπος προβάλλει τὰς τελευταίας ἡμέρας κατὰ κόρον, ὁ ἀρχηγός τῆς Ἑνώσεως Κέντρου καί τῆς Δημοκρατικῆς Παρατάξεως κ. Γ. Παπανδρέου, ἀπαντᾷ ὅτι ἀντιθέτως, ἡ προσφυγή εἰς ἐκλογάς, θά ἐκτονώσῃ ἀσφαλῶς τήν ἀτμόσφαιραν ἀπό τόν ἀντιβασιλισμόν καί τήν ὀξύτητα πού τήν διακρίνουν καί θά ὀδηγήσῃ τήν χώραν εἰς τήν ὁμαλότητα. Μετά τοῦ βασιλέως, εἰς τήν προσπάθειάν του τῆς ἐπ' ἀόριστον καθυστέρησεως τῶν ἐκλογῶν, συμπράττουν ἐκτός τῶν συμβούλων του καί τοῦ ὑπό τόν κ. Π. Κανελλόπουλον κόμματος τῆς Δεξιᾶς –τῆς Ε.Ρ.Ε.– καί αἱ δύο ὁμάδες τῶν ἀποστατῶν τῆς Ἑνώσεως Κέντρου ἐκ 36 Βουλευτῶν, αἱ ὁποῖαι τελοῦν ὑπό τήν ἐπῆρειαν ἢ τήν συμβατικήν ἡγεσίαν τῶν κ.κ. Ἡλ. Τσιριμώκου, Στεφ. Στεφανοπούλου, Γ. Νόβα καί Κ. Μητσοτάκη, ὅστις θεωρεῖται ὡς εἷς ἐκ τῶν κυρίων ὑποκινήτων τῆς κρίσεως καί ἐγκέφαλος εἰς τήν κατὰ τοῦ κ. Πα-

πανδρέου ἐκστρατείαν τῶν Ἀνακτόρων, συνεπικουρουμένην, πάντοτε, ὑπό τῆς Δεξιᾶς. Οἱ ἐν λόγῳ πολιτικοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν περιπέσει εἰς τήν βαθεῖαν περιφρόνησιν τοῦ δημοκρατικοῦ κόσμου καί ἀντιμετωπίζονται ἤδη ὡς ἐχθροί τῆς Δημοκρατίας –μέ ἐξαιρέσιν, ἴσως, τόν κ. Στεφανόπουλον, ὅστις ἐμφανίζεται, μέχρι στιγμῆς, λίαν ἐπιφυλακτικός ἐναντι τῶν ἀξιώσεων τῆς Αὐλῆς –συνεργάζονται μετὰ τοῦ βασιλέως καί τῶν ἀνακτορικῶν κύκλων πρὸς τρεῖς κατευθύνσεις. Πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν ἐκλογῶν, πρὸς διεύρυνσιν τῆς διασπάσεως τῆς Ἑνώσεως Κέντρου, πρᾶγμα τό ὁποῖον, ὡς ἀπέδειξαν τὰ πράγματα, ἀποτελεῖ τόν στρατηγικόν ἀντικειμενικόν σκοπὸν τῶν Ἀνακτόρων, καί πρὸς πολιτικὴν ἀπομόνωσιν τοῦ κ. Παπανδρέου. Εἰς τὰ πλαίσια αὐτῶν τῶν ἐπιδιώξεων τοποθετεῖται καί ἡ πρόσφατος σύγκλησις εἰς δύο συνεχεῖς συνεδριάσεις ὑπό τήν προεδρίαν τοῦ βασιλέως, τοῦ «Συμβουλίου τοῦ Στέμματος» ἡ σύνθεσις καί μόνον τοῦ ὁποῖου, ἀποδεικνύει τοὺς ἀνωτέρω σκοποὺς (Ἐκλήθησαν μόνον οἱ διατελέσαντες πρωθυπουργοὶ ἀπὸ τοῦ 1922 καί ἐντεῦθεν –πλέον

κλάδους πολιτικο-οικονομικών σχέσεων, αἱ ὁποῖαι ὁλοκληρώνουν τὸν ρόλον της ὡς πρωταγωνιστοῦ καὶ τὴν καθιστοῦν πανίσχυρον. Ὑπὸ τοῦ λαοῦ, σχολιάζεται ποικιλοτρόπως μέ πικρόχολον διάθεσιν, ἡ δημοσιευθεῖσα προσφάτως καὶ μὴ διαφθευθεῖσα ἐν τῷ μεταξὺ οἰκογενειακῇ διακλάδωσις τῶν δύο μεγάλων καὶ μοναδικῶν βιομηχανιῶν μπύρας " ΦΙΕ " ΑΜΣΤΕΛ " βασικά νήματα τῆς ὁποίας καταλήγουν εἰς τὰ Ἀνάκτορα.

Πολύ ἐνωρίς, ἀπὸ το 1965 ἀκόμη, ὁ Σωκράτης Κόκκαλης εἶχε ἐνσκήψει στὴ λειτουργία των διαπλεκομένων: «Ἡ οἰκογενειακὴ διακλάδωσις των βιομηχανιῶν ΦΙΕ καὶ ΑΜΣΤΕΛ βασικά νήματα τῆς ὁποίας καταλήγουν εἰς τὰ Ἀνάκτορα»... Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνασχόλησή του με τὰς οἰκογενειακὰς σχέσεις, τοὺς δεσμούς, τὰς φιλίαις καὶ τὰ... ὁλλανδικὰ κεφάλαια -ὅλα αὐτὰ τον ἀπασχολοῦν με λεπτομέρειες καὶ ὀνόματα- δείχνουν τὴν ἐμπειρία που ἀπέκτησε με τὴν «προϋπηρεσία» του στα μπάρ του ἀνατολικοῦ Βερολίνου: Τότε που κατέγραφε τὰς ἰδιωτικὰς σχέσεις ἀπλῶν φοιτητῶν ἢ νεαρῶν λαθρεμπόρων. Ομολογουμένως ἐπρόκειτο γιὰ ἓνα παιδί-θαύμα του ὁποίου τὸ μέλλον -ἀπὸ τότε- προγιαγράφονταν λαμπρό!

τοῦ ἐγγνωσμένων δημοκρατικῶν φρονημάτων καὶ τιμημένου ἀξιωματικοῦ ἀντιστρατήγου ἐ.ἀ. κ. Ἀλεξ. Ὁθωναίου -ἄνθρωποι διαπνεόμενοι κατὰ τεκμήριον ἀπὸ φιλοβασιλικά αἰσθήματα).

Παρά ταῦτα, ὁ κ. Στυλ. Γονατᾶς, πρωθυπουργὸς τῆς Ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως τοῦ 1922, 89 ἡδὴ ἐτῶν, μέ τὴν μακρὰν πολιτικὴν ἐμπειρίαν του, συνετάχθη μέ τὴν ἄποψιν τοῦ κ. Παπανδρέου, ζητήσας τὸν σχηματισμὸν ὑπηρεσιακῆς κυβερνήσεως καὶ προσφυγὴν εἰς ἐκλογάς. Ὁ ἀποκλεισμός ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὸ Συμβούλιον τοῦ προέδρου τῆς Ε.Δ.Α. -τοῦ κόμματος τῆς ἀριστερᾶς- κ. Πασσαλίδη, ἐνεφάνισε τὰ Ἀνάκτορα καὶ προσωπικῶς τὸν νεαρόν βασιλέα ὡς ἀντιφάσκοντα πρὸς ἐαυτόν, καθ' ὅσον ὁ κ. Πασσαλίδης εἶχε κληθῇ, εἰς τὰς τελευταίας «διαβουλεύσεις» τοῦ βασιλέως, αἱ ὁποῖαι ὠδήγησαν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς ἀποδοκιμασθείσης ὑπὸ τῆς Βουλῆς κυβερνήσεως τοῦ ἀποστάτου κ. Ἡλ. Τσιριμώκου.

Ἐνῶ, ὅμως, αὐτὰ συμβαίνουν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ προβάλλουν τὰ ἐμφανῆ πρόσωπα καὶ πράγματα τῆς διανυομένης κρίσεως, εἰς τὸ παρασκήνιον τῶν Ἀνακτόρων -τὸ «μαγειρεῖον τῆς Αὐλῆς» κατὰ τὴν λαϊκὴν ἐκφρασιν- παίζεται εἰς ἐπίπεδον πρωταγωνιστῶν τὸ παιχνίδι τῶν υποκινητῶν, ὃχι μόνον τῆς παρούσης κρίσεως, ἀλλὰ καὶ πάσης πολιτικῆς μεταβολῆς.

Διέρρευσεν εἰς τὸ πεζοδρόμιον καὶ

ἀποτελεῖ βαθεῖαν πεποίθησιν ὁλοκληροῦ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ βασιλέως Παύλου, ὅτι ὀπισθεν τοῦ βασιλέως καὶ εἰς πᾶσαν αὐτοῦ πρᾶξιν, εὐρίσκεται ἡ βασιλομήτωρ Φρειδερίκη, ἡ λεγομένη «σιδηρᾶ βασίλισσα», ἥτις μετὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Πολιτικοῦ Οἴκου τοῦ βασιλέως κ. Χοϊδᾶ καί, ὡς λέγουν ἐπίμονοι φῆμαι, τῆς ἐκδοτρίας-διευθυντρίας τῆς πρωϊνῆς καὶ ἀνέκαθεν φιλοβασιλικῆς ἐφημερίδος «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» κ. Ἑλένης Βλάχου, ἀποτελοῦν τὸ ἀφανὲς «ἀνακτοβούλιον». Ἡ θέλησις καὶ αἱ ἐπιθυμίαι τῆς ὁμάδος αὐτῆς πρὸς τὴν ὁποίαν, βοηθητικὰς ὑπηρεσίας λέγεται ὅτι προσφέρει ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Βασιλέως ταγματάρχης κ. Ἀρναούτης, ὑποβάλλονται εἰς τὸν νεαρόν βασιλέα, μετατρέπονται εἰς θέσεις καὶ ἀποφάσεις του διὰ νὰ ἐπηρεάσουν βαθύτατα, ὡς ἐν προκειμένῳ τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας. Διαποτισμένοι δὲ ὡς εἶναι μέ ἀντιδημοκρατικὸν πνεῦμα, ἐμφανίζουν τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον ὡς βασιλέα-μονάρχην μέ ἀντιδημοκρατικὰς τάσεις. Ἐκ τῆς ὁμάδος αὐτῆς, ἐκκινᾷ μία ὁλόκληρος διακλάδωσις πολιτικο-οικονομικῶν σχέσεων, αἱ ὁποῖαι ὁλοκληρώνουν τὸν ρόλον της ὡς πρωταγωνιστοῦ καὶ τὴν καθιστοῦν πανίσχυρον. Ὑπὸ τοῦ λαοῦ, σχολιάζεται ποικιλοτρόπως καὶ μέ πικρόχολον διάθεσιν, ἡ δημοσιευθεῖσα προσφάτως καὶ μὴ διαφθευθεῖσα ἐν τῷ μεταξύ οἰκογενειακὴ διακλάδωσις τῶν δύο μεγά-

λων καὶ μοναδικῶν βιομηχανιῶν μπύρας «ΦΙΕ» καὶ «ΑΜΣΤΕΛ» βασικά νήματα τῆς ὁποίας καταλήγουν εἰς τὰ Ἀνάκτορα.

Συγκεκριμένως ἀπεκαλύφθη ὅτι Πρόεδρος τῆς ἐταιρίας «ΑΜΣΤΕΛ» ποὺ παράγει τὴν ὁμώνυμη μπύρα μέ τὴν προτίμησιν τῆς ὁποίας ὁ ἄγνός λαός μας τιμωρεῖ τὸν κ. Γαρουφαλῖα -ἓνα ἐκ τῶν παραγόντων τῆς «ΦΙΕ»- διὰ τὴν ἀπιστίαν του κατὰ τῆς δημοκρατικῆς παρατάξεως, εἶναι ὁ κ. Μερκάτης, στενὸς συγγενὴς τοῦ ἀποθανόντος συνωνύμου αὐτάρχου καὶ πατὴρ τῆς μεγάλης κυρίας τῶν τιμῶν τῆς βασιλομήτορος Φρειδερίκης κ. Δρακοπούλου, πρώτης ἐξαδέλφης τῆς κ. Καρόλου Φίξ καὶ ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Ρίγκας, γυναικάδελφος τοῦ Βουλευτοῦ κ. Τρικούπη τῆς ΕΡΕ! Ἀμφότεροι δὲ τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐνεργὸν καὶ ὑψηλὴν προστασίαν τοῦ πρίγκηπος Βερνάρδου τῆς Ὁλλανδίας (μέγα μέρος τῶν κεφαλαίων τῆς ἐταιρίας εἶναι ὁλλανδικὰ) καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Φρειδερίκης πρίγκηπος Ἑρνέστου.

Εἰδικώτερον διὰ τὴν βασιλομήτορα Φρειδερίκη διαδίδεται μετ' ἐπιτάσεως ὅτι, παρὰ τὰς μεγάλας καταθέσεις τὰς ὁποίας ἔχει εἰς τὸ ἐξωτερικόν, συμμετέχει δι' ἐκπροσώπων εἰς μεγάλας οἰκονομικὰς ἐπιχειρήσεις, ὅπως εἰς ναυπηγεῖα, εἰς τὴν γαλλικὴν ἐταιρίαν Ἀλουμινίου «ΠΕΣΙΝΕ» κ.λπ. Ὡς πιστεύεται, ἐνταῦθα, ἀπώτερος σκοπὸς τοῦ «ἀνακτοβουλίου», εἶναι ὁ κατακερματισμὸς τῶν ὑπὸ τὴν

“Ενωσιν Κέντρου στεγασθαισὼν διὰ τῶν ἐκλογῶν τῆς 16ης Φεβρουαρίου 1964 δημοκρατικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἀντιπροσωπεύουν τὸ 53% τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ποσοστὸν ἡῤῥῆς-μένον ἤδη κατὰ πολὺ συνεπείᾳ τῶν ἀντισυνταγματικῶν ἐνεργειῶν τοῦ βασιλέως. Διὰ τὴν ἡγεσίαν, τῶν δυνάμεων τὰς ὁποίας τὸ «ἀνακτοβούλιον» ἐλπίζει ὅτι θὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸν κ. Παπανδρέου, προορίζει ἓνα ἐκ τῶν ἀποστατῶν κ.κ. Στεφανοπούλου, Νόβα, Μητσοτάκη καὶ Τσιριμώκου ἢ καὶ τοὺς 4 μαζί εἰς συλλογικὴν ἡγεσίαν. Τὸ πρόσωπον πάντως τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς νέας πολιτικῆς δυνάμως, τὴν ὁποίαν ὁ κ. Τσιριμώκος ἀπεκάλεσεν εἰς τὴν Βουλὴν τρίτην δύναμιν, δέν ἔχει ἀκόμη ἐπιλεγῆ πρᾶγμα πού δημιουργεῖ ἀντιθέσεις μεταξύ τῶν ὑποψηφίων ἡγετῶν.

Τὸ συγκλιθὲν Συμβούλιο Στέμματος, εἰς οὐδέν κατέληξεν. Ἡ διαφωνία, τόσοσιν ὡς πρὸς τὸ μέλλον νὰ συγκροτηθῇ κυβερνητικόν σχῆμα ὅσον καὶ ὡς πρὸν τὸν χρόνον διενεργείας ἐκλογῶν, ὑπῆρξε πλήρης. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ε.Κ. κ. Γ. Παπανδρέου ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἄποψιν τῆς διενεργείας ἐκλογῶν ὑπὸ ὑπηρεσιακῆς κυβερνήσεως καὶ ἐντὸς τῶν συνταγματικῶν προθεσμιῶν. Ὁ κ. Γ. Παπανδρέου ἐξεδήλωσε τὴν προθυμίαν νὰ συμβάλῃ ὥστε νὰ ὑπάρξουν ὅλαι αἱ ἀπαραίτητα ἐγγυήσεις ἐλευθέρως ἐκδηλώσεως τοῦ λαϊκοῦ φρονήματος.

Οἱ λοιποὶ σύμβουλοι ὑπεστήριξαν τὸν σχηματισμὸν κυβερνήσεως ἐθνικῆς συνεργασίας καὶ διενέργειαν ἐκλογῶν εἰς τὸ ἀπότερον μέλλον. Ὁ Βασιλεὺς, κατόπιν αὐτοῦ φαίνεται νὰ ἀποκλίνῃ ὑπὲρ τῆς ιδέας σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως ἐκ τῆς παρούσης Βουλῆς, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ αὐτόν, ἀρχίζει προσεχῶς τὰς διαβουλεύσεις του μετὰ προσωπικοτήτων τοῦ πολιτικοῦ κόσμου.

Ἡ διαγραφομένη λύσις εἶναι, Κυβέρνησις μερικῆς συνεργασίας ὑπὸ τὸν κ. Στεφανόπουλον, ἡ ὁποία θὰ στηριχθῇ εἰς τὰς ψήφους τῆς Ε.Ρ.Ε., τῶν Προοδευτικῶν καὶ τῆς ὁμάδος τῶν ἀποστατῶν Νόβα-Τσιριμώκου. Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς καὶ τοῦ νέου αὐτοῦ ἐγχειρήματος τῶν Ἀνακτόρων εἶναι νὰ ἀποσπάσουν ἀπὸ τὴν

Οἱ ἡγέτες τῆς ΕΔΑ συμμετείχαν ενεργὰ στὶς λαϊκὲς κινητοποιήσεις. Στὴ φωτογραφία ἀπὸ ἀριστερά: Ν. Κιτσίκης, Μ. Γλέζος, Η. Ηλιού, Γ. Αυγερόπουλος καὶ ὁ δικηγόρος Ηλιοπούλος, στὴν κηδεῖα τοῦ Σωτήρη Πέτρουλα (23.7.1965)

“Ενωσιν Κέντρου καὶ ἄλλους βουλευτάς ὥστε νὰ διευρυνθῇ τὸ περιπόθητον ῥῆγμα.

Ἡ ἄμεσος ἀποστολή ἐκ μέρους τοῦ κ. Παπανδρέου τῆς δημοσίως καὶ ἐντελῶς αἰφνιδίως γενομένης προτάσεως τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ε.Ρ.Ε. κ. Κανελλοπούλου, ὅτι δέχεται τὴν διεξαγωγὴν ἐκλογῶν ἐντὸς τῶν συνταγματικῶν προθεσμιῶν ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι θὰ διενεργοῦσεν αὐτάς κυβέρνηση τῆς Ε.Ρ.Ε., ἐδημιούργησε νέαν ἀπροσδόκητον κατάστασιν, συνισταμένην εἰς τὴν ἐξῆς διαζευκτικὴν κατεύθυνσιν: Ἡ προσφυγὴ εἰς ἐκλογὰς ἐντὸς τῶν συνταγματικῶν προθεσμιῶν, ἢ προσπάθεια σχηματισμοῦ κυβερνήσεως, εἰς πρῶτον πλάνον ἐκ τῆς Ε.Κ. καὶ εἰς δεύτερον, εὐρύτερας συνεργασίας. Ἀμφότεραι ὅμως αἱ ὡς ἄνω προσπάθειαι, θὰ εὐρίσκονται εἰς τὴν γνωστὴν γραμμὴν τῶν Ἀνακτόρων περὶ περαιτέρω διασπάσεως τῆς Ε.Κ. καὶ θεωρεῖται σχεδὸν βέβαιον ὅτι θὰ ἀποτύχουν, δεδομένου ὅτι ἡ περὶ τὸν κ. Παπανδρέου ὁμὰς βουλευτῶν, παραμένει ἀρραγής.

Εἶναι ἄγνωστον μέχρι στιγμῆς ποῖαν

ἐκ τῶν ἀνωτέρω λύσεων θὰ ἐπιλέξῃ ὁ βασιλεὺς. Γεγονὸς ἀναμφισβήτητον, πάντως, εἶναι, ὅτι ἐκ τῶν κάτω αὐξάνει καθημερινῶς ἡ πίεσις δι’ ἐκλογὰς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θέτει τὸν βασιλέα πρὸ τοῦ διλήμματος: Ἐκλογαί ἢ νέα ἐκτροπὴ ἐκ τοῦ Συντάγματος.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αὐτό εἶναι τὸ περιεχόμενον τῆς αναφοράς που βρέθηκε –ανάμεσα σε ἄλλα «χαρτιά»– στα ἀρχεῖα τῆς Στάξι, στον υποφάκελο Ρόκο-Κασκαντέρ. Τὸ περιεχόμενό της, που χρωματίζεται με τα ἰδιαίτερα στοιχεῖα τῆς «διαπλοκῆς» τοῦ Παλατιοῦ με πολιτικούς καὶ οικονομικούς κύκλους, χαρακτηρίζει, συν τοῖς ἄλλοις, καὶ τα ἐνδιαφέροντα τοῦ συντάκτη τῆς αναφοράς. Ὁ νυν πρόεδρος τῆς Ἰντρακόμ ἀπέδειξε με τὴν ἐν συνεχείᾳ διαδρομὴν του ὅτι γνωρίζει πολὺ καλὰ πὼς νὰ ἀξιοποιεῖ καὶ νὰ χρησιμοποιοῖ κάθε πληροφορία: Γι’ αὐτόν, ἡ πολιτικὴ παρουσιάζει ἐνδιαφέρον μόνον ὡς πρὸς τὸ στοιχεῖο τῆς διαπλοκῆς με τα κέντρα τῆς οικονομικῆς ἐξουσίας.

Υφαρπαγή της πολιτικής από την **εκκλησία** με τις «ευλογίες» των **πολιτικών**

του Αλέκου Τζιόλα

Το θέμα αναγραφής του θρησκευ-
ματος στις ταυτότητες, έστω κι αν
ανακινήθηκε αιφνίδια, δεν είναι
καινούργιο. Υποβόσκει δεκαε-
τίες τώρα, όπως και σύνολη η δέ-
σμη των συναφών θεμάτων, όπου εμπε-
ριέχεται, καθώς ο οπορτουνισμός της
πολιτικής το συντηρεί στη συγκάλυψη με
τεχνητές απωθήσεις. Γι' αυτό η ανακίνη-
σή του και μόνο του προσέδωσε εκρηκτι-
κές διαστάσεις. Τόση παθολογικότητα
δεν μπορεί να εγκλείει νεοφυές ζήτημα.

Ούτε είναι, από τις σημερινές συνθή-
κες που διαμόρφωσε η μακροχρόνια εκ-
κόλαψή του, θέμα ασήμαντο, όπως εν
γνώσει του ψεύδους διατείνεται η Κυ-
βέρνηση. Το γεγονός ότι η Πολιτεία ως
προς αυτό το θέμα πραγματώνει με την
Εκκλησία την ίδια σχέση που έχει ο
Γιάννης με το θεριό επιμαρτυρεί τη ση-
μαντικότητά του. Πρόκειται λοιπόν για
σημαντικότατο θέμα κι έχουν δίκαιο σ'
αυτό οι (παρά)εκκλησιαστικοί.

Γιατί σύμφωνα με τις επικρατούσες
αντιλήψεις, που διατυπώνονται σε κάθε
δημόσια ευκαιρία και που περιέχονται
μόνιμα στα σχολικά εγχειρίδια όλων
των βαθμίδων, η Ορθοδοξία εκλαμβάνεται
ως απόλυτη και ύπατη αλήθεια,
ενώ όλες οι άλλες αλήθειες, φιλοσοφι-
κές, επιστημονικές ή οι παράγωγές τους
πολιτικές χαρακτηρίζονται από την «α-
ναπηρία» της σχετικότητας. Θα πρέπει
επομένως η αλήθεια της Ορθοδοξίας,
αποτελώντας πάντα την υπερκείμενη
αλήθεια έναντι κάθε άλλης, να έχει την
πρωτοκαθεδρία. Συνακόλουθα και οι

αντίστοιχες εξουσίες τους, εκκλησιαστι-
κή και κοσμική, οφείλουν να βρίσκονται
στην ίδια ιεραρχική σχέση, να είναι
ανώτερη η εξουσία της Εκκλησίας και
κατώτερη η κοσμική. Θα ήταν επομένως
οξύμωρο εάν η Ορθοδοξία δεν ήταν ο
διαμορφωτής της κρατικής εξουσίας και
εάν επέτρεπε θεσπίσεις αντίθετες προς
τους δικούς της κανόνες. Αυτή η άποψη
διατυπώνεται μόνιμα αλλά και δίκαια,
αφ' ης στιγμής η Ορθοδοξία αναγνωρί-
ζεται γενικά ως πρώτη αλήθεια. Πρό-
σφατα τη διατύπωσε ο εκπρόσωπος της
Ιεραρχίας λέγοντας ότι «η Εκκλησία δεν
θα επιτρέψει ρυθμίσεις αντίθετες με τους
Ιερούς Κανόνες της», την επανέλαβε και
ο Προκαθήμενός της, κραδαινοντας την
απειλή ότι «πέρα από Συντάγματα και
νόμους... υπάρχει η Ορθοδοξία», ενώ η
ίδια απειλή πήρε αγοραία έκφραση στα
λόγια όχι εκκλησιαστικού εκπροσώπου
αλλά κυβερνητικού βουλευτή: «Όποιος
τα βάζει με την Εκκλησία, τρώει τα μού-
τρα του» (Παπαθεμελής). Με τις απει-
λητικές αυτές αξιώσεις οι εκπρόσωποι
της Ορθοδοξίας δεν ζητάνε τίποτα πα-
ραπάνω από την έμπρακτη αναγνώριση
της προνομιακής συμμετοχής στην κο-
σμική εξουσία που δικαιωματικά τους
ανήκει και που μόνο φραστικά τους
αναγνωρίζεται, ώστε να κατοχυρωθεί
και θεσμικά η υπεροχή της Ορθόδοξης
αλήθειας που έχει το αποκλειστικό προ-
νόμιο αυτή και μόνον αυτή να πληροί
την ανθρώπινη ύπαρξη τόσο σε προσω-
πικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο.

Η καλλιέργεια και των επί μέρους εκ-

φάνσεων της Ορθόδοξης αλήθειας οδη-
γεί επίσης σε παραπλήσιες παραδοχές,
σύμφωνα με τις οποίες η προκείμενη
αλήθεια δεν αφορά ζητήματα εφήμερα
της ανθρώπινης ύπαρξης και ζωής αλλά
αιώνια, όπως είναι η ψυχή μας και η σω-
τηρία της, η υπερκόσμια και αέναη ζωή
του ανθρώπου, η κατάκτηση της απόλυ-
της χρονικά και ποιοτικά ευτυχίας του.
Καθώς δε επιπροσθέτως αυτή η σωτη-
ρία της ψυχής, σύμφωνα πάντα με τις
συστηματικά καλλιεργούμενες αντιλή-
ψεις, διασφαλίζεται μέσω της διάσωσης
των άλλων ψυχών, άρα μέσω της ανάλη-
ψης διηνεκούς αγώνα διεύρυνσης της
σωτηρίας και σε άλλες ανθρώπινες
υπάρξεις, τότε το θέμα παύει να είναι
απλώς προσωπικό-ατομικό, υπερατομι-
κεύεται αυτόματα και προσλαμβάνει
κοινωνικές και οικουμενικές διαστά-
σεις. Το χρέος επομένως, εμφύσησης
αυτής της αλήθειας και στις ψυχές των
άλλων ανθρώπινων υπάρξεων είναι αυ-
τονόητο, όπως και η επιταγή ιδεολογι-
κού ιμπεριαλισμού. Αν λοιπόν εκλη-
φθούν ως αλήθειες όλα αυτά που διδά-
σκονται στα σχολικά μας εγχειρίδια
ακόμα και της φιλοσοφίας, τότε οι (πα-
ρά)εκκλησιαστικοί έχουν δίκιο και ως
προς αυτό, ότι δηλαδή το θέμα δεν είναι
ατομικό, γιατί δεν αφορά το άτομο μό-
νον, αλλά ευρύτερα κοινωνικό και οι-
κουμενικό, αφού αφορά την κοινωνία
και την ανθρωπότητα όλη.

Όμως, όταν αυτές οι *a priori* και ανορ-
θόλογες «αλήθειες» της Ορθοδοξίας,
όπως και κάθε θρησκευματος, που εκ-

πηγάζουν βέβαια από το άλογο στοιχείο της ανθρώπινης ύπαρξης, τον ασύνειδο ψυχισμό της, ενσταλλάζονται σ' αυτό, είναι πολύ φυσικό φανλοκυκλικά να το υπερτρέφουν και να το μετουσιώνουν σε άλογη εκρηκτική ουσία που δεν υπόκειται σε ελέγχους. Η τυφλή αγωνία για τη διάσωση της ψυχής, μαζί και τα συνακόλουθά της, η εμπάθεια και η μισαλλοδοξία, είναι από κει και πέρα οι πιο φυσιολογικές εκδηλώσεις μιας θρησκευτικά φορτισμένης ψυχής. Το μένος «να πεθάνει» (ο Ανδρουλάκης) που εκδηλώθηκε μπροστά στις κάμερες με το σταυρό στο χέρι και με τόση φυσικότητα από παραεκκλησιαστικούς είναι η πιο φυσιολογική συνέπεια αυτών των εμπαθειών.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

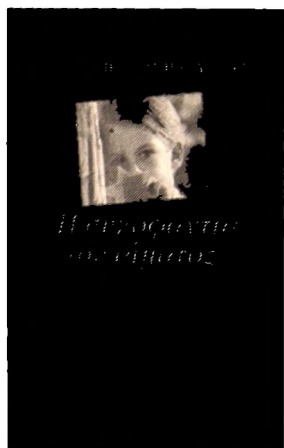
Εντελώς φυσιολογικό είναι επίσης, εφόσον διατυπώνονται επίσημα και καλλιεργούνται θεσμικά τέτοιες αντιλήψεις, να γίνεται πιστευτό, επειδή το κακό για τη χριστιανική πίστη υπάρχει αντικειμενικά, ενσαρκωμένο στην οντότητα του σατανά, ο οποίος ως έργο του έχει τη ματαίωση της σωτηρίας των ανθρώπων με τη μετατροπή τους σε όργανά του, ότι οι αλλόδοξοι είναι ανθρώπινες υπάρξεις υποδουλωμένες ήδη σ' αυτόν, όπως επίσης και οι έσχατες προεκτάσεις τέτοιων παραδοχών, ότι δηλαδή είναι πιθανό, καθώς οι δυνατότητες μεταμπίεσης και αδιόρατης παρουσίας του σατανά δεν έχουν περιορισμό, να βρίσκεται μεταμορφωμένος στον αριθμό 666 για παράδειγμα, και με αυτό τον τρόπο, εξαπατώντας τις ανθρώπινες υπάρξεις, να θέλει να τις υποδουλώσει. Οι παραεκκλησιαστικοί που αντιδρούν στη συνθήκη Σένγκεν εξαιτίας μιας τέτοιας πρόληψης είναι πιο ειλικρινείς από τους εκκλησιαστικούς που επικαλούνται, ανειλικρινά βέβαια, τη διάθεσή τους να προστατεύσουν τα δικαιώματα

του ανθρώπου. Διότι αυτά δεν προστατεύονται, κατά πρώτον, με την αναγραφή περισσότερων στοιχείων στις ταυτότητες αλλά λιγότερων. Κατά δεύτερον, ποτέ μέχρι τώρα σε όλη την ιστορική της διαδρομή η Ορθοδοξία και η χριστιανική θρησκεία γενικότερα δεν έδωσαν ποτέ σημεία ενδιαφέροντος για τα ανθρώπινα δικαιώματα, αντίθετα υπήρξαν διαχρονικά άμεσα ή έμμεσα πολέμιές τους. Η ιδέα εξάλλου των ανθρώπινων δικαιωμάτων και η πραγμάτωσή της είναι επιτεύξεις του ανθρώπινου κοινωνικού βίου πριν από την έλευση του χριστιανισμού, στη δε μεταχριστιανική περίοδο η επέκταση της εφαρμογής τους γινόταν πάντα κατ' αντίθεση και με αντίστροφη αναλογία προς την έκταση κοσμικής εξουσίας που ασκούσε η χριστιανική θρησκεία δυτική ή ανατολική.

Και η εμπαθής έχθρα της Ορθοδοξίας απέναντι στην Ευρώπη είναι και αυτή εύλογη και μάλιστα διπλά. Από τη μια, η Ευρώπη είναι αυτή που απέβαλε το Θεό τουλάχιστον από το χώρο άσκησης της κρατικής εξουσίας. Από την άλλη αντιπροσωπεύει ομόδοξα μεν αλλά και αντιπαλα συγχρόνως δόγματα της Ορθοδοξίας. Κι ενώ θα 'πρεπε, πιστεύω, η αντιπαλότητα μαζί τους να επιδράσει από λόγους ανταγωνισμού ή συναγωνισμού ευεργετικά στην Ορθοδοξία, όπως οι ίδιοι λόγοι μεταξύ Καθολικής και Προτεσταντικής Εκκλησίας είχαν ως αποτέλεσμα την αναβάθμιση του πνευματικού και κοινωνικού ρόλου του καθενός από αυτά, εν τούτοις το δικό μας Δόγμα, η Ορθοδοξία, εξακολουθεί αποστεωμένο να παραμένει εντελώς προσκολλημένο σε παρωχημένα σχήματα. Γι' αυτό και παρατηρεί κανείς εύκολα τη μεγάλη διαφορά που υπάρχει σήμερα ως προς την ποιότητα λόγου και θέσεων καθώς και ως προς το προσφερόμενο κοινωνικό έργο μεταξύ των δύο δυτικών δογμά-

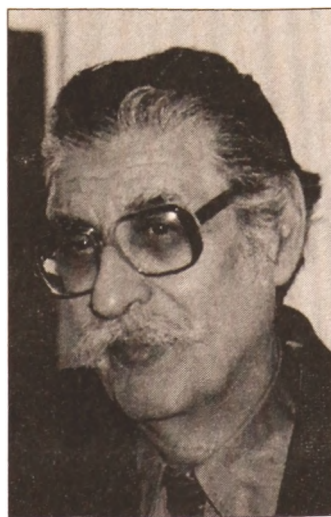
των από τη μια και του ανατολικού από την άλλη, διαφορά που η Ορθοδοξία, λόγω της εμπάθειάς της, δεν είναι σε θέση να δει – και το χειρότερο, ναρκισσεύεται στην υστέρησή της.

Έχουν ακόμα δίκαιο να θεωρούν οι (παρα)εκκλησιαστικοί το θέμα αναγραφής του θρησκευματος στις ταυτότητες σοβαρότατο, αφ' ης στιγμής πάλι, σύμφωνα με τις ίδιες αντιλήψεις και αναγνωρίσεις, Ορθοδοξία και Ελληνισμός είναι ιστορικά άρα και εννοιολογικά ταυτόσημες έννοιες ή τουλάχιστον η πρώτη είναι συστατικό στοιχείο, είτε διότι κατά την κοινή ιστορική τους διαδρομή «συζεύχθηκαν» είτε διότι η Ορθοδοξία υπήρξε για τον Ελληνισμό «σωσίβιο». Η απάλειψη επομένως του θρησκευματος από τις ταυτότητες των Ελλήνων ισοδυναμεί με καίριο ακρωτηριασμό της ελληνικότητάς τους, γι' αυτό και κανένας «γνήσιος» Έλληνας δεν δέχεται κάτι τέτοιο. Φυσικότατη, όμως, συνέπεια είναι και οι ακόλουθες στάσεις: να θεωρούν οι (παρα)εκκλησιαστικοί όσους δεν θέλουν την αναγραφή του ορθόδοξου δόγματος στην ταυτότητά τους ως ημιέλληνες, να κραυγάζουν οι παραεκκλησιαστικοί μπροστά στις κάμερες πάλι «να φύγουν από την Ελλάδα» (οι ημιέλληνες), για να αποδειχθούν για άλλη μια φορά πιο συνεπείς και πιο ειλικρινείς χριστιανοί από τους εκκλησιαστικούς, ν' ανακηρύξουν τον εαυτό τους αμφοτεροί, παραεκκλησιαστικοί και εκκλησιαστικοί, μαζί τους τώρα και οι νεοορθόδοξοι, σωτήρες του ελληνισμού και ν' αναλάβουν από κοινού τον απηνή αγώνα της εθνικής μας διάσωσης. Το γεγονός δε ότι πρωτοστάτης της διάσωσης του Ελληνισμού αναλαμβάνει ο ίδιος ο Προκαθήμενος της Εκκλησίας, που έχει παραεκκλησιαστική, λένε, προέλευση επιβεβαιώνει την άποψή μας περί ύπαρξης στενότερης συγγένειας των παραεκ-

Βασίλης Μπούτος
Η ΣΥΚΟΦΑΝΤΙΑ
ΤΟΥ ΑΙΜΑΤΟΣ
(ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ - 4η έκδοση)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μανόλης Αναγνωστάκης
Ο ΠΟΙΗΤΗΣ
ΜΑΝΟΥΣΟΣ
ΦΑΣΣΗΣ

Η ζωή και το έργο του

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

κλησιαστικών με το χριστιανισμό απ' ό,τι των εκκλησιαστικών.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Ποιος, όμως, ευθύνεται για όλα αυτά; Τι έχουν κάνει οι διαμορφωτές της Πολιτείας μας και της πολιτικής μας ζωής, για να είναι θεσμικά αποσαφηνισμένες οι σχέσεις μεταξύ του αλόγου και έλλογου στοιχείου, μεταξύ Εκκλησίας και Κράτους, ώστε να μην παρατηρούνται θεσμικές πάλι εκκολάψεις «αβγών του φιδιού»; Ποιος προσφέρει δικαιώσεις σε παρωχημένους ανορθολογισμούς και εκχωρεί σ' αυτούς πολιτικές εξουσίες που ανήκουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Πολιτείας;

Η κλασική δεξιά στήριζε την επί δεκαετίες εξουσία της στην καπήλευση όχι μόνο των εθνικών αξιών αλλά και των θρησκευτικών. Συνεπείστατη λοιπόν προς τη στρατηγική της, διατηρούσε πάντα και θεσμικά τη σύγχυση στις σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας, ενώ και σήμερα που μαίνεται η διαμάχη επιμένει στη διατήρηση αυτής της σύγχυσης. Οι ελάχιστες εξαιρέσεις δεν αναιρούν, όπως πάντα, τον κανόνα.

Το ΠΑΣΟΚ, ακολουθώντας με συνέπεια και αυτό τις αρχές του οπορτουνισμού, αναίρεσε και ως προς αυτό την αντιδεξιά πολιτική, χάρη στην οποία ανήλθε στην εξουσία, και, μόλο που ήταν το '87 ωριμότες οι υποκειμενικές και αντικειμενικές συνθήκες για τη θέσπιση του διαχωρισμού, υπαναχώρησε τότε, ενώ σήμερα ανακινεί αιφνίδια ένα τόσο σοβαρό θέμα, χωρίς να ξέρει κανείς γιατί –μήπως για να το υπονομεύσει– και εντελώς απροπαράσκευα. Ούτε οι κυβερνητικοί βουλευτές, που ακολουθούν και αυτοί με συνέπεια τις αρχές του οπορτουνισμού του κόμματός τους, αλλά εδώ και σε ατομικό επίπεδο, δεν είναι «ψυχολογικά έτοιμοι» να δείξουν

σύμφωνοι με την απόφαση της Κυβέρνησής τους, κι ενώ τελείως πρόσφατα, προεκλογικά διαγκωνίζονταν στα τηλεοπτικά κανάλια ποιος να πρωτοβγεί και να πρωτοαναδειχθεί λαλίστερος, γιατί αυτή η υπόθεση είχε «ψωμί», τώρα διαγκωνίζονται ποιος να πρωτοεξαφανιστεί. Σε ό,τι αφορά δε τη μεθόδευση, για να πετύχει η Κυβέρνηση την αυτοεπιβεβαίωσή της, εκδηλώνει διπλή συνέπεια προς τον εαυτό της, αρχικά προβαίνει σε παλινωδία, χαρακτηρίζοντας τη μια μέρα ως υποκειμενικές απόψεις τις θέσεις του υπουργού Δικαιοσύνης και την άλλη ως απόφαση της Κυβέρνησης, και κατόπιν εξαπατά την άλλη πλευρά, την Εκκλησία, ώστε να έχει η τελευταία το ηθικό άλλοθι του θύματος και να μπορεί εν δικαίω να κατακρίνει δημόσια την Κυβέρνηση για ανέντιμη συμπεριφορά.

Αλλά η πιο μεγάλη και πιο ουσιαστική προσφορά δικαίωσης προς τη μεριά της Εκκλησίας, που έχει διαπράξει το ΠΑΣΟΚ κατά τη μακροχρόνια διακυβέρνησή του, είναι η ολοκληρωτική του αυτοδιάψευση που έστρεψε το λαό και τη νεολαία προπάντων προς αλήθειες σταθερές, ας είναι και μυθοπλασμένες.

Η Αριστερά, από την άλλη, επωμίζεται όλο το βάρος στήριξης της κυβερνητικής απόφασης, αφού πρόκειται και για δική της πάγια θέση. Αλλά η μεν ορθόδοξη Αριστερά, που εμφανίζει έναν ανισομερέςτατο έστω διχασμό του προσώπου της εξαιτίας της πρόσφατης εισδοχής σ' αυτήν ετερόκλητων στοιχείων, δείχνει πάντως διστακτική σ' αυτό το ρόλο στήριξης, ίσως και από τον υποψιασμό της, η δε ανανεωτική Αριστερά, ανυποψίαστη τελείως, υπερασπίζεται με όλες τις δυνάμεις την απόφαση της Κυβέρνησης, παριστάνοντας τους τριακόσιους του Λεωνίδα, ωσάν να έχει και εφεδρείες πίσω της και ωσάν να θέλει εν γνώσει της να παίξει το διπλό παιχνίδι που της

έχει στήσει η Κυβέρνηση. Εφαρμόζει πιστά από τη μια τον κυβερνητικό καταμερισμό εργασίας, η ίδια θα «βγάξει το φίδι από την τρύπα», ενώ η Κυβέρνηση θα ψηφοθηρεί λακίζοντας, και από την άλλη υποδύεται με φιλαρέσκεια τον αυτοκαταστροφικό της ρόλο, στηρίζοντας την προσπάθεια της Κυβέρνησης να εμφανίσει αριστερό πρόσωπο, που το έχει απόλυτη ανάγκη, προκειμένου να προσελκύσει και τους τελευταίους αριστερούς ψηφοφόρους, ώστε να μπορέσει να διατηρηθεί ξανά στην εξουσία, γιατί διαφορετικά ο δρόμος προς αυτήν είναι παντελώς αποκλεισμένος.

Δεν εκπλήσσει, λοιπόν, καθόλου η όλη στάση των κυρίαρχων πολιτικών δυνάμεων απέναντι σ' αυτό το θέμα, γιατί ο οπορτουνισμός τους δεν τους επιτρέπει να συμπορευθούν με τις αντιλήψεις της νομικής επιστήμης και να έρθουν αντιμέτωπες με εμπεδωμένες λαϊκές προλήψεις. Η βάση της ψηφοθηρικής τους τέχνης εξάλλου δεν είναι η διάλυση μύθων αλλά η καλλιέργειά τους. Γι' αυτό και βλέπουμε το περίεργο σε πρώτη ματιά πολιτικό φαινόμενο: Η νομική επιστήμη να καλύπτει την πολιτική, ενώ αυτή να την εκθέτει, οπισθοδρομώντας εξαιτίας του τυχοδιωκτισμού της σε προεπισημονικούς τρόπους σκέψης.

Από δω συνάγεται, όμως, και μια άλλη αλήθεια: Οι επιστήμονες που θέλουν να υπηρετήσουν την πολιτική προσφέροντας και την επιστημοσύνη τους, θα πρέπει να διαθέτουν αυστηρό πολιτικό κριτήριο και να εξετάζουν με πολλή προσοχή τους λήπτες της προσφοράς της γνώσης τους, ώστε να μη διατρέχουν τον κίνδυνο διακύβευσης του κύρους τους.

Το γενικό πάντως συμπέρασμα που συνάγεται απ' όλη αυτή τη διαμάχη μεταξύ Πολιτείας και Εκκλησίας είναι ότι η πολιτική, όταν δεν σέβεται τον εαυτό της, «θερίζει θύελλες».

ΣΠΥΡΟΣ ΤΣΑΚΝΙΑΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΙ ΜΑΣΚΕΣ

Κριτικά κείμενα (1988-1999)

NEOS EKH

Σπύρος Τσακνιάς

**ΠΡΟΣΩΠΑ
ΚΑΙ ΜΑΣΚΕΣ**

Κριτικά κείμενα 1988-1999

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΑΡΑΝΙΤΣΗΣ

ΣΕ ΠΟΙΟΝ
ΑΝΗΚΕΙ
Η ΚΕΡΚΥΡΑ;

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Ευγένιος Αρανίτσης

**ΣΕ ΠΟΙΟΝ
ΑΝΗΚΕΙ
Η ΚΕΡΚΥΡΑ;**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μανόλης Ξεζάκης

ΣΟΝΑΤΑ ΚΟΜΠΟΛΟΓΙΩΝ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΙΚΡΑ ΠΕΖΑ

Ηλεκτρικό Αναμνησιολόγιο, θα έλεγα ότι είναι αυτό το βιβλίο, αν είχα πού να κρύψω αυτές τις κακόηχες λέξεις. Ηλεκτρικό, γιατί μοιάζει να αναδύονται ξαφνικά, με τον ολομέτωπο τρόπο του ηλεκτρικού ρεύματος, πολλές λεπτομέρειες από τη ζωή των ηρώων, και Αναμνησιολόγιο γιατί τίποτα δεν γίνεται σύγχρονα. Πάντα

κάποιος αφηγητής ανασύρει υλικά του παρελθόντος και τα εκθέτει. Δεν περνούν συγκλονιστικά γεγονότα από αυτές τις σελίδες. Ίσως στο πιο ψηλό κλαρί τους κελαϊδεί η καθημερινότητα· τα χρόνια της εφηβείας και λίγο περισσότερο τα επόμενα. Στιγμές με τον έρωτα στο προσκήνιο. Χλωμά σκιρτήματα σε καρδιές νεανικές, άγουρα κορίτσια και τρυφερά που έρχονται μαζί με την Άνοιξη. Κάποια άλλα κονταροχτυπήματα με ιδέες – όταν οι ιδέες καθόριζαν τη ζωή μας.

Εποχές αλλοτινές πριν από 20 και 30 χρόνια, αλλά και περισσότερα, όταν ο αφηγητής είναι άνθρωπος γεννημένος τη δεύτερη δεκαετία του προηγούμενου αιώνα, άρα ψημένος σε μεγάλα γεγονότα που σημάδεψαν την ιστορία της πατρίδας μας.

Ναι, αυτά τα κείμενα είναι άνισα και μόνο η χρονική απόσταση που τα χωρίζει τα κάνει να λάμπουν το ίδιο. Κάποιες φορές, τα ξεχωρίζει η μαγεία της γλώσσας, άλλοτε το ύφος, η τοπική διάλεκτος, οι συμπεριφορές, ένα βουνό από μικρά όχι στην τυποποιημένη ζωή μας.

Μ.Ξ.

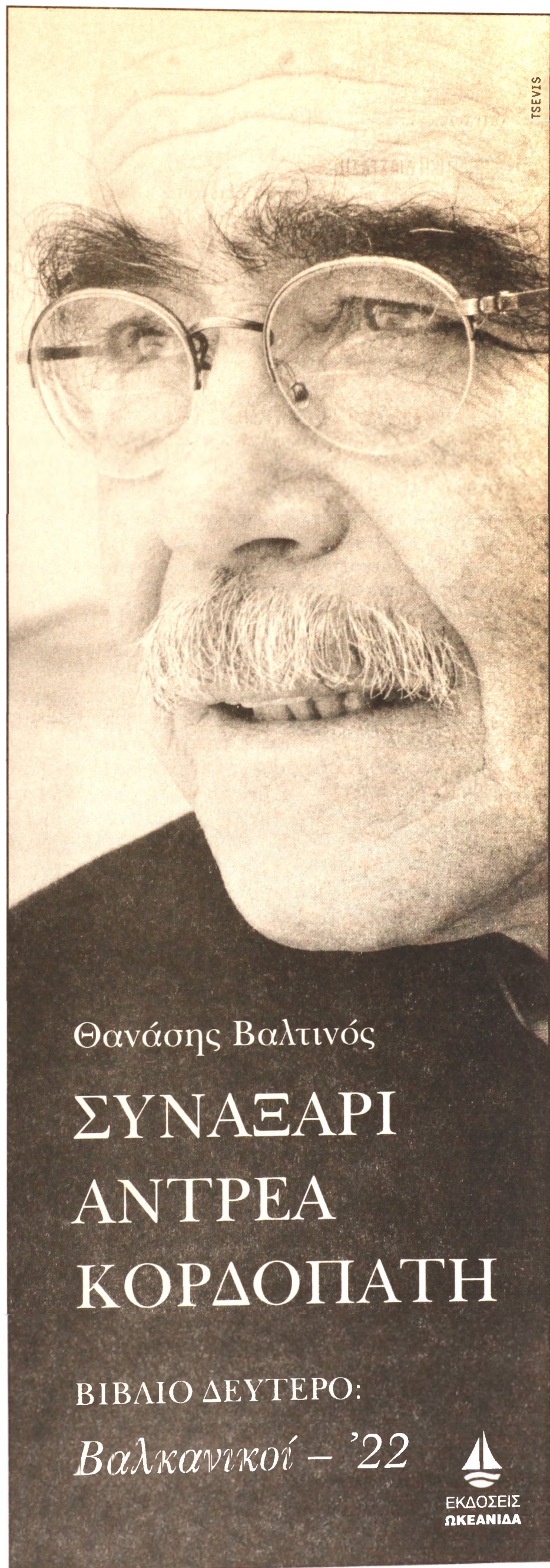

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 • ΑΘΗΝΑ 10680

ΤΗΛ. 3607.744 • FAX 3623.093

E-mail: nefeli-p@otenet.gr • www: nefeli-books.gr

Θανάσης Βαλτινός

ΣΥΝΑΞΑΡΙ

ΑΝΤΡΕΑ

ΚΟΡΔΟΠΑΤΗ

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ:

Βαλκανικοί – '22

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΩΚΕΑΝΙΔΑ

Κρίση ταυτότητας

της Ελένης Βερυκίου

Απ' όλες τις κρίσεις που έφερε το θέμα της αναγραφής ή όχι του θρησκευματος στις ταυτότητες, μία πολύ ενδελεχής και σφηνωμένη στην προσχολική μνήμη της ορθοδοξίας άφησε το παρασκήνιο του υποσυνείδητου και ήρθε στο φως της μέρας. Γιατί ποιος δεν θυμάται την περίφημη εικόνα της Κρίσεως που διέθετε κάθε αξιοπρεπής εκκλησία και σκορπούσε τον τρόπο κάθε φορά που το παιδικό βλέμμα, ενώ προσπαθούσε να την αποφύγει, έπεφτε με ακατανίκητη έλξη πάνω της.

Ο πάνω κόσμος και ο κάτω κόσμος: ο πάνω σ' ένα γαλάζιο φόντο, ίδιος ο ουρανός με ροζ απαλά συννεφάκια και εδώ και εκεί υπέροχα δέντρα, κάτι σαν μηλιές, οι μοιραίες μάλλον μηλιές της καταραμένης, διάσημης Γνώσης. Στο κέντρο, το αναπόφευκτο ουράνιο μάτι και γύρω απ' αυτό και κάτω από τις μηλιές άνδρες και γυναίκες με ροδαλά στρογγυλά πρόσωπα, μάτια γαλανά, που έκαναν περιπάτους χαρούμενοι και γαλήνιοι. Ο κάτω κόσμος τώρα ήταν ένα συμπαγές θρίλερ, μια χοντροκομμένη ανατριχίλα χωρίς καθόλου φλέγμα, ισορροπία ή έστω μια αίσθηση ενός στοιχειώδους μέτρου. Εκατοντάδες γυμνά κορμιά με πολύ ωραίες αναλογίες και καστανά μαλλιά και μάτια, τρομαγμένα, άλαλα ριγμένα το ένα πάνω στο άλλο, με απόλυτη την έκφραση του πανικού και της απελπισίας στα ενδιαφέροντα κατά τα άλλα και οβάλ πρόσωπά τους. Στο κέντρο του αμαρτωλού σωρού ένας ολόρθος σκελετός με σαφή οβάλ και αυτός πρόσωπο και πλατύ θώρακα που κρατούσε ένα δρεπάνι και πιο δίπλα πελώριες χύτερες που έβραζαν. Μια πολύ λεπτή γραμμή ήταν το όριο των δύο κόσμων, μια άτεγκτη όμως αυστηρή γραμμή που δεν επέτρεπε καμία διείσδυση, κανένα λάθος, ούτε καν ένα μέλος ανθρωπίνου αμαρτωλού σώματος, ένα πόδι, για παράδειγμα, να περάσει το φωτεινό κατώφλι του πάνω κόσμου – και τι αμαρτίες θα μπορούσε να είχε κάνει τέλος πάντων ένα εκ των πραγμάτων άβουλο πόδι! Με την τελευταία αυτή σκέψη γύρω από το αποκλεισμένο πόδι, ο Χριστιανισμός, στο παιδικό μυαλό και αργότερα και σε άλλα είδους μυαλά, φάνταζε σαν ένα σύστημα σκέψης χωρίς πολλές ευκαιρίες για το διαφορετικό, με εξαίρεση ίσως την ευκαιρία της συγγνώμης, της άφεσης των αμαρτιών αλλά και εκεί η αποδοχή του κανόνα του θα έπρεπε να είναι ολοκληρωτική.

Η έλλειψη μιας κάποιας διαλεκτικής απαλότητας όπως την συναντάμε στην αρχαία, για παράδειγμα, σκέψη που έδινε ακόμη και στη συζυγοκτόνο Κλυταιμνήστρα την υπόσταση ενός πλήρους προσώπου με ολοκληρωμένο το λόγο για την εκτέλεση της αποτρόπαιας πράξης, έδωσε στον Εξαποδώ μια αυτάρεσκη, θριαμβευτική εικόνα, έναν άλλο αέρα. Από τον προσχολικό αυτό μεταφυσικό τρόπο που έγινε φύλλο και φτερό καθώς τα ποδοβολητά της επανάστασης των νέων και της χειραφέτησης έκαναν σκόνη ή περίπου σκόνη κάθε ενο-

χή για το σώμα παρ' όλο που η ελληνορθόδοξη κάθαρση της «Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών» προσπάθησε με μανία να σκουπίσει την χρυσή σκόνη των ονείρων, ήρθε η σειρά που στο αστυνομικό τμήμα ο αστυνομικός με το παγωμένο χέρι της εξουσίας –πολύ κοντά δάχτυλα– καθοδηγεί το εφηβικό χέρι στα δακτυλικά αποτυπώματα, κάνοντας μια ακόμη προσθήκη στην ανιαρή αρχειοθέτηση του προσώπου: χρώμα οφθαλμών καστανό και μια ακόμη πιο ατυχή για το Έθνος: σχήμα προσώπου ωοειδές, τάλε κουάλε το οβάλ του Εωσφόρου. Η Κόλαση μας ανήκει. Πόσοι στρογγυλοπρόσωποι, ξανθοί και γαλανοί ενάρετοι του παραδείσου, προδότες μεταξύ άλλων του Φειδία, βρίσκονται ανάμεσά μας; Ελάχιστοι.

Το αναφαίρετο μακρουλό ελληνικό προφίλ, αδιάσειστο προσωπικό δεδομένο της φυλής που στον σημερινό πόλεμο των προσωπικών δεδομένων κρατά με πείσμονα αντοχή την υπεροχή του, σε αντίθεση με το επίμαχο «Χριστιανός Ορθόδοξος» που κλονίζεται από τις άγριες ιδεολογικές αντιπαράθεσεις τώρα που τα ιερά πούλμαν, ο ιερός παφλασμός της Βίκυς Μοσχολιού και οι θεολογικές κραυγές του Κώστα Πρέκα –φοβάμαι ότι θα χυθεί αίμα, έλεγε σε σεσημασμένο τηλεοπτικό παράθυρο– διαγράφουν εκ νέου το «αποθανέντω η ψυχή μου μετά των αλλοφύλων» στο πάνθεο των παραλυτικών. Αν και υπάρχουν και οι νηφάλιες φωνές. Ο Μίμης Ανδρουλάκης, σε μια σπαρακτική και φωτεινή στιγμή του αυτοσαρκασμού του, παρακαλούσε να μη λαμβάνεται σοβαρά υπ' όψιν ό,τι αναγράφεται σαν προσωπικό στοιχείο στις αστυνομικές ταυτότητες. «Μα είναι δυνατόν να είμαι 1 και 72 στο ύψος όπως γράφει η ταυτότητά μου, πέστε μου, είναι δυνατόν;» έλεγε σε μια συνέντευξή του (από τις σπάνιες στιγμές που η αστυνομία είχε δείξει τέτοια σκανδαλώδη εύνοια για έναν, την εποχή εκείνη, τουλάχιστον, ορθόδοξο κομμουνιστή).

Γιατί για όλα φταίει η κιβωτός του μεταμοντέρνου που έσωσε με εκπληκτικό ηρωισμό όλα τα είδη από τον κατακλυσμό των ιδεολογιών, χωρίς όμως την απαραίτητη κλασική ταξινόμηση. Αυτό εξ άλλου είναι και το κύριο ιδεολόγημά της, η προσωπική αύρα της, το ζωηρό ταμπεραμέντο της. Κάτι σαν «πλίνθοι κέραμοι ατάκτως ερριμμένοι». Καμία σχέση με τον Νώε που ήταν νοικοκύρης και τα τακτοποίησε όλα με απαράμιλλη τάξη: Ζέμπρες με ζέμπρες, ποντικούς με ποντικούς, κομμουνιστές με κομμουνιστές, αρχιεπισκόπους με αρχιεπισκόπους... Έτσι ενθρονίστηκε τελικά η πιο φθαρμένη παλιννόστηση παρηκμασμένων αρετών. Οι παλιννοστούντες μεσαιωνικοί διχασμοί διαδέχονται ο ένας τον άλλο σε σώματα και μυαλά νεανικά που ιδρώνουν το βράδυ στο λαϊκότροπο κλάμπινγκ και το χειράφετο και σε πολλές περιπτώσεις αριστερό παρελθόν των γονιών τους λιώνει με προσευχές και μετάνοιες ενώ τραγουδούν το πέν-

θιμο εμβατήριο της κλιμακτηρίου: εξάψεις, επιδρώσεις, ορθοδοξία.

Ποιος το περίμενε όμως ότι οι αθεόφοβες σουφραζέτες του ΠΑΣΟΚ θα έφεραν τη νεωτερικότητα στην εποχή της αθωότητάς της! Τότε που ο ενθουσιασμός για την επιστήμη και τον άνθρωπο έκαιγε σαν καυσόξυλο τις θεοκρατικές δοξασίες. Πολύ 1789, λοιπόν, σ' αυτό το κόμμα. Πολύ Δαντών και Ροβεσπιέρος. Ο Ορθός Λόγος, ο ίδιος ο Ντεκάρτ χτυπούν αλύπητα τα παραθυρόφυλλα του Στέλιου Παπαθεμελή και καλούν σε κοσμική αγρυπνία, παίζοντας σαρκαστικά με την αντοχή των αντιπάλων. Θα μπορούσε να βάλει ποτέ η Νέα Δημοκρατία θέμα στο διαγώνισμα των Θεολογικών όπως: «Οι ευγενικές αλήθειες του Βουδισμού»; Θα μπορούσε; Ενώ ο πιο εντυπωσιακός νεοσσός του εκμοντερνισμού της, ο Άρης Σπηλιωτόπουλος, κάνει γιόγκα στο ρωμαϊκό λουτρό του, για να πάρει την κατανυκτική απόφαση της συμμετοχής του στην ιερή «λαοσύναξη» της Αθήνας. Στο ίδιο λουτρό που με το ύφος μοντέλου του Μάπλθορπ, φωτογραφήθηκε στη *Γυναίκα* και προκάλεσε την οργή των χαροκαμένων και το παραλήρημα μιας ανεστραμμένης Αλίκης στο Ναυτικό. Η συγκεκριμένη γιόγκα του είναι και η μόνη παραχώρηση στον Καλκούτα, τον διάσημο προφήτη της Ανατολής που είχε παίξει τον δικό του σημαντικό ρόλο στην ανάγκη της υλιστικής Δύσης για μεταφυσικό διαλογισμό.

Υπήρξαν πάντα, βέβαια, οι εποχές που οι διανοούμενοι έπαιρναν την δύσκολη οδό του Μεσσιανισμού και της σωτηριολογικής προφητείας. Στους πρώτους χριστιανικούς χρόνους, μάλιστα, οι δρόμοι της Συρίας, της Ανατολίας, της Παλαιστίνης ήταν γεμάτοι από προφήτες με ελαφρά σανδάλια και ταπεινούς χιτώνες τύπου Ιησού, που ισχυριζόταν ο καθένας ότι αυτός ήταν ο πραγματικός Υιός του Θεού γιατί το συγκεκριμένο δόγμα είχε τότε πολλή πέραση. Σε κάθε οικοδομικό τετράγωνο της Αλεξάνδρειας υπήρχε και ένας αληθινός Υιός του Θεού, με αποτέλεσμα πολλές γυναίκες που κατέβαιναν για ψώνια να καθυστερούν δραματικά το μεσημεριανό ή άλλες να καίνε το φαί τους όταν έπρεπε να καταλήξουν σε κάποια θεολογική λύση.

Ανάλογα προφητικά δρώμενα είναι συχνά και στο μεικτό καινούργιο σύμπαν προφητών. Το πλέον ακραιφνές δόγμα είναι το πολύ σκληρό δόγμα των Ζουραριστών, κάτι σαν τους παλιούς Ζηλωτές –μήπως και ο ορθόδοξος Σαββόπουλος δεν μοιάζει εξ άλλου με ραβίνο–, που απαιτεί σκληρή παπαγαλία (όλα τα ορθόδοξα και αντιμπεριαλιστικά απολυτίκια απ' έξω κι ανακατωτά), καμία μεταρρυθμιστική προσέγγιση με τη γνωστή μέθοδο: σωστό ή λάθος.

Ο μεσσιανισμός για την Ελλάδα είναι το πλέον επείγον και κρίσιμο πάθος, γιατί σαν περιούσιος λαός έχουμε πάντα το καθήκον της διάσωσής μας και οι δικοί μας διανοούμενοι που παίζουν το ρόλο του ναυαγοσώστη τώρα που η χρυσοποίκιλτη μπανιέρα της ελληνικότητας παλεύει με τα άγρια κύματα της παγκοσμιοποίησης και σαν καρέτα-καρέτα κινδυνεύει να εξαφανιστεί. Η συγκεκριμένη μπανιέρα όμως κινδυνεύει περισσότερο να βυθιστεί αψάνδρη από το υπέρβαρο της υπεραναπλήρωσης –μια νεοελληνική σαβούρα από χαμένους αρχαιοπρεπείς και βυζαντινούς παραδείσους– παρά από τα χάμπουργκερ των Γιάνκηδων

Θα αναληφθούμε τελικά, όπως οι τυχεροί του Luca Cambiaso;

και τον σαρωτικό πολιτισμό της Κόκα-Κόλα.

Όποια ελληνική πέτρα κι αν σηκώσεις υπάρχει από κάτω η όψιμη, ηρωική *Summa Theologica* ενός φίλαθλου φονταμενταλισμού που φωνάζει «ψηλά το κεφάλι Βυζάντιο και πάλι» και στέλνει τους Original της θύρας 21 στον Παράδεισο, κάνει τον 28χρονο γείτονα να κρεμά το δικέφαλο πουλί στο στενό άνυδρο μπαλκόνι, ενώ ο Αρχιεπίσκοπος παίρνει τα χρυσά μανικετόκουμπα από την Αθηνά Ωνάση και δίνει όρκο για την προάσπιση της ελληνικότητάς της.

Οι άθεοι αυτής της χώρας μάχονται για μια άλλη ελληνικότητα που όριζαν ο Παπαδιαμάντης, ο Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης, ο Κόντογλου, ό,τι έδινε στην Ορθοδοξία το άρωμα της μοναξιάς και της άρνησης. Και μ' αυτή θα μάχονται και υπέρ βωμών και εστιών. Όχι με το πλήθος που μυραίνει το θρόνο της κακογουστιάς και ραίνει με βελούδινα σέπαλα τους μεγάλους γελωτοποιούς του επίκαιρου μεταφυσικού τσίρκου.

Μετανοείτε έλληνες χριστιανοί φωνάζει σε μεγάλη σύγχυση κι ο Εωσφόρος. Θα έρθουν τα πάνω κάτω και τίποτα δεν θα μπορεί να ξαναφέρει τον Χαμένο σας Παράδεισο, ούτε ένα μεταφυσικό πανωσήκωμα στην θρυλική εικόνα της Κρίσεως.

Τι ζητά ο Χριστόδουλος στα χωράφια του «προοδευτικού» εκσυγχρονισμού;

του Δημήτρη Καΐση

Μα τι είναι όλη αυτή η φασαρία με τις ταυτότητες και οι θορυβώδεις κινήσεις της Εκκλησίας;

Προς τι αυτοί οι οργισμένοι ιεράρχες προς υπεράσπιση ενός «δικαιώματος των πιστών» να βλέπουν καθημερινά το θρησκευμά τους σ' ένα επίσημο έγγραφο που κουβαλούν στην τσέπη τους – όχι όλοι οι ιεράρχες: υπάρχουν και οι μειλίχιοι, οι πράοι και υπάκουοι που μοιάζει να λένε: η θρησκεία είναι για να προσφέρει «παρηγοριά και ησυχία» – όπως και κάθε θρησκεία εξάλλου.

ΝΑ ΜΗΝ ΣΥΓΚΡΟΥΣΘΟΥΜΕ με την Πολιτεία και τις ελευθεριάζουσες εκσυγχρονισμένες φωνές από την άλλη πλευρά.

Αυτές οι φωνές οι διαφωτισμένες δεν υστερούν σε θορυβώδεις τρόπους: ρίχνουν στο τραπέζι την απειλητική βαρυφορτωμένη λέξη: ΣΚΟΤΑΔΙΣΜΟΣ.

Αίφνης το θέμα παίρνει διαστάσεις: ορθολογισμός και ορθόδοξη πίστη. Το ζήτημα υπερβαίνεται: σχεδόν ιλαροτραγωδία.

Τώρα μιλούν για λογαριασμό των ατομικών δικαιωμάτων – προφανώς μη συμπεριλαμβανοντας σ' αυτά κάποιο «δικαίωμα του πιστού» – τυπικό, διογκωμένο, έστω ανόητο με σημερινούς όρους αλλά κατά κάποιον τρόπο καρφωμένο στη συνείδησή του.

ΑΥΤΕΣ οι φωνές είναι διαισθητικές, καθυστερημένες και εκσυγχρονισμένες εμφανίσεις ενός πνεύματος αντικληρικισμού – που όμως σημειώθηκε εδώ και καιρό

κυρίως στις καθολικές χώρες της Ευρώπης ωστόσο συντελέστηκε η πολιτισμική εξάντληση του ΕΧΘΡΟΥ. Διακρίνονται από τον φανατισμό του αντι-φανατικού φορώντας πρόχειρα και κάπως άτσαλα ένα φιλοευρωπαϊκό ένδυμα, καλούν και εγκαλούν για λογαριασμό της Ευρώπης: οι νέες ευρωπαϊκές ταυτότητες που θα 'χουν μόνο το ονοματεπώνυμο κ.τ.λ. χωρίς άλλα ψυχαναγκαστικά χαρακτηριστικά –ΧΩΡΙΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ και άλλα «προσωπικά δεδομένα»– ΚΑΤΙ σαν κωδικός αριθμός – κάτι όπως οι κωδικοί που ανοίγουμε στο Χρηματιστήριο.

ΑΣ το δούμε λοιπόν από μια άλλη, ευρύτερη σκοπιά τραβώντας λίγο τα πέπλα: μπορείς να έχεις όποια θρησκεία θέλεις, είναι προσωπικό σου ζήτημα και δεν μας ενδιαφέρει, ουδείς σε καταπιέζει κ.τ.λ.

Η αποθέωση των ατομικών δικαιωμάτων και της ανοχής (ή της ΑΔΙΑΦΟΡΙΑΣ όπως θα 'λεγε ο Μπωντριγκάρ).

Ποιος άνθρωπος σώφρων, λογικός κ.τ.λ. θα 'χε αντιρρήσεις – κι όμως, φαίνεται πως μεταξύ των ανθρώπων εξακολουθούν ακόμη να υπάρχουν μη σώφρονες. Που δεν κατανοούν το μεγαλείο της ανοχής και των «προσωπικών δεδομένων» – που δεν τα κατανοεί άλλωστε π.χ. ούτε το ECHELON.

ΑΣ προχωρήσουμε τραβώντας λίγο παραπέρα το πέπλο: τις έσχατες φιλοσοφικές συνέπειες ενός πνεύματος άκρατου σχετικισμού/ατομικισμού έχει συνοψίσει

ο Άντυ Γουόρχολ, αυτός ο αναπάντεχος εξάγγελος της μετα-νεωτερικότητας: «Όλα τα έργα είναι ωραία, δεν έχω να διαλέξω, όλα τα έργα του καιρού μας είναι ισάξια».

Όταν λες «όλα είναι ισάξια», μοιραία εντάσσονται εδώ και οι θρησκευτικές πίστες – ΧΑΝΟΥΝ τη μοναδική αξιακή τους δύναμη. Γίνονται ένα καθαρά ιδιωτικό ζήτημα, κάτι που δεν ενδιαφέρει τον ανεκτικό διπλανό – ένα πράγμα σχεδόν ανταλλάξιμο ή έστω εναλλάξιμο.

Αυτό είναι ίσως που προκαλεί τον ΤΡΟΜΟ εν μέσω μιας καταναλωτικής ευεξίας «πέραν του καλού και του κακού».

Όπως οι ναυαγοί που γαντζώνονται από ένα καρυδότσουφλο που μάλιστα έχει την επιγραφή: Ο ΟΥΡΑΝΟΣ ΕΙΝΑΙ ΠΑΝΩΘΕ ΜΑΣ. Ξαφνικά οι ταυτότητες γίνονται μια υπόθεση που αν δεν «πρέπει» να υποστηρίξεις μπορείς ωστόσο να τη σεβασθείς: διακρίνοντας πίσω της ένα κομμάτι ανθρώπινης αγωνίας – ίσως και διεκδίκησης ΜΝΗΜΗΣ απέναντι σ' ένα ισοπεδωτικό ΠΑΡΟΝΤΙΣΜΟ.

ΑΣ δούμε τώρα το συλλαλητήριο της Θεσσαλονίκης με κατά το δυνατόν απροκατάληπτα μάτια, δηλαδή αφήνοντας απέξω τα μάτι ενός δηλωμένου άθεου αριστερού: μέγα πλήθος, άνθρωποι λαϊκών στρωμάτων, κατά πολύ αγροτικής προέλευσης με μέση ή κατώτερη εκπαίδευση αλλά και νέοι άνθρωποι, κορίτσια με σχιστές φούστες.

Τι γύρευαν εκεί σ' αυτή την εποχή της ΕΥΚΟΛΙΑΣ και των ηλεκτρονικών δικτύων;

ΙΔΟΥ ΕΝΑ ΕΡΩΤΗΜΑ: τι άλλο ζητούν, ΠΩΣ δεν είναι ικανοποιημένοι; (ο Μπωντριγκάρ θα μπορούσε να πει: το κενό της πολιτικής, η υπερδιόγκωση του ηδονισμού και της σεξουαλικότητας, η μολυσματικότητα των συστημάτων και η κλωνική κοινωνία – και ο Μαξ Βέμπερ από το 1910 θέτοντας το ερώτημα για το ενδεχόμενο «μιας μεγάλης αναγέννησης παλαιών ιδεών»).

Ο Χριστόδουλος «επικοινωνεί» ασύγκριτα με το πλήθος: αποθύμησαν μήπως έναν Ανδρέα Παπανδρέου με ιερατικό σχήμα, να τάξει αντί για Σοσιαλισμό την Ορθοδοξία; (ίσως συνέκλιναν και σε κάτι άλλο αυτοί οι δυο: στην απαρέσκειά τους για την οικονομικοκρατούμενη Ευρώπη και την τεchnοκρατούμενη «λέσχη των Βρυξελλών»).

ΠΟΛΛΟΙ λένε, και όχι μόνο από τον χώρο της αριστεράς, ότι ο Χριστόδουλος είναι ένας επικίνδυνος άνθρωπος.

Πολύ πιθανόν να έχουν δίκιο, αλλά το ερώτημα μπορεί να αντιστραφεί ως εξής: ΠΟΙΟΣ, ποιες δυνάμεις και ποιες συνθήκες του έδωσαν τον ρόλο του «επικίνδυνου»;

Οι πιστοί του εκσυγχρονισμού, αυτοί που ανέβηκαν κάπως αστόχαστα στο άρμα της ορθολογικότητας, της τεchnο-επιστήμης ή της «Νέας Οικονομίας-καζίνο» παρέβλεψαν τη σημασία των ανορθολογικών στοιχείων για τη διαφύλαξη κάποιων κοινωνικών ιστών: κάτι που

και ο θεωρητικός της μετα-ιστορίας **Φράνσις Φουκουγιάμα** αναγνωρίζει: «ακόμη και στο τέλος της Ιστορίας εξακολουθεί να είναι απαραίτητη κάποια μορφή ανορθολογικού θυμικού» (*Το τέλος της ιστορίας και ο τελευταίος άνθρωπος*, εκδ. Νέα Σύνορα).

Και λίγο παρακάτω: «Η παρκαμή της μικροκοινωνικής δραστηριότητας σημαίνει ότι στο μέλλον κινδυνεύουμε να μετατραπούμε σε μαλθακούς και εγωπαθείς τελευταίους ανθρώπους... απορροφημένους με το κυνήγι του ατομικιστικού κομπορμιισμού» (στο ίδιο, σελ. 428).

Η ορθόδοξη πίστη που επικαλείται ο Χριστόδουλος (καλώς ή κακώς, αδιάφορο εδώ) υπερβαίνει κατά πολύ την απλή «μικροκοινωνική δραστηριότητα»: πέρα από την όποια υπερβατολογική πειθώ μπορεί να συμπεριλαμβάνει τον ελληνισμό και την πατρίδα – έννοιες εκ των πραγμάτων «επαρχιώτικες» και αναχρονιστικές που τείνουν να υπερκερασθούν, να τεθούν αμετάκλητα στο περιθώριο από τις δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης (κι ωστόσο φαίνεται ακόμη να παλεύουν κάπου στο βάθος ενός συλλογικού ασυνειδήτου).

Μα μπορεί μια τέτοιου μεγέθους μάχη να γίνεται εδώ – στις παρυφές της Ευρώπης και της ευρωπαϊκής ιστορίας;

Μήπως ονειρευόμαστε – ως άθεοι ιδεολόγοι και όχι ως «χλιαροί», άθρησκοι από αδιαφορία; Δηλαδή άθρησκοι (ή ανεξίθρησκοι;). ΩΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΕΣ – που καταναλώνουν την πίστη περίπου όπως το χάμπουργκερ ή ένα ταξίδι στις Μπαχάμες.

ΕΙΝΑΙ σαφές πως ο λόγος του Χριστόδουλου αποπνέει έναν θρησκευτικό μεσσιανισμό ή έστω «ολισμό» – και

μάλιστα μιας πίστης, ενός δόγματος μάλλον στην περιφέρεια και χωρίς ιστορικά ηγεμονικό ρόλο. ΓΙΑΤΙ δεν πέρασε από τις μεγάλες ζωγόνες περιπέτειες του ουμανισμού και του Διαφωτισμού (ΕΠΙΣΗΣ ΚΑΙ του ρομαντισμού).

Ιδού τι γράφει: «Ο μόνος θεσμός των Ελλήνων που εκφράζει αληθινά μεγάλη και πρότυπη πνευματικότητα είναι η Ορθόδοξη Εκκλησία» (*Ο τέταρτος Πυλώνας*, σελ. 47, εκδ. Νέα Σύνορα). Και παρακάτω: «...η Εκκλησία έχει και τη βούληση να σώσει τον Νέο Ελληνισμό» (στο ίδιο, σελ. 48).

Θαρρείς «διακατέχεται» από έναν μανιασμένο αμυντισμό – κάτι σαν ελληνοχριστιανοκεντρικό μικρομεγαλισμό. Όπως είπε στο συλλαλητήριο της Θεσσαλονίκης, είναι εναντίον της παγκοσμιοποίησης όχι στο πεδίο της ελεύθερης αγοράς αλλά ως προς την πολιτισμική της πλευρά.

Ας διάβαζε λίγο παραπάνω τον **Μαρξ**: Θα ήξερε καλύτερα ότι τα εποικοδομήματα δεν μπορούν να αγνοούν ατιμωρητί τις οικονομικές υποδομές.

Ποια μπορεί να είναι η έκβαση αυτής της μάχης που μοιάζει μόνο η αρχή ενός υπόγει-

ου βαθύτερου πολέμου; Οι ιεράρχες μπορεί να επικαλεσθούν μάρτυρες της πίστης τους, ένα φρόνημα για «κάτι ανώτερο» κ.τ.λ.

Ως να ήθελαν να απαντήσουν στον ίδιο τον **Φουκουγιάμα**: αυτόν, αν κάτι τον ανησυχεί για τη μετα-ιστορική φιλελεύθερη δημοκρατία του, είναι ακριβώς η απώλεια της διάθεσης ΔΙΑΚΙΝΔΥΝΕΥΣΗΣ στο όνομα της αναγνώρισης ή κάποιου πράγματος ΙΣΧΥΡΟΤΕΡΟΥ από μια πορώδη πληκτική «άνετη αυτοσυντήρηση».

Ίσως εδώ βρίσκεται το έδαφος, η δύναμη του Χριστόδουλου και των πιστών του.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας

Μάνης 5, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: (01) 38 18 372, Fax: 33 01 583

Άγγελος Χανιώτης
(επιμέλεια)

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΕΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Από την προϊστορία
στο μεσοπόλεμο

Οι ευωδιές των κήπων της μινωικής Κνωσού μαγεύουν έναν αιγύπτιο ταξιδευτή· ο Ριχάρδος ο Στυμπαλιώτης αφήνει τη δουλειά στον γρίπο για να καλλιεργήσει γη στα ερημωμένα από την πανώλη Γιοφυράκια· στον πολιορκούμενο Χάνδακα, καθώς ο Μαρκαντώνιος Φόσκολος γράφει τους τελευταίους στίχους του *Φορτουνάτου*, ένας μαθητευόμενος ζωγράφος εγκαταλείπει την Κρήτη τουρκονίκητη και φονοσκληρωμένη· στο Μεγάλο Κάστρο του μεσοπολέμου, η κυρα-Γιασιμίνα δακρύζει χαϊδεύοντας το κλειδί του σπιτιού που άφησε στα Κριτζαλιά της Ιωνίας...

Αυτοί είναι ορισμένοι από τους πρωταγωνιστές των δώδεκα αφηγημάτων όπου αρχαιολόγοι, ιστορικοί και φιλόλογοι ανασυνθέτουν στιγμιότυπα από τη ζωή στην Κρήτη, από την προϊστορία μέχρι το μεσοπόλεμο. Ο αναγνώστης θα γνωρίσει βασικές πηγές και κεντρικά προβλήματα της ιστορικής έρευνας όχι με το ύφος και τις μεθόδους ενός εγχειριδίου, αλλά με την αμεσότητα του αφηγήματος.

Η Ολυμπιάδα και η αριστερά

του Άγγελου Τσέκερη

Μόλις πρόσφατα, εν μέσω κοσμικών κουτσομπολιών και σαρκαστικών ανεκδότων που κυκλοφορούν για την Οργανωτική Επιτροπή των αγώνων του 2004, άρχισε να ομολογείται δημόσια ότι το κόστος των αγώνων αυτών αναμένεται να είναι πολύ μεγαλύτερο απ' ό,τι είχαμε αρχικώς φανταστεί. Στην συνεδρίαση της Εθνικής Επιτροπής στις 18.5.2000, ο υφυπουργός Οικονομικών Χρ. Πάχτας μίλησε συγκρατημένα για 1,5 τρισ., ενώ οι πιο απαισιόδοξες φωνές έχουν εκφράσει τον φόβο ότι τελικώς το ποσόν θα είναι διπλάσιο.

Είναι γεγονός ότι τέτοια ποσά, που υπερβαίνουν την κλίμακα της προσωπικής μας οικονομίας, ούτε ιδιαίτερα μας εντυπωσιάζουν ούτε έχουμε την τάση να τα συζητούμε. Έτσι, λίγοι θυμήθηκαν ότι το 1998, ο φάκελος υποψηφιότητας, βάσει του οποίου η Αθήνα ανέλαβε την διοργάνωση, εκτιμούσε το κόστος της υπόθεσης σε 1.6 δισ. δολάρια, δηλαδή 432 δισ. δραχμές σε τιμές εκείνης της περιόδου, ή 576 δισ. σημερινά, ποσόν που είχε ούτως ή άλλως σηκώσει την τρίχα σε όλους όσοι δεν είχαν καταληφθεί από την έξαρση της Ολυμπιακής υπερηφάνειας εκείνων των ημερών. Για να μην ξεσηκώσει όμως την κατακραυγή απέναντι σε ένα τόσο ψηλό κόστος, ο προϋπολογισμός εκείνος ισχυριζόταν ότι αυτά τα δισεκατομμύρια θα είναι ισοσκελισμένα από τα έσοδα των αγώνων (τηλεοπτικά δικαιώματα, σπόνσορες, εισιτήρια και το θρυλικό ολυμπικό βιντεολόττο), όπως τεκμηριωνόταν από μια σειρά αμφίβολης σοβαρότητας υπολογισμούς, ανίκανους να

πείσουν οποιονδήποτε ξεμέθυστο. Σε κάθε περίπτωση και αφού κανένας δεν έχει ισχυριστεί μέχρι σήμερα ότι τα έσοδα που προβλέπαμε το 1988 θα φτάσουν τελικώς το 1,5 τρισ. που θα φτάσουν τα έξοδα, είναι προφανές ότι, έχοντας μπροστά μας ακόμα τέσσερα χρόνια ανήφορο, ήδη μιλάμε για ζημιά, που ακόμα και να την υπολογίσει κανείς με την μετριοπάθεια του Πάχτα στο σκέλος των εξόδων και την αισιοδοξία του 1998 στο σκέλος των εσόδων, θα είναι περίπου ένα τρισ. Πρόκειται για ένα ποσόν αρκετά προκλητικό για τις μέρες που ζούμε, αν σκεφτεί κανείς ότι οι τελευταίες εκλογές κρίθηκαν εν μέρει και από το ποιος θα μπορούσε να ανεβάσει την κατώτερη σύνταξη στις 150.000 δραχμές, και οπωσδήποτε αρκετά μεγάλο για να μην έχει ποτέ ουσιαστικά ενημερωθεί ο ελληνικός λαός και να μην έχει ποτέ συζητήσει η βουλή, αν υπάρχει, πού θα το βρούμε, από πού θα το στερηθούμε και στο κάτω κάτω αν θέλουμε να το δώσουμε.

Τα χρήματα αυτά τίθενται

περίπου εν λευκώ στην διάθεση της απίθανης κυρίας Δασκαλάκη, η οποία κριθείσα ως επιτυχημένη στην υπόθεση της διεκδίκησης, δηλαδή στο να φτιάχνει ωραία ντοσιέ και να συνοδεύει τους Αθανάτους στην Ακρόπολη και στα μπουζούκια, καλείται σήμερα να διαχειριστεί ένα υπολογίσιμο ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Στο εθνικό αυτό έργο συνεπικουρείται από μια οργανωτική επιτροπή, που θα την είχαν πετάξει έξω από οποιαδήποτε σοβαρή ιδιωτική επιχείρηση μέσα σε ένα μήνα, και που μέχρι τώρα έχει αναλωθεί στο να παρίσταται σε δεξιώσεις, να διορίζει γνωστούς της σε επιτροπές που συστήνει επί τούτου, να κάνει έρευνες για τη δημοτικότητά της και να προωθεί συμφέροντα. Για να καταφέρουμε τι; Την επιτυχημένη διεξαγωγή της κορυφαίας φιέστας της εμπορευματοποίησης των αναβολικών και της διαφήμισης, που θα γεμίσει την Αττική τουριστική και αθλητική υποδομή αναγκαία για την ψυχαγωγία ενός εκατομμυρίου επισκεπτών επί ένα μήνα, θα καταστρέψει τους ελεύθερους χώρους και θα πλουτίσει την διεθνή σπείρα γαλαζοαίματων και σείχηδων της ΔΟΕ, η οποία από κανέναν δεν εκλέγεται, σε κανέναν δεν λογοδοτεί και στην οποία έχουμε παραχωρήσει το κοπυράιτ του Ολυμπιακού Ιδεώδους.

Θα περίμενε κανείς από την πολιτικά οργανωμένη ανανεωτική Αριστερά να μιλάει με θάρρος για αυτά τα πράγματα. Ή τουλάχιστον να τα θίγει, προχωρώντας ένα βήμα από την αόριστη

διατύπωση εκκλήσεων για αποτελεσματικότητα, ορθολογισμό και διαφάνεια. Αν το κίνητρο της υποθέσεως ήταν ο ορθολογισμός και η διαφάνεια, κανείς δεν θα είχε ενδιαφερθεί σοβαρά να πάρουμε τους αγώνες, και αυτό το ξέρουν όλοι. Όσο για την αποτελεσματικότητα, θα υπήρχε μόνο εφ' όσον εξυπηρετούσε σε κάτι. Όταν η Αριστερά στην βουλή ζητά δουλειά και χρονοδιαγράμματα και καταγγέλλει γενικώς και αορίστως τις καθυστερήσεις, βρίσκεται πολύ πίσω από αυτό που κάθε προβληματισμένος άνθρωπος καταλαβαίνει: ότι οι καθυστερήσεις αυτές προέκυψαν συστηματικά και μεθοδευμένα για να οδηγήσουν εκεί που τελικώς οδήγησαν, δηλαδή στις απευθείας και στις μισοαπευθείας αναθέσεις των Ολυμπιακών έργων, υπό την διαρκώς αυξανόμενη πίεση του χρόνου και των πλανητικών ληστών του Σάμαρανκ.

Απέναντι στο εθνικό προσκλητήριο της διεκδίκησης του '88, ο Συνασπισμός είχε πάρει μια θαρραλέα απόφαση εναντίον των αγώνων. Η γραμμή αυτή, παρ' όλο που το σκεπτικό της έχει δικαιωθεί πλήρως, απέτυχε από την πρώτη στιγμή. Όσοι μειοψήφισαν άρχισαν να την απαξιώνουν και να την διακομίζουν από την επόμενη μέρα, ενώ αυτοί που πλειοψήφισαν δεν ήσαν σε θέση να κινήσουν το κόμμα και να ενεργοποιήσουν το προβληματισμένο κομμάτι της κοινής γνώμης γύρω από την τέραση αυτή υπόθεση. Έτσι, και με δεδομένη την πραγματικότητα της ανάληψης του

εγχειρήματος, η αριστερή κριτική υποβαθμίστηκε σε καταγγελία του «πρωθυπουργοκεντρικού οργανωτικού μοντέλου» και σε ευχές, το υπάρχον σύστημα εμπορευματοποίησης να πάρει ως διά μαγείας ένα εντελώς νέο περιεχόμενο βασισμένο στις παναθρώπινες αξίες της άμιλλας, της αλληλεγγύης και της ειρήνης, όπως εκφράστηκαν από την ηγεσία του κόμματος σε πρόσφατη ημερίδα στο Ζάππειο. Που σε απλά λόγια σημαίνει «παριστάνουμε τους αφελείς, επειδή αυτή η υπόθεση θα δημιουργήσει βραχυπρόθεσμες θέσεις εργασίας», ασχέτως αν η δημιουργία ενός νέου ρεύματος εσωτερικής μετανάστευσης και συρροής εργατικών χειρών στην Αθήνα, προκειμένου να βγουν οι Ολυμπιακοί εις βάρος του Αττικού περιβάλλοντος και της υποβαθμισμένης περιφέρειας, δεν είναι ακριβώς το είδος της ανάπτυξης που έχει στο μυαλό της η Αριστερά. Χώρια που και αυτό μάλλον περιττός προβληματισμός είναι. Η Ολυμπιάδα, ως διά μαγείας, δεν θα δημιουργήσει θέσεις εργασίας, γιατί πιθανότατα θα τις είχαμε δει και από την κατά πολύ μεγαλύτερη ευρωπαϊκή χρηματοδότηση των ΚΠΣ, εις πείσμα των οποίων η ανεργία καλπάζει.

Σε όλο αυτό το διάστημα, πυκνώνουν στην κοινωνία οι ψυχραιμες και λογικές φωνές, που ανθίστανται στο κατασκευασμένο πλειοψηφικό ρεύμα. Το περισσότερο που έχουμε να κάνουμε τώρα που αναλάβουμε τους αγώνες είναι να τους δώσουμε πίσω. Το λιγότερο, να οργανώσουμε μια Ολυμπιάδα σε κλίμα-κα που να την αντέχουμε, με την ελάχιστη δυνατή ζημιά και κόντρα στις ακόρεστες οικονομικές προσδοκίες της ΔΟΕ. Εκεί θα περίμενε κανείς να εστιάζονται οι αριστερές ημερίδες για την Ολυ-

μπιάδα. Και στις προτάσεις των οικολογικών οργανώσεων, των επιτροπών πολιτών, και των σοβαρών πανεπιστημικών ομάδων εργασίας που αγωνίζονται με νύχια και με δόντια να σώσουν τον Υμητό, το Ελληνικό, τον Σχοινιά, το Δέλτα και την παραλία από τις φαραωνικές βλέψεις των εργολάβων και των πολυεθνικών εταιρειών. Δύο μήνες μετά τις εκλογές, ο Συ-

νασπισμός δείχνει να μην θυμάται ότι πάρα πολλοί από αυτούς τους ανθρώπους τον εμπιστεύτηκαν και συνέβαλαν στην είσοδό του στην Βουλή, δίνοντας χάρη και την τελευταία ευκαιρία σε μια γενικώς αυτοσχεδιαζόμενη πολιτική, ανεπάρκειας και πισωγυρισμάτων. Στο κάτω κάτω, η οικοδόμηση μιας Αριστεράς με στέρεη ριζοσπαστική και οικολογική φυ-

σιογνωμία την οποία όλοι ισχυρίζονται ότι επιθυμούν, δεν γίνεται στα χαρτιά και στα συνεδρικά κείμενα. Γίνεται όταν καταφέρεις να εκφράσεις με οργανωμένο τρόπο στον δημόσιο χώρο, αυτό που κάθε άνθρωπος με αριστερό προβληματισμό και αριστερό σύστημα αξιών έχει μέσα στο μυαλό του, γύρω από υποθέσεις όπως η συγκεκριμένη.

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Έν συνεργασία με
την ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,
τό ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ,
τό ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΨΥΧΟΔΡΑΜΑΤΟΣ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ και
τό ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Μέλη: της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ίνστιτούτων Ομαδικής Ανάλυσης (E.G.A.T.I.N.),
της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Ψυχοθεραπείας (E.A.P.) και
της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Ψυχαναλυτικής Ψυχοθεραπείας (E.F.P.P.)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

- Ομαδική Ψυχοθεραπεία
- Ψυχολογική Αξιολόγηση
- Κοινωνική Ψυχιατρική - Κοινωνικοθεραπεία
- Δυναμική της Οικογένειας

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ

- ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
- ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
- ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ
- ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ, ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Πληροφορίες-Εγγραφές

Αθήνα: Γραμματεία του Α.Ψ.Κ. 9.00 π.μ. - 9.00 μ.μ.

Ιωάννινα: κ. Γεωργία Μοιροπούλου 0651 75487, κ. Τζένη Τόλη 0651 27034,

Θεσσαλονίκη: κ. Φραντζέσκα Μπασιάλα 031/450.850, Δευτέρα 10.00 - 12.00 π.μ.

κ. Άσπασία Παπαδοπούλου 031 / 435.919, Δευτέρα & Τετάρτη: 6.00-8.00 μ.μ.

κ. Λάμπη Σιδηρόπουλο 0351/38465, Τρίτη 10.00 -1.00 π.μ. & Τετάρτη 5.00-8.00 μ.μ.

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ * ΤΗΛ. 6447.533-6435.980-
FAX 6445.140 e-mail: igaa-opc@otenet.gr

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Αναζητώντας μια δημιουργική προσαρμογή

Η Σύνοδος Κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που πραγματοποιήθηκε στη Σάντα Μαρία ντα Φείρα της Πορτογαλίας, ασχολήθηκε με όλα σχεδόν τα θέματα που απασχολούν σήμερα την Ε.Ε.

Έλαβε όμως μόνο μία συγκεκριμένη απόφαση, αυτή που αφορά την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ. Με την εκπλήρωση αυτού του στόχου, η χώρα μας καλείται να συμβάλει στην αναζήτηση ενός νέου πολιτικού σχεδίου για την Ευρώπη του 21ου αιώνα. Η ένταξή της στην ΟΝΕ μαρτυρά ότι μπορεί και πρέπει να είναι ανάμεσα σ' εκείνα τα κράτη-μέλη που θα προχωρήσουν στη διαμόρφωση ενός βαθύτερου ενοποιητικού σχήματος μέσα στην Ε.Ε. Το δίλημμα «συμμετοχή ή μη» δεν πρέπει να τίθεται, καθώς η μη συμμετοχή θα οδηγήσει με μαθηματική ακρίβεια τη χώρα στο περιθώριο.

Τα τελευταία χρόνια η Ευρωπαϊκή Ένωση μεταβλήθηκε σημαντικά. Οι Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ επέφεραν ουσιαστικές μεταβολές στο θεσμικό και πολιτικό πλαίσιο της Ε.Ε. Στη Σύνοδο Κορυφής του Ελσίνκι τον περασμένο Δεκέμβριο ορίστηκε η διαδικασία διεύρυνσης κι αποφασίστηκε η αναμόρφωση των θεσμών της Ε.Ε. Πρόκειται ουσιαστικά για μια διπλή διεύρυνση της Ε.Ε., εδαφική και θεσμική. Σήμερα δεν είναι εύκολο να προσδιο-

**Η μη συμμετοχή
της Ελλάδας στη
διαμόρφωση
ενός βαθύτερου
ενοποιητικού
σχήματος μέσα
στην Ε.Ε.
θα οδηγήσει με
μαθηματική
ακρίβεια
τη χώρα
στο περιθώριο.**

ρίσει κανείς την εικόνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 2010. Εκείνο που θα μπορούσε κανείς να υπογραμμίσει είναι ότι φαίνεται αναπόφευκτη η λογική των μικρών σταδιακών και ρεαλιστικών προόδων και των αμοιβαίων συμβιβασμών.

Όλοι συμφωνούν ότι το ευρώ οδηγεί την Ευρωπαϊκή Ένωση σε ένα νέο πρότυπο οικονομικής οργάνωσης και σε ανάκαμψη της ευρωπαϊκής οικονομίας. «Αλλά το σημαντικότερο, ίσως, είναι ότι η άποψη πως η ΟΝΕ θα λειτουργήσει ως συντελεστής που θα επιταχύνει τη διαδικασία της πολιτικής ενοποίησης φαίνεται να δικαιώνεται», όπως υπογράμμιζε εύστοχα κι ο Π. Ιωακειμίδης στον *Οικονομικό Ταχυδρόμο* της 17ης Ιουνίου. Οι προσεχείς εξελίξεις θα είναι ραγδαίες και η Ελλάδα θα πρέπει να τις παρακολουθήσει και να συμμετάσχει στο νέο «κέντρο βάρους» (βλ. προτάσεις Φίσερ), το οποίο θα ωθήσει την Ευρωπαϊκή Ένωση προς την πολιτική ολοκλήρωση.

Όπως σωστά τονίζει σε άλλες στήλες αυτού του τεύχους, ο Μιχάλης Παπαγιαννάκης, η ροή των εξελίξεων συνεχίζεται μεν, αλλά ο τρόπος με τον οποίο συμμετέχουμε και τις συνδιαμορφώνουμε αλλάζει. Και μαζί με τον τρόπο αλλάζει και το ίδιο το περιεχόμενο των πολιτικών που καλούμαστε να συγκροτήσουμε.

Ο ΟΡΚΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ

Πριν μερικά χρόνια ο Χριστόφορος κι εγώ δώσαμε έναν όρκο. Ήταν μήνας Αύγουστος και του είχα ζητήσει να μεταφέρουμε ένα μικρό ιστιοπλοϊκό από την Κόρινθο στην Αθήνα. Το ιστιοπλοϊκό ήταν τραυματισμένο από μια ζημιά στο πλωριό πανί, ο Αύγουστος είναι ο μήνας που το μελτέμι φυσάει με μανία και ο Χριστόφορος είναι ο άνθρωπος που με κάτι τέτοια "το χαίρεται".

Ξεκινήσαμε νύχτα από την Αθήνα με ταξί για να βρεθούμε μετά από αρκετές ώρες ταλαιπωρίας ταξιτζή, λιμενικών διακανονισμών, τεχνικών δυσκολιών και πάνω από όλα αντίξωτων συνθηκών, μεσοπέλαγα με οχτώ μποφόρ. Το ξενύχτι, η ένταση, οι μουσκεμένες νιτσσεράδες μας από το μπουγέλωμα της θάλασσας που τότε ανέβαινε ζωντανή πάνω στο σκάφος και τότε μας μαστίγωνε με τον αφρό της, η ορμή του ανέμου που μας έπαιρνε την ανάσα, ο θόρυβος από την αρματωσιά του σκάφους που με ένα τόσο δα πανάκι ανεβοκατέβαινε κουπασταρισμένο στο όριο, η αλμύρα που στέγνωνε στα χείλη, ο ήλιος που έκαιγε τα μάτια, τα βρεγμένα άφιλτρα "Sanité" μαζί με ένα χάος από μουδόσκοινα και μαντάρια στο κόκπιτ, όλα αυτά ήταν η ευτυχία του Χριστόφορου.

Χριστόφορος Σακελλαρόπουλος ετών 42, ψηλός, αθλητικός, γεροδεμένος. Κορμί πολίστα, μεγάλες πλάτες, στενή μέση. Πρόσωπο μακρόστενο με έντονες γωνίες, προφίλ Ελληνικό, μαλλιά καστανά σγουρά, μάτια χαμογελαστά και ζεστά που παρακολουθούν επίμονα.

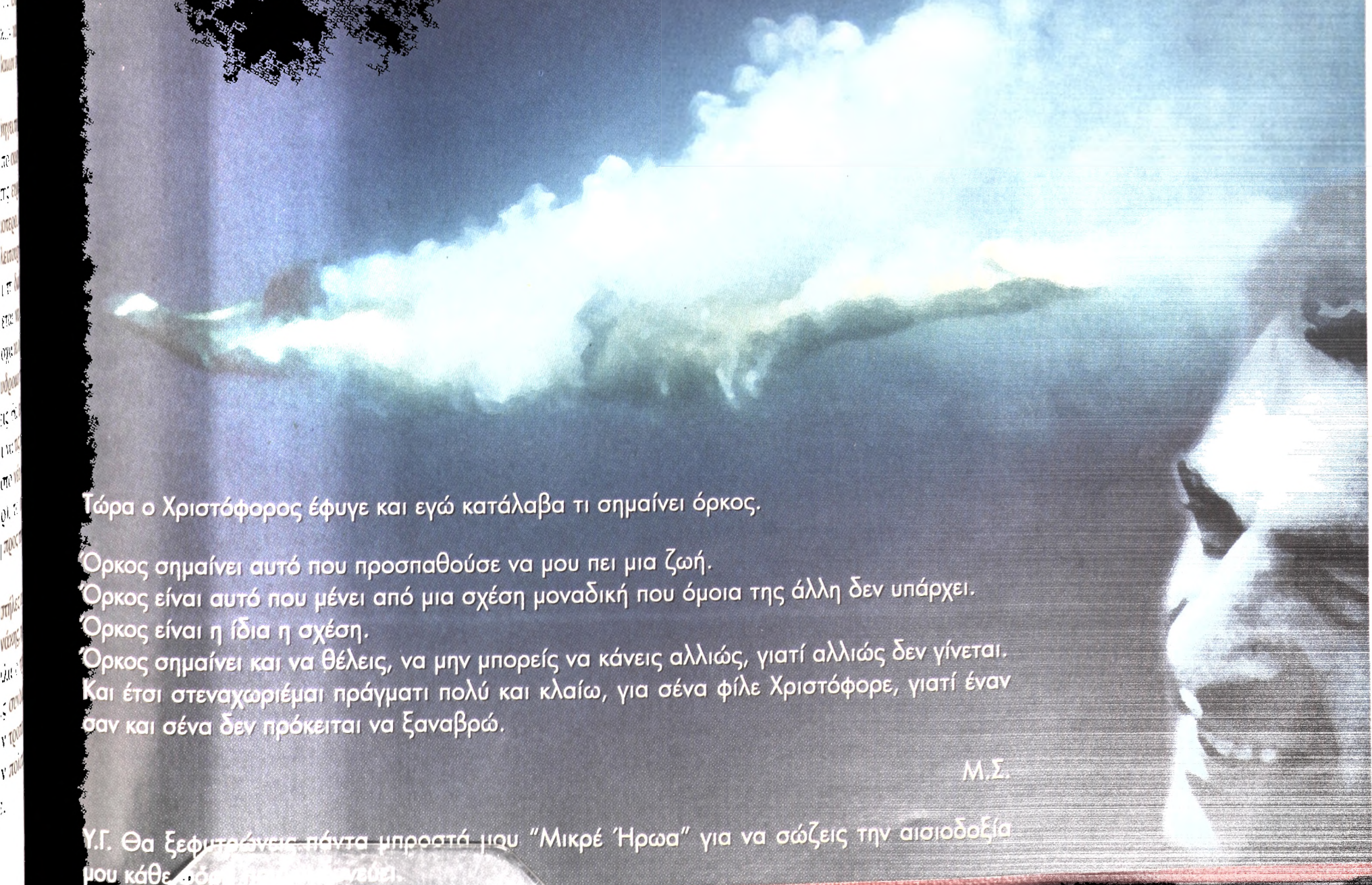
Ο Χριστόφορος είναι ένα είδος "Μικρού Ήρωα" για να μιλάμε και με αναφορές της γενιάς μας. Παλικάρι, σύντροφος, φίλος πιστός, ταγμένος ειδικά και γενικά και πάνω από όλα παιδί. Γιατί το δύσκολο είναι να είσαι όλα αυτά και να είσαι παιδί. Παιδί στην αμεσότητα, τον αυθορμητισμό, τις χειρονομίες, παιδί και στην υπερβολή. Την υπερβολή που την έχει ανάγκη για να σε παρασύρει και να παρασυρθεί. Το "απίστευτο" είναι για αυτόν τρόπος να αγαπάει και να αγαπιέται. Η σχέση του με τα "κατορθώματα" είναι η έλξη που σε κρατάει δεμένο μαζί του στην περιστροφή της ζωής. Για τον Χριστόφορο η "περιπέτεια" δεν σταματάει πουθενά.

Μην φανταστείτε κανέναν τύπο απίθανο. Μην καταλάβετε λάθος γιατί έχετε χάσει το άλλο μισό που είναι το παιδί. Τρυφερός, γλυκός, ευαίσθητος με μια μεγάλη αγκαλιά να χωράει όλη την συγγνώμη για τα λάθη μας.

Αυτός πάνω κάτω είναι ο φίλος μου ο Χριστόφορος, που με κοίταζε από την σοφράνο πλευρά του σκάφους, βρεγμένος μέχρι τα νύχια και με το άφιλτρο στο στόμα να προσπαθεί να μείνει αναμμένο.

Εοφνικά με μια απότομη δρασσελιά ανακατεμένη με την αστάθεια από το σκαμπανέβασμα του σκάφους, με πλησιάζει και φωνάζει σε απόσταση εκατοστών από το πρόσωπό μου : "Σ'αγαπώ, είσαι ο αγαπημένος μου φίλος και αν πεθάνεις θα στεναχωρηθώ πολύ και θα κλαίω". Με κοίταξε στα μάτια για λίγο και μετά το επανέλαβε. Το ξαναείπε δυνατότερα και με ένα χαμόγελο τώρα, που φάνε-ρωνε τον ενθουσιασμό του. Έβαλα τον "αυτόματο" να κρατάει το σκάφος πορεία και βρεθήκαμε αγκαλιασμένοι να χοροπηδάμε στο κόκπιτ, ουρλιάζοντας στο πρόσωπο όλων των μποφόρ της περιοχής : "Και εγώ θα στεναχωρηθώ και θα κλαίω, στο ορκίζομαι, στο ορκίζομαι."

Αυτός μέσα στη μέση της θάλασσας ήταν ο όρκος μου με τον Χριστόφορο, παρ' όλο που τότε δεν ήξερα σε τι ακριβώς ορκίζομαι και ούτε καν τι σημαίνει όρκος.

Τώρα ο Χριστόφορος έφυγε και εγώ κατάλαβα τι σημαίνει όρκος.

Όρκος σημαίνει αυτό που προσπαθούσε να μου πει μια ζωή.

Όρκος είναι αυτό που μένει από μια σχέση μοναδική που όμοια της άλλη δεν υπάρχει.

Όρκος είναι η ίδια η σχέση.

Όρκος σημαίνει και να θέλεις, να μην μπορείς να κάνεις αλλιώς, γιατί αλλιώς δεν γίνεται.

Και έτσι στεναχωριέμαι πράγματι πολύ και κλαίω, για σένα φίλε Χριστόφορε, γιατί έναν σαν και σένα δεν πρόκειται να ξαναβρώ.

Μ.Σ.

Υ.Γ. Θα ξεφτιλίζεις πάντα μπροστά μου "Μικρέ Ήρωα" για να σώζεις την αισιοδοξία μου κάθε φορά που την έχω χάνει.

Πόλεμος!

του Μάνου Στεφανίδη

Οι ιαχές της κυρίαρχης τηλεοπτικής εικόνας στερούν τη δυνατότητα κάθε άλλης έντεχνης εικόνας ν' αρθρώσει λόγο και να υπάρξει. Σ' αυτόν τον πόλεμο ανάμεσα σε μιαν αισθητική διαδικασία και στη βαρβαρότητα της «δημοκρατικής» μάζας οι ευθύνες επιμερίζονται και οι ένοχοι είναι περισσότεροι από έναν.

Η τηλεόραση, διακρίνεται για τις περιόδους της· υπάρχουν περίοδοι που κυριαρχούν σ' αυτήν οι σεισμολόγοι, άλλοτε οι γκαλοπατζήδες, άλλοτε οι πολιτικοί παντός καιρού και επ' εσχάτων τα φλογισμένα ράσα. Όλη όμως αυτή η καταρροή του εικονικού λόγου, μοιρασμένη ακριβοδίκαια σύμφωνα με τις ανάγκες του τηλεοπτικού διαφημιστικού χρόνου, καταλήγει στην άρση του λόγου και στην κατασυκοφάντηση της λογικής. Ακόμη περισσότερο στερεί από την εικόνα

την συμβολική, την παιδαγωγική ή την μυστηριακή της διάσταση. Την καθιστά από οπτικοποιημένη έννοια, επίπεδο και αναλώσιμο θέαμα. Το παραδοσιακό κάδρο, είτε πρόκειται για την αναγεννησιακή ζωγραφική, είτε για ένα καρέ του Ταρκόφσκι ή μια φωτογραφία του Νίκου Οικονομόπουλου, εξαφανίζεται εμπρός στο «κύρος» του τηλεοπτικού παραθύρου. Είναι χαρακτηριστικό πως όπου εκλείπει η παραγωγή λόγου ή θεωρίας, πλεονάζει η ανοικονόμητη και βαρβαρική παρουσία της εικόνας.

Σήμερα στην Ελλάδα διανοούμενοι θεωρούνται οι κ.κ. Μάκης και Τρύπας καλλιτέχνες και δημιουργοί οι κ.κ. Λάκης και Λιάνα και πολιτικοί οι

Δ. Ξόνουλου
Τρυφερές μπαλάντες για
ευαίσθητους βιομηχάνους.

ποικίλοι παπαθεμελοψωμιάδες. Μ' άλλα λόγια όλος αυτός ο τυποποιημένος και προγλωσσικός τηλεοπτικός θίασος έχει υποκαταστήσει την πνευματική πανίδα και χλωρίδα του τόπου παραποιώντας έννοιες, ρόλους και συμπεριφορές. Ό,τι σημαντικό κι αν γίνει στη χώρα, την κυρίαρχη περιρρέουσα ατμόσφαιρα θα την δημιουργεί η τηλεοπτική ευήθεια με αποτέλεσμα και τα πιο ιδιοφυή ή διεισδυτικά έργα τέχνης να μαραίνονται ελλείψει κοινού, ελλείψει αποδεκτών. Ο πολιτισμός στην Ελλάδα είναι καταδικασμένος, όσο θα παραμένει ασύδοτος ο ιδιωτικός τηλεοπτικός φασισμός και όσο η πολιτεία θα ψηφοθηρεί χυδαία. Είναι πάντως ενδεικτικό πως όποτε προσπαθώ να μιλήσω για εικαστικά θέματα, ο προβληματισμός μου μοιραία στρέφεται προς την τηλεόραση εφόσον αυτή ρυθμίζει την πολυπλοκότητα της σχέσης δημόσιου και ιδιωτικού, θεσμών και υποκειμένου ατομικής ευθύνης και συλλογικής ευαισθησίας. Όπως έγραφε χαρακτηριστικά ο Barthes ο ιδεολογικός μηχανισμός της εποχής μας σπάνια ξεκινά από την ιδέα ώστε να της εξασφαλίσει αργότερα μιαν εικόνα. Αφετηρία του είναι το αισθητηριακό αντικείμενο το οποίο πιθανόν να οδηγήσει σε μιαν αφαίρεση. Αυτό που έχει όσο τίποτε άλλο ανάγκη ο τόπος μας είναι ακριβώς αυτή η αφαίρεση· αυτή η μετάσταση από την παρωχημένη, συμβολική σκέψη στην συνθετική σκέψη η οποία παράγει θεωρία και η οποία είναι έτοιμη ν' αμφισβητήσει βεβαιότητες.

Νίκος Τρανός ταξιδιωτικές προειδοποιήσεις

Τον περασμένο χειμώνα είδαμε πολύ ενδιαφέρουσες εκθέσεις που οργάνωσε η ιδιωτική πρωτοβουλία και σταθήκαμε ταυτόχρονα μάρτυρες της κρατικής αδυναμίας ως προς το να υπερβεί τον ομφαλοσκοπισμό και τις ιδεολογικές της αγκυλώσεις. Έτσι χάθηκε μια μοναδική ευκαιρία για να γίνει μια σωστή αναδρομική του Γιάννη Τσαρούχη, δέκα χρόνια μετά από τον θάνατό του, ή για να παρουσιαστεί κριτικά και παρεμβατικά στην κοινωνία η «αιρετική» πρόταση του Βλάση Κανιάρη. Τα κρατικά μουσεία καταδεικνύουν ότι δεν έχουν άποψη ούτε για το παρελθόν ούτε για το παρόν και ακόμη χειρότερα δεν έχουν διάθεση ν' αναρωτηθούν δημιουργικά και να καταθέσουν έντιμα την απορία τους. Η έκθεση «Αθήνα-Μόναχο» της Εθνικής Πινακοθήκης απέδειξε για μια ακόμη

φορά πως το Ίδρυμα αυτό δεν γνωρίζει πως ν' αξιοποιεί τους επιμελητές του αλλά και πως ν' αναδεικνύει τις συλλογές που υποτίθεται ότι μελετά. Έτσι, όσα εκθέματα ήρθαν από τα γερμανικά μουσεία ήταν πρώτης γραμμής αλλά δεν συνέβη το ίδιο όταν η Πινακοθήκη αποφάσισε να επιχειρηματολογήσει σχετικά με την «Σχολή του Μονάχου», μια ζωγραφική παράδοση που αρχίζει από τον Βρυζάκη και φτάνει ως τον Μπουζιάνη και τον Νικόλαο Λύτρα. Η αντιπαράθεση Ελλήνων και Βαυαρών υπήρξε σχηματική και ατελής. Την ίδια ανισότητα διαπίστωνε κανείς και στον ογκώδη κατάλογο της έκθεσης από τον οποίο έλλειπαν τα σημαντικότερα εκθέματα (π.χ. οι πίνακες του Γύζη, του Λαμπάκη ή του Boecklin, όπως και οι φωτογραφίες του H. Beck). Παρά τις φιλότιμες προσπάθειες της Μαριλένας

Jeff Koons, New Nelson Automatic Cooker/Deep Fryer, 1979.

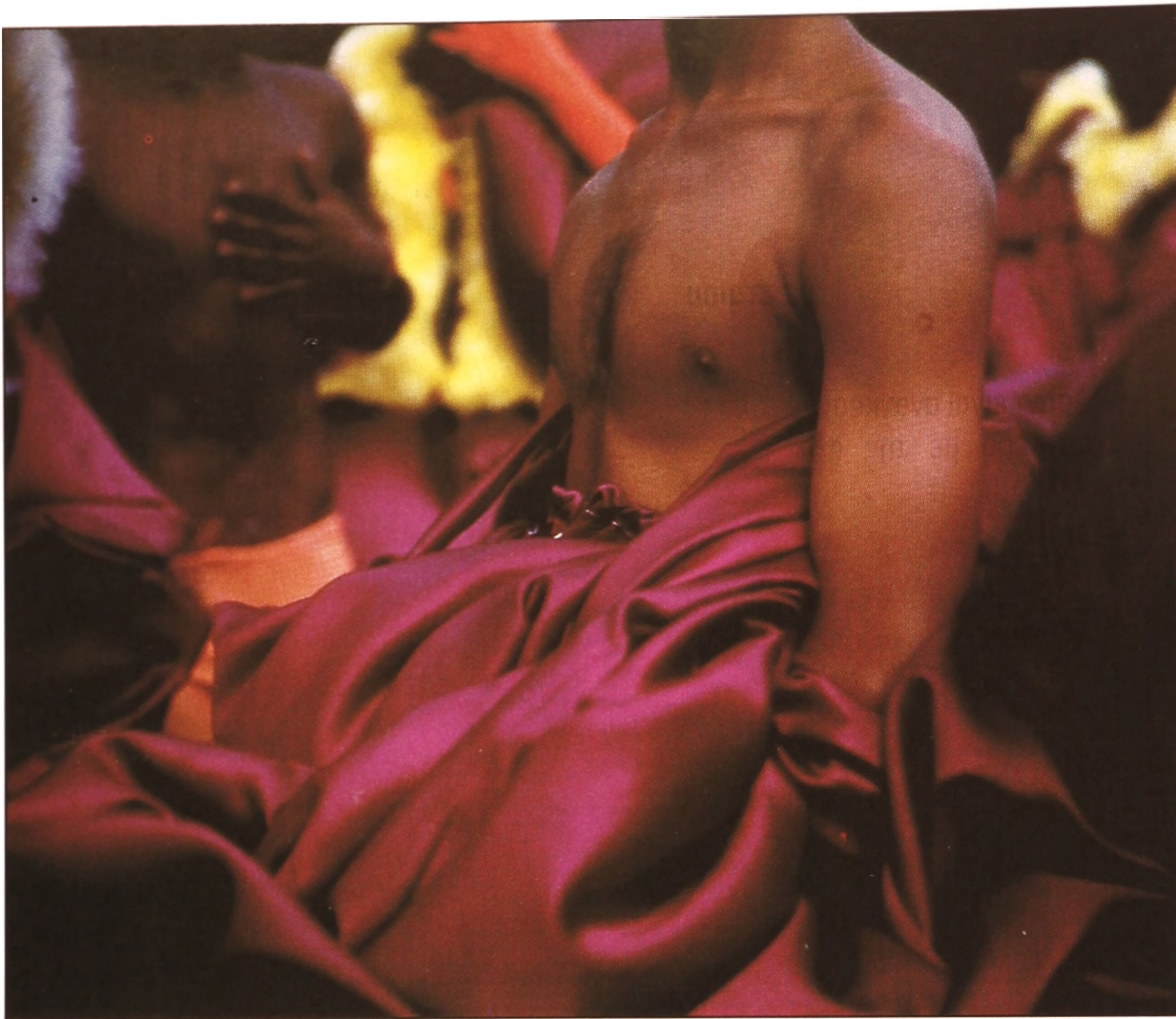

ONLY FOR CONNOISSEURS

Η διαδικασία απόσταξης του αυθεντικού ρούμι της Κούβας Havana Club 7 AÑOS, παρακολουθείται συνεχώς από ειδήμονες και μόνο ο Master Distiller είναι αυτός που εγκρίνει τον τελικό χρόνο ωρίμανσης, μετά από τουλάχιστον 7 χρόνια παλαίωσης στα ειδικά δρύινα βαρέλια. Ο τελευταίος λόγος όμως ανήκει σε εσάς. Μόνο οι απαιτητικοί γνώστες του είδους μπορούν να εκτιμήσουν το μεθυστικό άρωμα και την εκλεπτυσμένη γεύση του Havana Club 7 AÑOS. Μόνο οι γνώστες του Κουβανέζικου πάθους, του λεπτού γούστου και των εκλεκτών συνδυασμών μπορούν να απολαύσουν ό,τι η κουλτούρα αυτού του τόπου μπορεί να προσφέρει. Το ιδανικό πάντρεμα του αυθεντικού ρούμι της Κούβας Havana Club 7 AÑOS με ένα μοναδικό Κουβανέζικο πούρο, αποτελεί εξαιρετική εμπειρία για τους λάτρεις των ξεχωριστών γεύσεων και των μοναδικών στιγμών.

The Authentic Rum of Cuba

Φωτογραφία του M. Rio Branco.

Κασιμάτη που έχει εντρυφήσει στην εποχή, το αποτέλεσμα κρίνεται μέτριο. Και να σκεφθεί κανείς πως κατά την Βαυαροκρατία συγκροτείται αυτό που ονομάζουμε πομπωδώς «επίσημη, νεο-ελληνική ιδεολογία».

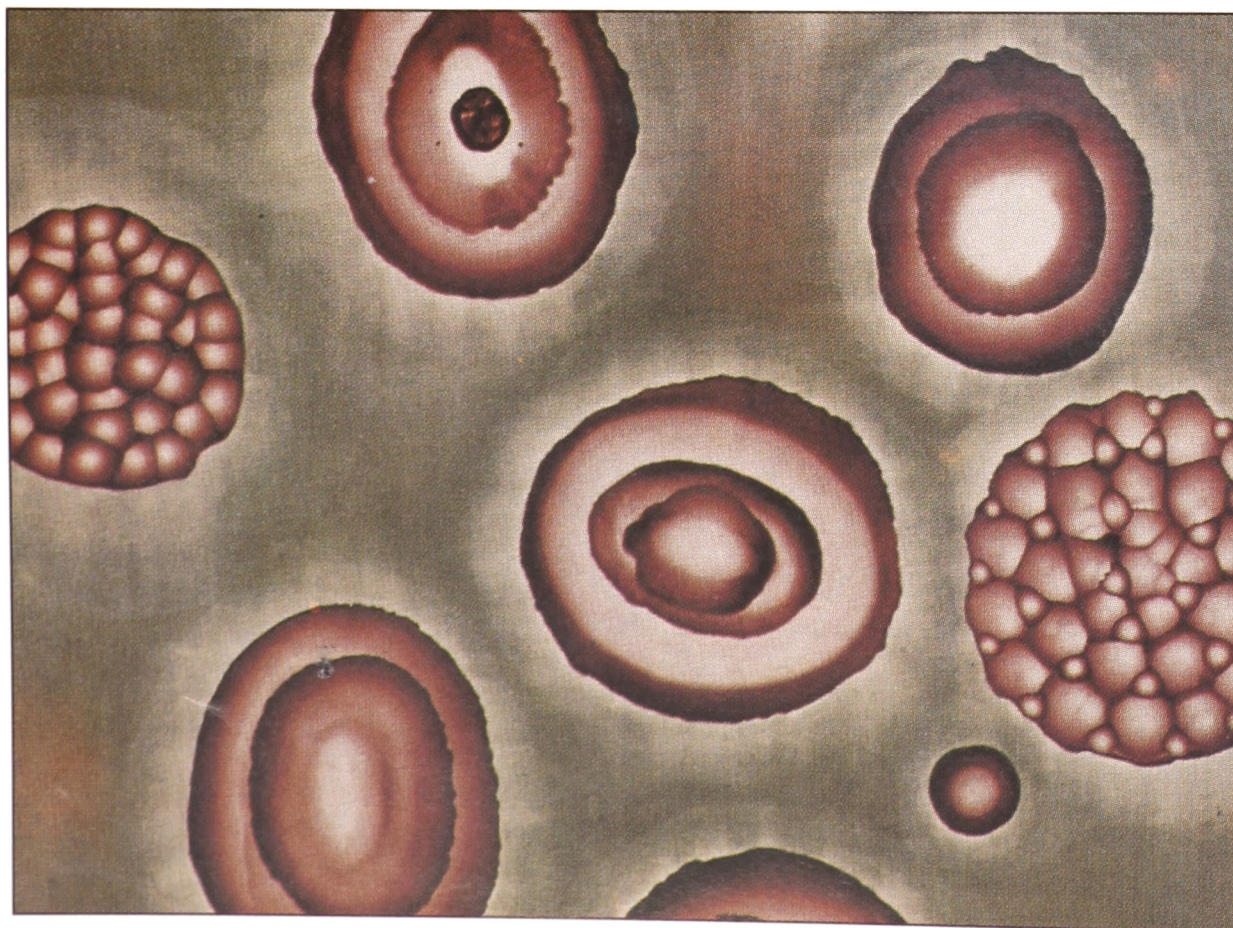
Στο ΔΕΣΤΕ είδαμε το αναδρομικό πολυθέαμα του **Jeff Koons** με τίτλο «Millenium Objects», στο οποίο συμπυ-

κνώνεται όλη η σύγχρονη αμερικανική κουλτούρα της επισημοποίησης της kitsch δράσης και της θεωρητικοποίησης του αντικειμένου ώστε να καταστεί από πράγμα έννοια. (Πρβλ. την «ηθογραφική» μεταμοντέρνα ατμόσφαιρα που αναδεικνύουν οι ηλεκτρικές σκούπες του). Στη γκαλερί 7 ο **Δημήτρης Ξόνογλου** στοχαστικά αλλά και με χι-

ούμορ απάντησε στον Αμερικανό super star φιλοτεχνώντας μετα-rop κατασκευές για «ευαίσθητους βιομήχανους». Στο «Εργοστάσιο» ο Ξόνογλου αναπτύσσει μια ενδιαφέρουσα επιχειρηματολογία με αναφορές στις μνημειώδεις μορφές του μοντερνισμού, και την ρέουσα –υποκειμενική– εικόνα του video.

Ο **Νίκος Τρανός** πάλι στο «Άρτιο» παρουσίασε την πλέον εννοιολογική –και ελάχιστα θεαματική– εργασία του υπό τον –επίκαιρο– τίτλο «Ταξιδιωτικές Προειδοποιήσεις»: πρόκειται για ένα πολυ-θέαμα που εστιάζεται γύρω από τις φωτογραφίες με ονόματα από τα κουδούνια στις εισόδους των πολυκατοικιών σε μια αντιπαράθεση φωτός σκότους (130+130 πόξες). Το παραμύθι μιας Γιαγιάς κάπου στην Κύπρο και μιας Κοκκινοσκουφίτσας που την ψάχνει στα θυροτηλέφωνα της Αθήνας αποτελεί τον γοητευτικό καμβά πάνω στον οποίο ο Τρανός παρεμβαίνει προκλητικά σε καθημερινά μας στερεότυπα και σε τυποποιημένες μας συμπεριφορές εκθέτοντας τον εαυτό του στους θεατές του και το αντίστροφο. Στην γκαλερί «Καμχή» θα τρέχει όλο το καλοκαίρι η δεύτερη ατομική, στον ίδιο χώρο, έκθεση του **Ross Bleckner**, του σημαντικού νεοϋορκέζου καλλιτέχνη. Πρόκειται για πίνακες που μοιάζουν σαν μεγεθύνσεις κυττάρων ή ανθρώπινων ιστών και που αναφέρονται στη μάστιγα του Aids και σχολιάζουν την συλλογικότητα και τις συμπεριφορές των ατόμων ανάλογα τις ευχάριστες ή δυσάρεστες συνθήκες. Κυρίαρχο χρώμα το γκριζο μ' όλες τις συμπαραδηλώσεις του.

Τέλος στην ραγδαία αναβαθμισμένη «Ελληνοαμερικανική Έκθεση» μας περίμενε η φωτογραφική έκπληξη της χρονιάς: ο Βραζιλιάνος **M. Rio Branco**, συνεργάτης του Magnum, και φωτογράφος με διεθνή παρουσία. Τίτλος της Έκθεσης, Door to Darkness. Ο καλλιτέχνης δημιουργεί και με ήχο και με εικόνες εικαστικά πολυεπίπεδες ενότητες, ενώ ως θέματα χρησιμοποιεί μποξέρ, ιθαγενείς βραζιλιάνους, πόρνες ή χορευτές της αισθησιακής caroeira. Ο ίδιος εμμένει σε λεπτομέρειες, σε θραύσματα, σε ρωγμές. Εμμένει πρωτίστως στη ζωή και στην γοητεία της νεύρωσής της. Στον έρωτα εκεί ακριβώς που ακουμπά με γυμνά μπράτσα τον θάνατο...

Ross Bleckner

Τουρκία-Συρία στη μετα-Άσαντ εποχή

του Ευάγγελου Αρεταίου

Η πρώτη επίσημη εμφάνιση του νέου προέδρου της Τουρκίας κ. Νεζνέτ Αχμέτ Σεζέρ στο εξωτερικό έγινε στην Δαμασκό, όπου ο κ. Σεζέρ μετέβη για την κηδεία του προέδρου της Συρίας Χαφέζ αλ Άσαντ.

Ο κ. Σεζέρ, που, παρά τις εισηγήσεις του κ. Ετζεβίτ και του κ. Τζεμ, είχε αρνηθεί να μεταβεί στην Τεχεράνη για να συμμετάσχει στην Διάσκεψη της Οικονομικής Συνεργασίας των Ισλαμικών Κρατών, μετέβη στην Δαμασκό και είχε δεκάλεπτη «εγκάρδια συνομιλία» με τον φερόμενο «διάδοχο» του προέδρου Άσαντ, τον γιο του, Μπασάρ Άσαντ.

Η κίνηση αυτή, που φαίνεται να ήταν πρωτοβουλία του προέδρου Σεζέρ, θεωρήθηκε στην Άγκυρα πολύ επιτυχημένη και έδωσε λαβή σε πολιτικούς αναλυτές να μιλήσουν για «νέα περίοδο» στις τουρκοσυριακές σχέσεις.

Η νέα, μεταβατική, κατάσταση που δημιουργήθηκε με τον θάνατο του προέδρου Χαφέζ αλ Άσαντ αντιμετωπίζεται στην Άγκυρα με «συγκρατημένη αισιοδοξία» για δύο κυρίως λόγους:

Οι σχέσεις της Τουρκίας με την Συρία εισήλθαν σε μια περίοδο ομαλοποίησης από το 1998 και έπειτα. Το 1998 η Άγκυρα και η Δαμασκό υπέγραψαν την Συμφωνία των Αδάων, αφού πρώτα οι δύο χώρες έφτασαν στα πρόθυρα του πολέμου, λόγω της προστασίας και της υποστήριξης που παρείχε η Συρία στον κ. Οτζαλάν.

Η συμφωνία αυτή προβλέπει κυρίως έναν κοινό μηχανισμό ανταλλαγής πληροφοριών σχετικά με θέματα ασφαλείας, ή μέσω των πρεσβειών της Συρίας και της Τουρκίας στην Δαμασκό και την Άγκυρα.

Τον περασμένο Ιανουάριο, ο τούρκος υπουργός Επικρατείας κ. Ραμαζάν Μιρζάογλου επισκέφθηκε την Δαμασκό. Λίγους μήνες αργότερα, τον ακολούθησε ο υφυπουργός Εξωτερικών κ. Ουούρ Ζιάλ και τον περασμένο μήνα αποστολή τούρκων επιχειρηματιών και αξιωματούχων, με επικεφαλής τον υπουργό Οικονομικών κ. Ρετζέπ Ονάλ μετέβη στην Δαμασκό, όπου πραγματοποιήθηκε η πρώτη Μεικτή Τουρκοσυριακή Οικονομική Επιτροπή ύστερα από δώδεκα χρόνια.

«Για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, ο Μπα-

σάρ Άσαντ είναι αναγκασμένος να ασχοληθεί περισσότερο με την σταθεροποίηση στο εσωτερικό της χώρας και την ισχυροποίηση της θέσης του παρά με την εξωτερική πολιτική», σχολιάζουν διπλωματικοί αναλυτές στην Άγκυρα.

Ο άμεσος κίνδυνος από τον οποίο ενδέχεται να απειληθεί ο κ. Μπασάρ Άσαντ ήταν ο εξόριστος θείος του Ριφάτ Άσαντ, που καταβάλλει έντονες προσπάθειες να υπονομεύσει την διαδικασία διαδοχής, εξαπολύοντας απειλές και υποσχέσεις τόσο στο εσωτερικό της Συρίας όσο και σε επίδοξους «συμμάχους» του στο εξωτερικό, συμπεριλαμβανομένης και της Άγκυρας. Παρ' όλες όμως τις προσπάθειές του, ο κ. Ριφάτ Άσαντ δεν φαίνεται να πείθει για τις «προοδευτικές» και «δημοκρατικές» του αντιλήψεις. Πριν από μία μόλις εβδομάδα η εφημερίδα *Χουρριέτ* αποκάλυψε «μυστική επίσκεψη» του Ριφάτ Άσαντ στην Τουρκία, πριν από ένα χρόνο, και σημειώνει, επικαλούμενη πηγές του τουρκικού υπουργείου Εξωτερικών, ότι «η Άγκυρα άκουσε τις εκκλήσεις του κ. Άσαντ για υποστήριξη και μετά αύξησε την υποστήριξή της στον Μπασάρ».

«Ο Ριφάτ Άσαντ δεν είναι σε θέση να απειλήσει τον Μπασάρ», επισημαίνουν διπλωματικοί αναλυτές και προσθέτουν ότι «ο μόνος κίνδυνος αποσταθεροποίησης της Συρίας μετά τον θάνατο του Χαφέζ Άσαντ είναι η αναζωπύρωση των θρησκευτικών διαφορών στη χώρα». Ο πρόεδρος Άσαντ και η οικογένειά του προέρχονται από την κοινότητα των Αλεβιτών, που είναι μια μειονότητα στην Σουνιτική Συρία.

Ο κ. Άσαντ, δεινός υποστηρικτής του κοσμικού κράτους, κατέπνιξε συστηματικά κάθε προσπάθεια μεταβολής του καθεστώτος από τους Σουνίτες και τοποθέτησε σε όλες τις κύριες θέσεις των ενόπλων δυνάμεων και των υπηρεσιών πληροφοριών και ασφαλείας Αλεβίτες. «Αν το κενό εξουσίας που άφησε ο Άσαντ με τον θάνατό του δεν μπορέσει να το καλύψει ο γιος του Μπασάρ, το ενδεχόμενο θρησκευτικών αναταραχών είναι πολύ πιθανό», υποστηρίζουν αναλυτές και τονίζουν ότι «οι αναταραχές αυτές θα επηρεάσουν την ισορροπία σε όλη την Μέση Ανατολή».

«Ο πρόεδρος Άσαντ ήταν ένας εμπειρότα-

τος πολιτικός και ηγέτης», είπε ο κ. Ετζεβίτ και πρόσθεσε ότι «θα είναι δύσκολο να αναπληρωθεί το κενό που άφησε πίσω του». Η Άγκυρα, το κυριότερο μέλημα της οποίας είναι η σταθερότητα της Συρίας, δείχνει ωστόσο να ελπίζει αρκετά από τον Μπασάρ Άσαντ.

«Ο γιος του Άσαντ είναι γνωστός για τον ήπιο χαρακτήρα του και είναι αγαπητός από τον λαό λόγω της μετριοφροσύνης του», γράφει ο τουρκικός Τύπος, που ήταν όμως πολύ σκληρός με τον αποθανόντα πρόεδρο.

Η Τουρκία επιθυμεί μια νέα αρχή στις σχέσεις των δύο χωρών, σχολιάζουν κύκλοι του τουρκικού υπουργείου Εξωτερικών και σημειώνουν ότι η επίσκεψη του κ. Σεζέρ στην Δαμασκό είναι ενδεικτική της καλής θέλησής της Άγκυρας.

Η μετά Άσαντ περίοδος φαίνεται ωστόσο να καθλώνει για κάποιο διάστημα τις εξελίξεις στις σχέσεις της Δαμασκού με το εξωτερικό και οι πολιτικοί και διπλωματικοί κύκλοι στην Άγκυρα, παράλληλα με την συγκρατημένη αισιοδοξία τους, τηρούν μια στάση αναμονής, παρακολουθώντας από κοντά τις εξελίξεις στην Συρία και βολιδοσκοπώντας διακριτικά την πολιτική φιλοσοφία του Μπασάρ Άσαντ.

«Η Συρία θα χάσει ως ένα βαθμό την βαρύτητά της στις ισορροπίες της περιοχής και για τον λόγο αυτό δεν πρόκειται να τηρήσει στάση που θα οδηγήσει σε οπισθοδρομήσεις στις τουρκοσυριακές σχέσεις, αλλά και δεν πρόκειται να αναλάβει πρωτοβουλίες για περαιτέρω σύσφιγξη των σχέσεων», γράφει εξάλλου ο κ. Σουκρού Ελεκντάγ.

Άλλωστε το θέμα της τουρκικής επαρχίας Χατάι, την κυριαρχία της οποίας η Συρία έχει επανειλημμένως αμφισβητήσει και κυρίως το πρόβλημα της διανομής των υδάτινων πόρων του Τίγρη και του Ευφράτη, δύο ζητήματα που δεν έχουν ακόμα διευθετηθεί με συμφωνίες ανάμεσα στις δύο χώρες, αποτελούν ακόμα τα σημαντικότερα εμπόδια για την προώθηση της προσέγγισης ανάμεσα στην Άγκυρα και την Δαμασκό.

Ο θάνατος του Χαφέζ Άσαντ, στην καλύτερη περίπτωση, φαίνεται ότι θα «παγώσει» για ένα μεγάλο διάστημα την επίλυση των προβλημάτων αυτών.

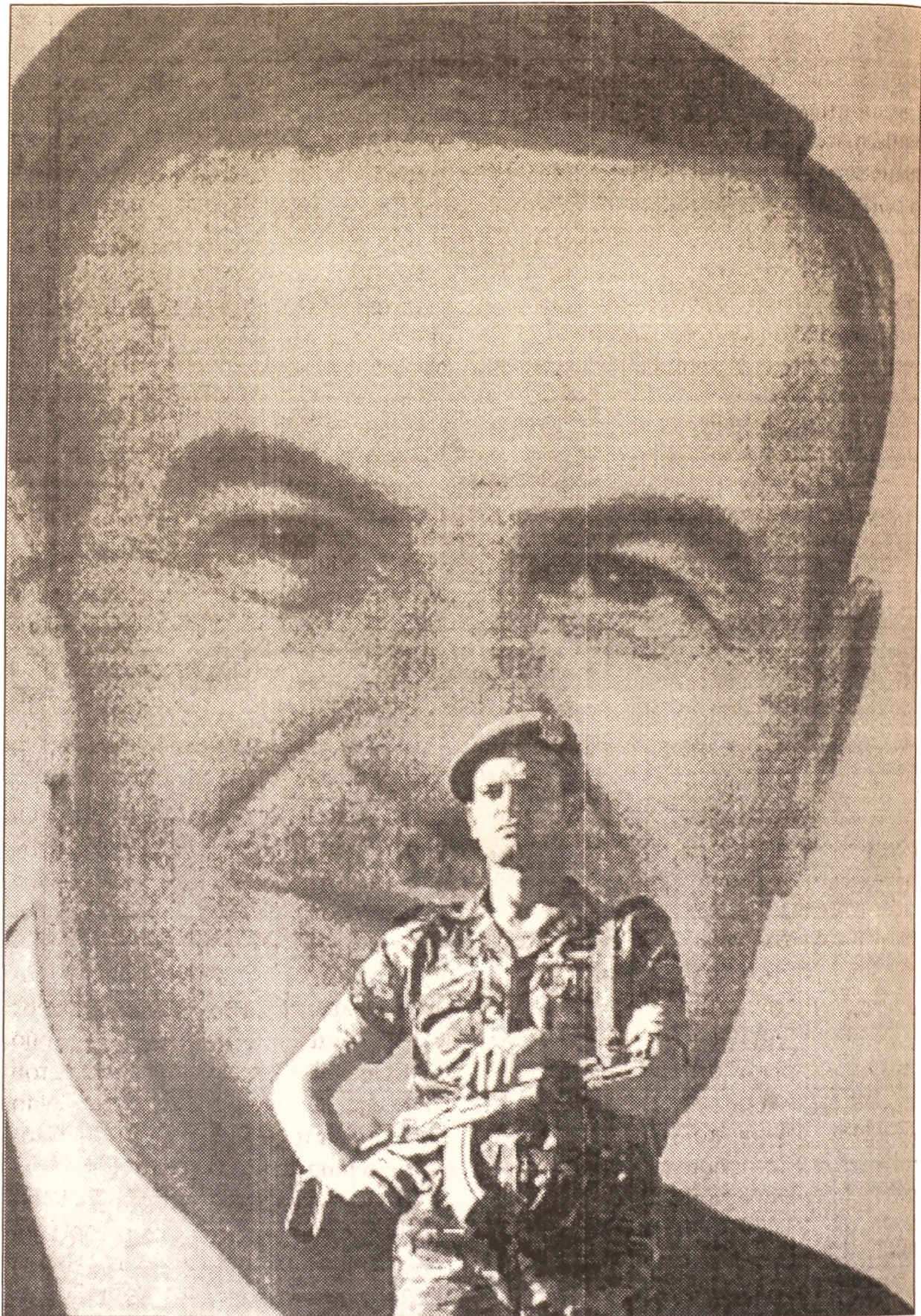

Η Συρία του Χάφεζ αλ-Άσαντ

του Χρήστου Ιακώβου

Ο θάνατος του σύριου ηγέτη Χάφεζ αλ-Άσαντ αποτελεί αναμφίβολα ένα από τα πλέον σημαντικά γεγονότα της Μέσης Ανατολής κατά τα τελευταία χρόνια, γιατί η ιστορία της Συρίας από το 1970 μέχρι σήμερα υπήρξε απόλυτα ταυτισμένη με την προσωπικότητα και τις επιλογές του Άσαντ.

Η άνοδος του Άσαντ στην εξουσία το 1970 υπήρξε προϊόν του μετασχηματισμού της πολιτικής ελίτ που επέφερε το πραξικόπημα του 1963 και η άνοδος του κόμματος Μπάαθ στην εξουσία. Μία από τις πιο σημαντικές αλλαγές υπήρξε η αναρρίχηση των Δρούζων και των Αλεβιτών, μειονότητα από την οποία προερχόταν ο Άσαντ, στα ανώτερα κλίμακα της στρατιωτικής και πολιτικής ιεραρχίας, η οποία μέχρι τότε κυριαρχούνταν από τους Σουνίτες που αποτελούν την συντριπτική πλειοψηφία στη Συρία (69%). Το αναίμακτο πραξικόπημα που έφερε τον Άσαντ στην εξουσία σηματοδότησε μία νέα περίοδο για τη Συρία, τόσο για το ασταθές εσωτερικό της περιβάλλον όσο και για την εξωτερική της πολιτική. Αυτό που χαρακτήριζε πάντοτε την πολιτική του Άσαντ ήταν ο σκληρός ρεαλισμός. Ο ρόλος της παναραβικής ιδεολογίας που εισήγαγε το Μπάαθ το 1963 άρχισε σταδιακά να μειώνεται και ταυτόχρονα να εισάγονται νέα προσδιοριστικά στοιχεία της εξωτερικής πολιτικής, προϊόντα κυρίως μίας διαφορετικής αντίληψης του διε-

θνούς και περιφερειακού περιβάλλοντος. Έκτοτε, η συριακή εξωτερική πολιτική στηρίχθηκε σε δύο βασικούς άξονες: α) τη διατήρηση της Εθνικής Ασφάλειας και β) την αύξηση της ισχύος και της επιρροής της στη Μέση Ανατολή. Η σταθερότητα που επέφερε

με ιδιαίτερα βίαιο τρόπο στο πολιτικό σύστημα ενίσχυσε τον πρώτο άξονα, ενώ η επιτυχής ανάμειξή του στο Λίβανο καθώς και οι σχέσεις του με τις υπερδυνάμεις ενίσχυσαν τον δεύτερο άξονα.

Η Συρία υπό τον Άσαντ γνώρισε μία

Ο Χρήστος Ιακώβου είναι ερευνητής Μεσανατολικών και Ισλαμικών Υποθέσεων στο Πανεπιστήμιο του Τελ Αβίβ

άνευ προηγούμενου σταθερότητα η οποία επετεύχθη με την ανάπτυξη ενός από τους πλέον αυταρχικούς μηχανισμούς διακυβέρνησης που γνώρισε η σύγχρονη Μέση Ανατολή. Η χρησιμοποίηση των μηχανισμών καταστολής ως μεθόδου άσκησης κυβερνητικής πολιτικής είχε σαν στόχο την καταστροφή και το στραγγαλισμό κάθε κέντρου (υπαρκτού και μη) αντιπολίτευσης ή ακόμη αμφισβήτησης της πολιτικής ισχύος του καθεστώτος του Άσαντ. Προώθησε ένα κλίμα καχυποψίας στη χώρα, έτσι ώστε ο ένας πολίτης να μην έχει εμπιστοσύνη στον άλλο και συνεπώς να μην μπορούν να ενωθούν και να στραφούν εναντίον του. Οι κρατικοί μηχανισμοί λειτουργούσαν με τέτοιο τρόπο που υπέτασσαν τους πολίτες στις προσταγές του κράτους. Το κράτος με τη σειρά του ήταν υποταγμένο στον Άσαντ. Όλες οι κρίσιμες αποφάσεις της Συρίας ήσαν προσωπικές επιλογές του Άσαντ. Αποκορύφωμα αυτού του αυταρχικού τρόπου διακυβέρνησης υπήρξε η καταστολή της εξέγερσης της Μουσουλμανικής Αδελφότητας στην πόλη Χάμα το 1982, που στοίχισε τη ζωή σε αρκετές χιλιάδες σύριους οπαδούς του πολιτικού Ισλάμ.

Ο αυταρχικός χαρακτήρας της εσωτερικής διακυβέρνησης του Χάφεζ αλ-Άσαντ ήταν η μοναδική οδός την οποία είχε να διαβεί η Συρία μετά τον ταραχώδη και ανώμαλο πολιτικό βίο της περιόδου 1946-1970. Αυτό είχε σαν συνέπεια την επίτευξη της απαιτούμενης εσωτερικής σταθερότητας και της αυξημένης αυτοπεποίθησης που επεδίωκε ο Άσαντ για να προχωρήσει προς την υλοποίηση των στόχων της εξωτερικής του πολιτικής.

Η εξωτερική του πολιτική κρίθηκε εν πολλοίς από την συριακή πολιτική στο Λίβανο. Η ανάμειξη του Άσαντ στο Λίβανο από το 1975 διήλθε μέσα από διάφορες στρατηγικές – από την προσπάθεια να φέρει ένα τέλος στον εμφύλιο πόλεμο στα μέσα της δεκαετίας του 1970 μέχρι τη σημερινή κατάσταση, όπου κατάφερε να σταθεροποιήσει τον ηγεμονικό του έλεγχο τόσο στην εσωτερική όσο και στην εξωτερική πολιτική του Λιβάνου. Αρχικά επεδίωξε την αναζήτηση ενός αυξημένου ρόλου στα πολιτικά δρώμενα του Λιβάνου, που

άρχισε με τη διπλωματική προσπάθεια του 1975, συνεχίστηκε με τη στρατιωτική εισβολή του 1976 και κορυφώθηκε με την άμεση αντίδραση στην ισραηλινή εισβολή το 1982, η οποία του παρείχε την καλύτερη ευκαιρία να επιβάλει την ηγεμονική του ισχύ επί του Λιβάνου.

Για τον Άσαντ, τα στρατηγικά συμφέροντα της Συρίας στον Λίβανο ήταν ζωτικής σημασίας. Ο φόβος μιας ισραηλινής εισβολής και επιβολής ενός καθεστώτος ελεγχόμενου από το Ισραήλ (κυρίως Μαρωνιτικού) και εχθρικού προς τη Συρία θα είχε ως αποτέλεσμα το Ισραήλ να αποκομίσει στρατηγικό πλεονέκτημα στα δυτικά σύνορα της Συρίας και σταδιακά να την οδηγήσει σε στρατηγική εξασθένηση. Για τον Άσαντ τέτοιο ενδεχόμενο έπρεπε να αποτραπεί με κάθε τίμημα, γεγονός που επήλθε με την σταδιακή επιβολή της συριακής ηγεμονικής ισχύος στο Λίβανο μετά το 1982. Η τελευταία πράξη του συρο-ισραηλινού στρατηγικού ανταγωνισμού επί του Λιβάνου γράφτηκε πρόσφατα με την υποχώρηση του Ισραήλ από τον Νότιο Λίβανο, που επισφράγισε με αυτό τον τρόπο την νίκη των στρατηγικών επιλογών του Άσαντ.

Μετά την κατάρρευση του διπολικού συστήματος, ο Άσαντ βρέθηκε σε ιδιαίτερα δυσχερή θέση λόγω των στενών σχέσεων που ανέπτυξε με την ΕΣΣΔ. Οι νέες πραγματικότητες που δημιούργησε το μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον τον οδήγησαν στην προσαρμογή της εξωτερικής του πολιτικής στη νέα τάξη πραγμάτων. Η προσαρμογή του στην μεταψυχροπολεμική ανακατανομή ισχύος υπήρξε ιδιαίτερα συνεπής με τους δύο βασικούς άξονες της εξωτερικής του πολιτικής. Η συμμετοχή στον πόλεμο του Κόλπου το 1991 και η απόφαση τόσο να συμμετάσχει στο ειρηνευτικό συνέδριο της Μαδρίτης τον ίδιο χρόνο όσο και να επαναρχίσει τις ειρηνευτικές συνομιλίες με το Ισραήλ μετά την εκλογή Μπαράκ, αποτελούν αποδείξεις της ορθολογιστικής πολιτικής του Άσαντ. Ο Άσαντ αποτελεί μοναδική περίπτωση πρώην συμμάχου της Σοβιετικής Ένωσης, ο οποίος μετά την κατάρρευση του ψυχροπολεμικού του στηρίγματος μπόρεσε να διαμορφώσει μία στρατηγική σταδιακής προσαρμογής στην αμερικανική ηγεμονική τάξη πραγμάτων και

ταυτόχρονα να παραμένει συνεπής στους στρατηγικούς στόχους της εξωτερικής του πολιτικής. Αυτό συνέβη παρά το γεγονός ότι ο πόλεμος στον Κόλπο απέδειξε τη φύση και τη δυνατότητα της νέας τάξης πραγμάτων, ιδιαίτερα στη Μέση Ανατολή, όπου το μονοπολικό σύστημα εξασφαλίζεται εν πολλοίς με την Τουρκία και το Ισραήλ, τους δύο πιο σημαντικούς εχθρούς της Συρίας. Το δε πιο σημαντικό είναι ότι ο Άσαντ είχε καταστήσει την επίτευξη ειρηνευτικής συμφωνίας πιο σημαντική για το Ισραήλ παρά για τον ίδιο.

Η πλήρης ταύτιση του Άσαντ τόσο με το πολιτικό σύστημα της Συρίας όσο και με την εξωτερική της πολιτική δημιουργεί αναμφίβολα ένα μεγάλο κενό μετά το θάνατό του. Τα δύο πιο σημαντικά ζητήματα που εγείρονται σήμερα είναι: α) το μέλλον της πολιτικής σταθερότητας στη Συρία και β) το μέλλον της ειρηνευτικής διαδικασίας στη Μέση Ανατολή. Τόσο το πρώτο ζήτημα όσο και το δεύτερο είναι άμεσα συνδεδεμένα με το ζήτημα της διαδοχής. Ο διάδοχός του θα κρίνει σε μεγάλο βαθμό τόσο την σταθερότητα του πολιτικού συστήματος όσο και το μέλλον των συρο-ισραηλινών σχέσεων. Στο παρόν στάδιο φαίνεται να κερδίζει έδαφος η πιθανότητα διαδοχής από τον γιο του, Μπασάρ. Τα δύο όμως προαναφερθέντα ζητήματα θα εξαρτηθούν όχι τόσο από την εκλογή Μπασάρ όσο από την ικανότητά του να εξοντώσει κάθε προσπάθεια αμφισβήτησης και ανατροπής του. Η μακρά πείρα του Άσαντ στην πολιτική ζωή της Συρίας λειτουργούσε καταλυτικά όσον αφορά τον πλήρη έλεγχο της πολιτικής κατάστασης, κάτι που στερείται σημαντικά ο 35χρονος γιος του. Η απειρία του αλλά και η πιθανή αμφισβήτηση που ενδεχομένως να δεχθεί από τη σουνιτική πλειοψηφία, αν τελικά εκλεγεί, ενδεχομένως να τον οδηγήσουν πολύ νωρίς στο να υιοθετήσει τις αυταρχικές μεθόδους του πατέρα του προκειμένου να εξασφαλίσει την πολιτική του επιβίωση αλλά και τη συνέχιση της πολιτικής σταθερότητας στη Συρία, κάτι που φαίνεται να ευνοούν οι ΗΠΑ, οι οποίες θέλουν να συνεχίσουν την ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή όπως την έχουν σχεδιάσει.

Η αναζήτηση για την αποκατάσταση της πολιτικής

του Σωτήρη Ντάλη

Πριν από λίγους μήνες επτά πολιτικοί ηγέτες συζήτησαν στη Φλωρεντία για το μέλλον της Κεντροαριστεράς στον 21ο αιώνα και το είδος της κοινωνίας που οι ίδιοι προτίθενται να οικοδομήσουν. Σ' αυτή τη συνάντηση οι Γκέρχαρντ Σρέντερ, Λιονέλ Ζοσπέν, Μάσιμο Ντ' Αλέμα, Φερνάντο Καρντόσο, Αντόνιο Γκουτιέρες, Τόνι Μπλερ και Μπιλ Κλίντον συμφώνησαν ότι η «Προοδευτική Διακυβέρνηση» είναι μια δέσμη ιδεών για την ταυτόχρονη επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής δικαιοσύνης κι αποτελεί σε μεγάλο βαθμό αναζήτηση μιας νέας πολιτικής μεταξύ του παλαιού Κράτους Πρόνοιας και του ανελήπτου για τους αδύνατους Καπιταλισμού.

Το επίκαιρο θέμα της Προοδευτικής Διακυβέρνησης στον 21ο αιώνα συζητήσαν και στις 2-3 Ιουνίου στο Βερολίνο εκπρόσωποι της Κεντροαριστεράς από όλες τις ηπείρους. Στη διάσκεψη του Βερολίνου, στην οποία συμμετείχε κι ο έλληνας πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης, αναζητήθηκαν κοινές πολιτικές στα πεδία της απασχόλησης, της σταθερότητας της οικονομίας, των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, της σύγκλισης των αναπτυξιακών ρυθμών των αναπτυγμένων και των αναπτυσσόμενων χωρών, της εκπαίδευσης και της προστασίας του περιβάλλοντος. Όπως σημειώνει και ο γερμανός καγκελάριος Γκέρχαρντ Σρέντερ στην επιστολή του προς τον Κώστα Σημίτη, «οφείλουμε να συζητήσουμε για μια νέα κατανομή δικαιωμάτων και υποχρεώσεων μεταξύ των πολιτών και του κράτους. Έχουμε βασίμο λόγο να πιστεύουμε ότι αυτή η συζήτηση θα μπορούσε να λειτουργήσει ως το πλαίσιο για τις μαζροπνοες μεταρρυθμίσεις που χρειάζονται οι κοινωνίες μας».

Στη Φλωρεντία οι πολιτικοί ηγέτες της Κεντροαριστεράς υιοθέτησαν τον όρο

«προοδευτική διακυβέρνηση», ο οποίος ουσιαστικά έρχεται να αντικαταστήσει τον όρο «Τρίτος Δρόμος», ικανοποιώντας έτσι και τον Λιονέλ Ζοσπέν, που χαρακτήριζε τον «Τρίτο Δρόμο» ως προϊόν της επιρροής του φιλελευθερισμού πάνω στον σοσιαλισμό.

Αν στην Φλωρεντία οι επτά ηγέτες συζήτησαν τις μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται για την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και για την επανάσταση στην πληροφορική και κατάφεραν να συμφωνήσουν ότι μας χρειάζεται ένα πλαίσιο, ένα σύνολο κανόνων που θα βοηθούν τον κόσμο κατά την ανάπτυξή του, στο Βερολίνο οι εκπρόσωποι της Κεντροαριστεράς από όλες τις ηπείρους επιχείρησαν να ορίσουν το περιεχόμενο του όρου «προοδευτική διακυβέρνηση». Είναι προφανές ότι δεν αρκεί μόνο να υπογραμμίζει κανείς, για παράδειγμα, τις σοβαρές δυσλειτουργίες που μια μη ελεγχόμενη παγκοσμιοποίηση μπορεί να προκαλέσει στις μεταρρυθμιστικές διαδικασίες των λιγότερο πλουσίων χωρών και τους κινδύνους διεύρυνσης του χάσματος ανάμεσα στους κατέχοντες τις τεχνολογίες και στους υπολοίπους. Πρέπει να διαμορφώσει τις συντεταγμένες μιας «παγκοσμιοποίησης με ανθρώπινο πρόσωπο». Αν όμως πρέπει να υπογραμμίσει κανείς κάτι από τη συνάντηση του Βερολίνου είναι η αλλαγή στη στάση του Γκέρχαρντ Σρέντερ. Ενώ πριν από ένα χρόνο,

Μετά την εγκατάλειψη του δικής του έμπνευσης «Τρίτου Δρόμου» από τους Ευρωπαίους εκσυγχρονιστές, στο Βερολίνο, ο Τόνι Μπλερ φαίνεται να κάνει στροφή προς τα δεξιά, όπως φάνηκε κι απο το άρθρο που δημοσίευσε απο κοινού με τον πρωθυπουργό της Ισπανίας Αδνάρ στους «Φαϊνάνσιαλ Τάϊμς» στις 13 Ιουνίου (Στή φωτό ο Μπλερ με τον Αδνάρ

λίγο πριν από τις ευρωεκλογές δημοσίευσε από κοινού με τον Τόνι Μπλερ ένα προεκλογικό μανιφέστο στο οποίο τόνιζαν την ανάγκη προσαρμογής στις επιλογές του Τρίτου Δρόμου και του Νέου Κέντρου, στο Βερολίνο δήλωσε «ότι πρέπει να πάψουν οι αναφορές στον Τρίτο Δρόμο, πλέκοντας ταυτόχρονα το εγκώμιο της ευρωπαϊκής παράδοσης για ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής μέσω του κρατικού πα-

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

ρεμβατισμού».¹

Κάτι ήξερε φαίνεται κι ο Τόνι Μπλερ που επέλεξε να μείνει στο Λονδίνο για να περάσει σίγουρα πιο ευχάριστα με το νεογέννητο τέκνο του.

Σήμερα ξετυλίγεται μπροστά μας ένας νέος κόσμος που περικλείει ευκαιρίες και κινδύνους, έγραφε πρόσφατα ο καθηγητής **Χρήστος Ροζάκης**, που μετείχε στη συνάντηση του Βερολίνου. «Πράγματι, ο νέος κόσμος παρουσιάζει σημαντικές ευκαιρίες γιατί ενώνει, πέρα από τα παλιά σύνορα και τις αναστολές της φυσικής εσωστρέφειάς τους, πολλές ικανότητες και δεξιότητες μαζί σε ένα κοινό έργο, το οποίο μπορεί πράγματι να απολαύσει του ευεργετήματος της μέγιστης προσφοράς των καλύτερων δυνατοτήτων που μπορεί να παράσχει η ανθρωπότητα σε έναν τομέα του επιστητού. Κι αυτή είναι η μια πλευρά του νομίσματος. Από την άλλη πλευρά μπορούμε να δούμε τους κινδύνους που περικλείει η συνεχής δυναμική επέκταση της λογικής της αγοράς, η οποία συνοδεύεται πολλές φορές από αναλγησία και αδιαφορία για ορισμένες θεμελιακές διαστάσεις της ανθρώπινης ζωής».²

Το ζητούμενο είναι αν μέσα από την αναζήτηση για την αποκατάσταση της πολιτικής θα βρεθούν εκείνοι οι μηχανισμοί που θα υπερβαίνουν τις φιλοδοξίες της νέας δυναμικής, θα λειτουργούν σε έναν χώρο ευρύτερο από τον εθνικό και θα είναι σε θέση να αναζητήσουν νέους συμβιβασμούς και νέες ισορροπίες απέναντι στα αντικρουόμενα συμφέροντα, τις προσδοκίες και τις επιδιώξεις της κάθε πλευράς, υπογραμμίζει ο Χρ. Ροζάκης.

Η Διάσκεψη του Βερολίνου ήταν πολλαπλώς χρήσιμη. Γιατί σ' ένα πρώτο επίπεδο ανέδειξε πλήρως τις μελλοντικές κινήσεις στον ευρωπαϊκό χώρο, οι οποίες θα επηρεάσουν και την Ελλάδα, και σ' ένα άλλο επίπεδο, κατέστη σαφές ότι οι Αμερικανοί δεν καλοβλέπουν εκείνες τις διαδικασίες που οδηγούν σε ουσιαστική πολιτική ενοποίηση της Ευρώπης και σε σχήματα ομοσπονδικοποίησης. Επιπλέον, όπως το επισημαίνει εύστοχα και ο Κώστας Ιορδανίδης στην *Καθημερινή*³ οι Ευρωπαίοι και κυρίως ο Σρέντερ για μία ακόμη φορά δοκίμασαν την πικρή γεύση της αμερικανικής υπεροψίας στο θέμα του προγράμματος Εθνικής Πυραυλικής Αμύνης που προωθούν οι ΗΠΑ παρά τις αντιρρήσεις βασικών ευρωπαϊκών εταίρων τους.

Κι ενώ στην Ευρώπη η συζήτηση για την επιτάχυνση των διαδικασιών πολιτικής ενοποίησης έχει αρχίσει να τρέχει, στη χώρα μας ασχολούμαστε με τους «αρχαιοκαψούρηδες και βυζαντινοκαψούρηδες» που αρνούνται να καταλάβουν ότι υπάρχουν και υποχρεωτικοί συνταγματικοί κανόνες.

Κάποιοι προτιμούν με λαοσυνάξεις να αμαυρώνουν τη διεθνή εικόνα της χώρας, επισκιάζοντας την οριστική ένταξη στην ΟΝΕ, η οποία έρχεται να κορυφώσει μια πολυετή και επιτυχημένη προσπάθεια του ελληνικού λαού.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γιώργος Καπόπουλος: «Τα αδιέξοδα μιας εξαίρεσης», εφημ. *Η Καθημερινή* της 18ης Ιουνίου 2000.
2. Χρήστος Ροζάκης: «Παγκοσμιοποίηση της Πολιτικής», εφημ. *Τα Νέα* της 2ας Ιουνίου 2000.
3. Κώστας Ιορδανίδης: «Η Ευρωπαϊκή αριστερά και ο “χορματάρης” Κλίντον», εφημ. *Η Καθημερινή* της 4ης Ιουνίου 2000.

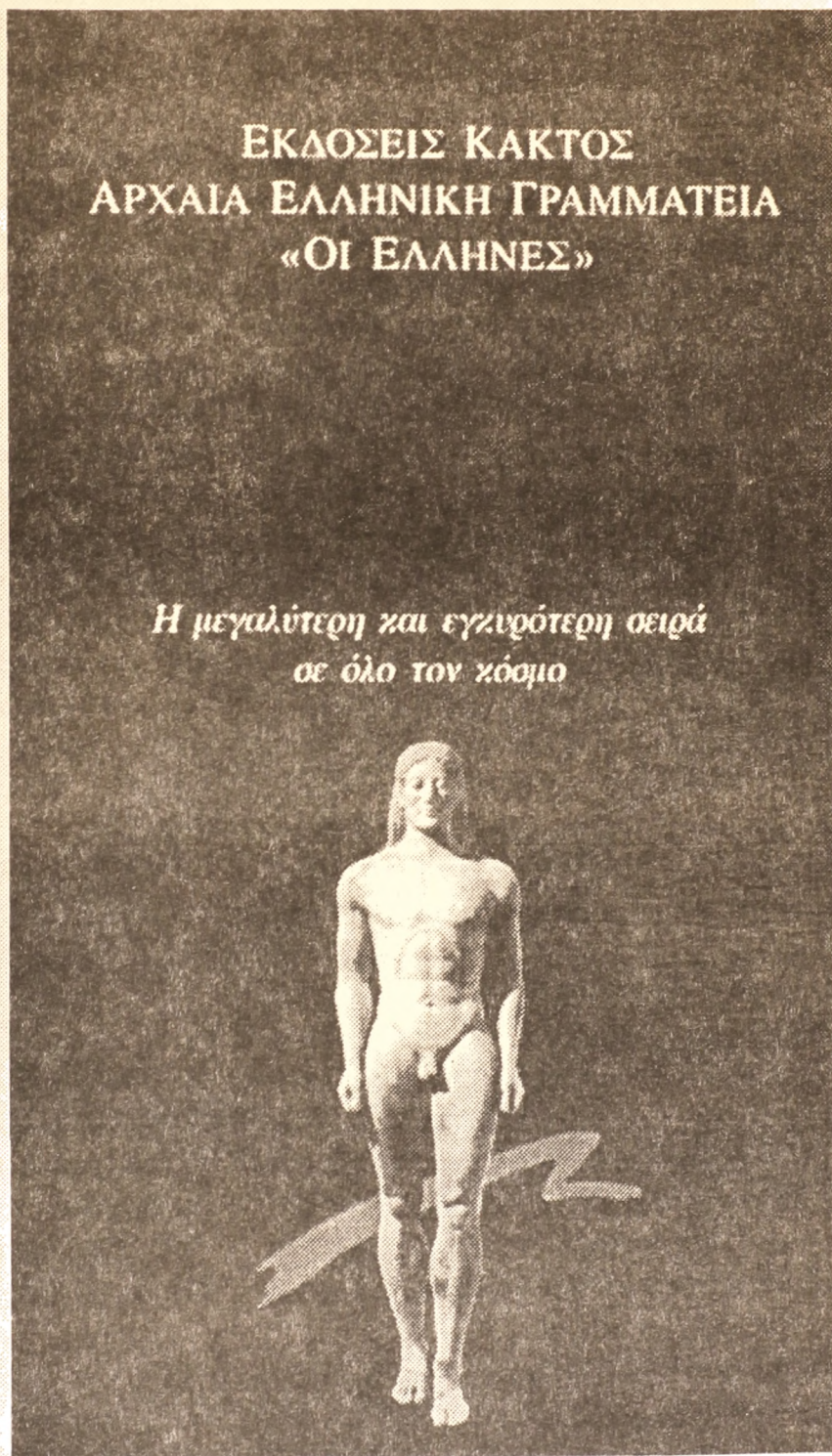
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ

η σειρά

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

Η μεγαλύτερη
και εγκυρότερη σειρά
σε όλο τον κόσμο

Πανεπιστημίου 46, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 38.40.524 - 38.44.458, Fax: 33.03.098

Γλωσσολογική Ανάλυση

Η προεκλογική ομιλία του κ. Σημίτη στο Πεδίον του Άρεως, 7 Απριλίου 2000

της Άννας Δάρδα-Ιορδανίδου

Η προεκλογική ομιλία του κ. Σημίτη στην Αθήνα στις 7 Απριλίου 2000 είχε σαφή στόχο τον επηρεασμό του εκλογικού σώματος, ώστε να ψηφίσει υπέρ του ιδίου και του ΠΑΣΟΚ. Η ανάλυση αυτή επιδιώκει να διαγνώσει με ποιον τρόπο επετεύχθη αυτό γλωσσικά.

Για λόγους σαφήνειας πρέπει να πούμε ότι η ομιλία αποτελείται από εννέα μέρη, όπου «μέρος» χαρακτηρίζεται κάθε ενότητα του λόγου που αρχίζει με προσφώνηση, π.χ. «**Πολίτες της Αθήνας, Ελληνικέ Λαέ**». Τα μέρη αυτά συνθέτουν πέντε ρητορικές κινήσεις θεματικά προσδιορισμένες. Ως «ρητορική κίνηση» ορίζεται το πλέγμα γλωσσικών επιλογών που αποσκοπούν στον επηρεασμό του ακροατηρίου. Τέλος, «γλωσσικές επιλογές» είναι οι συγκεκριμένες συντακτικές και λεξιλογικές επιλογές που φανερώνουν την πρόθεση του ομιλητή. Ο περιορισμός του χώρου επιβάλλει την επικέντρωση της ανάλυσης στις ρητορικές κινήσεις της ομιλίας και την ερμηνεία της ως προς αυτές. Δηλαδή, θα εξεταστούν οι επιλογές του κ. Σημίτη

στο επίπεδο του συντακτικού και οι επικοινωνιακές τους συνέπειες.

1η ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ: ΕΝΟΤΗΣ

Το κεντρικό θέμα της ομιλίας, όπως παρουσιάζεται, σύμφωνα με τον τίτλο της, είναι οι «**7 Μεγάλες Δεσμεύσεις για την Ελλάδα και τον Ελληνισμό στον 21ο Αιώνα, 2000-2004**». Ωστόσο, μια πρώτη γλωσσολογική ανάγνωση αναδεικνύει ως κύριο θέμα της ομιλίας την «ενότητα» των ψηφοφόρων σε μια κοινή βάση που προσδιορίζεται από την εθνική μας ταυτότητα. Αυτό συνάγεται από την χρήση των λέξεων Ελλάδα, Έλληνες, Ελληνισμός, Ελληνικός.

Συγκεκριμένα, από το 1ο μέρος, που αποτελεί και την εισαγωγή της ομιλίας, ως και το τελευταίο (9ο) συναντούμε αυτές τις λέξεις να επαναλαμβάνονται 105 φορές. Προσθέτοντας τις προσφωνήσεις, π.χ. «Ελληνικέ Λαέ» (13 φορές), καθώς και τις περιπτώσεις που γίνεται αναφορά είτε σε διάφορους τόπους ονομαστικά, π.χ. Ήπειρος, Θεσσαλία (2 φορές) ή στις λέξεις «πατρίδα, πατριωτικός, εθνι-

κός, χώρα» (17 φορές), ως αναφερόμενες στην ιδιότητα της Ελληνικότητας, τότε έχουμε ένα σύνολο 137 αναφορών στην εθνική μας ταυτότητα. Εφόσον η προεκλογική ομιλία ενός πρωθυπουργού απευθύνεται εκ των πραγμάτων στους πολίτες μιας χώρας και αφορά στους ίδιους και στον τόπο τους, μια τέτοιου είδους γλωσσική επιλογή μάλλον δεν επιδιώκει την σαφήνεια. Προσδιορίζει, όμως, έναν ιδεολογικό χώρο, εδώ την εθνικότητα, που μπορεί να ενώσει ανθρώπους διαφορετικών πολιτικών αποκλίσεων.

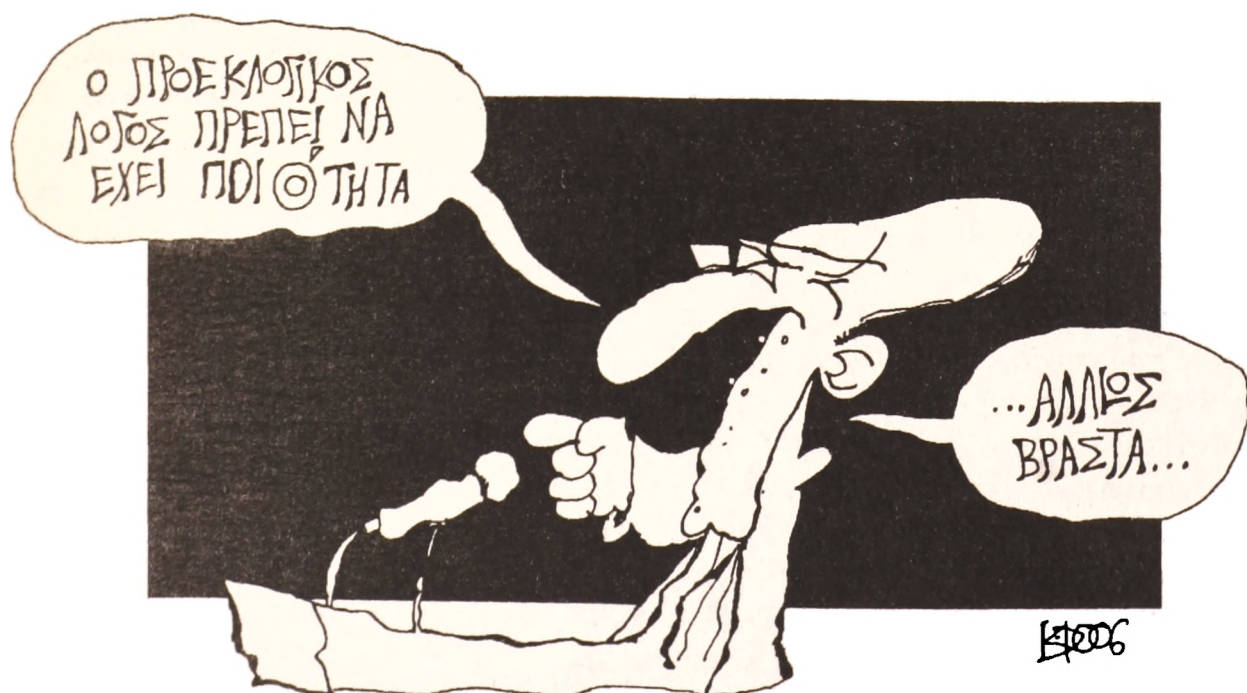
Παραδείγματα αυτής της προσπάθειας είναι διασπαρμένα σ' όλη την ομιλία. Αλλά τρεις γλωσσικές επιλογές, αποτελούν κατά τη γνώμη μου σημαντικές ενδείξεις της διάστασης μεταξύ εμφανούς και αδήλου προθέσεως:

α) Ο προσδιορισμός του κοινού που παρακολουθεί την ομιλία στο 1ο μέρος: «Θέλω να πω σε **όλους σας**. Σε όλους τους Έλληνες, σε **όλο** τον Ελληνισμό...», «**σήμερα όλοι** οι Έλληνες **είμαστε ενωμένοι**...», «...είμαστε η παράταξη που **ενώνει τους Έλληνες**».

β) Η αποσαφήνιση της αντιπαράθεσης μεταξύ Νέας Δημοκρατίας και ΠΑΣΟΚ, στο 8ο μέρος: «Ήρθε η ώρα για τα **δικά μας** παιδιά, λένε. ...Ε, λοιπόν, εδώ είναι η βαθύτερη διαφορά μας από τη Νέα Δημοκρατία. Εγώ θέλω ένα μέλλον για **όλα** τα παιδιά της Ελλάδας».

γ) Το ΠΑΣΟΚ αναφέρεται ονομαστικά μόνον 2 φορές και επιπλέον στο 8ο μέρος ο ομιλητής δηλώνει: «Δεν με εκφράζει το κομματικό συμφέρον. Δεν με εκφράζει η μικροκομματική πολιτική».

Αυτές οι γλωσσικές επιλογές συνθέτουν την πρώτη ρητορική κίνηση που αποβλέπει στην δημιουργία κοινής βάσης συμφερόντων μεταξύ των αποδεκτών της.

2η ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ: ΟΡΑΜΑ

Αυτή η ρητορική κίνηση αφορά στην προσπάθεια συγκινησιακής προσέγγισης και συναισθηματικής έξαρσης του κοινού με στόχο την ευκολότερη χειραγώγησή του. Η επιδιώξη αυτή αναπτύσσεται με μια σειρά 5 γλωσσικών επιλογών.

Η πρώτη βασίζεται στην έναρξη ενός διαλόγου (3ο μέρος), όπου το κοινό καλείται να συμμετάσχει ενεργητικά, ως αποδέκτης μιας σειράς 6 ερωτήσεων τις οποίες καλείται να απαντήσει νοητικά. (Εισάγεται με την πρόταση: «**Ρωτάω σήμερα κάθε Έλληνα**». Ακολουθούν 2 ζεύγη 3 ερωτήσεων παράλληλης συντακτικής δομής, που περιμένουν αρνητικές απαντήσεις. Αυτές υπαινίσσονται το θετικό έργο της κυβέρνησης ως τώρα.)

Η δεύτερη (4ο μέρος) σηματοδοτεί την μετασκευή του διαλόγου στην οικιότερη μορφή της καθημερινής κουβέντας. (Εισάγεται με την καταφατική πρόταση κρίσεως: «Τα τέσσερα αυτά χρόνια έγινε ένα μεγάλο και θετικό έργο», η οποία ταυτοχρόνως αποσαφηνίζει τους προηγούμενους υπαινιγμούς. Ακολουθεί η ερωταπόκριση: «**Θα με ρωτήσετε: Είμαι ευχαριστημένος από όσα έκανες;**», «**Θα σας απαντήσω όχι. Δεν είμαι ευχαριστημένος**», όπου ο κ. Σημίτης θέτει την ερώτηση εξ ονόματος του κοινού, δηλαδή, παραχωρεί στο κοινό τον ρόλο του ομιλητή, ενώ ο ίδιος υποδύεται τον ρόλο του αποδέκτη, ακροατή. Αμέσως μετά απαντάει στην ερώτηση του κοινού, στον ρόλο του ομιλητή και πάλι.) Η υποτιθέμενη εναλλαγή ρόλων στην κουβέντα, καθώς και η χρήση ενικού αντί πληθυντικού στην ερώτηση του κοινού, προσδίδοντας φιλικότητα, συμβάλλουν στην προσοικειώση του κοινού.

Η τρίτη γλωσσική επιλογή, που βασίζεται στην συντακτική δομή μιας πρότασης και την επανάληψή της, κλιμακώνει την συγκινησιακή προσέγγιση κοινού και ομιλητή και επίσης διεγείρει το κοινό συναισθηματικά. (Επ'άλληλες προτάσεις παράλληλης συντακτικής δομής, κύρια+χρονική, όπου η κύρια πρόταση: «**Δεν θα είμαι ευχαριστημένος**» επαναλαμβάνεται 6 φορές συνοδευόμενη από χρονικές που εκφέρονται με υποτακτική και δηλώνουν το προσδοκώμενο. Αυτές εν είδει πολλαπλών απαντήσεων στην παραπάνω

ερώτηση του κοινού: «**Είσαι ευχαριστημένος;**» αποσαφηνίζουν την δήλωση: «**Δεν είμαι ευχαριστημένος**». Ωστόσο η αλλαγή του χρόνου του ρηματικού τύπου, από ενεστώτα σε μέλλοντα, επιτρέπει στον ομιλητή να τις συμπληρώσει με χρονικές αντί με αιτιολογικές προτάσεις. Έτσι ο ομιλητής εκφράζει εμμέσως τις ελπίδες του για το μέλλον, αντί να κάνει έναν αρνητικό απολογισμό του παρελθόντος, π.χ. «**Δεν θα είμαι ευχαριστημένος μέχρι και ο τελευταίος άνεργος να βρει δουλειά**», αντί του «**Δεν είμαι ευχαριστημένος διότι ο άνεργος δεν βρίσκει δουλειά**»). Οι 6 αυτές επαναλήψεις, που θα μπορούσαν να αποφευχθούν, αν παραδείγματος χάριν οι χρονικές προτάσεις συνδέονταν μεταξύ τους κατά παράταξη, έχουν ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα.

ναι αυτός που αγωνίζεται για έναν καλό σκοπό: «**Στην κοινωνία αυτός που μετράει είναι αυτός που πράττει καλύτερα/ βρίσκεται στον αγώνα/ αγωνίζεται σκληρά/ παλεύει με πάθος/ αφιερώνει τον εαυτό του σ' έναν στόχο που αξίζει**»).

Η πέμπτη γλωσσική επιλογή κορυφώνει τη συγκινησιακή ένταση όταν ο κ. Σημίτης προτείνει τον εαυτό του ως καταξιωμένο άνθρωπο, διότι έχει ένα στόχο που αξίζει: «**Έχω ένα Όραμα για την Ελλάδα**». Το θέμα του οράματος επαναλαμβάνεται άλλες 8 φορές (3 απλές και 5 σύνθετες προτάσεις) όπου και αναπτύσσεται προσδιοριζόμενο ως προς την καταγωγή του («**οι ρίζες του ΠΑΣΟΚ**»), την σχέση του με τον ομιλητή («**χάραξε βαθιά την πολιτική μου διαδρομή**») και το περιεχόμενό του

Διαταράσσοντας την συνήθη ροή του λόγου, δημιουργούν την εντύπωση ότι ο ομιλητής, συνεπαρμένος από αυθόρμητα και ισχυρά αισθήματα, δεν μπορεί παρά να εκφραστεί πληθωρικά, πράγμα που εξάγει συναισθηματικά το κοινό.

Η τέταρτη γλωσσική επιλογή κλιμακώνει την συναισθηματική ένταση με την τακτική της επανάληψης, η δε ηθική διάσταση που προστίθεται προβάλλεται ως κίνητρο αυτής της προσπάθειας. (Πραγματοποιείται με τη χρήση 5 επ'άλληλων προτάσεων παράλληλης συντακτικής δομής, κύρια + 2 ή 3 διασαφηνικές αναφορικές, που προσδιορίζουν ότι κοινωνικά καταξιωμένος εί-

(«το έθνος μας θα είναι υψηλά», οι νέοι «θα κοιτάζουν με ελπίδα το μέλλον», η ελληνική κοινωνία θα είναι «νέα/δημιουργική/αλληλεγγύης», η Ελλάδα «ισχυρή» και ο Έλληνας «υπερήφανος»). Η κορύφωση ολοκληρώνεται με 3 επ'άλληλες προτάσεις που εκφέρονται κατά το σχήμα της επαναφοράς, όπου η λέξη «όραμα» αντικαθίσταται με τη λέξη «**πίστη**» («Αυτή είναι η πίστη με την οποία εγώ προχωρώ», 4ο μέρος) μετατρέποντας μια ονειρική διάθεση σε πραγματιστική επιδίωξη.

3η ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ: ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ

Από γλωσσική σκοπιά, η σημασιολογική πορεία της ομιλίας από το 3ο ως το

5ο μέρος είναι η περιγραφή της αποκατάστασης μιας δυσάρεστης συναισθηματικής κατάστασης («Δεν είμαι ευχαριστημένος»). Ο ομιλητής εξομολογείται την ψυχολογική του πορεία που διαλαμβάνει την έμμεση παράθεση των λόγων της δυσαρέσκειάς του, την εκμυστήρευση των ονείρων του και την πρόθεσή του να τα πραγματοποιήσει. Αυτή η πρόθεση περιγράφεται στο 5ο, 6ο και 7ο μέρος της ομιλίας και αποτελεί την τρίτη ρητορική κίνηση του κ. Σημίτη.

Η επιδίωξή του να εκπληρώσει τις προσδοκίες του δηλώνεται με τον συσχετισμό των λέξεων «δεσμεύσεις» + «πράξεις» (2 αιτιατικές αντικείμενα της εξαρτώμενης πρότασης επιθυμίας, όπου η 2η είναι κατηγορούμενο της 1ης: «Ξέρουμε να κάνουμε τις δεσμεύσεις μας πράξεις», 5ο μέρος εισαγωγή). Ακολουθεί η παράθεση των 7 δεσμεύσεων (5ο, 6ο, και 7ο μέρος), όπου: η 1η αναφέρεται στο θέμα της ανεργίας, η 2η, 3η, και 4η στο θέμα της ανάπτυξης (οικονομίας, έργων, υπαίθρου), η 5η αφορά στην διεθνή αναβάθμιση της χώρας, η 6η στις κοινωνικές μεταρρυθμίσεις και η 7η στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Τις χαρακτηρίζουν δύο γλωσσικές επιλογές που σχετίζονται με τη λέξη «δέσμευση» (εδώ: ο αυτοπεριορισμός του ομιλητή να δρα εφ' εξής μ' έναν συγκεκριμένο τρόπο). α) Η πρώτη είναι η επιλογή του χρόνου στον οποίο εκφέρονται τα ρήματα που χρησιμοποιούνται στην ανάπτυξη των δεσμεύσεων. Δηλαδή, αφού σημασιολογικά η ενέργεια του ρήματος «δεσμεύομαι» αφορά στο μέλλον, αναμένεται το πλέγμα των ρημάτων που χρησιμοποιούνται στην ανάπτυξη των δεσμεύσεων να είναι κατά κύριο λόγο σε χρόνο μέλλοντα. Ωστόσο, ο μέλλων συναντάται μόνον 7 φορές, ενώ 63 ρήματα βρίσκονται σε ενεστώτα, 9 στον αόριστο και 3 στον παρακείμενο.

Ο ενεστώτας χρησιμοποιείται εδώ με δύο ιδιότητες, είτε δηλώνει ότι εκείνο που σημαίνει το ρήμα βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη, και άρα η σχετική δέσμευση αφορά στην συνέχισή της (όπως δηλώνεται 2 φορές με την χρήση του ρηματικού τύπου «θα συνεχίσουμε»), είτε ότι εκείνο που σημαίνει το ρήμα είναι τόσο βέβαιο για τον ομιλητή που ενώ μέλλει να γίνει παρουσιάζεται σαν να γίνεται τώρα. Οι δύο νοηματικές αποχρώσεις τονίζουν την χρονική αμεσότητα και

την βασιμότητα των δεσμεύσεων και ταυτοχρόνως επιτρέπουν να αποφευχθεί ένας μέλλων, που θα έδειχνε ίσως μόνον την επιθυμία του ομιλητή. Αυτή ωστόσο είναι και η αρνητική επίπτωση όταν εντούτοις χρησιμοποιείται ο μέλλων τόσο σπάνια. Δηλαδή, τονίζεται κατ' αντιδιαστολή η έλλειψη βεβαιότητας και αμεσότητας. Αυτό συμβαίνει στα θέματα της ανεργίας και της παιδείας (δεσμεύσεις: 1η και 6η).

Τα 9 ρήματα στον αόριστο είναι: «πετύχαμε» (2 φορές) «εξασφαλίσουμε» (2 φορές, δεσμεύσεις 2η, 3η, 4η) που αφορούν στην οικονομική ανάπτυξη, «κατοχυρώσαμε» (5η δέσμευση) που αφορά στα εθνικά συμφέροντα «κάνουμε» (6η δέσμευση) που αφορά στο Εθνικό Σύστημα Υγείας και «κέρδισε / έφεραν / έδειξαν» (7η δέσμευση) που αφορούν στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Η χρήση οριστικής αορίστου, δηλώνοντας ότι το σημαινόμενο του ρήματος έχει συντελεσθεί, επιτρέπει στον ομιλητή να κάνει έναν θετικό απολογισμό του παρελθόντος. Παρόμοιο αποτέλεσμα έχει και η χρήση παρακειμένου (3 φορές «έχουμε θωρακίσει», 5η δέσμευση) με τη διαφορά επιπλέον ότι το σημαινόμενο του ρήματος υπάρχει τετελεσμένο στο παρόν.

Αν και νοηματικά το ρηματικό πλέγμα των δεσμεύσεων τις τοποθετεί χρονικά στο παρόν και άρα έρχεται σε διάσταση με την πρόθεση του ομιλητή να δεσμευτεί ως προς την μελλοντική δράση του, προτιμά αυτή τη γλωσσική επιλογή γιατί έτσι επιβάλλει στο κοινό μια θετι-

κή ερμηνεία του παρελθόντος και του παρόντος ως δεδομένη, πράγμα που δημιουργεί την εντύπωση αξιοπιστίας και φερεγγυότητας αντί να διακινδυνεύσει ο ομιλητής την αμφίβολη υποδοχή μελλοντικών σχεδίων.

β) Η δεύτερη γλωσσική επιλογή αφορά στην συντακτική δομή των επικεφαλίδων των δεσμεύσεων (Υποκείμενο + Συνδετικό + Κατηγορούμενο: «Η πρώτη/δεύτερη (κ.λπ.) δέσμευσή μας είναι η μάχη κατά της ανεργίας / η ανάπτυξη / η ισόρροπη ανάπτυξη της χώρας / οι αγρότες και το ζωντάνεμα της υπαίθρου / η διαρκής αναβάθμιση της διεθνούς θέσης της χώρας / η συνέχιση των μεταρρυθμίσεων σε όλους τους τομείς... / η Ελλάδα, χώρα της Παιδείας και του Πολιτισμού»). Άλλες συντακτικές επιλογές, συγκεκριμένα η χρήση ρημάτων αντί αφηρημένων ουσιαστικών (όπως: «Αναλαμβάνουμε την δέσμευση να αγωνιστούμε κατά της ανεργίας», «Δέσμευσή μας είναι να συνεχίσουμε τις μεταρρυθμίσεις», ή ακόμη «Δεσμευόμαστε να αναβαθμίσουμε την διεθνή θέση της χώρας») θα προέβαλλαν σαφέστερα την πρόθεση δέσμευσης του ομιλητή ως προς την μελλοντική του δράση. Ωστόσο η επιλεγμένη σύνταξη επιτρέπει αυτό που ουσιαστικά αποτελεί διαδικασία, ή ενέργεια, να εμφανίζεται ως τετελεσμένη πράξη ή κατάσταση, και δύο παραλείψεις να περνούν απαρατήρητες: η χρονική σηματοδότηση (πότε θα πραγματοποιηθούν οι δεσμεύσεις) και ο τροπικός προσδιορισμός (με ποιον τρόπο θα

πραγματοποιηθούν, ή πόσο πολύπλοκες είναι).

Οι γλωσσικές επιλογές που αφορούν σ' αυτήν την ρητορική κίνηση φανερώ- νουν την ύπαρξη διάστασης μεταξύ αυ- τού που υποδηλώνεται κι αυτού που υποκρύπτεται. Δηλαδή, οι δεσμεύσεις δεν αποτελούν υποσχέσεις συγκεκρι- μένης μελλοντικής πολιτικής πρακτικής παρά περιγραφή αφηρημένων προθέ- σεων, της τωρινής κατάστασης και ενός παρελθόντος χωρίς αντιθέσεις και προ- βλήματα.

4η ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ: ΗΘΙΚΗ ΑΠΟΔΟΚΙΜΑΣΙΑ

Στο 8ο μέρος της ομιλίας, που αποτε- λεί την τέταρτη ρητορική κίνηση του κ. Σημίτη ολοκληρώνεται η κριτική ενα- ντίον της Νέας Δημοκρατίας. Οι γλωσ- σικές επιλογές που συνθέτουν αυτή την κίνηση αρχίζουν στο 1ο μέρος μ' έναν υπαινιγμό, όπου το αντίπαλο κόμμα υποδηλώνεται ως ανασταλτικός και κα- ταστροφικός παράγων: «Κανείς δεν θα ανακόψει αυτό το δρόμο (της καλύτε- ρης ζωής). Οι Έλληνες δεν θέλουν να γυρίσουν σε περιπέτειες. Στην κοινωνι- κή αναταραχή. Στη σύγκρουση. Στους διαχωρισμούς. Στους πειραματισμούς. Στο κομματικό κράτος». Κλιμακώνεται στο 2ο μέρος, με δύο μεταφορές: η Ελλάδα παρουσιάζεται ως «ασφαλές / νοικοκυρεμένο σπίτι/ νοικοκυρεμένη οικογένεια» που κινδυνεύει: «...αρκούν ένα - δυο φουρνέλα να το (σπίτι) τινά- ξουν στον αέρα», και η Νέα Δημοκρα- τία ως «φιλελεύθερη λαίλαπα» με κα- ταστροφική δράση «να τινάξει στον αέ- ρα την οικονομία», «χτυπάνε το ΕΣΥ/ τα Ταμεία/ τη Δημόσια Εκπαίδευση/ την οικονομική μας πολιτική». Η κλιμά- κωση συνεχίζεται στο 5ο μέρος, όπου το αντίπαλο κόμμα αναφέρεται για πρώτη φορά ονομαστικά και συγκρίνε- ται υπαινικτικά με το ΠΑΣΟΚ: «Εμείς έχουμε μια διαφορά από τη Νέα Δημο- κρατία. Εμείς ξέρουμε την οικονομία. Ξέρουμε την κοινωνία». (Κατ' αντιδια- στολή εννοείται ότι η Νέα Δημοκρατία δεν ξέρει.)

Τελικά, στο 8ο μέρος, αναφέρεται ονομαστικά το αντίπαλο κόμμα 5 φο- ρές, οι προηγούμενες επικρίσεις επα- ναλαμβάνονται και η σύγκριση διευρύ- νεται: «δεν έχει πρόγραμμα/ ευθύνη/ θέσεις», «Υπάρχει μόνον ο ρεβανσι- σμός του κομματικού κράτους», ενώ η πολιτική του κ. Σημίτη είναι υπερκομ-

ματική: «(Εγώ θέλω) ένα μέλλον όχι για κάποιο κόμμα αλλά για όλους τους Έλληνες». Η κορύφωση (8ο μέρος) έρ- χεται με μιαν αντίθεση, όπου παραβάλ- λεται με τρόπο γενικό, αφηρημένο και αρνητικό η πολιτική των δύο κομμάτων. Το ΠΑΣΟΚ εμφανίζεται ως κόμμα πα- τριωτικό: «Είμαστε δύναμη βαθιά πα- τριωτική», ενώ η Νέα Δημοκρατία: «Τα αρνείται όλα και υποβαθμίζει όλους τους Έλληνες». Αξίζει να σημειωθεί ότι τα άλλα κόμματα δεν αναφέρονται καθόλου στην ομιλία παρά ίσως υπονο- ούνται με μια υποθετική ερωτηματική πρόταση στο 5ο μέρος: «Πού θα ήμα- σταν σήμερα αν ακούγαμε τις κραυγές της Αντιπολίτευσης;». Ο κ. Σημίτης, επιλέγοντας ως μοναδικό αντίπαλο τη Νέα Δημοκρατία, εκμηδενίζει λεκτικά τουλάχιστον την παρουσία άλλων κομ- μάτων και πολιτικών.

Αυτή η ρητορική κίνηση αποδοκιμα- σίας έχει ηθική χροιά, δεδομένου ότι ο ομιλητής δεν παρουσιάζει αποδεικτικά στοιχεία συγκεκριμένων ανόμων πρά- ξων. Το αποτέλεσμα είναι ότι παγιώ- νει την δική του εικόνα ως ηθικού από- μου κατ' αντιδιαστολή. Επίσης μετέρ- χεται μιας γνωστής διαφημιστικής με- θόδου¹: Ενσπείρει στο κοινό ανησυχίες και φόβους που αφορούν στον κίνδυνο που διατρέχει το κοινωνικό κράτος, η κοινωνική και οικονομική ευημερία αν αναλάβει την εξουσία η Νέα Δημοκρα- τία. Για να παράσχει ευθύς αμέσως κα- θησυχαστικές διαβεβαιώσεις ότι όλα αυτά δεν θα συμβούν διότι οι Έλληνες μπορούν να αντιδράσουν: «Μπορούν όμως οι Έλληνες. Και πετυχαίνουν».

5η ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ: ΑΙΤΗΜΑ

Η παραπάνω ρήση εισάγει στην πέ- μπτη και τελευταία ρητορική κίνηση του κ. Σημίτη, με την οποία προσφέρεται η λύση, ο τρόπος δηλαδή, με τον οποίον μπορεί η ζοφερή προοπτική να αποφευ- χθεί. Τρεις γλωσσικές επιλογές υποδει- κνύουν αυτόν τον τρόπο: α) Μια παρο- μοίωση με συμβουλευτική χροιά (βου- λητική πρόταση ως υποκείμενο απρο- σώπου ρήματος με σημασία υποχρέω- σης: «η Ελλάδα πρέπει να 'ναι ένα νοι- κοκυρεμένο σπίτι/ οικογένεια» (όπως 2ο μέρος), β) Ένας βουλευτικός μέλλων με χροιά υποσχέσεως που προϋποθέτει την ενότητα των Ελλήνων βάσει του κοι- νού πλέον «οράματος»: «Θα εργαστού- με όλοι μαζί. Με οδηγό το όραμα για

την Ελλάδα» (2 φορές, με συντακτικές παραλλαγές), γ) Το αίτημα υπερψήφι- σης του ΠΑΣΟΚ, ως προσωπική απαί- τηση του κ. Σημίτη: «Ζητώ την εντολή του ελληνικού λαού» (2 φορές).

Οι 5 αυτές ρητορικές κινήσεις καθι- στούν το λόγο δημαγωγικό, με σαφή επιδίωξη την ανάδειξη του κ. Σημίτη ως υπερκομματικού ηγέτη, ο οποίος ενώνει τους Έλληνες προσφέροντάς τους ένα κοινό όραμα, το δικό του, και όχι απλώς μια πολιτική επιλογή μεταξύ άλλων. Πλαισιώνονται δε και με άλλες γλωσσικές επιλογές που συγκλίνουν στην ίδια ερμηνευτική κατεύθυνση. Τέ- τοιες παραδείγματα χάριν είναι:

– Η προβολή του κ. Σημίτη ως πρωτερ- γάτη της μελλοντικής ευημερίας, του ΠΑΣΟΚ ως απλού διεκπεραιωτή και των Ελλήνων ως παθητικών αποδε- κτών, όπως δείχνει μια ενδεικτική κα- ταμέτρηση υποκειμένων των ρημάτων στο Όραμα και τις Δεσμεύσεις (χρήση α' ενικού προσώπου: Όραμα 18, Δε- σμεύσεις 45 φορές, α' πληθυντικού ως ΠΑΣΟΚ: Όραμα 0, Δεσμεύσεις 30, α' πληθυντικού ως Έλληνες: Όραμα 2 Δεσμεύσεις 10).

– Το σχήμα ασύνδετο που χρησιμο- ποιείται κατά κόρον στην ομιλία, κα- θώς επίσης οι συνεχείς επαναλήψεις, τα σχήματα λόγου όπως: επάνοδοι, ταυτολογίες, σχήματα από κοινού και εξ αναλόγου δημιουργούν την ψευδή εντύπωση ότι έχουν ειπωθεί πολλά κι έχουν αναλυθεί διεξοδικά και επίσης προσδίδουν στο λόγο ζωντικότητα και συναισθηματική χροιά.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η δό- μηση όλης της ομιλίας βασίζεται, με πα- ραλλαγές, στο μοντέλο που χρησιμο- ποίησε ο Jesse Jackson το 1988 στο Συ- νέδριο του Δημοκρατικού Κόμματος², ανακαλώντας στη μνήμη τον θρυλικό λόγο του Martin Luther King "I have a dream", και αποσκοπώντας στην συ- ναισθηματική συμμετοχή και έξαρση του κοινού, γιατί όπως λέει ο Αριστοτέ- λης «συνομοιοπαθεί ο ακούων αεί τω παθητικώς λεγόντι, καν μηθέν λέγει» (Ρητορική III, vii: 5; 1408a 23).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Sean Brierley: *The Advertising Handbook* (1995), Routledge, 146.
2. Deborah Tannen: "Involvement Strategies" in *Communication Studies* (1980), Edward Arnold, 90-103.

ΑΝΗΚΟΜΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Μεγάλη ασφαλώς η στιγμή για την Ελλάδα. Από την ίδρυσή του το νέο ελληνικό κράτος ήταν στραμμένο προς τη Δύση και εκεί έπρεπε να καταλήξει. Αλλά εδώ σταματούν τα αυτονόητα. Η Ελλάδα δεν είναι μια χώρα του 19ου αιώνα, δεν είναι κάτι χθεσινό. Σέρνει πίσω της έναν πολιτισμό αιώνων και οφείλει να τον υπερασπιστεί, να τον διαφυλάξει, να τον διαιωνίσει. Τίني τρόπω;

ΚΒΟ ΒΑΝΤΙΣ;

Η πολιτική ηγεσία του τόπου παραδέρνει μέσα στα οικονομικά σκάνδαλα, ενώ ταυτοχρόνως η πνευματική ζωή έχει παραδοθεί κι αυτή σ' έναν κομφορμισμό άνευ προηγουμένου. Πολιτικό σχέδιο δεν υφίσταται, καθώς μια χούφτα επιχειρηματιών ελέγχει την οικονομική και την πολιτική εξουσία. Η ζοφερή διαπλοκή που αποκαλύπτεται μέσω των δημοσιευμάτων του *Αντί* και της *Ελευθεροτυπίας* μας ξαναγουρίζει πάλι στην εποχή Κοσκωτά,

καθώς όπως φαίνεται το ΠΑΣΟΚ έχει μετεξελιχθεί σε έναν μηχανισμό νομής και κατοχής.

ΓΥΜΝΟΙ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ

Ο πρωθυπουργός, καθαρό δημιούργημα αυτής της διαπλοκής, προσπαθεί να ξεφύγει απ' την πραγματικότητα ανοίγοντας χωρίς προφανή στόχο δευτερεύοντα μέτωπα με την Εκκλησία και μετατρέποντας τον Αρχιεπίσκοπο σε πολιτικό αντίπαλο. Την ίδια στιγμή η αδυναμία της αντιπολίτευσης να σχεδιάσει το μέλλον δημιουργεί επικίνδυνο πολιτικό κενό. Πάνω σ' αυτό το κενό πέφτει η ανόητη κόντρα με τους Ιεράρχες. Αυτό είναι εν ολίγοις το πολιτικό σκηνικό στη σημερινή Ελλάδα που μπαίνει στην ΟΝΕ. Μπαίνει γυμνή, χωρίς εμπιστοσύνη στο παρελθόν της και με τους βασικούς της πυλώνες σε απόλυτη σύγκρουση. Μια μικρή ομάδα χρηματιστών και δέκα πανεπιστημιακοί δεν συνιστούν σε καμία περίπτωση κοινωνική πρωτοπορία, ικανή να οδηγήσει την κοινωνία, να εξουδετερώσει την απειλή της κοινωνικής αποδιάρθρωσης.

ΟΙ ΓΙΑΓΙΑΔΕΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Τι απαιτείται; Μια νέα πολιτική ηγεσία, η οποία θα μπορούσε να δράσει ενοποιητικά, να εκτονώσει τις εντάσεις, να συμφιλιώσει το παρελθόν με το παρόν, να ξεφύγει από τις ιδεολογικές εμπάθειες και να κατανοήσει πως Ελλάδα δεν είναι μόνο το χρηματιστήριο και τα επιτόκια,

αλλά και οι γιαγιάδες με τα μαύρα μαντίλια, οι παπάδες, οι χωριάτες, οι δάσκαλοι και όλη η μυθολογία μας. Αυτά, δυστυχώς, με τον μάλλον εξαγριωμένο κ. Σημίτη δεν μπορούμε να τα πετύχουμε.

ΤΟ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ

Αν υποθέσουμε πως ήταν κατάλληλος για τη σύγκλιση, τώρα πρέπει να παραδεχθούμε πως είναι παντελώς ακατάλληλος για το μέλλον. Το σκηνικό πρέπει να αλλάξει. Το καταλαβαίνουν πλέον όλοι. Ήδη άρχισαν τα πρώτα δημοσιεύματα. Η *Καθημερινή* διά του κ. Καρακούση το είπε ευθέως: Κάποιοι, λέει, σκέφτονται την ανατροπή του κ. Σημίτη. Η *Ελευθεροτυπία* επίσης ευθέως το λέει: Τέρμα η κυβέρνηση, εάν δεν λύσει το ζήτημα της διαπλοκής - που δεν πρόκειται να το λύσει καθ' ότι η ίδια διαπλέκεται.

ΠΕΡΙΕΡΓΕΣ ΠΕΡΙΠΛΟΚΕΣ

Πάνω σ' αυτή τη σύγχυση, η σύγκρουση με την Εκκλησία θα αποδειχθεί μάλλον το διαρκές θανάσιμο λάθος του κ. Σημίτη. Διότι και αν ακόμα περάσει το ζήτημα της μη αναγραφής, τίποτα δεν θα μπορέσει να αλλάξει το γεγονός της σύγκρουσης. Η Εκκλησία είναι ένας πολύ ισχυρός θεσμός, ο οποίος προφανώς θα ρίξει το βάρος του υπέρ των πολιτικών αντιπάλων του κ. Σημίτη. Και επειδή πολλά λέγονται για γρήγορες πολιτικές εξελίξεις, ακόμη και εξ αιτίας απρόβλεπτων παραγόντων που μπορεί να προ-

καλέσουν πολιτειακό θέμα, τότε η σύγκρουση του κ. Σημίτη με την Εκκλησία θα είναι ο καταλύτης των αλλαγών.

ΗΡΘΕ Η ΩΡΑ

Εκτός κι αν το ισχυρό αίσθημα αυτοσυντήρησης του ΠΑΣΟΚ οδηγήσει σε νέες ισορροπίες. Πολύ πιθανόν. Κάποτε ο Μαρκεζίνης είχε πει στον Παπάγο: «Γίνετε στρατηγός, νικήσατε στον πόλεμο, γίνετε πρωθυπουργός. Πρέπει να ανησυχείτε από αυτή την εύνοια της τύχης». Προφανώς ο κ. Σημίτης δεν διαβάζει ιστορία και δεν δίνει σημασία στη λογική της. Αλλά μέσα στην αποθέωσή του, διακρίνεται αχνά η αρχή της πώσης του.

ΤΑΓΟΙ ΜΕ ΥΠΟΓΡΑΦΕΣ

Η κ. Καζαλότι έγραψε στην *Ελευθεροτυπία* της 20ής τρέχοντος πως οι περισσότεροι Έλληνες λένε: «δεν θέλουμε να μας κάνετε ανθρώπους». Και όλα αυτά επειδή την έστησε ένας δημοσιογράφος και επειδή εμφανίστηκε «ατημέλητος και ανέμελος». Νομίζω ότι πλέον δεν είμαστε με τα καλά μας. Την κ. Καζαλότι δεν την πειράζει ο σαξωνικός μόνιμος φασισμός και ρατσισμός, ο αγγλικός κυνισμός και χουλιγκανισμός, ο ιταλικός και γαλλικός σωβινισμός, την πειράζει το ατημέλητον του Έλληνα και θέλει να μας κάνει ανθρώπους. Στείλτε μου ένα Prada μαντάμ και εγώ σας υπόσχομαι να έρθω στο ραντεβού εγκαίρως.

Για τον διαχωρισμό Κράτους-Εκκλησίας

Τη θέση του Ευάγγελου Βενιζέλου για το διαχωρισμό Κράτους-Εκκλησίας σχολιάζει στην επιστολή που μας έστειλε ο Τάσος Γούλας:

Αγαπητό Αντί,

Ο συνταγματολόγος Ευάγγελος Βενιζέλος δήλωσε πρόσφατα: «Όχι στον διαχωρισμό Κράτους - Εκκλησίας, ναι στη θρησκευτική ελευθερία».

Η ανεξιθρησκία, όμως, δεν αντιμετωπίζει κανενός είδους προβλήματα στη σύγχρονη Ευρώπη, όπου όλοι μας ζούμε! Συνεπώς, θα μπορούσε να παραμεριστεί ο δεύτερος «εντυπωσιακός»... πλεονασμός του, ως άνευ αντικειμένου. Όσο για το «όχι» του βουλευτή/συνταγματολόγου στον «διαχωρισμό», θα πρέπει, αν του επισημανθεί επειγόντως πως «η θεσμοθετημένη θρησκεία δεν χρησιμοποιήθηκε μόνο ως εξουσιαστικό όργανο, αφού υπήρξε και είναι σημαντικότερη κυριαρχία, αλλά, επιπλέον, χρησιμοποιήθηκε για να κεντρίσει και να διακαθοδηγήσει την κοινωνική συμπεριφορά την κοινωνική συμπεριφορά», ή ότι «η αυτοκέφαλη Εκκλησία της Ελλάδας διαθέτει εξουσία, η οποία δεν υφίσταται σε κανένα Ευρωπαϊκό Κράτος».

Αδυνατώ συνεπώς να διακρίνω στις απόψεις του, μια κάποια τάση εκμοντερνισμού-εκσυγχρονισμού, που αναμένεται από έναν νεαράς ηλικίας βουλευτή/συνταγματολόγο. Αντίθετα, αναφέρεται σε μια «βαθύτητα ιστορικότητας», και στην

«μοναδικότητα της ελληνικότητας» η οποία, παρ' όλα αυτά, αντιμάχεται γενικά αναγνωρισμένες πρακτικές, ερήμην και της σημερινής πραγματικότητας, ειδικότερα δε των προοδευτικών ρευμάτων, τα οποία δυστυχώς, αντί να λαμβάνει υπόψη του, επιχειρεί να υποβαθμίσει με περιεκτικότερη αλλά κεκτημένης ταχύτητας αρθρογραφία.

Με φιλικούς χαιρετισμούς,
Τάσος Γούλας

*

Νεοναζισμός

Από τον Μορντεχάι Φριζή πήραμε την ακόλουθη επιστολή:

Κύριε Διευθυντά,

Πριν από λίγο καιρό, η ελληνική πραγματικότητα αμαυρώθηκε από δύο νέα κρούσματα του ναζιστικού και ρατσιστικού μικροβίου. Ακόμα δύο επαίσχυντες πράξεις βρωμερού χιτλερικού μίσους μόλυναν για μια ακόμη φορά την ελληνική κοινωνία, χωρίς δυστυχώς καμία σοβαρή αντίδραση από κανέναν. Και τα δύο αυτά «κατορθώματα» διαπράχθηκαν από τη, σε όλους γνωστή, νεοναζιστική γιάφκα, που αυτοαποκαλείται «Χρυσή Αυγή». Αναφέρομαι στην αντιτουρκική διαδήλωση χρυσαυγιτών, που πραγματοποιήθηκε ενάντια σε μια εκδήλωση ελληνοτουρκικής φιλίας, η οποία προβλήθηκε αρκετά από τα ΜΜΕ, καθώς και για την αισχρή και ανάνδρη βεβήλωση του Μνημείου του Εβραϊκού

Ολοκαυτώματος στη Θεσσαλονίκη, που πέρασε σχεδόν στα ψιλά από τα περισσότερα τηλεοπτικά κανάλια, ραδιοφωνικούς σταθμούς, εφημερίδες, κ.τ.λ., εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις.

Ός πότε θα σιωπούμε μπροστά στη νεοναζιστική λαίλαπα, που μαστίζει, όσο και αν δεν θέλουμε να το πιστέψουμε, και τη χώρα μας, ακούγοντας σε ονόματα όπως «Χρυσή Αυγή», «Στόχος», «Εθνική Συμμαχία», «Πρώτη Γραμμή», κ.τ.λ.; Ός πότε θα επιτρέπουμε τη νόμιμη παροχή ελευθερίας πράξης και λόγου στους εγκληματίες του ναζιστικού και φασιστικού εφιάλτη; Ός πότε αυτά τα φαντάσματα και τέρατα του φυλετισμού θα μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα και να δρουν ανεξέλεγκτα και ανενόχλητα, προκαλώντας συνεχώς και μεταφέροντας παντού τα μισητά σύμβολα και τις αιχμηρές ιδέες του απαίσιου «φύρερ» τους;

Πρέπει, όσο είναι νωρίς, να αναλάβουν επίσημα, το κράτος και η Πολιτεία, τις ευθύνες τους γι' αυτό το κατάντημα, και να επιβάλουν, όπως ακριβώς αρμόζει, το νόμο και την τάξη, πρωτού θρηνησουμε νέα θύματα της νεοναζιστικής θηριωδίας.

Εύχομαι και συμβουλεύω ολόψυχα τους αρμόδιους παράγοντες να λάβουν γρήγορα τα κατάλληλα μέτρα, διότι διαφορετικά, κανείς δεν θα είναι υπεύθυνος, αν κάποιοι αγανακτισμένοι αναλάβουν από μόνοι τους τη βαριά ευθύνη να συντρίψουν μια για πάντα τη μισητή σβάστικα και τα υπάνθρωπα φερέφωνά της.

Τώρα είναι η ώρα να πράξουμε, τώρα ήρθε επιτέλους η ώρα να βροντοφωνάξουμε «Ποτέ ξανά», τώρα πριν είναι ήδη πολύ αργά! Μόνο έτσι!

Με τιμή,
Μορντεχάι Φριζής

*

Διαζύγιο και κατάρριψη των μύθων

Από τον αναγνώστη μας, δικηγόρο παρ' Αρείω Πάγω Αλέξανδρο Γαβριήλ Μιχαηλίδη πήραμε την ακόλουθη επιστολή:

Αγαπητέ κύριε Διευθυντά,
Στο τεύχος 711 της 14.4.2000 του Αντί διάβασα το περισπούδαστο άρθρο του καθηγητή κ. Ευάγγελου Μυλωνά για το διαζύγιο. Ως προς τον μύthon 3, έχω να πω τα εξής: Σε κάθε συζυγική διάσταση ή διαζύγιο, οι άνδρες, σε ποσοστό που υπερβαίνει το 80% δεν θέλουν να δώσουν καμία διατροφή στα παιδιά τους. Ένα 10% δέχονται να δίνουν λιγότερα από τα μισά, που δαπανούσαν για το κάθε παιδί τους, πριν από την διάλυση της οικογένειας. Οι υπόλοιποι, σχεδόν, ψυχία. Αντίθετα, οι περισσότεροι διαζευγμένοι καλοταΐζουν, καλοντύνουν και σπουδάζουν τα παιδιά της ερωμένης τους ή της νέας συζύγου τους. Αυτή είναι μια θλιβερή πραγματικότητα και αποδεικνύει πως οι άνδρες, όταν διαλυθεί η οικογένεια, συχνά, ούτε καν θέλουν να δουν τα παιδιά τους. Και ό,τι τους δίνουν, ύστερα από αγωγές και δικαστικές απο-

φάσεις. Αυτά τα γνωρίζω από «πρώτο χέρι», αφού ασχολούμαι 33 χρόνια με το έγκλημα και τις οικογενειακές υποθέσεις. Και φυσικά, όταν πάω να δικάσω μια υπόθεση διατροφής, θα παρακολουθήσω και άλλες 10-20 συναφείς υποθέσεις, που, συχνά, προηγούνται στο σχετικό πινάκιο. Εδώ να επισημάνω κι ένα λάθος του νομοθέτη, που θέσπισε υποχρεωτική την αναστολή της ποινής, όταν ο κατηγορούμενος έχει λευκό ποινικό μητρώο. Έτσι, παίρνει και ξαναπαίρνει αναστολή μέχρις ότου κάποια απόφαση μπορεί να καταστεί αμετάκλητη. Ως τότε δηλαδή, επί 3-4 χρόνια κυκλοφορεί σαν κύριος και η γυναίκα μπορεί να υποστεί πολλές ταπεινώσεις, ακόμη, και με απαράδεκτη εργασία για την κοινωνική της θέση, προκειμένου να ταΐσει τα παιδιά της. Κακά τα ψέματα, αλλά σε τέτοιους «πατεράδες», που είναι πάνω από 80%, η πολιτεία οφείλει να θεσμοθετήσει αυστηρότατες ποινές και να μην επιτρέπεται ούτε η αναστολή, έστω και αν είναι λευκό το ποινικό μητρώο, όπως λευκό ήτανε και του λήσταρχου Νταβέλη.

Με ιδιαίτερη εκτίμηση,
ένθερμος αναγνώστης
**Αλέξανδρος Γαβριήλ
Μιχαηλίδης,**
δικηγόρος
παρ' Αρείω Πάγω,
ποινικολόγος-λογοτέχνης

*

Μια έκθεση που διαχωρίζει τους Έλληνες

Με αφορμή μια έκθεση-
παρουσίαση επιφανών
Βλάχων στη Λάρισα, ο
Σταύρος Παπαγιαννίδης
γράφει σχετικά:

Η διοργάνωση μιας έκθεσης με πορτρέτα ηρώων και εθνικών ευεργετών, που θα περιελάμβανε διακριθέντες από όλες τις ελληνικές πληθυσμιακές ομάδες και όχι μόνο από Αρμάνους και Βλάχους, θα ήταν θαυμάσια ιδέα. Δεν συμβαίνει, όμως, αυτό με την έκθεση που εμπνεύστηκε, διοργάνωσε και παρουσίασε εδώ στη Λάρισα ο κ. Ν. Μέρτζος την 21η Απριλίου. (Και τι σύμπτωση!) Γιατί είναι μια έκθεση που διαχωρίζει τους Έλληνες. Αυτήν την φατριαστική παρουσίαση των επιφανών Βλάχων, πιστεύουμε ότι και οι τιμώμενοι, αν μπορούσαν να εκφράσουν τα συναισθήματά τους, θα την καταδίκασαν ως προσβλητική για την προσωπικότητά τους και επιζήμια για το έθνος. Προσβλητική, γιατί στο πλευρό τους δεν παραστέκονται και οι ισάξιοί τους μεγάλοι άνδρες των άλλων ελληνικών πληθυσμιακών ομάδων, όπως Καραγκούνηδες, Μοραΐτες, Θεσσαλοί, Μακεδόνες, για παράδειγμα. Και επιζήμια γιατί η παραλείψη αυτή σηματοδοτεί την εθνική ετεροποίηση των Βλάχων.

Οι τιμώμενοι δεν ξεχώριζαν τον εαυτό τους από τους λοιπούς Έλληνες και γι' αυτό μετείχαν σε όλους τους αγώνες για την απελευθέρωση της κοινής πατρίδας τους, της Ελλάδας, από τους Τούρκους. Καθώς και στην Αντίσταση στη διάρκεια της Κατοχής, το 1941-1944. Και γι' αυτό διέθεσαν τον πλούτο τους σε τούτο τον τόπο για να αναδειχθεί από κάθε πλευρά. Καμάρωναν που ήταν Έλληνες και, γι' αυτό, μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα, δεν εκδηλώθηκε η παραμικρή πρόθεση ετεροποίησής τους από τις άλλες ελληνικές πληθυσμιακές ομάδες. Αυτή την κοινή ελληνική συνείδηση την εξέφρασε, σα-

φέστατα, ο Κωνσταντίνος Κούμας στο βιβλίο του *Ιστορία των ανθρωπίνων πράξεων* (ΙΒ. 5. 31), που τυπώθηκε στη Βιέννη το 1832, όπου διαβάζουμε: «Εν γένει οι Βλάχοι συμπεριφέρονται αδελφικώς με τους γραικούς ως γραικοί και δεν δείχνουν ούτε εκείνοι, ούτε ούτοι καμιάν εθνικήν διαφοράν προς αλλήλους, καθώς τω όντι είναι αμφοτέρωι οι λαοί μιας πατρίδος τέκνα και των αυτών προγόνων απόγονοι».

Βέβαια, τις τελευταίες πέντε λέξεις του Κ. Κούμα τις αγνοούν, σκοπίμως, πολλοί βλαχόφωνοι καθώς και ο εμπνευστής της έκθεσης κ. Ν. Μέρτζος, και επίσης ο βλαχολόγος κ. Αχ. Λαζάρου, που συχνά επικαλείται τον Κ. Κούμα. Ευλόγως, γιατί αν τις λάβαιναν υπόψη τους, πολλές από τις δραστηριότητες των θα έλειπαν, επειδή είναι επιζήμιες και για τους βλαχόφωνους και για τη χώρα μας.

Είναι, λοιπόν, και ήταν ανέκαθεν Έλληνες όσοι περιλαμβάνονται στην πληθυσμιακή ομάδα των βλαχόφωνων. Η καλλιέργεια της ιδέας ότι δεν αποτελούν, απλώς, μια από τις πολλές πληθυσμιακές ομάδες που συναντώνται στη χώρα μας, αλλά είναι μέρος της ανύπαρκτης εθνότητας των Βλάχων που είναι κατεσπαρμένη σε πολλές χώρες της Βαλκανικής χερσονήσου, είναι σχετικά πρόσφατη. Εμφανίστηκε από τον Απόστολο Μαργαρίτη, πράκτορα της Ρουμανίας και της Ιταλίας κατά τα μέσα του 19ου αιώνα. Την κίνηση αυτή, όπως ήταν επόμενο, την ενίσχυσε και ο Σουλτάνος, ο οποίος παραχώρησε το προνόμιο ίδρυσης ρουμανικών σχολείων και εκκλησιών στα μέρη που δεν είχαν απελευθερωθεί από τους Τούρκους. Δηλαδή, στη Μακεδονία και την Ήπειρο.

Από τότε και μέχρι σήμερα η ρουμανική και ιταλική προπαγάνδα εργάζονται για τη δημιουργία μιας ιδιότυπης βλαχικής εθνικής συνείδησης στους Έλληνες βλαχόφωνους. Στο έργο τους αυτό συνεπικουρούνται, πάντοτε, από ημεδαπούς πράκτορες των. Τέτοιοι ήταν μέχρι τα μέσα του παρελθόντα αιώνα, ο Αλκιβιάδης Διαμάντης και ο Νικόλαος Ματούσης με τους συνεργάτες τους. Δύο φορές, στο ίδιο διάστημα, η Ιταλία και η Ρουμανία επιχείρησαν να δημιουργήσουν, στα εδάφη μας, ξεχωριστό βλαχικό κράτος, το οποίο θα περιελάμβανε και την πόλη μας. Την πρώτη το 1917, με την υποστήριξη των ιταλικών στρατευμάτων και τη δεύτερη κατά τη διάρκεια της Κατοχής (1941-1944) με τη βοήθεια των κατακτητών. Το εγχείρημα δεν ευδοχώθηκε όμως γιατί την πρώτη φορά επενέβησαν οι σύμμαχοι και, τη δεύτερη, επειδή τους αντιστάθηκε το σύνολο του λαού μας και οι δυνάμεις του Άξονα έχασαν τον πόλεμο.

Και μετά την απελευθέρωση η ξένη προπαγάνδα επιμένει στο έργο της. Από το εξωτερικό, βομβαρδίζει, αδιάκοπα, τους βλαχόφωνους συμπατριώτες μας με έντυπα που τους υπενθυμίζουν ότι είναι Βλάχοι, και, συνεπώς, όχι Έλληνες και τους καλλιεργούν το μίσος εναντίον των Ελλήνων. Στο εσωτερικό, ιδρύονται πολυάριθμοι τοπικοί σύλλογοι Βλάχων, τους ονομάζουν πολιτιστικούς, που συγκροτούν πανελλήνια ένωση η οποία συνδέεται με παρόμοιες ενώσεις άλλων κρατών, αποδεδειγμένως ανθελληνικές. Η δράση αυτών των συλλόγων συντελεί στην ετεροποίηση των βλαχόφωνων. Καθηγητές και διάφοροι «ερευνητές» από τη Ρουμανία, τη Γαλλία και τη Γερμανία, το

καλοκαίρι, επισκέπτονται συχνά τα ορεινά χωριά της Πίνδου, όπου κατ' έθιμον «βγαίνουν» και οι βλαχόφωνοι τα καλοκαίρια, και επιτηδείως τους «δουλεύουν» για να τους δημιουργήσουν βλαχική εθνική συνείδηση. Στην πόλη μας, μάλιστα, είχαμε και τη γνωστή διημερίδα του Κ.Ε.Μ.Ο. για τη βλαχική γλώσσα. Τώρα έχουμε την έκθεση των πορτρέτων. Όχι, τυχαία, πιστεύουμε.

Γι' αυτούς τους λόγους θα αγανακτούσαν οι τιμώμενοι βλαχόφωνοι, οι δε Λαρισαίοι, και για έναν ακόμη πρόσθετο λόγο: Επειδή είναι πασίγνωστο ότι η περιοχή δεινοπάθησε από τη δράση αυτής της προπαγάνδας και την προδοσία και τα ειδικά εγκλήματα που διέπραξαν οι λεγεωνάριοι κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Λεπτομέρειες, για τη δράση της ιταλορουμανικής προπαγάνδας και τα απαίσια εγκλήματα της Ρωμαϊκής Λεγεώνας, παρατίθενται στο βιβλίο μου «ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΛΥΚΑΙΝΑΣ», όπου αποδεικνύεται με αδιάσειστα ντοκουμέντα ότι, όσο και να θέλουμε «να δούμε όλοι τον ελληνισμό απλόχωρα», η υπενθύμιση αυτών των εγκλημάτων δεν είναι «μεμψιμοιρίες», όπως υποστήριξε ο κ. Ν. Μέρτζος στην ομιλία του κατά τα εγκαίνια της έκθεσής του, αλλά χρέος μας προς τις μελλοντικές γενεές των Ελλήνων.

Οποσδήποτε η συντριπτική πλειονότητα των βλαχόφωνων συμεριζεται τις σκέψεις μας. Πιστεύουν, και το αποδεικνύουν καθημερινά, ότι είναι Έλληνες. Και αφού είναι Έλληνες, δεν μπορεί να είναι και Βλάχοι, δηλαδή να ανήκουν και σε μια δεύτερη εθνότητα, ανύπαρκτη άλλωστε, όπως υποδηλώνει η έννοια αυτού του όρου. Είναι Έλληνες που ομιλούν και τη βλάχικη διάλεκτο, εί-

ναι Έλληνες βλαχόφωνοι. Δεν είναι Βλάχοι, δηλαδή δεν ανήκουν σε διαφορετική εθνότητα όπως τους θέλει η ξένη προπαγάνδα και τα εγκώρια φερέφωνά της. Όμως, αντιθέτως, και ο εμπνευστής της έκθεσης, όπως την συνέλαβε και την παρουσίασε, καθώς και οι βλαχόφωνοι που συμεριζονται τις απόψεις του, επιμένουν να τους θέλουν Βλάχους.

Προφανώς έχουν τους λόγους τους.

Συμπερασματικά: Οι βλαχόφωνοι είναι μια ελληνική πληθυσμιακή ομάδα ανάμεσα στις άλλες ή αποτελούν κομμάτι της ανύπαρκτης βλαχικής εθνότητας; Την άποψή μας, ήδη, την έχουμε καταθέσει.

Σταύρος Παπαγιάννης

*

Ο πόλεμος του ΝΑΤΟ

Από τον Γ. Στεφανή, από το Βερολίνο, το γράμμα που ακολουθεί σημειώνοντας ότι

-ένα δικαστήριο (tribunal) διευρύνει το βλέμα απ' όλα τα κόμματα του πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο και ότι

- οι επιτροπές ειρήνης και ανθρώπινων δικαιωμάτων οφείλουν να προωθήσουν την καταδικαστική απόφαση κατά των Νατοϊκών -κρατών στο δικαστήριο της Χάγης.

Το γράμμα συνεχίζει:

Ενα Ευρωπαϊκό Tribunal (δικαστήριο), δύο ημερών, διεξήχθη κατά το περασμένο σαββατοκύριακο στο Βερολίνο με θέμα το ΝΑΤΟ και η στρατιωτική συμμαχία, σε δικαστήριο εν όψει του πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο αποδεικνύοντας την εποχή βάσει αδιάσειστων τεκμηρίων και γεγονότων.

-Σπάνια είναι να φανερω-νεται το λευκό περιστέρι, το

σύμβολο ειρήνης. Εν τούτοις, από το ιερό, στη Βερονέζικη μεγαλοπρεπή εκκλησία, στον τόπο συγκέντρωσης, ξεχωρίζει. Στα βλέματα επάνω του. Δύο μέρες διήρκεσε εδώ το «ευρωπαϊκό δικαστήριο (tribunal) κατά του πολέμου του ΝΑΤΟ στη Γιουγκοσλαβία» με πάνω από 300 συμετέχοντες εισηγητές-ομιλητές.

-Οι προετοιμασίες έγιναν πάνω από 60 ομάδες για ειρήνη και για τα ανθρώπινα δικαιώματα, medico international καθώς και με την χριστιανική διάσκεψη ειρήνης με πρότυπο τα Russel-Tribunale κατά του πολέμου στο Βιετνάμ. Την προεδρία είχε ο Νόρμαν Παϊχ (Pach) ειδικευμένος του Λαϊκού δικαίου από την πόλη του Αμβούργου. Κύριος στόχος του ήταν στο Tribunal, η νομική εξέταση του πολέμου. Η κατηγορία, την οποία απηύθυνε ο νομικός Ulrich Dost (Ντόστ) επιβαρύνει τα κράτη του ΝΑΤΟ, ότι προκάλεσαν τον πόλεμο, τις εχθροπραξίες και με τον τρόπο που διξήγαν την επίθεση παραβίασαν βαριά το διεθνές δίκαιο.

-Επ' αυτού το δικαστήριο (Tribunal) άκουσε πλήθος από μάρτυρες, εξεταστάς και πραγματογνώμονες, από τους περισσότερους τα επιχειρήματα είναι γνωστά. Έτσι, ο πρώην πρέσβης της πρώην Ανατολικής Γερμανίας στη Γιουγκοσλαβία, Ralf Hartman (Χάρτμαν) κατηγορήσε τη σημερινή ενωμένη Γερμανία ότι από τις αρχές του 1990 εργάστηκε πυρετωδώς και κακόβουλα για τον κοματιασμό της Γιουγκοσλαβίας. Επίσης η συγγραφέας Diana Johnstone, κατέστηκε υπεύθυνα της κυβέρνησης των ΗΠΑ (USA) από γεωστρατηγικής πλευράς και συμφερόντων.

-Κατηγορούμενοι ήταν οι αρχιγοί κρατών και ανώτα-

τοι στρατιωτικοί όλων των Νατοϊκών κρατών καθώς και οι βουλευτές που υποστήριξαν την πολεμική σύρραξη. Παρά ταύτα κανένας απ' αυτούς δεν ακολούθησε την πρόσκληση, από το δικαστήριο Tribunal, να προσέλθει να υπερασπισθεί κατά της κατηγορίας. Και γι αυτό ανέλαβε η ρωσίδα Βαλεντίνα Strauss την ευθύνη της υποχρεωτικής - υπεράσπισης. Ο ρόλος των διεθνών οργανώσεων όπως των Ηνωμένων Εθνών κατά την έκρηξη του πολέμου, ότι δεν συμπεριλήφθη στην κατηγορία, προηγήθηκε εν τούτοις στην καταδικαστική απόφαση δεν υπήρξε καμιά αμφιβολία: οι κατηγορούμενοι είναι ένοχοι στο πνεύμα των κατηγοριών.

- Παρόμοιο (Tribunal) δικαστήριο διεξάγεται επίσης (11-12 Ιουνίου κατά το προσχές Σαββατοκύριακο με προεδρία από τον πρώην υπουργό εξωτερικών των ΗΠΑ Ramsey Clark στη Νέα Υόρκη. Οι αποφάσεις αυτών των (Tribunal) δικαστηρίων, ακολούθως οφείλουν να προωθηθούν στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Στιριζόμενοι βέβαια σ' αυτό, αν και προτού αποφασίσει το αναφερόμενο Tribunal στο Βερολίνο, έχει γνωστοποιηθεί ότι το διεθνές δικαστήριο DEN HAAG για τη μήνυση κατά του ΝΑΤΟ με το αιτιολογικό εσκεμένης επίθεσης κατά του όπλου πληθυσμού δεν αποδεικνύεται και απερίφθη εκ των προτέρων.

- «Το δικαστήριο (Tribunal) στη Χάγη» δήλωσε ο Pach κατηγορηματικά, «είναι ένα από το ίδιο το ΝΑΤΟ στηριζόμενο οικονομικά μονόφθαλμο δημιούργημα ενώπιον του οποίου μόνον τα Σέρβικα εγκλήματα ενάγονται».

Γ.Στεφανής

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

Εισαγωγή-Εξαγωγή ο Μήτσος!

Αδολέσχεια και γελοιότητα στο βασίλειο των διαπλεκομένων media

Βλέπαμε το ρεπορτάζ του Mega και δεν το πιστεύαμε. Η Ελλάς, άκουσον-άκουσον, εξήγε προσφάτως «πολιτισμό» στη Βουλγαρία (sic), οργανώνοντας συναυλία του λαϊκού αοιδού Βασίλη Καρά στο Μέγαρο Μουσικής Σόφιας! Και το Mega άκουσε «Μέγαρο» και λειτούργησαν τ' ανακλαστικά του σε ένα κρεσέντο αδολέσχειας και γελοιότητας. Επιπλέον, ο κουλτουριάρης βουλευτής κ. Αλέξανδρος Λυκουρέζος παρεπιδημών, ως ρέκτης και αεικίνητος, στη βουλγαρική πρωτεύουσα για μια δίκη, έκανε κι αυτός με τη σειρά του δηλώσεις περί «πολιτιστικών εξαγωγών» έχοντας παρακολουθήσει κυνικά την «συναυλία» με τα σκυλοτράγουδα. Έλεος. Επιπλέον ο ίδιος ανήρ υπογράμμιζε ότι ο Καράς είναι γνωστός και δημοφιλής στη Βουλγαρία λόγω των εκατοντάδων χιλιάδων παράνομων CDs που κυκλοφορούν. Τι μαθαίνει κανείς στο Δελτίο των 8.30 που μεταδίδονται 7.30! Γράφαμε στο Αντί τις προάλλες για τον άλλο νεοπλουτίστικο ξεπεσμό της χορηγίας προς ετέραν σκυλαοιδό η οποία κατέλαβε το Λονδίνο με χρήματα του Δ. Κοντομηνά. Εκείνο το σχόλιο ετιτλοφορείτο «Σιγά τα Βίσση-να» και διεκτραγωδούσε την αντίληψη που έχουν έنيοι στον τόπο μας για τον πολιτισμό, τα προϊόντα του και τις διαπολιτιστικές ανταλλαγές. Επίσης αναφερόταν στην άρνηση που συναντάνε οι πραγματικοί δημιουργοί όταν εναγώνια ζητούν υποστήριξη από τους μεγαλόσχημους οικονομικούς παράγοντες. Αντίθετα, ο ευγενής θεσμός της χορηγίας παίρνει φωτιά όταν πρόκειται για τσιφτετέλια. Δηλαδή εν πολλοίς, στη χορηγία αντανakλάται η αισθητική και οι μορφωτικοί ορίζοντες του χορηγού. Εκτός κι αν άλλες προτεραιότητες και αλλότριες διαπλοκές άνωθεν επιβάλλουν ώστε να ρεύσει άφθονο χρήμα προς ενίσχυση όχι πολιτιστικών αλλά οικονομικο-επιχειρηματικών συμφωνιών. Δηλαδή, όταν ο πολιτισμός χρησιμοποιείται ως η ανώτατη και η πλέον ραφιναρισμένη κάλυψη των big business που αναλαμβάνει η εγχώρια εργολαβοεκδοτικοεπιχειρηματική μαφία του τόπου. Και το επιμύθιο: Μπορεί εμείς να εξάγουμε Βασιλάκη Καρά και Λυκουρέζο στη Σόφια, αλλά οι φτωχοί και πειναλέοι γείτονές μας του πιο φτωχού κράτους της Βαλκανικής μάς επιστρέφουν, μέσω της κρατικής ορχήστρας της Σόφιας –και με διευθυντή-εμπυχωτή τον Βύρωνα Φιδετζί– εξαιρετικές εκτελέσεις του άγνωστου μουσικού μας μοντερνισμού με κορυφή τον Νικόλαο Σκαλκώτα. Τις προάλλες άκουγα από το Γ' πρόγραμμα πάλι με βούλγαρους σολίστες τη μαγική επτανησιακή σουίτα του Γιάννη Κωνσταντινίδη και μελαγχολούσα βαθύτατα. Άντε τώρα να μιλήσεις για τον πολιτισμό και το ρίγος του σε νεοέλληνες και μάλιστα νεόπλουτους.

Μάνος Στεφανίδης

Π Ρ Ο Τ Ε Ι Ν Ο Υ Μ Ε

• **Δείτε:** την γλυπτική του Μανώλη Πεταλά στην αίθουσα Τέχνης «Αέναον» ως τις 9 Ιουλίου (Αντερσεν 18, τηλ.: 67.11.264): μια αισθητική αντίληψη γεμάτη χιούμορ και ευρηματικότητα. Παρατηρητής του καθημερινού και «κατασκευαστής» του απρόοπτου, καταθέτει τη δική του άποψη σε μέταλλο, γυαλί, ξύλο κ.ά. υλικά.

• **Εμπνευστείτε:** από τον κοσμοπολιτισμό που αποπνέει η ομαδική έκθεση φωτογραφίας-ζωγραφικής και γλυπτικής στην γκαλερί Bernier/Eliades ως τις 6 Ιουλίου (Επταχάλκου 11, τηλ.: 34.13.935). Δώδεκα καλλιτέχνες από την Αμερική, την Γαλλία, την Γερμανία, την Ισπανία, την Νέα Ζηλανδία, την Ελλάδα συνθέτουν το παζλ της εποχής μας, με δοκιμές σε αισθητικά ρεύματα και ποικίλες τεχνικές προτάσεις.

• **Ταξιδέψτε:** με τα «καράβια-είδωλα», τις κατασκευές της Όλγας Πάντου. Μόλις προλαβαίνετε! Ός αύριο 24 Ιουνίου (στον χώρο τέχνης «Περιπλάνηση» (Δούσμανη 5, Γλυφάδα τηλ.: 89.81.682).

• **Επισκεφθείτε:** στο Ρέθυμνο την έκθεση που πραγματοποιείται στο Βενετικό Κάστρο στο κτίριο πυροβολικού με έργα της Χρύσας και του Γεράσιμου Στέρη. Έχετε μπροστά σας όλο τον Ιούλιο (πληροφορίες στα τηλ.: 32.67.730 και 0831-52530).

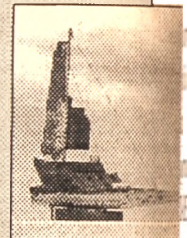
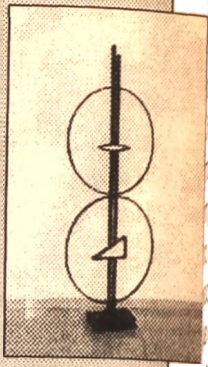
• **Παρακολουθήστε:** ως τις 5 Ιουλίου τα επτά χορευτικά συγκροτήματα από την Αγγλία, τη Γερμανία, τη Νορβηγία και, φυσικά, από την Ελλάδα, που συμμετέχουν στον Διεθνή Μήνα Χορού στη Θεσσαλονίκη, στο θέατρο Κήπου.

• **Δείτε:** το έργο του Πολωνού Γιάννου Γκλοβόσκι Αντιγόνη στη Νέα Υόρκη στην Τεχνόπολη (Πειραιώς 100) από τη θεατρική ομάδα «Μπάρκο» (9 μ.μ., ως τις 5 Ιουλίου).

• **Επισκεφθείτε:** ως τις 27 Ιουνίου στο Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης ΟΜΜΑ στα Χανιά (τηλ.: 0821-55599) την έκθεση του Φρίξου· καινούργια του δουλειά γεμάτη από τα χρώματα της γης και τ' ουρανού της Κρήτης.

• **Δείτε:** Σήμερα και αύριο στο Θέατρο των Βράχων τις Εκκλησιάζουσες του Αριστοφάνη, την παράσταση που σκηνοθετεί ο Γιώργος Μιχαλακόπουλος, ο οποίος και πρωταγωνιστεί.

• **Προλάβετε:** σήμερα στις 9μ.μ. την τελευταία μέρα του αφιερώματος στον Μίκη Θεοδωράκη στη Στοά του βιβλίου (Πεσμαζόγλου 5). Τραγούδια του σε ποίηση Ιάκωβου Καμπανέλλη και Διονύση Καρατζά θα ερμηνεύσουν οι σημαντικότερες φωνές του ελληνικού τραγουδιού...

ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Το αρχοντικό του Σταματίου Δεκόζη Βούρου στην Πλατεία Κλαυθμώνος (Παπαρρηγοπούλου 5) ανοίγει στο κοινό. Μαζί με το επίσης παλιό αρχοντικό της ίδιας οικογένειας που βρίσκεται ακριβώς δίπλα, και το οποίο υπήρξε η πρώτη κατοικία του Όθωνα και της Αμαλίας, αποτελούν τα δίδυμα κτίρια που στεγάζουν το Μουσείο της Πόλεως των Αθηνών. Ιδρυτής υπήρξε ο Λάμπρος Ευταξίας, ο οποίος και συγκέντρωσε πλήθος έργων που κοσμούν τις αίθουσες του μουσείου. Εικαστικές δημιουργίες μεγάλων ξένων και ελλήνων καλλιτεχνών, μέσω των οποίων παρουσιάζεται η Ιστορία της Αθήνας από την περίοδο της Φραγκοκρατίας ως τις μέρες μας. Επίσης, εκτίθεται το πρόπλασμα της Αθήνας του 1842, έργο

του Νικολάου Γερασιμώφ σε σχέδια του Ιωάννη Τραυλού. Έπιπλα, χαλιά, διακοσμητικά και καθημερινά αντικείμενα διαμορφώνουν τους χώρους και αποτυπώνουν την ατμόσφαιρα χαρακτηριστικού αθηναϊκού αρχοντικού του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα. Ένα μικρό παρεκκλήσι με σπάνιες εικόνες, κυρίως της Κρητικής σχολής, προσφέρει μια ξεχωριστή εμπειρία. Ενώ η υποδειγματικά οργανωμένη πινακοθήκη συμπληρώνει εικαστικά την ιστορία της ελληνικής πρωτεύουσας πριν και μετά την κατάλυση της οθωμανικής κυριαρχίας.

Το Μουσείο είναι ανοιχτό όλες τις μέρες εκτός από Τρίτη και Πέμπτη, από τις 9 π.μ. έως τις 1.30 μ.μ. (τηλ. 3246164).

Β Ο Μ Β Ι Δ Ι Α πολιτιστικής Α Φ Α Σ Ι Α Σ

• Άλιστοι αριστεροί, πάρτε μερικά συνθήματα για να 'χετε:

• Χριστόδουλε θεέ, πάρε την ΠΑΕ!

• Είσαι και θα είσαι ο προκαθήμενος!

• Το ράσο είναι μόδα διαχρονική!

• Ζήτω η Νέα Δημοκρατία (άσχετο).

• Ερώτηση: Πήγε ο κ. Βενιζέλος στο Συλλαλητήριο;

• Απάντηση: Κατηγορηματικά όχι. Αν πήγαινε, θα φαινότανε.

• Όλοι ενωμένοι - Λαός και Ιερωμένοι!

• Ελλάς - Θρησκεία - Χριστοπιστία!

• Ψωμί - Θρησκεία - Ορθοδοξία

• Εδώ θα γίνει ο τάφος σας!

• Εδώ θα γίνει Μεσαίωνας!

• Δος ημίν σή-με-ρον!

• Λαός Ενωμένος - Χριστός Αναστημένος (της Χρυσοπηγής).

• Κοτόπουλα στα κάρβουνα - σουβλάκι Καισαρείας (Τηλ. Δροσοπηγής).

• Ο Χριστόδουλος κάνει τα συλλαλητήριά του στο φως για να προλάβει το δελτίο των 7.30.

• Φωταδιστής!

• Άλλο «θα γίνει της ιερο-

δούλου» και άλλο «έγινε του Χριστοδούλου».

• Αποκλειστικό: Την ερχόμενη εβδομάδα οι Χριστόδουλος, Ζουράρης, Κανέλλη αναγγέλλουν νέο συλλαλητήριο για να προασπίσουν το κοκορέτσι της Ορθοδοξίας μας και τα κεφαλάκια των Ελληναράδων. Οι ευρωλυγούρηδες δεν θα περάσουν.

• Κρουσάλλινη η θέση του κ. Αβραμιόπουλου όταν ερωτήθηκε -ευρισκόμενος εν Θεσσαλονίκη- αν θα πάει στη δεύτερη «λαοσύναξη».

• Θα σας απαντήσω στην Αθήνα!

• Όταν το πολιτικό θάρος παίζει τάβλι με την υψηλή διπλωματία.

• Γιατί, όταν ακούω «γιος του Μάνου Χατζιδάκι», γελάω;

• Ίσως γιατί μερικοί μπορούν να υπάρξουν μόνο μέσα από νομικά σκανδαλικά.

• Αφήστε που ο Μάνος είχε έναν απαράμιλλο τρόπο να υποστηρίζει ακόμη και τις εσφαλμένες θέσεις του.

• Το ύφος όμως δεν κληροδοτείται ούτε μέσω γαμικής ούτε μέσω γονικής προσφοράς.

• Άσε που και η αντιδιαφή-

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ

Την Τρίτη 20/06,

20.00 – 22.00,

στο TITANIA HOTEL,

Πανεπιστημίου 52,

(αίθουσα Απόλλων, ημιόροφος)

θα πραγματοποιηθεί

Συνέλευση των Μελών με θέμα:

**Συμμετοχή της ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ
στις διαδικασίες διαλόγου και σύγκλισης
με το ΠΑΣΟΚ και
τις άλλες ενδιαφερόμενες δυνάμεις**

Είναι συγκινητικό να βλέπεις πως αγωνίζονται τα παιδιά της ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ να στηρίξουν -κριτικά- τον δοκιμαζόμενο Σημίτη και να υποστούν την δοκιμασία του ΠΑΣΟΚ προωθώντας τον εκσυγχρονισμό σ' αυτό τον τόπο και βοηθώντας την ατομική προκοπή

ενός εκάστου (των μελών της). — Αλήθεια, ευρωεκλογές πότε έχουμε; Έχει όμως σημασιολογικό ενδιαφέρον η διατύπωση της πρόσκλησης: οι άλλες ενδιαφερόμενες δυνάμεις (sic). Μήπως θα ήταν σωστότερο αν λέγαμε «ενδιαφερόουσες»; Ή μήπως «ΕΜΠΙΣΤΕς»;

μηση έχει τα όριά της.

• Όποιος δεν είδε το χοροθέαμα «Ring» της Οκτάνας πραγματικά έχασε.

• Υψηλού επιπέδου ήταν φέτος η έκθεση των φοιτητών του εργαστηρίου της Ρένας Παπασπύρου στην ΑΣΚΤ.

• Αντίθετα μερικά βαρύγδουπα ονόματα δασκάλων απογοήτευσαν.

• Κι άλλα (δυσάρεστα) νέα από την ΑΣΚΤ:

• Ο καθηγητής της, γλύπτης

Γιώργος Λάμπας επετέθη με βαρείς χαρακτηρισμούς εναντίον του πρύτανη της Σχολής Γιάννη Παπαδάκη, κατηγορώντας τον για οικονομικές ατασθαλίες και αδιαφάνεια.

• Λέτε να εκκολάπτεται νέα περίπτωση Παντείου;

• Ευτυχώς που στο υπόλοιπο Ελληνικό Δημόσιο ουδείς χρηματίζεται, ουδείς παρνομεί και ουδείς έχει τύψεις συνειδήσεως.

Μανωλάκης ο Βομβιστής

Έγκυρος «Μουσικός Λόγος»

Στην Ελλάδα, οι περιοδικές μουσικές εκδόσεις, όταν δεν ασχολούνται αποκλειστικά με την λεγόμενη εμπορική μουσική, σπάνια καταφέρνουν να επιζήσουν. Αυτό, κατά τη γνώμη μας, οφείλεται σε δύο κυρίως λόγους. Πρώτος και αυτονόητος, είναι η σχέση κόστους-απόδοσης. Μια περιοδική έκδοση με εξειδικευμένο περιεχόμενο, μοιραία, αδυνατεί να καλύψει τα έξοδά της, αφού το αναγνωστικό κοινό στο οποίο απευθύνεται είναι περιορισμένο. Στον μουσικό τομέα, δυστυχώς ακόμη πιο περιορισμένο απ' ό,τι θα περίμενε κανείς, μιας και μεγάλο μέρος των «επαγγελματιών» της «σοβαρής» λεγόμενης μουσικής δείχνει καθημερινά με τη στάση του πως περί άλλα τυρβάζει... Τραγικό παράδειγμα το περιοδικό *Tar*, που εξέδιδε πριν από χρόνια ο Ν. Μαυρουδής, σημείωνε απογοητευτικές πωλήσεις σε σχέση με τον αριθμό των «κλασικών» κιθαριστών,

τους οποίους και αφορούσε άμεσα. Ο δεύτερος λόγος είναι ότι πολλές μουσικές εκδόσεις πραγματοποιούν αρκετοί από την προαναφερθείσα μερίδα «επαγγελματιών», οι οποίοι συχνά καταφεύγουν σ' αυτό το μέσον είτε λόγω συντεχνιακής νοοτροπίας είτε λόγω αντικειμενικής ανικανότητας για κάτι που να έχει λόγο ύπαρξης, άρα και συνέχεια, με σκοπούς εξωμουσικούς, κυρίως αυτοπροβολής κι ενίοτε πολεμικής υπέρ της συντεχνίας. Παραδείγματα δεν θα αναφερθούν...

Οι εκδόσεις Νεφέλη, έχοντας από καιρό αποδείξει τη σοβαρότητα με την οποία αντιμετωπίζουν το θέμα μουσική (αρκετές σημαντικές εκδόσεις και μεταφράσεις ξένων βιβλίων), αλλά και την ικανότητά τους να στηρίζουν «ιδιότυπα» περιοδικά (π.χ. *Ποίηση*), προχώρησαν στην έκδοση του *Μουσικού Λόγου*, ενός εξαμηνιαίου περιοδικού που πιστεύουμε πως έστω και καθυ-

στερημένα θα καλύψει πολλά απ' τα υπάρχοντα κενά του χώρου. Ο *Μουσικός Λόγος*, του οποίου το 1ο τεύχος κυκλοφόρησε πρόσφατα, προσανατολίζεται σε μουσικολογικά θέματα, τόσο «σοβαρής» ευρωπαϊκής μουσικής όσο και εξωευρωπαϊκών πολιτισμών. Κατά τον υπεύθυνο της έκδοσης Π. Βλαγκόπουλο, ο *Μουσικός Λόγος* φιλοδοξεί να γίνει βήμα σοβαρού επιστημονικού διαλόγου στις περιοχές της μουσικολογίας. Τα ονόματα των συντακτών του τεύχους (μεταξύ άλλων: Μ. Αδάμης, Χ. Ξανθουδάκης, Π. Αδάμ, Γ. Λεωτσάκος, Λ. Μπενάκης) εγγυώνται την επιστημονική εγκυρότητα και την ουσιαστική παρέμβαση που μπορεί να γίνει μέσω αυτού του περιοδικού.

Ευχόμαστε το πρώτο τεύχος να είναι μόνον η αρχή της καλής δουλειάς που γίνεται.

Γ. Κυριακάκης

LIFE and style (Ό,τι βλέπετε και ό,τι διαβάζετε δεν είναι χρυσός)

Υπάρχουν δημοσιογράφοι και columnists που δουλεύουν για να εξευγενίσουν τους νεοανελθόντες, νεοπλούσιους αυτής της χώρας. Που εφευρίσκουν λεπτότητα και λαμπρότητα, φινέτσα και μαρτυρία αλάνθαστης μπουρτζο-αριστοκρατίας σε ό,τι κάνουν οι ντόπιοι celebrities. Κάτι σαν εκείνους τους λακέδες του αυτοκράτορα που έβρισκαν τα καινούργια του ρούχα πραγματικά «ν-πέ-ρο-χα», σαν να τα είχε ειδικά σχεδιάσει ο Lacroix για τα λεπτεπίλεπτα οπίσθια του άνακτος.

Μέσα στα new icons της ευγενούς τάξης των λιβανιζόντων, δεν φιγουράρουν πλέον τα αφελή ναυτάκια του Gaultier, οι παραγεμιστοί πισινοί της Westwood, τα ροζ επιζωγραφισμένα αγόρια με φτερά των Pierre et Gil. Σειρά έχει ο Wittgenstein και άλλοι τινες, εν μέσω χαλνών παρα-ποιητικών εξάρσεων. Άμα πάρει η μπάλα της ελεύθερης γραφής τους σοφούς, ποιος ξέρει τι τους ξημερώνει... Με τη φόρα που έχουν πάρει οι σε ιερά μεταμορφοποιούντες μανία ευρισκόμενοι λιβανιζόντες, είναι ικανοί να δημιουργήσουν «ανίερες» γέφυρες.

Έτσι, για το χατίρι και το κέφι του νεοεπιτυχημένου, άρτι-ανελθόντος, φρεσκο-καταλογογραφημένου βαθυπλού-

σιου (τα μεγέθη στην Ελλάδα είναι ως γνωστόν σχετικά), οι της αυτομάτου ποιητικής γραφής εραστές των διαφόρων εντύπων, θα ενώσουν τα σημεία (και τέρατα) της Καιτούλας (την οποία πραγματικά γουστάρει ο σοφός βαθυπλούσιος), με τα σημεία του Tractatus (το οποίο πραγματικά δεν γουστάρει

καθόλου ο βαθυπλούσιος). Άσε που κι αυτό το ρημάδι, μ' όλο του το όνομα, δεν σπάει στην πίστα με τίποτα!

Το κουίζ συνεχίζεται: ποια εκπομπή της κρατικής τηλεόρασης θυμίζει επιθεώρηση του «Δελφινάριου» ή τα ηρωικά '80s της βιντεοκασέτας; Για σκεφτείτε λιγάκι...

Αισθάνομαι ότι χτυπάω ένα ψόφιο βόδι, παρ' όλα αυτά θα αναφερθώ στον «θεσμό» των καλλιστείων. «Αγόρι, αγοράκι μου, ποια είναι η ομορφότερη;», και αντί να καταργηθεί η ζωοπανήγυρις, να σου και ξεφύτρωσε και στην Αλβανία, να σου και η ινδή παγκόσμια νικήτρια της αποτυχίας, σωματικής και εγκεφαλικής, να υπεραιμνείται του «θεσμού» (λογικόν!), και να μη συναισθάνεται ότι από τρίχα γλίτωσε την καύση, το ξύλο ή τη δολοφονία από πεθερικά και σύζυγο, στην περίπτωση που τα βόδια, το στερεοφωνικό ή τα χαλιά της ανταλλαγής της δεν θα ήταν αρκετά.

Θα το έχετε ήδη πληροφορηθεί: Η Ομάδα Χορού της Μάρθα Γκράχαμ δεν υπάρχει πια. (Θα αναφερθούμε εκτενώς σ' αυτό το γεγονός και τη σημασία του στην ανάλογη στήλη σε προσεχές τεύχος).

Νατάσσα Χασιώτη

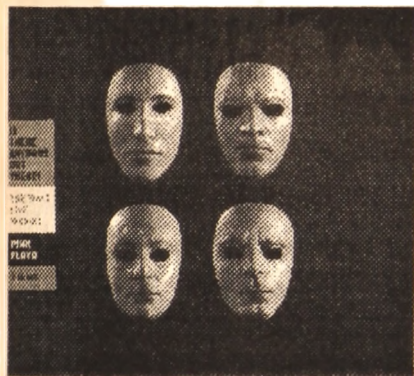
Οι Pink Floyd χαρακτήρισαν το ροκ κατά τη δεκαετία του '70 και επέδρασαν αποφασιστικά με το κορυφαίο άλμπουμ τους στη μουσική δημιουργία μέχρι σήμερα. Η επανέκδοση του ζωντανά ηχογραφημένου *The Wall* δεν παύει, λοιπόν, να είναι γεγονός και να αφορά εκατομμύρια φίλους τους ανά τον κόσμο.

Ο ζωντανός θρύλος του *The Wall*

του Βασίλη Ρούβαλη

PINK FLOYD

The Wall Live - Is There Anybody Out There?

Και να, λίγο πριν από το τέλος της περιόδου επανακυκλοφορήσε-

ιστορικός δίσκος. Το *The Wall* είναι το άλμπουμ που χαρακτήρισε μια ολόκληρη εποχή κι εξακολουθεί να δίνει το στίγμα του στη νέα δεκαετία. Οι Pink Floyd έχουν πετύχει ό,τι ελάχιστοι καλλιτέχνες φαντάστηκαν και υλοποίησαν στην καριέρα τους από τη γέννηση του rock 'n' roll κι ένθεν. Το βρετανικό συγκρότημα σαγήνευσε τους ακροατές της поп και της ροκ μουσικής τριών δεκαετιών, με διαφαινόμενη την επιδραστική παρουσία τους στη διεθνή δισκογραφία για τα επόμενα χρόνια.

Πριν από είκοσι χρόνια κανείς δεν φανταζόταν ότι το *The Wall* θα διέγραφε τέτοια πορεία σε επίπεδο αριθμού αντιτύπων όσο κυρίως σε ανταπόκριση για την ιδιαίτερη καλλιτεχνική του υπόσταση. Εκατομμύρια δίσκοι σ' όλη την υδρόγειο, η θρυλική ομότιτλη ταινία του Άλαν Πάρκερ, η αδυναμία των μελών του συγκροτήματος να το ξεπεράσουν, η επίδραση που άσκησε στους κατοπινούς δημιουργούς της συγκεκριμένης

μουσικής φόρμας. Όλα τούτα φαντάζουν επικά κι αναμφισβήτητα μοναδικά. Ο Ντέιβιντ Γκίλμουρ χώρισε τους δρόμους του με τον Ρότζερ Γουότσερς –εξάλλου, ο Σιντ Μπάρετ είχε προ πολλού αποσκιρτήσει– ακολουθούμενος από τους υπόλοιπους της παρέας, πλάθοντας συνεχή αντίγραφά του... Κι όμως, το συγκεκριμένο άλμπουμ θα εξακολουθήσει στην ιστορία ως μανιφέστο της ροκ κουλτούρας της δεκαετίας του '70. Όπως ήδη ιστορικές πρέπει να θεωρούνται οι συναυλίες των Pink Floyd απ' τις οποίες πήρε μια γεύση, τουλάχιστον, το ελληνικό μουσικόφιλο κοινό το 1988 στο Ολυμπιακό Στάδιο της Αθήνας. Αυτοί είναι που επέβαλαν τη φιλοσοφία της συναυλίας-σόου. Προσέδωσαν τον χαρακτήρα της οπτικοακουστικής προσέγγισης στη δημιουργία τους αφήνοντας προηγούμενο για τα επόμενα χρόνια.

Από τις σπουδαίες εμφανίσεις τους που τόσο το συγκρότημα όσο και οι συνδαιτυμόνες ακροατές απόλαυσαν και χαράχτηκαν στη μνήμη, είναι οι εμφανίσεις των Pink Floyd στο διάστημα μεταξύ 1980-81, όταν κι ο χαρισματικός Ρότζερ Γουότσερς συμμετείχε στις ζωντανές εκτελέσεις των κομματιών του δίσκου στο Earl's Court του Λονδίνου εκείνη τη χρονιά. Τα μοναδικά σόου που έδωσαν στο Λονδίνο παρουσιάστηκαν μονάχα σε τρεις ακόμη πόλεις: Λος Άντζελες, Νέα Υόρκη και Ντόρτμουντ. Δυστυχώς, οι οπαδοί τους περιορίστηκαν μονάχα

στην «συσκευασμένη» ακρόαση του δίσκου που αποτύπωνε τη μαγεία και τη μαεστρία της ιστορικής μπάντας, κι ως εκ τούτου προκύπτει το ασύλληπτο νούμερο των 55 εκατομμυρίων αντιτύπων τα επόμενα δέκα χρόνια! Η επανέκδοση του δίσκου είχε αναβληθεί επ' αόριστον κι έτσι οι κάτοχοι της βινυλικής εκδοχής του *The Wall Live* είχαν το προνόμιο ενός σπανιότατου και αξιολογότατου άλμπουμ. Η είδηση είναι ότι η δισκογραφική εταιρεία των Pink Floyd αποφάσισε να το επανακυκλοφορήσει. Μια ειδική έκδοση για νέους και παλαιότερους φίλους της μουσικής τους θα περιλαμβάνει εκτός των άλλων δύο κομμάτια που δεν περιλαμβάνονταν στον στυντιακό δίσκο, τα "What Shall We Do Now" και "The Last Few Bricks. Οι εκτελέσεις των χιλιοτραγουδισμένων "Hey You", "Is There Anybody Out There", "Another Brick In The Wall", "Mother" είναι μοναδικές, μεταφέροντας πιστά την ατμόσφαιρα και τη μέθεξη που δημιουργήθηκε από τους παριστάμενους εκείνες τις τέσσερις βραδιές.

Ο δίσκος είναι διπλός και συνοδεύεται από ένα 64σέλιδο ένθετο βιβλίο το οποίο περιλαμβάνει αποκλειστικές φωτογραφίες από το σόου, κείμενα των Γκίλμουρ, Γουότσερς, Μείζον και Ράιτ, τα αρχιτεκτονικά σχέδια και διαγράμματα για το στήσιμο της σκηνής καθώς και οποιοδήποτε άλλο στοιχείο βοηθά στην πλήρη κατανόηση της ιδέας που κρυβόταν πίσω από το άλμπουμ. Παράλληλα με τον δίσκο κυκλοφορεί ένα ωριαίο ντοκιμαντέρ με όλο το παρασκήνιο της ηχογράφησης των κοιμητιών και της ζωντανής εμφάνισης των Pink Floyd. Σ' αυτό έχει την ευκαιρία το κοινό τους να ακούσει τον Ρότζερ Γουότσερς να εξηγεί τι ήταν αυτό που τον ενέπνευσε στη δημιουργία του *The Wall* αλλά και το σκηνικό θέαμα που στήθηκε επί σκηνής.

Ένα από τα πιο αξιομνημόνευτα λάιβ στην ιστορία της μουσικής αποτυπώθηκε σ' αυτή την κυκλοφορία. Πρόκειται για το απόλυτο πάντρεμα του ροκ με το δράμα, την αναγωγή της ροκ όπερας σε υπολογίσιμη και εξελισσόμενη φόρμουλα καλλιτεχνικής έκφρασης. Μιλάμε βέβαια για ένα κορυφαίο συγκρότημα, σε μια κορυφαία στιγμή του, οπότε τα λόγια χάνουν την αξία τους. Εν κατακλείδι, συστήνεται ανεπιφύλακτα...

ΤΑΚΗΣ ΚΑΡΒΕΛΗΣ

Ο Τάκης Καρβέλης γεννήθηκε το 1925 στο Αιτωλικό. Είναι πτυχιούχος του φιλολογικού τμήματος της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Διδασκαλείου Μέσης Εκπαιδεύσεως. Εργάστηκε στη δημόσια Μέση Εκπαίδευση από το 1935 έως το 1984, οπότε αποχώρησε με τον βαθμό του Σχολικού Συμβούλου Μ.Ε. Στα ελληνικά γράμματα εμφανίστηκε με τη δημοσίευση του ποιήματος «Ενεδρεύοντας το θάνατο» στη *Φιλολογική Πρωτοχρονιά* του 1950. Εκτός από την ποίηση ασχολείται επίσης με την κριτική και την μετάφραση. Έχει εκδώσει τις ποιητικές συλλογές *Σήματα*, 1956· *Κατάθεση*, 1966· *Μετάφραση*, (εκδ. Κείμενα), 1972· *Γραφή παρανόμων*, (εκδ. Ολκός), 1977· *Η μνήμη μισοφέγγαρο*, (εκδ. Γνώση), 1983. *Δεν είναι ο περσινός καιρός*, (εκδ. Στιγμή), 1988· *Αλλαγή σκηνικού*, (εκδ. Στιγμή), 1991· και *Τα ποιήματα της μικρής Ρεζεντά*, (εκδ. Σμίλη), 1995. Από το σύνολο του κριτικού του έργου έχουν ως τώρα εκδοθεί δύο τόμοι με τον γενικό τίτλο *Δεύτερη ανάγνωση* (τμ. α' εκδ. Καστανιώτη, 1984 και τμ. β' εκδ. Σοκόλη, 1991) και ένας τόμος με τίτλο *Η νεότερη ποίηση - Θεωρία και πράξη*, (εκδ. Κώδικας), 1983, ο οποίος είναι καρπός της διδασκαλίας κειμένων της νεοελληνικής ποίησης στη Σχολή Επιμορφώσεως Λειτουργών Μέσης Εκπαιδεύσεως από το 1981-1988. Το 1998 κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Σοκόλη η μονογραφία του Κωνσταντίνου Χατζόπουλου, ο πρωτοπόρος, για την οποία του απονεμήθηκε Κρατικό Λογοτεχνικό Βραβείο Δοκιμίου-Κριτικής το 1999. Σε ξεχωριστούς τόμους, επίσης, εκδόθηκαν οι μεταφράσεις: *Πραγματείες του Ιω. Χρυσοστόμου*, (εκδ. Λόγος), 1984 και *Λούκιος ή Όνος του Λουκιανού*, (εκδ. Γνώση), 1982. Συνεργάζεται με τα περισσότερα λογοτεχνικά περιοδικά και έντυπα (*Νέα Εστία*, *Ηπειρωτική Εστία*, *Νέα Πορεία*, *Ενδοχώρα*, *Δοκιμασία*, *Διαβάζω*, *Επίκαιρα*, *Τομές*, *Νεοελληνικός Λόγος*, *Πόρφυρας*, *Δέντρο*, *Η λέξη*, *Γράμματα και Τέχνες*, *Θέματα λογοτεχνίας*, *Ελίτροχος*, *Το τραμ*, *Νέα Εποχή* Λευκωσίας, *Νέα Παιδεία*, *Νεοελληνική Παιδεία*, *Φιλολογική Καθημερινή* κ.λπ.). Έχει συμμετάσχει σε πολλά επιστημονικά και εκπαιδευτικά συνέδρια, που έχουν οργανώσει το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Η Εταιρεία Σπουδών νεοελληνικού πολιτισμού και γενικής παιδείας της Σχολής Μωραΐτη, το ίδρυμα Γουλανδρή Χορν, η Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων και άλλοι φορείς και έχει δώσει διαλέξεις σε διάφορα Πνευματικά Κέντρα της Αθήνας και της επαρχίας. Είναι ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων, της οποίας διετέλεσε Γενικός Γραμματέας επί σειρά ετών (1986-1992). Υπήρξε, επίσης, μέλος της εκδοτικής ομάδας των λογοτεχνικών περιοδικών *Ενδοχώρα* και *Δοκιμασία* Ιωαννίνων. Διετέλεσε μέλος της ομάδας εργασίας του Υπουργείου Παιδείας, που επιμελήθηκε τα Κείμενα νεοελληνικής λογοτεχνίας όλων των τάξεων του Γυμνασίου και του Λυκείου και της Συντακτικής Επιτροπής, που επιμελήθηκε τις οκτάτομες Ανθολογίες-Γραμματολογίες της Μεσοπολεμικής (οκτώ τόμοι) και της Μεταπολεμικής Πεζογραφίας (οκτώ τόμοι) των εκδόσεων Σοκόλη και παρουσίασε το πεζογραφικό έργο των Δημήτριου Χατζόπουλου, Κωνσταντίνου Χατζόπουλου (*Η παλαιότερη πεζογραφία μας*, εκδ. Σοκόλη), Μέλπω Αξιώτη, Στράτη Μυριβήλη (*Μεσοπολεμική Πεζογραφία*, εκδ. Σοκόλη) και Μένη Κουμανταρέα, Σωτήρη Πατατζή και Αντρέα Φραγκιά (*Μεταπολεμική Πεζογραφία*, εκδ. Σοκόλη).

«Ο Κωνσταντίνος Χατζόπουλος ήταν πρωτοπόρος στην ποίηση και την πεζογραφία...»

Συνέντευξη στον Νίκο Φίλη για το περιοδικό Αντί

• Μπορείτε να μου πείτε λίγα λόγια για το βιβλίο σας; Εννοώ συγκεκριμένα: πώς άρχισε η ενασχόλησή σας με τον Χατζόπουλο, πώς συνεχίστηκε και με ποιους βασικά στόχους συνθέσατε τη μονογραφία σας γι' αυτόν;
– Άρχισα ν' ασχολούμαι με τον Χατζόπουλο από το 1978. Τη χρονιά εκείνη το Τρίτο Πρόγραμμα, με υπεύθυνη την κ.

Μαυρουδή, είχε εγκαινιάσει πολλές λογοτεχνικές εκπομπές. Εγώ ανέλαβα να παρουσιάσω το έργο των Κωνσταντίνου Θεοτόκη, Κώστα Παρορίτη και Κωνσταντίνου Χατζόπουλου, που οδήγησαν την πεζογραφία μας, υπό την επήρεια των σοσιαλιστικών τους ιδεών, από την ηθογραφία στο κοινωνικό μυθιστόρημα. Μία από τις ομιλίες αυτές,

που έγιναν τον Αύγουστο του 1978, δημοσιεύτηκε αργότερα στο *Διαβάζω* (14, 1978). Έτσι άρχισε η ενασχόλησή μου με το πεζογραφικό έργο του Χατζόπουλου και του Θεοτόκη και συνεχίστηκε κατά την δεκαετία του '80. Οι διάφορες μελέτες μου, σε πρώτη φάση ολοκληρώθηκαν το 1991 με το δοκίμιο «Κωνσταντίνος Θεοτόκης - Κωνσταντί-

νος Χατζόπουλος: Συγκριτική επισκόπηση του έργου τους» (*Πόρφυρας*, 57-58, Απρίλ.-Σεπτέμβ. 1991, σ. 254-278). Όλες αυτές οι μελέτες και μερικές ακόμη άλλες έχουν περιληφθεί στους δύο τόμους των δοκιμίων που εξέδωσα με τον γενικό τίτλο *Δεύτερη Ανάγνωση* (α' τόμ. εκδ. Καστανιώτη 1984, β' τόμ. εκδ. Σοκόλη 1991). Μια πιο ολοκληρωμένη όμως παρουσίαση του πεζογραφικού του έργου –εκτός από μερικές μελέτες μου που δημοσιεύτηκαν κατά την δεκαετία του '90 και δεν έχουν ακόμη συγκεντρωθεί σε ξεχωριστό τόμο– έκανα στη σειρά των εκδόσεων Σοκόλη με τον γενικό τίτλο *Η Παλαιότερη Πεζογραφία μας. 1830-1915* (τ. Ι, σ. 86-181). Το επόμενο και πιο δύσκολο και απαιτητικό βήμα έγινε με την μονογραφία μου, που είχε ως βασικό της στόχο να παρουσιάσει το σύνολο του έργου του εντάσσοντάς το σε μια κρίσιμη για την ιστορία του τόπου μας και προπαντός της λογοτεχνίας μας περίοδο, την εικοσαετία 1880-1900. Όπως καταλαβαίνεις, μια μονογραφία απαιτεί πολύχρονη και επίπονη ενταξολογία και προσήλωσή, γιατί πρέπει να είναι πολυεπίπεδη και συγχρόνως συνθετική. Από το σύνολο του έργου του εκείνο κυρίως που μου δημιούργησε προβλήματα ήταν το κριτικό του έργο, που ήταν ανέκδοτο –όταν εκδόθηκε το 1996 ήταν πλέον αργά– και σκορπισμένο σε διάφορα έντυπα.

• Όπως είδα, ασχολείστε ιδιαίτερα όχι μόνο με την εποχή του, αλλά και με τους πρωτεργάτες δύο σημαντικών ποιητικών γενεών, της γενιάς του 1880 και της πρώτης μεταπαλαμικής γενιάς (της γενιάς δηλαδή του 1890, όπως θα λέγαμε σήμερα). Τι σας ώθησε σ' αυτό και ποια είναι η θέση του Χατζόπουλου στην εικοσαετία 1880-1900;

– Πράγματι, αφιέρωσα ένα ολόκληρο και αρκετά εκτενές κεφάλαιο, που έχει ως τίτλο «Το πρώτο ρήγμα στην ποιητική μας παράδοση». Ο γενικός αυτός τίτλος υποδηλώνει και την βασική μου πρόθεση: να μην ασχοληθώ αποκλειστικά με τον Χατζόπουλο, αλλά να επισημάνω και τις σημειούμενες αλλαγές στο χώρο της λογοτεχνίας μας και ειδικότερα της ποίησης, εφόσον ο Χατζόπουλος αυτή την εικοσαετία εμφανίζεται κυρίως ως ποιητής με το ψευδώνυμο Πέτρος Βασιλικός, που το διατήρησε ως τις 31.12.1909. Γεννημένος το 1868 στο

Αγρίνιο, διαμορφώνεται ιδεολογικά, ποιητικά και πνευματικά σ' αυτή την εικοσαετία. Όταν ο Ψυχάρης δημοσιεύει *Το ταξίδι μου* (1888) είναι 20 ετών. Δεν ασχολήθηκα ιδιαίτερα με το γλωσσικό ζήτημα, αλλά κυρίως με τις συντελούμενες αλλαγές στο χώρο της ποίησης, αφού οι ποιητές ήσαν οι πρώτοι που, προτού ακόμη εμφανιστεί ο Ψυχάρης, χρησιμοποίησαν την κοινή νεοελληνική γλώσσα. Το 1880 είναι συνυφασμένο με την εκπνοή του ρομαντισμού. Η γενιά του '80 (Ν. Καμπάς, Γ. Δροσίνης, Κ. Παλαμάς) κάνει τα πρώτα, δειλά ακόμη, βήματα για την αλλαγή και την απαλλαγή της ποίησης από την ακατάσχετη ρητορεία και θρηνωδία της ρομαντικής ποίησης. Η γλώσσα αλλάζει, ο τόνος χαμηλώνει, αρχίζει η φροντίδα για την μουσική επεξεργασία του στίχου, που είχε παραμεληθεί από τους ρομαντικούς ποιητές. Δυο σημαντικοί ποιητές, ο Σολωμός και ο Κάλβος, έρχονται στο προσκήνιο. Για τον Κάλβο, που την αξία του διείδε το δαιμόνιο κριτικό πνεύμα του Παλαμά, είναι ακόμη νωρίς. Ο Σολωμός όμως γίνεται ευρέως αποδεκτός κυρίως από την πρώτη μεταπαλαμική γενιά, που θα διαμορφωθεί υπό την επήρεια της επτανησιακής ποίησης, του Σολωμού ιδίως, και της ποίησης του γαλλικού συμβολισμού. Επεξέτεινα το ενδιαφέρον μου στους ποιητές αυτής της γενιάς για δύο λόγους: ο πρώτος έχει σχέση με τον Χατζόπουλο, που συμπορεύτηκε μαζί τους· ο δεύτερος σχετίζεται με την περαιτέρω πορεία της ποίησης και ιδίως της πρώτης δεκαετίας του Μεσοπολέμου, που στηρίχτηκε στα επιτεύγματα αυτής της γενιάς. Η θέση του Χατζόπουλου σ' αυτή την εικοσαετία είναι σημαντική όχι μόνο για το ποιητικό του έργο, αλλά και για την έκδοση του περιοδικού *Η Τέχνη*, που συνέβαλε αποφασιστικά στην εδραίωση της δημοτικής γλώσσας, την υπεράσπιση των ντισεικών ιδεών, την μετάφραση κειμένων που απηχούν τις αρχές του συμβολισμού και το άνοιγμα προς την τρέχουσα ευρωπαϊκή παραγωγή και δη την βόρεια.

• Τι το καινούργιο φέρνει ο Χατζόπουλος στην ελληνική λογοτεχνία, για να δικαιολογείται η προσωνυμία του ως πρωτοπόρου;

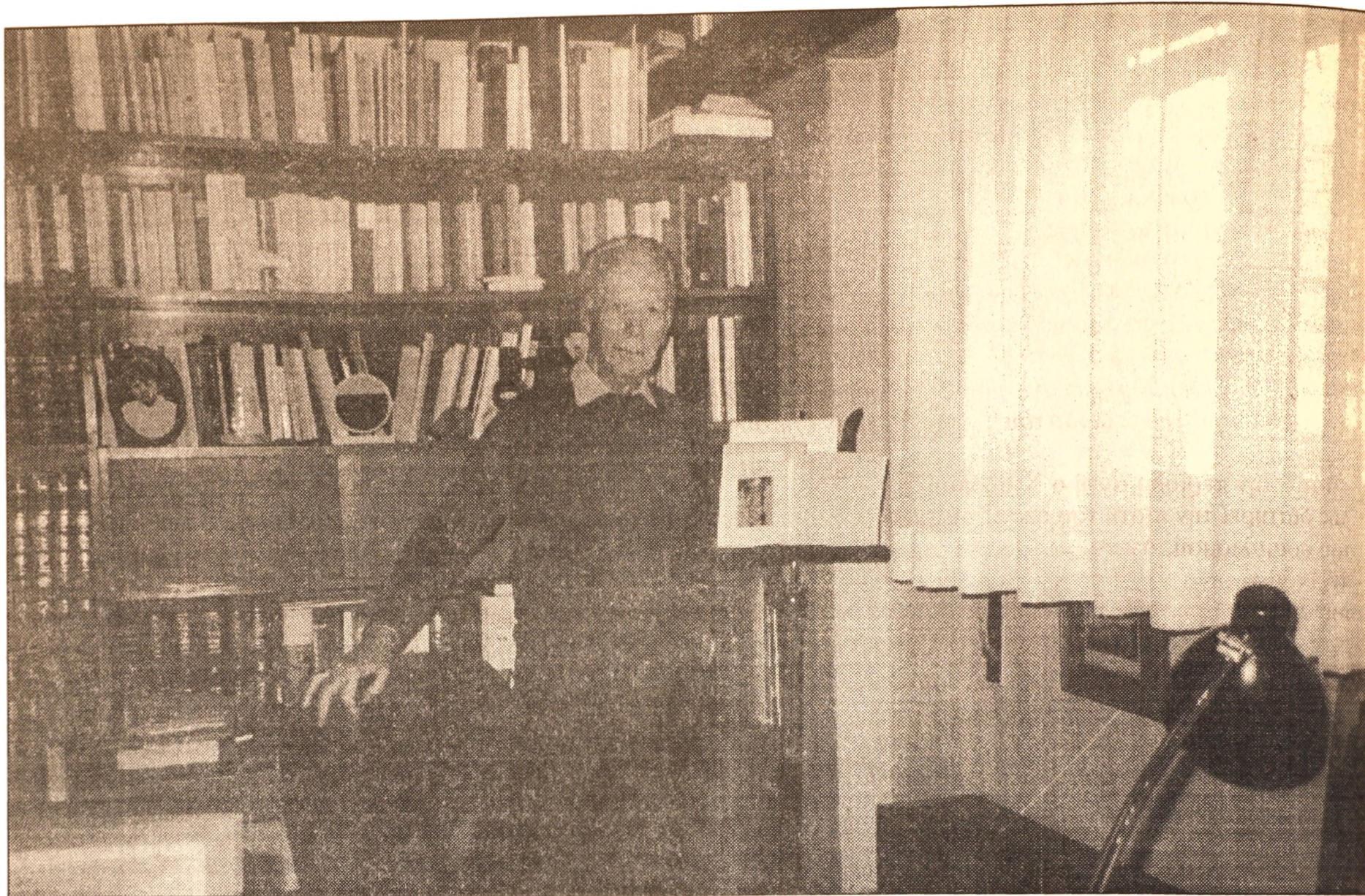
– Ανεξάρτητα από το μέγεθος και την ποιότητα της λογοτεχνικής του προσφοράς, που ήταν σημαντική και υπο-

λογίσιμη, η πρωτοπορία του επιμερίζεται αφενός στην πνευματική του δράση, αφετέρου δε στην δημιουργική του παραγωγή. Η έκδοση του περιοδικού *Η Τέχνη*, που καλύφθηκε με δική του οικονομική συνεισφορά, αποτελεί μια κίνηση καθαρώς πρωτοποριακή για την εποχή του. Δεν ήταν βέβαια ο μόνος. Με την συνδρομή και του Παλαμά και των άλλων συνεργατών του περιοδικού, ωθούν την ελληνική λογοτεχνία, σε αντίθεση προς τα ελληνοκεντρικά συνθήματα της εποχής, να απεγκλωβιστεί από τα στενά τοπικά της πλαίσια και να ξανοιχτεί προς τους ανοιχτούς ευρωπαϊκούς ορίζοντες. Ειδικότερα ο ίδιος, στην αρχή με την ποίησή του και αργότερα με το *Φθινόπωρο*, γίνεται ο βασικός εισηγητής του συμβολισμού στην ποίηση και την πεζογραφία. Τον πρωτοποριακό του ρόλο όμως θα μπορούσαμε να τον επεκτείνουμε και σε άλλους τομείς. Θα περιοριστώ στους πιο σημαντικούς, που έχουν σχέση με την πεζογραφική του παραγωγή και την μεταφραστική του εργασία. Αυτός και ο Θεοτόκης, εμφορούμενοι από τις σοσιαλιστικές ιδέες, οδηγούν την ελληνική πεζογραφία, κατά την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα, στην ανανέωσή της. Έτσι, με την πεζογραφική τους παραγωγή, που κυριάρχησε και κατά την δεύτερη δεκαετία του εικοστού αιώνα, η οπτική γωνία αλλάζει και ο κοινωνικός προβληματισμός διαφοροποιείται. Ως προς την μεταφραστική του εργασία, στην οποία αφιερώθηκε τα τελευταία είκοσι χρόνια της ζωής του, ο ρόλος του ήταν σημαντικός. Εκτός από τον *Φάουστ* του Γκαίτε, μεταφράζει σημαντικά έργα κορυφαίων δραματουργών. Από την άποψη αυτή, η προσπάθειά του έχει παιδευτικό και καθαρώς πρωτοποριακό χαρακτήρα, γιατί συμβάλλει στην απαλλαγή του ελληνικού θεάτρου από τις παραστάσεις του φτηνού ευρωπαϊκού βουλεβάρτου και την μεταφορά έργων σημαντικών δημιουργών, όπως ο Ίψεν, ο Στρίντμπεργκ κ.ά.

• Και ο σοσιαλιστής Χατζόπουλος;

Κατά πόσον επηρέασε η σοσιαλιστική του ιδεολογία το δημιουργικό του έργο και την στάση του απέναντι στη γυναίκα;

– Όπως είναι γνωστό ο Χατζόπουλος ενστερνίστηκε την σοσιαλιστική ιδεολογία το 1907, όταν βρισκόταν στη Γερμανία και ειδικότερα στο Βερολίνο. Η

στροφή του προς την πεζογραφία και την κριτική είναι αποτέλεσμα αυτής της ιδεολογικής του μεταστροφής. Η απόρριψη του νιτσεισμού και η αποδοχή των σοσιαλιστικών ιδεών, θα τον βοηθήσουν να διερύνει τα κριτήρια της κριτικής και πεζογραφικής του παραγωγής. Τα ιδεολογικά του ερεθίσματα και η τρέχουσα τεχνοτροπία του νατουραλισμού και του ρεαλισμού, χωνεμένα όχι μόνο θεωρητικά αλλά και μέσα από την σύγχρονη πεζογραφική και θεατρική παραγωγή, αποτελούν τα βασικά του όπλα, για να προχωρήσει σε μια εις βάθος ανατομία της κοινωνικής πραγματικότητας. Αν και όμως θέτει την πεζογραφία του στην υπηρεσία της ιδεολογίας του, ποτέ του δεν υπέκυψε στον πειρασμό να προβάλει τις προθέσεις του. Έτσι μπόρεσε ν' αποφύγει τους προφανείς σκοπέλους χάρις στην ακοίμητη φροντίδα του να δείχνει μάλλον με την τέχνη του παρά να προβάλλει τις θέσεις του. Η επιτυχία του οφείλεται σ' αυτή την λειτουργική σχέση ανάμεσα στην ιδεολογική πρόθεση και την καλλιτεχνική της έκφραση. Κι αν στον τομέα της κριτικής διηύρυνε τα κοινωνικά του κριτήρια κρίνοντας κυρίως κείμενα πεζογραφίας ή θεατρικά έργα, οι σοσιαλιστικές ιδέες τον βοηθούν να επιδιώξει και, μέχρις ενός σημείου, να πραγματοποιήσει ορισμένες καίριες

τομές. Όπως συνάγεται από την ανάγνωση των κριτικών του μελετημάτων, που επιβεβαιώνονται και από το πεζογραφικό του έργο, οι επιδιώξεις του επικεντρώνονται στα εξής:

Να διαφοροποιηθεί από τη πεζογραφία των ομοτέχνων του, που τείνουν σε μια εξωραϊστική και ειδυλλιακή εικόνα του αγροτικού περιβάλλοντος.

Ν' αποκαλύψει το ασφυκτικό κοινωνικό πλαίσιο και να δώσει έμφαση στο τραγικό αδιέξοδο της ζωής των χαρακτήρων του.

Να θέσει στο στόχαστρό του τους μηχανισμούς της αστικής κοινωνίας, που την διέπουν το χρήμα, η ανταγωνιστική διάθεση και τα οικονομικά συμφέροντα, τα οποία αποστραγγίζουν τον άνθρωπο από οποιαδήποτε ευγενικά ιδεώδη και ασκούν φθοροποιό επίδραση στην ηθική του διαμόρφωση και τις σχέσεις του με τους συνανθρώπους του. Να διεκτραγωδήσει ιδιαίτερα –στα περισσότερα πεζογραφήματά του γυναίκες υποφέρουν– την μειονεκτική θέση της γυναίκας, η οποία υφίσταται κυρίως τις συνέπειες των ηθικών και κοινωνικών κανόνων. Πιστεύει, δηλαδή, πως η γυναίκα είναι θύμα των υφιστάμενων κοινωνικών δομών και καταναγκασμών και με το έργο του προσπάθησε να τις δείξει. Θα μου επιτρέψεις να ολοκληρώσω με την παράθεση ενός

αποσπάσματος μιας επιστολής του στον σοσιαλιστή Νικόλαο Γιαννιό, για να δείχτεί πόσο ώριμες και ορθές απαντήσεις έδωσε, απορρίπτοντας την οποιαδήποτε νόθευση της τέχνης από τις ιδεολογικές της προθέσεις (κάτι που, αργότερα, επιχειρήθηκε, με τον περιλάλητο σοσιαλιστικό ρεαλισμό). Γράφει λοιπόν στον Γιαννιό, διαφωνώντας με κάποιες ιδέες του:

«Το άρθρο σου στα Γράμματα το είδα. Μη μου θυμώσεις όμως αν ακούσεις πως είμαι σε τέλεια διαφωνία με το περιεχόμενό του. Κάθε άλλο παρά να πιστέβω στη θεωρία «της τέχνης για την τέχνη», μα η πρώτη απαίτησή μου από αυτή είναι να είναι τέχνη και προπαγάντα. [...] Το μεγαλύτερο που έχουμε να κάνουμε στους εργάτες είναι να τους μπάσουμε στον κόσμο της τέχνης, στην αίσθηση της ομορφιάς, καλλιεργώντας κι αναπτύσσοντας την έμφυτη ψυχική ανάγκη τους. Σύμφωνα μαζί σου πως δεν είναι το πρώτο που χρειάζονται τώρα στον τόπο μας οι εργάτες. Μα όταν έρθ' η ώρα εκείνη τότε θ' αναθέσουμε την παιδαγωγή τους και στην τέχνη σε κείνους από τους φίλους που νοιώθουνε από τέχνη και που δε θα κοιτάζουνε τη σοσιαλιστική πρόθεση μα την καλλιτεχνική έκφραση και την ποιητική δύναμη στα έργα που θα διαλέξουνε για τροφή τους. Βέβαια θα φροντίσουνε να συμβιβάσουνε και τα δυο. Εκείνος όμως που θα κιτάξει

μόνο την πρόθεση αμελώντας την ποιητική αξία ή ακόμα παραγνωρίζοντάς την εκεί που δεν τον ικανοποιεί το περιεχόμενο μόνο και μόνο γιατί δεν είναι σοσιαλιστικό, - κάνει το μεγαλύτερο έγκλημα απέναντι του πολιτισμού».

(Μόναχο, 7.12.13, βλ. α. 340 του βιβλίου μου).
• Πώς εξηγείτε την εκ μέρους του αποδοχή της θέσης του Διευθυντή της Λογοκρισίας στην κυβέρνηση Βενιζέλου κατά την περίοδο του διχασμού;

- Κατά την περίοδο αυτή ο Χατζόπουλος διατηρεί την πίστη του στα ιδεώδη του σοσιαλισμού. Αν και παρέμεινε 1½ περίπου χρόνια στη Γερμανία, εντούτοις τάσσεται με το μέρος εκείνων που αντιτίθενται στον γερμανικό μιλιταρισμό. Η αντίθεσή του επίσης προς την πολιτική του παλατιού και η πίστη του στα δημοκρατικά ιδεώδη τον οδήγησαν σ' αυτή του την απόφαση. Ο Δημ. Γληνός, που έπλεξε το εγκώμιό του αφενός για την αγνότητά του και την πίστη του σε ιδανικά, αλλά και γι' αυτή την συνεισφορά του και την υποδειγματική οργάνωση της υπηρεσίας του, τον παρουσιάζει ν' αντιδρά ως εξής κατά την κρίσιμη αυτή εποχή: «Βάλετέ με να κάνω ό,τι θέλετε, εν ανάγκη ακόμη να σκουπίσω τους δρόμους. Αρκεί να χτυπηθεί ο Κωνσταντινισμός». Κρίνοντας την στάση του αυτήν την ταραγμένη περίοδο, πρέπει να θεωρήσουμε πως ακόμη και η συνεργασία του με την παράταξη του Βενιζέλου υπαγορεύτηκε από ένα υψηλό αίσθημα ευθύνης.

• Ποια είναι η συμβολή του στην εξέλιξη της λογοτεχνίας μας και ειδικότερα της πεζογραφίας;

- Οι ποιητές της πρώτης δεκαετίας του Μεσοπολέμου, που απαρτίζουν τη λεγόμενη νεοσυμβολιστική Σχολή, έχουν πολύ επηρεαστεί από την ποίηση της πρώτης μεταπαλαμικής γενιάς. Ανεξάρτητα από τις επιμέρους επιδράσεις που δέχτηκαν οι μεσοπολεμικοί ποιητές, που αποτύπωσαν βέβαια στην ποίησή τους και το δικό τους στίγμα, οι βασικές τους αντιλήψεις και επιδιώξεις στηρίζονται στα επιτεύγματα της ποίησης του Χατζόπουλου και των ομοτέχνων του. Σημαντικότερη όμως πρέπει να θεωρηθεί η επιρροή του στην εξέλιξη της πεζογραφίας κατά την πρώτη, ιδίως, δεκαετία του Μεσοπολέμου, κατά την οποία διαμορφώθηκαν οι εξής, κυρίως, τάσεις: η συμβολιστική, η κοι-

νωνιστική και η κοσμοπολιτική. Για την διαμόρφωση της πρώτης τάσης, αποφασιστική στάθηκε η επίδραση του συμβολιστικού *Φθινόπωρου*, που αποτελεί μια σημαντική τομή στην εξέλιξη της πεζογραφίας μας, γιατί την απελευθερώνει από το πλαίσιο της ηθογραφίας και της ρεαλιστικής αφήγησης.

• Εξακολουθεί να προκαλεί ενδιαφέρον το έργο του στο αναγνωστικό κοινό; - Δεν έχω συγκεκριμένα στοιχεία για ν' απαντήσω. Πάντως στη διάθεση του κοινού είναι σήμερα το ποιητικό του έργο και το σύνολο σχεδόν του κριτικού του έργου. Από το πεζογραφικό του έργο έχουν επίσης εκδοθεί τα τελευταία χρόνια το *Φθινόπωρο*, *Ο Πύργος του Ακροπόταμου* και το *Τάσω, Στο σκοτάδι κι άλλα διηγήματα*, που, δυστυχώς, κυκλοφόρησε με τον τίτλο *Το όνειρο της Κλάρας κι άλλα διηγήματα*, χωρίς σχετική ενημέρωση του αναγνώστη. Πάντως πιστεύω πως η έκδοση των πεζογραφημάτων του έχει οπωσδήποτε αναζωογονήσει το ενδιαφέρον του αναγνωστικού κοινού, που τον ήξερε μέχρι προ ολίγου μόνο ως ποιητή. Ας ελπίσουμε πως θα αναζωπυρωθεί και το ενδιαφέρον για τις μεταφράσεις του.

• Ποια είναι η γνώμη σας για την σύγχρονη κριτική;

- Η ερώτησή σου θίγει ένα καίριο θέμα της πνευματικής μας ζωής. Πιστεύω ότι υπάρχουν σήμερα αξιόλογοι κριτικοί. Εκείνο που σχεδόν απουσιάζει είναι η υπεύθυνη και συστηματική παρακολούθηση της λογοτεχνικής παραγωγής. Αυτό αποτελεί μια πάγια αδυναμία της νεοελληνικής κριτικής, που, σε σημαντικό ποσοστό, έχει ως τα τώρα περιοριστεί στον ρόλο μιας κριτικής, που θα την λέγαμε δημοσιογραφική, αφού περιορίζεται, κυρίως, στην παρουσίαση των βιβλίων κατά την χρονική περίοδο της έκδοσής τους. Οι εξαιρέσεις, βέβαια, δεν λείπουν κι αξίζει να επισημάνει κανείς πως τα τελευταία χρόνια κυκλοφορούν εργασίες συνθετικότερες, που αναφέρονται είτε στη λογοτεχνική παραγωγή και, γενικότερα, την πνευματική κίνηση ορισμένων περιόδων είτε στο έργο συγκεκριμένων δημιουργών του παρελθόντος.

• Πώς κρίνετε την κατανάλωση της λογοτεχνίας σήμερα;

- Η αύξηση της κυκλοφορίας των βιβλίων σήμερα έχει δύο κυρίως πλευρές, κατά την άποψή μου. Η μία είναι θετική

και φανερώνει την ποιτική βελτίωση των ενδιαφερόντων του αναγνωστικού κοινού, που έχει αυξηθεί. Υπάρχουν, αναμφισβήτητα, σήμερα πολύ περισσότεροι αναγνώστες που διαθέτουν όχι μόνο τη δίψα για ανάγνωση αλλά και την αντίστοιχη αισθητική αγωγή. Υπάρχει όμως, παράλληλα, και ένα κοινό, που κατευθύνεται είτε από τα μέσα ενημέρωσης είτε από τους ίδιους τους εκδοτικούς οίκους. Επειδή το θέμα είναι αρκετά ευρύ, θα το εντοπίσω σε ό,τι περισσότερο κατέχω: Κυκλοφορούν, σήμερα, πολλά έργα πεζογραφίας. Θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς πως αντιμετωπίζουμε μια εισβολή της πεζογραφίας. Με πια κριτήρια όμως επιλέγονται τα διάφορα αυτά πεζογραφήματα, για να παρουσιαστούν στο αναγνωστικό κοινό; Κρίνοντας από τα κυκλοφορούντα βιβλία, φοβάμαι πως βασικό κριτήριο δεν είναι πια η ποιότητα της γραφής, αλλά η προσδοκία πως ανταποκρίνονται προς το κοινό γούστο. Δεν ισχυρίζομαι πως αυτό ισχύει για όλη συλλήβδην τη σύγχρονη λογοτεχνική παραγωγή, αλλά για ένα σημαντικό της μέρος. Οι επιπτώσεις όμως αυτής της εκδοτικής τακτικής είναι διττές: από τη μια μεριά δημιουργούν ένα αναγνωστικό κοινό με κριτήρια παραλογοτεχνικά: από την άλλη πλευρά όμως - κι αυτό είναι το επικίνδυνο σημείο - δημιουργούν συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού προς τους καλούς δημιουργούς, αφού τα μεν πεζογραφήματα της πρώτης κατηγορίας γνωρίζουν απανωτές εκδόσεις, ενώ της δεύτερης δεν έχουν πάντοτε ανάλογη τύχη. Η ποίηση, ευτυχώς, ευρισκόμενη εκτός σχεδόν εμπορίου, δεν διατρέχει τους ανωτέρω κινδύνους.

• Και μια τελευταία ερώτηση: ποια είναι τα μελλοντικά σας σχέδια;

- Ξεκίνησα ως ποιητής και, βαθμιαία, ασχολήθηκα με την λογοτεχνική κριτική. Η ενασχόλησή μου αυτή, με την πάροδο του χρόνου πύκνωσε. Εκείνο που, πρωταρχικά μ' ενδιαφέρει στο άμεσο μέλλον είναι να ολοκληρώσω μια ποιητική μου συλλογή, που έχει αρκετά προχωρήσει. Φυσικά, παράλληλα, ελπίζω να ολοκληρώσω κατά τα επόμενα χρόνια την συγγραφή μιας άλλης μονογραφίας, που θα αναφέρεται στο έργο μιας αξιόλογης συγγραφέως, ως οφειλή στην ποιότητα της γραφής της και την σεμνότητά της.

Η σαγήνη της λογοτεχνίας

της Παυλίνας Νάσιουτζικ

Γιατί δεν περίμενες να σου γίνει
αβάσταχτο βάρος;
τότε στο βάρος ανατρέπεται κι είναι
τόσο βαρύ
επειδή είναι τόσο καθαρό
R.M.Rilke

Ο εκδοτικός ορυμαγδός των ημερών μας, οι έντονες παρεμβάσεις και εμπλοκές των ΜΜΕ στον συγγραφικό χώρο, έχουν οδηγήσει στην εν μέρει άλωση ενός χώρου που εκ των πραγμάτων έπρεπε να υπερασπίζεται το στοχασμό και τη σκέψη: το χώρο των συγγραφέων. Η κοινωνία του θεάματος εκμαυλίζει σιγά-σιγά αυτούς που εκ προοιμίου θα έπρεπε να αντιστέκονται, καθώς οι τελευταίοι ενστερνίζονται τους τόνους, τις συμπεριφορές και τις τεχνικές που αυτή υποδεικνύει. Ο Α. Huxley μιλά για έναν κόσμο όπου οι άνθρωποι θα καταλήξουν να αγαπούν τη καταπίεσή τους, να λατρεύουν τη λογοτεχνία και να αποδομήσουν την ικανότητά τους για σκέψη. Δεν είχε φανταστεί, όμως, ότι οι πνευματικοί άνθρωποι θα συνέτειναν με τον τρόπο τους στην αποδόμηση αυτής της σκέψης, καθώς όχι απλώς αρνούνται να περιβληθούν το σχήμα της σιωπής, το τόσο απαραίτητο για την ανάπτυξη του στοχασμού, αλλά μεταβάλλονται πολλάκις σε κύμβαλα αλαλάζοντα.

Φαίνεται ότι πέρα από το ευχάριστο και αρχήν φαινόμενο της έκδοσης τόσων πολλών βιβλίων, πολλοί νέοι συγγραφείς έχουν ανακαλύψει το μυστικό ενός άλλου τρόπου γραφής: του ακόπιαστου, του ανέμελου, αυτού που ουσιαστικά δεν έχει καμία σχέση με τον κόσμο της γραφής και την περιπέτειά της.

Η Παυλίνα Νάσιουτζικ είναι διδάκτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Αναγνώστης του Ντοστογιέφσκι,
του Εμίλ Φίλα.

«Να γράφω για να μπορώ να πεθάνω – να πεθάνω για να μπορώ να γράφω», με αυτές τις φράσεις διατυπώνει ο Κάφκα την περιπέτεια της γραφής.

«Τι σημαίνει όμως το να είναι κανείς ποιητής; Το να γράφει κανείς είναι ένα χάρισμα, ένα χάρισμα σιωπηλό και μυστηριώδες. Ποια είναι όμως η τιμή του; Η απάντηση, σ' αυτό το ερώτημα αστράφτει, τη νύχτα, πάντα στα μάτια μου με μία εκτυφλωτική καθαρότητα: η τιμή του είναι η πληρωμή μας από τις σατανικές δυνάμεις που υπηρετήσαμε. Ίσως υπάρχει κάποιος άλλος τρόπος γραφής, εγώ όμως δεν ξέρω παρά μόνον αυτόν, τις νύχτες εκείνες που με βασανίζει η αγωνία στα πρόθυρα του ύπνου».

(κείμενο του Κάφκα το οποίο αναφέρει ο Μπροντ)

Καλλιεργείται η αντίληψη ότι η λογοτεχνία αποτελεί ένα ευπρόσδεκτο συμπλήρωμα ενός αυστηρά οριοθετημένου κόσμου, αντίληψη που στις ημέρες μας εκφράζεται από τους ίδιους τους δημιουργούς, οι οποίοι πολλές φορές δεν διστάζουν να ομολογήσουν ότι η γραφή είναι ένα περίπου τυχαίο

γεγονός γι' αυτούς, που δεν τους μεταμορφώνει και που μ' έναν ομαλό τρόπο εντάσσεται σε μία απρόσκοπτη και ευδαίμονη καθημερινότητα. Δυστυχώς ό,τι δεν μεταμορφώνει εμάς τους ίδιους είναι μάλλον απίθανο να δράσει μεταμορφωτικά στη συνείδηση του αναγνώστη. Έτσι, πληθαίνουν οι εκδόσεις βιβλίων με ήρωες που περιφέρονται χωρίς σκοπό σε μία αφήγηση που το νόημά της μοιάζει να αγνοούν και οι ίδιοι, βιβλίων που μας αφήνουν μικρότερες εντυπώσεις από το άρθρο μιας εφημερίδας και που δεν διακρίνονται ούτε για τη λογοτεχνικότητα ούτε για το ύψος γραφής αλλά μάλλον για την αυταρέσκεια του γράφοντος που επιμένει να δηλώνει «συγγραφέας».

«Ο συγγραφέας επηρεάζει το έργο και το έργο τον συγγραφέα» γράφει ο Gogol, ενώ ο Λ. Ζιντ σημειώνει: «Σ' αυτή την "Ερωτική Απόπειρα" θέλησα να δείξω την επίδραση του βιβλίου πάνω σ' αυτόν που γράφει και στη διάρκεια της ίδιας της συγγραφής. Γιατί το βιβλίο, βγαίνοντας από μέσα μας, μας αλλάζει, μεταβάλλει την πορεία της ζωής μας».

Πρόκειται για βιβλία που δεν έχουν τη δύναμη να επηρεάσουν ούτε τον ίδιο τον συγγραφέα τους, πόσο μάλλον το αναγνωστικό κοινό, ενώ αυτό που μεγεθύνεται και προβάλλεται δεν είναι το έργο, εφόσον αυτό απουσιάζει, αλλά το νέο καταναλωτικό προϊόν, ο συγγραφέας. Ο τελευταίος εμφανίζεται να ενσαρκώνει την σύγχρονη έκδοση της Κλεαρέτης. Δίπλα Μαλάμου, που χαρακτηριστικά περιγράφει ο Καρυωτάκης! και στις μέρες μας αποτελεί λαμπερό προϊόν ενός ιδιότυπου σταρ-συστημ. Είναι ίσως αναπόφευκτο μια εποχή που αποθεώνει το κραυγαλέο και το κατ' επίφαση μεγάλο (μα και συνάμα τόσο μικρό) σε όλες τις εκφάνσεις του, να εκφράζει τα ίδια γούστα και στην τέχνη, που όλο και περισσότερο ενδύεται τον μανδύα ενός ακόμα καταναλωτικού προϊόντος. Και όμως, η γενναία

μεταμορφωτική δύναμη της τέχνης και της φαντασίας στις συνθήκες ενός παρόντος είναι το τελικό κέρδος που εισπράττουμε διαβάζοντας συγγραφείς που εξακολουθούν, σε πείσμα των καιρών, να βιώνουν τη γραφή ως περιπέτεια και να ονειρεύονται. Πρόκειται για συγγραφείς που «ανατρέπουν ένα βάρος τόσο βαρύ επειδή είναι τόσο καθαρό» προκαλώντας έντονη εντύπωση, εντύπωση που επιτείνεται από την αντίθεσή τους με το είδος του λόγου που παραπάνω περιγράψαμε. Τα έργα αυτά, με κύριο γνώρισμα τη λογοτεχνικότητα, δεν αποτελούν προϊόντα μιας αβασάνιστης γραφής αλλά ενός εσωτερικού κινδύνου, ενώ απαντούν στο αίτημα μιας ουσιαστικότερης γραφής που ακολουθείται από το αίτημα μιας ουσιαστικότερης ζωής.

«Τα έργα τέχνης είναι πάντοτε προϊόντα ενός κινδύνου που διατρέχουμε, μιας εμπειρίας την οποία εξωθούμε ως τα άκρα, ως το σημείο εκείνο που ο άνθρωπος δεν μπορεί να πάει πιο πέρα».

(γράμμα Rilke προς την Klara Rilke)

Αυτή η αίσθηση κινδύνου ως προπετής νυχτερινός ουρανός σκιάζει τα έργα, κύριο γνώρισμα των οποίων είναι η λογοτεχνικότητα και η λογοτεχνική εκφορά του λόγου. Η λογοτεχνικότητα αυτή είναι δυνατόν να ανιχνευθεί σε έργα που αποτελούν πρωτόλεια, όπως το Άλλοθι του Θανάση Χειμωνά, που παρόλο που φέρει όλα τα εξωτερικά γνωρίσματα του «αστυνομικού» διηγήματος αναπτύσσει προβληματισμούς για το τι είναι λογοτεχνία, τα όρια της γραφής και η σχέση της τέχνης με τη ζωή. Η γραφή εμφανίζεται ως ένα υποκατάστατο της ζωής, «η ποίησης το καταφύγιο που φθονούμε». Η λογοτεχνία αποτελεί το έσχατο καταφύγιο, είναι ο χώρος όπου μπορεί κανείς να ζήσει δραματικές συγκρούσεις, να κάνει ένα έγκλημα, να βιώσει το πάθος και τα έντονα συναισθήματα που δεν μπορεί κανείς να ζήσει στην καθημερινότητα.

Το ρόλο του συγγραφέα στη σύγχρονη εποχή συνοψίζει ο Θανάσης Χειμωνάς²:

«Ένας νέος συγγραφέας σήμερα νιώθει αποκομμένος όχι μόνο από την παλαιότερη πεζογραφία αλλά ακόμη και από αυτή της δεκαετίας του '80. Μ' αυτή την έννοια βιώνει και αναφέρομαι σ' ένα αποκλειστικά δικό μου βίωμα – για πρώτη φορά ίσως στη σύγχρονη παρά-

Απαγορευμένος καρπός, χαρακτηριστικό του 1865 βασισμένο σε πίνακα του Ογκίστ Τουλμούς.

δοση της λογοτεχνίας, τη νεαρή ηλικία του σε βάθος και την εξαντλείς να μην υπάρχει μέλλον. Μέσα σε μια εποχή που αλλάζει ραγδαία, τόσο στο χώρο της γνώσης όσο και στο κοινωνικό πολιτικό επίπεδο αισθάνεται μετέωρος, σατισμένος κι αγωνιά να συντονιστεί με τον ιλιγγιώδη ρυθμό της. Ό,τι υπήρχε χθες είναι ήδη παρωχημένο και ο συγγραφέας, γράφοντας, φοβάται μήπως ήδη μιλάει για πράγματα ξεπερασμένα. Η πραγματικότητα είναι πιο ανατρεπτική απ' ό,τι θα ήθελε ο ίδιος να είναι. Ο νέος συγγραφέας του 2000 δεν έχει να ακουμπήσει πουθενά (και κυρίως στους κλασικούς συγγραφείς που τόσο αγάπησε και διάβαζε πάντα) τίποτα δεν τον στηρίζει, δεν έχει να ανατρέψει τίποτα. Είναι μόνος και μπάζει από παντού. Είναι μοναχός γιατί οι συλλογικότητες θρυμματίστηκαν».

Άγγελος ή διάβολος, «τερατώδης ανάγκη του τίποτα»³ ή αντικαθρέφτισμα μιας εποχής, μοναχικός ταξιδιώτης στο σπίτι της ποίησης με τους καθρέφτες ή κοσμικός συνοδοιπόρος της νέας εποχής, είναι ίσως κοινότοπο να πούμε ότι η δύναμη ενός συγγραφέα θα

κριθεί από την αναμέτρησή του με τις μεγάλες μορφές του παρελθόντος, από τη συμβολή του στον πίνακα του Αλέξανδρου.⁴ Μια συμβολή που καμιά σχέση δεν μπορεί να έχει με τις αγοραίες αξίες ενός λαμπερού εφήμερου κατασκευασμένου παρόντος, ενός παρόντος που σβήνει ήδη μέσα μας χωρίς κανέναν να παρασέρνει.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Κ.Ι. Καρυωτάκης «Σταδιοδρομία» Τα ευρισκόμενα, ΤΟΜ Α' σ.164.
2. Το κείμενο προέρχεται από ομιλία του συγγραφέα στο πλαίσιο της εκδήλωσης «Δημήτρια 1999» Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 1999.
3. Γ. Χειμωνάς, Ποιον φοβάται η Βιοτζίνια Γουλφ, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1995.
4. «Ο θάνατος στέκεται μπροστά μας περίπου όπως ένας πίνακας που δείχνει μάχη του Αλέξανδρου, κρεμασμένος στην τάξη ενός σχολείου. Το ζήτημα είναι, σ' αυτήν εδώ τη ζωή, να μπουτσορώσουμε ακόμα και να σβήσουμε αυτή την εικόνα με τις πράξεις μας». Φρ. Κάφκα Στοχασμοί πάνω στην αμαρτία, την οδύνη, την ελπίδα και την ευθεία οδό 1917-1918.

«Το κοινό (και) του κινηματογράφου»

Παραθέτουμε σήμερα το β' μέρος της συνέντευξης που έδωσε ο πρόεδρος του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου Μάνος Ευστρατιάδης στον συνεργάτη του Αντί Δημήτρη Χαρίτο. Ζητήματα όπως η κινηματογραφική αίθουσα, η διανομή, το κοινό, η κινηματογραφική παιδεία αλλά και προσωπικές σινεφιλικές μνήμες είναι το περιεχόμενο αυτής της, συχνά *de profundis*, συνέντευξης.

Μάνος Ευστρατιάδης, πρόεδρος του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου.

• Φέτος, η παραγωγή ταινιών μυθοπλασίας έφτασε τις 24 (μαζί δε με τα μεγάλου μήκους ντοκυμαντέρ, τις 28). Με την εξαίρεση αυτών των γνωστών που βρήκαν εύκολη –μέχρι και προνομιακή– πρόσβαση στις αίθουσες, οι άλλες δεινοπάθησαν και κάποιες βρίσκονται (δικαίως ή αδικώς, άσχετο) ακόμη στην αναμονή. Τι λοιπόν θα μπορούσε να κάνει το ΕΚΚ περισσότερο στην κατεύθυνση μιας καλύτερης βοήθειας για να συναντηθούν με το κοινό, αλλά και το κοινό (που τους αναλογεί) να μάθει να τις αναγνωρίζει;

— Αν μια ταινία φτάνει ή δεν φτάνει στο κοινό, αυτό οφείλεται σε πολλούς παράγοντες. Πολλές και οι παράμετροι που οδηγούν στην επιτυχία ή αποτυχία της όταν φτάσει τελικά στους κινηματογράφους: το θέμα, οι συντελεστές, η κριτική, ο διανομέας, η διαφήμιση, η καλή αίθουσα, η ευαρέσκεια των πρώτων θεατών... Σε τελική ανάλυση όμως, επειδή όλα αυτά λειτουργούν ταυτόχρονα, κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί πως ξέρει τις ακριβείς αιτίες που ορίζουν την αποδοχή ή την απόρριψη. Γι' αυτό η μοίρα μιας ταινίας ανεξαρτήτως είδους, επειδή είναι ένα φαινόμενο συντονισμού με το κοινό και περιέχει ένα απροσδιόριστο στοιχείο χρονισμού, μοιάζει συχνά να είναι υπόθεση ενός ευτυχισμένου ή άτυχου ραντεβού με το κοινό.

• Ακούγεται λίγο υπερβολικό αυτό.

— Διόλου. Είδα δυο-τρεις αξιόλογες ελληνικές ταινίες φέτος που δεν πήγαν καλά γιατί δεν είχαν στον «γενετικό τους κώδικα», στο υφάδι τους, τις προδιαγραφές ενός ευτυχισμένου ραντεβού με το σημερινό κοινό. Γυρίστηκαν αργά. Ενδεχομένως, αν είχαν γυριστεί πριν από μερικά χρόνια να είχαν μεγαλύτερη απήχηση. Άλλες ταινίες πάλι γυρίζονται νωρίς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, ο *Δράκος*. Απέτυχε παταγωδώς στην εποχή του. Όμως επέζησε και αγαπήθηκε πολύ αργότερα, σ' ένα δεύτερο αίσιο ραντεβού του με τους θεατές... Τώρα να σας πω τι κάνει το Κέντρο για να βοηθήσει. Έχει μια σταθερή πολιτική με βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους και προσπαθεί να την εφαρμόσει με λεπτότητα και αποφασιστικότητα προς δύο κατευθύνσεις ταυτόχρονα, της παραγωγής και της διανομής. Στον τομέα της παραγωγής, το ΕΚΚ προσπαθεί να ενισχύσει την πολυμορφία και τη σύνθεση και να αποτρέψει την πόλωση ή τη μονοδιάστατη πορεία του ελληνικού σινεμά. Σε μια εποχή που το ίδιο το κοινό διακρίνεται για την πολύπλοκη διαστρωμάτωσή του, η πολυμορφία είναι συνθήκη αναγκαία και ικανή για έναν δημιουργικό διάλογο μαζί του. Στο χώρο της διανομής τώρα, κάνουμε τις παρεμβατικές κινήσεις εκείνες που θα βοηθήσουν κάθε ταινία να βρει το δικό της κοινό, το κοινό που της αναλογεί.

Πρόσφατα έγραψα ένα κείμενο που το ονόμασα το «Χαμένο Κέντρο», τίτλο που τον δανείστηκα από το δοκίμιο ενός μεγάλου διανοητή για έναν μεγάλο ποιητή. Κατέφυγα σ' αυτό το δάνειο γιατί με βοήθησε «να παίξω» με τη διπλή έννοια του κέντρου. Από τη μια, το Κέντρο Κινηματογράφου, από την άλλη το κέντρο των αισθητικών τάσεων του ελληνικού σινεμά. Το κείμενο έχει την αφορμή του σε δύο αποσπάσματα δημοσιευμάτων σε σοβαρές εφημερίδες μεγάλης κυκλοφορίας. Το πρώτο κατηγορεί το ΕΚΚ ότι την εποχή του *Safe sex* χρηματοδοτεί «δύσκολες» ταινίες που μένουν στα ράφια. Το δεύτερο υποστηρίζει ότι το

παράγει και το διαμορφώνει η κοινωνία»

Κέντρο γυρίζει την πλάτη στην ιστορία του χρηματοδοτώντας ταινίες «εμπορικές». Όσοι έχουν ταλαιπωρηθεί από αντιφατικές ιατρικές διαγνώσεις –λέω– θα καταλάβουν τον καημό μου: Ποια από τις δύο επισημάνσεις είναι η σωστή και ποια η λανθασμένη; Επιχείρησα λοιπόν να δώσω τη δική μου απάντηση, υποστηρίζοντας ότι ο δανεικός τίτλος ταιριάζει στην περιπέτεια του ελληνικού κινηματογράφου τα τελευταία σαράντα - πενήντα χρόνια. Σας διαβάξω κάποιες φράσεις: «Όλη αυτή η μακρόχρονη πορεία ορίζεται από αντιθέσεις και διλήμματα που δεν οδήγησαν στη σύνθεση. Οι ιστορικές και οικονομικές συνθήκες ευνόησαν την εναντιοδρομία από την «εμπορικότητα» στην «ποιότητα» ή το αντίθετο. Πού οδήγησε αυτή η πόλωση; Από έναν παντοδύναμο εμπορικό κινηματογράφο με υποτιμημένες αισθητικές αξίες, οδηγηθήκαμε σ' ένα καλλιτεχνικό σινεμά με επιτεύγματα αλλά με μειωμένη απήχηση στο κοινό. Εδώ και πέντε χρόνια αρχίζει να γίνεται φανερό ότι η λύση βρίσκεται στην υπέρβαση του διλήμματος. Οι πρόσφατες επιτυχίες δείχνουν ότι ο ελληνικός κινηματογράφος για να γνωρίσει μια νέα ακμή χρειάζεται και ποιότητα και κοινό. Έχει ανάγκη μ' άλλα λόγια την πολυμορφία και τη σύνθεση. Αυτός ο στόχος έχει ανάγκη από ένα «κέντρο», εκεί όπου ταυτίζονται η αυθεντική δημιουργία και η αποδοχή των θεατών, εκεί όπου συγκλίνουν «ο έπαινος του δήμου και των σοφιστών». Δύσκολο να το πετύχεις. Ίσως να το πλησιάσεις όμως, αν πρώτα το εντοπίσεις. Στις μέρες μας, ο ελληνικός κινηματογράφος ανιχνεύει το χαμένο του «κέντρο» και η πολιτική του άλλου Κέντρου, του ΕΚΚ, αυτή την υπόθεση θέλει να υπηρετήσει, προσπαθώντας να περάσει ανάμεσα στις συμπληγάδες που ορίζουν οι αντιφατικές για την πορεία του επικρίσεις». Ο ελληνικός κινηματογράφος έχει, νομίζω, σήμερα πια μια ευκαιρία να επιχειρήσει τη σύνθεση, δημιουργώντας ένα ευρύ και ισορροπημένο φάσμα ειδών που δεν θα έχει μόνο ακραίες περιοχές, άσπρο και μαύρο, αλλά θα έχει «κέντρο» και όλη την γκάμα των αποχρώσεων.

«ΟΧΙ ΣΤΙΣ ΕΥΚΟΛΕΣ ΣΥΝΤΑΓΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ»

• **Δημιουργοί να το υπηρετήσουν αυτό το φάσμα υπάρχουν;**
– Ασφαλώς και υπάρχουν. Και η απόδειξη προκύπτει εύκολα από το θεματικό και εκφραστικό εύρος των ταινιών της τελευταίας διετίας. Οι αποχρώσεις του φάσματος, μάλιστα, μπορούν να γίνουν ακόμα πιο ευδιάκριτες στο μέλλον. Υπό έναν όρο όμως: Να κατανοήσουμε τον ορατό κίνδυνο μιας καινούργιας πόλωσης που δημιουργούν οι μεγάλες και οι απότομες επιτυχίες. Δεν υπάρχει τίποτα πιο επικίνδυνο για τη συνθετική παρουσία των ειδών στο ελληνικό σινεμά από τις εύκολες συνταγές επιτυχίας.

• **Δηλαδή σχολές που ακολουθούν τη γνωστή αρχή «τι αρέσει στον κόσμο»;**

– Κάποιοι ίσως νομίσουν ότι υπάρχουν στερεότυπα που μπορούν πάντα να λειτουργούν και πάντα να αποφέρουν. Η αλήθεια είναι ότι κάποιες μόδες μπορεί να επικρατούν όμως, μάλλον γρήγορα παρά αργά, φτάνουν στην ημερομηνία λήξεως. Το ίδιο ισχύει και για τις προσπάθειες να γίνουν ταινίες βασισμένες σε καλούπια. Αυτές οι απόπειρες δεν ζουν πολύ, μπορεί όμως βραχυπρόθεσμα να πετύχουν και μακροπρόθεσμα να βλάψουν. Αυτό λοιπόν που φοβάμαι είναι ακριβώς η πιθανότητα να υπηρετηθούν με έμφαση κάποια στερεότυπα, που θα περιορίσουν την ποικιλία, την πρωτοτυπία, τη δημιουργικότητα και την αναζήτηση και θα οδηγήσουν σε μια καινούργια καταστροφική «εναντιοδρομία».

• **Και το ΕΚΚ τι κάνει σε αυτήν την περίπτωση;**

– Το ΕΚΚ, όσο είναι στο χέρι του φυσικά, θα υπηρετήσει με συνέπεια την πολιτική που έχει χαράξει και θα ευνοήσει τη σύνθεση, ακριβώς για να αποτρέψει έγκαιρα, την εκδήλωση παρόμοιων αρνητικών φαινομένων. Όμως νομίζω ότι ο υπαρκτός κίνδυνος που επισημαίνω δεν δείχνει σήμερα ιδιαίτερα απειλητικός. Οι επιλογές που γίνονται αυτή τη στιγμή από τον δημιουργικό και τον παραγωγικό χώρο του ελληνικού κινηματογράφου υπηρετούν στην πλειοψηφία τους το αίτημα της πολυμορφίας που επεσήμανα.

• **Και η διανομή;**

– Οι εταιρείες διανομής λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους της αγοράς και συμμετέχουν στις εξελίξεις μέσα σ' αυτό το πλαίσιο. Ενδιαφέρονται όμως για την ελληνική ταινία και την προωθούν, αφού και η νομοθεσία που ισχύει τους παρέχει σημαντικά κίνητρα για να το κάνουν. Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι οι εταιρείες διανομής έχουν συμβάλει στις πρόσφατες θετικές εξελίξεις, αφού συμμετέχουν και στη χρηματοδότηση της παραγωγής. Συμμετέχουν φυσικά με τα δικά τους κριτήρια που υπακούουν, όπως είναι φυσικό, σε μια επιχειρηματική λογική. Η πραγματικότητα αυτή μπορεί να δημιουργήσει κάποιες παρενέργειες. Μερικές ταινίες που δεν έχουν την υποστήριξη της διανομής κινδυνεύουν να μη συναντηθούν με το κοινό τους. Από τη άλλη πλευρά –κι αυτό δεν αφορά μόνο τις ελληνικές ταινίες–, η δημιουργία νέων αιθουσών και η αύξηση των θεατών, ενώ θα περίμενε κανείς ότι θα δώσει δυνατότητες προβολής σε πολλά είδη κινηματογράφου, οδηγεί στην απόλυτη κυριαρχία των προϊόντων της μεγάλης βιομηχανίας του θεάματος. Επειδή οι ταινίες δεν είναι μόνο προϊόντα, αλλά πριν απ' όλα έργα κι επειδή το ΕΚΚ πιστεύει ότι σήμερα πια μια σημαντική μερίδα του κοινού έχει ανάγκη από μια εναλλακτική πρόταση στο χώρο της διανομής, πήραμε μια τολμηρή,

πολιτιστική και όχι βέβαια επιχειρηματική, πρωτοβουλία. Δημιουργήσαμε ένα δίκτυο έξι αιθουσών, το δίκτυο FILM CENTER 2000, με σκοπό να ενισχύσουμε τις δυνατότητες και το βάθος προβολής των ελληνικών ταινιών και να προβάλλουμε όλες τις όψεις του διεθνούς κινηματογράφου. Ήταν μια απαραίτητη κίνηση που τονίζει την πολιτιστική διάσταση του ΕΚΚ, μια προσπάθεια να δημιουργήσουμε αίθουσες που θα λειτουργήσουν συμπληρωματικά προς το καθιερωμένο σύστημα διανομής και θα φωτίσουν όψεις του σύγχρονου σινεμά που σήμερα επισκιάζονται από τις παρενέργειες των νόμων της αγοράς. Η προσπάθειά μας απευθύνεται στο καινούργιο κινηματογραφόφιλο κοινό που φαίνεται ότι δημιουργείται, και βέβαια θα γίνει με τους σημερινούς όρους κι όχι με τις αυστηρές αρχές των σινεφίλ της δεκαετίας του '70 στους οποίους ανήκουμε κι εσύ κι εγώ ως παλαιοί, Δημήτρη. Οι εποχές άλλαξαν. Σήμερα δεν υπάρχει εκείνο το κοινό.

«ΔΙΑΝΟΜΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ»

• *Μα ούτε και τότε υπήρχε. Δημιουργήθηκε μέσα από το προϊόν που του προσφέρθηκε.*

— Σήμερα νομίζω ότι πρέπει να απευθύνουμε την πρότασή μας σ' αυτούς που αγαπούν τον καλό κινηματογράφο, ελληνικό και ξένο, υιοθετώντας ως πρώτο κριτήριο επιλογής την ποιότητα των ταινιών που θα φιλοξενήσουμε στις αίθουσες του δικτύου και όχι την πιθανή οικονομική τους απόδοση. Ασφαλώς αυτό είναι κάτι που δεν μπορεί να το κάνει η αγορά, και το ΕΚΚ ως δημόσιος φορέας πολιτισμού έχει τη δυνατότητα να το τολμήσει. Εκεί εντοπίζεται και η διαφορά του δικτύου του ΕΚΚ από το καθιερωμένο σύστημα της διανομής. Διαλέγουμε με βάση την ποιότητα και όχι με την προσδοκώμενη απόδοση του ταμείου. Αν ποιότητα και απόδοση συμπίπτουν, έχει καλώς. Αν δεν συμπίπτουν, θα έχουμε προσφέρει τη δυνατότητα σε κάποιους ανήσυχους θεατές ν' ανακαλύψουν στις πραγματικές της διαστάσεις τη σημερινή διεθνή κινηματογραφική πραγματικότητα. Και το πιο σημαντικό: Θα απαλλάξουμε τον σύγχρονο ελληνικό κινηματογράφο από το άγχος που δημιουργούν οι παρενέργειες της ίδιας του της επιτυχίας.

• *Θα δοθεί ικανός χρόνος και χώρος προκειμένου να «συναντηθεί» η ταινία με το κοινό της;*

— Τα ευτυχισμένα ραντεβού, που λέγαμε πριν, δεν αποκάλυπτον την έκβασή τους από την πρώτη στιγμή σ' όλες τις περιπτώσεις. Κάποτε χρειάζεται λίγο περισσότερος χρόνος για να ευδοκιμήσουν. Ε, αυτός ο χρόνος θα δοθεί.

• *Να δούμε λίγο και την περιοχή της διαπιστούμενης χαμηλής παιδείας –και όχι μόνο της κινηματογραφικής– των ανθρώπων του χώρου.*

— Όλος ο κινηματογραφικός κόσμος παραπονιέται χρόνια τώρα για την έλλειψη παιδείας κι έχει απόλυτο δίκιο. Η απουσία ανώτατης σχολής κινηματογράφου είναι μια σοβαρότατη έλλειψη υποδομής της ελληνικής κινηματογραφίας. Ύστερα από την πρόσφατη πρωθυπουργική εξαγγελία για την ίδρυσή της, πιστεύω ότι η δημιουργία της είναι πια θέμα χρόνου. Ανεξάρτητα όμως από την αναμφισβήτητη αναγκαιότητα μιας σχολής, νομίζω ότι είναι μεγάλο λά-

θος να υποτιμούμε τους εμπειρικούς ανθρώπους του σινεμά και τη μεγάλη παράδοση που δημιούργησαν. Αυτούς, δηλαδή, που κατάφεραν μέσα από την επαγγελματική τους δραστηριότητα και την εμπειρία τους να δώσουν μαθήματα αξιοσημείωτου επαγγελματισμού και κάποτε να εκφράσουν το όραμά τους με έργο υψηλού καλλιτεχνικού επιπέδου. Η σχολή είναι σπουδαίο πράγμα και πρέπει αναμφισβήτητα να γίνει. Αλλά όταν υποστηρίζουμε ότι δεν υπάρχει «παιδεία» στον ελληνικό κινηματογράφο δεν πρέπει να διαγράφουμε μονοκοντυλιά την ιδιόμορφη παράδοση που την υποκατέστησε ως σήμερα. Με ή χωρίς εισαγωγικά, παιδευτική διαδικασία υπήρξε και βασίστηκε κυρίως στη μετάδοση της συσσωρευμένης εμπειρίας από γενιά σε γενιά. Μακάρι επιτέλους να γίνει μια σωστή σχολή που θα βγάζει ανθρώπους με γνώση, με πολύ καλές επαγγελματικές βάσεις και με καλύτερη αίσθηση του κοινού. Μακάρι όμως οι ταινίες τους να εκπέμπουν, τηρουμένων των αναλογιών, τη μαστοριά και τη βαθιά βιωματική έκφραση κάποιων χθεσινών ή σημερινών δημιουργών.

• *Εντούτοις δεν θα συνηγορούσες για τη διαιώνιση αυτής της κατάστασης. Γιατί δεν μπορεί να συνεχίσει η ελληνική κινηματογραφική πραγματικότητα επικαλούμενη «Μακρυγιάννηδες» και «Θεόφιλους» της κινηματογραφικής μας ιστορίας.*

— Όχι βέβαια! Είναι δεδομένη και αυτονόητη η αναγκαιότητα μιας σχολής. Επισημαίνω απλώς, ίσως επειδή είμαι κι εγώ ένας εμπειρικός ντοκυμαντερίστας, την ανάγκη να μην υποτιμηθεί η βιωματική μας σχέση με το σινεμά. Ο κινηματογράφος είναι τρόπος ζωής. Μπορείς να τον σπουδάσεις, αλλά πρέπει και να τον βιώσεις, να μάθεις τους δικούς του, ιδιαίτερους κώδικες ζωής και συμπεριφοράς. Γι' αυτό την εμπειρική μας κινηματογραφική παράδοση, μια ολόκληρη ιδιότυπη κουλτούρα στο κάτω-κάτω, δεν θα πρέπει να την απωθήσουμε. Θα πρέπει τα καλύτερα στοιχεία της να πολλασιάζονται στη συστηματική γνώση που θα φέρει η πολυπόθητη κρατική τομή στο χώρο της κινηματογραφικής μας παιδείας.

• *Και το κοινό που, αντίθετα από μένα, υποστηρίζεις ότι δεν χάθηκε;*

— Το κοινό δεν χάθηκε, αναπληρώθηκε. Η γενιά που γαλουχήθηκε με τον παλιό ελληνικό κινηματογράφο βρήκε το φτηνό του υποκατάστατο στην τηλεόραση και γύρισε την πλάτη στο σινεμά, μόλις άρχισε η μεγάλη κρίση της δεκαετίας του '70. Έφυγε και δεν ξαναγύρισε. Χρειάστηκαν δύο δεκαετίες για να συγκροτηθεί μια καινούργια γενιά θεατών. Είναι αυτοί που μεγάλωσαν με την τηλεόραση, που δεν είχαν μάθει να βλέπουν κινηματογράφο ελληνικό ή ξένο. Αυτοί γεμίζουν σήμερα τις αίθουσες. Θεατές της τηλεόρασης στην παιδική τους ηλικία, σήμερα της γυρίζουν την πλάτη και ανακαλύπτουν τον κινηματογράφο.

• *Μακάρι να είναι έτσι τα πράγματα.*

— Η διαφορά είναι ότι το κοινό που έβλεπε σινεμά στη δεκαετία του '60 ανήκε σε μια κοινωνία μεγάλων αντιθέσεων, σκληρότερη αλλά απλούστερη από τη σημερινή, μια κοινωνία με ευδιάκριτη διαστρωμάτωση. Αυτό, κατά κάποιον τρόπο, όριζε και την πορεία του κινηματογράφου. Ήξερες

τότε σε ποιους απευθύνεσαι. Μπορούσε κανείς να κάνει πιο εύκολα πολυσυλλεκτικές ταινίες. Το μελό της δεκαετίας του '60 είναι μια καλή απόδειξη του ισχυρισμού. Κοντά στο μεγάλο κοινό, υπήρχε, ως μειοψηφία ή ως εξαίρεση και το κινηματογραφόφιλο κοινό της εποχής, το κοινό του "Studio" (ας είναι καλά ο Σωκράτης Καψάσκης που μας έμαθε σινεμά) και αργότερα της «Αλκυονίδας». Με την κρίση του '70, που σάρωσε τα πάντα, τελείωσαν όλα αυτά. Σήμερα γεννιέται μια άλλη τελείως διαφορετική γενιά κινηματογραφόφιλων. Αλλά ποια κοινωνία αντικατοπτρίζει;

• *Όχι βέβαια την ποπ-κορν γενιά των multiplex. Αυτή έτσι κι αλλιώς μπαίνει στις αίθουσες αδιάφορη για τις ταινίες που παίζονται.*

— Σήμερα ζούμε σε μια ευδιάκριτα πολυσύνθετη κοινωνία που έχει τα δικά της οξυμένα προβλήματα, αλλά που αποτελείται πια από πολλές ομάδες με τις δικές τους κατακτήσεις, τις δικές τους διεκδικήσεις και τα δικά τους χαρακτηριστικά σ' ότι αφορά το εισόδημα, τη μόρφωση, την κοινωνική τους ένταξη.

• *Δηλαδή έχουμε μια πλούσια κοινωνική διαστρωμάτωση.*

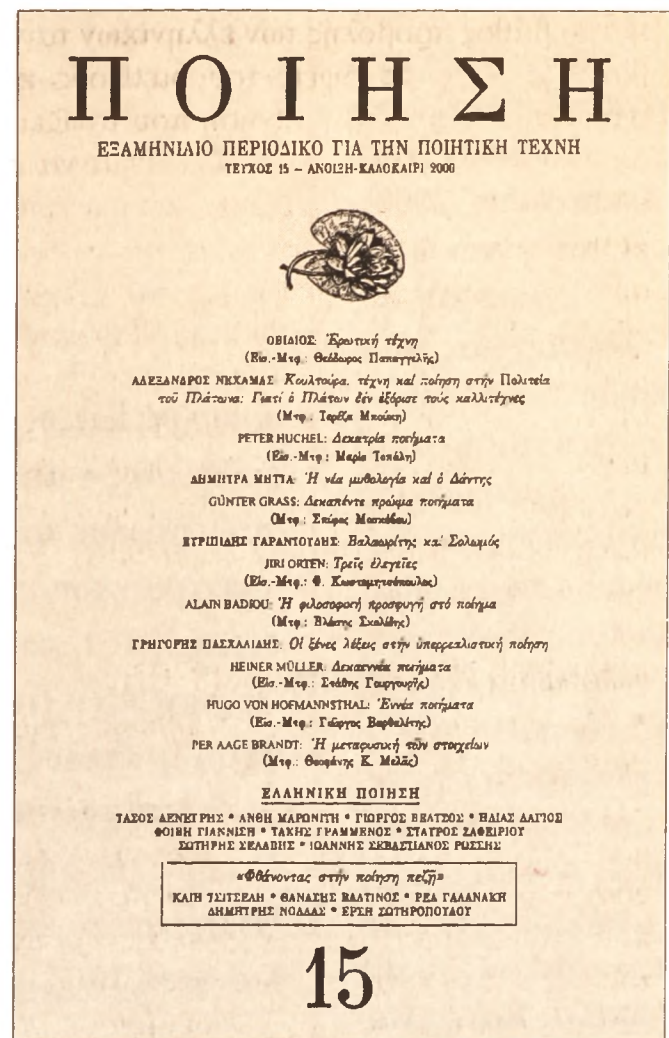
— Αναμφισβήτητα. Κι αυτός ο πολυκερματισμός έχει άμεσες επιπτώσεις στο θέαμα, γιατί και το θέαμα λειτουργεί σήμερα σαν καθρέφτης κοινωνικών αξιών. Να εξηγηθώ: Με τη σημερινή μεγάλη ταχύτητα των κοινωνικών αλλαγών οι άνθρωποι σ' όποια κοινωνική ομάδα και ν' ανήκουν, έχουν την ανάγκη να υιοθετούν ένα ύφος ζωής αναζητώντας τη δική τους ταυτότητα. Αυτό το ύφος μάλιστα προβάλλεται συχνά ως καταναλωτικό αγαθό. Αυτό που ονομάζουμε life-style. Με αφετηρία αυτή την ανάγκη του κοινού παίζονται πολλά παιχνίδια από τη βιομηχανία του θεάματος, κι από τα ΜΜΕ. Έτσι σήμερα το κοινό στην προσπάθειά του ν' αναζητήσει ένα «ύφος ζωής» που να του ταιριάζει, προχωρεί σε επιλογές που ίσως να έχουν φανερές ή κρυφές αντιφάσεις, αλλά πολύ συχνά γίνονται συγκοινωνούντα δοχεία που τροφοδοτούν το ίδιο πολυσυλλεκτικό φαινόμενο. Σήμερα είναι πολύ πιο δύσκολο απ' ό,τι στο παρελθόν να γίνει μια ταινία πολυσυλλεκτική, να αντλήσει δηλαδή από πολλές δεξαμενές κοινού ταυτόχρονα. Όμως αν της δοθεί η ευκαιρία, το «βήμα» και ο χρόνος προβολής θα συναντήσει το κοινό που της αναλογεί, έχοντας ως σταθερή βάση το σημερινό κινηματογραφόφιλο κοινό, ένα κοινό με ευρύτερη γκάμα κριτηρίων επιλογής σε σχέση με εκείνο του παρελθόντος. Ένα κοινό που αγαπά το σινεμά και που αναζητά ποιοτικές αξίες πολλών και συχνά διαφόρων ειδών.

• *Πώς μπορούμε να κάνουμε αυτό το κοινό να μπαίνει με λιγότερη δυσπιστία στον ελληνικό κινηματογράφο;*

— Να φροντίσουμε όχι μόνο κάθε ταινία να βρει το κοινό της, αλλά και κάθε είδος κοινού να βρει την ταινία που το αφορά. Να ενισχύσουμε κάθε αυθεντική δημιουργική προσπάθεια. Να δώσουμε λόγο στις καινούργιες φωνές του ελληνικού σινεμά. Να μην υποτιμούμε την αναγκαία ψυχαγωγική του διάσταση. Να μην ξεχνάμε ότι το σινεμά επειδή είναι τέχνη ακριβώς γι' αυτό είναι και απόλαυση. Όλα αυτά πρέπει να τα προσπαθήσουμε. Αλλά ας μην ξεχνάμε το πιο βασικό: Το κοινό το παράγει και το διαμορφώνει η κοινωνία. Όχι το Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου.

ΠΟΙΗΣΗ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Στο 15ο τεύχος της «ΠΟΙΗΣΗΣ», η μετάφραση καταλαμβάνει κεντρική θέση.

Μεταφράζονται ποιήματα των Γερμανών ποιητών: **Günter Grass**, **Heiner Müller**, **Peter Huchel** και **Hugo von Hofmannsthal**, του Δανού **Per Aage Brandt**, του Τσέχου **Jiri Orten** και η «Ερωτική Τέχνη» του **Οβιδίου**.

Στο χώρο του δοκιμίου μεταφράζονται κείμενα του Αλέξανδρου Νεχαμά και του Γάλλου στοχαστή **Alain Badiou**, ο **Ευριπίδης Γαραντούδης** διερευνά τη σχέση «*Βαλαωρίτη-Σολωμού*», ο **Γρηγόρης Πασχαλίδης** την έντονη παρουσία «ξένων λέξεων στην υπερραλιστική ποίηση» και η **Δήμητρα Μήττα** εξετάζει τη «*Θεία Κωμωδία*» του Δάντη. Πλούσια και η ελληνική ποιητική σοδεία με ανέκδοτα ποιήματα των: **Τάσου Δενέγρη**, **Ανθής Μαρωνίτη**, **Γιώργου Βέλτσου**, **Ηλίας Λάγιου**, **Φοίβης Γιαννίση**, **Τάκη Γραμμένου**, **Σταύρου Ζαφειρίου**, **Σωτήρη Σελαβή** και **Ιωάννη Σεβαστιανού Ρώσση**.

Το τεύχος συμπληρώνεται με κείμενα των πεζογράφων: **Καίη Τσιτσέλη**, **Θανάση Βαλτινού**, **Ρέας Γαλανάκη**, **Δημήτρη Νόλλα**, **Έρης Σωτηροπούλου** για τη σχέση τους —αναγνωστική ή δημιουργική— με την ποίηση.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 • ΑΘΗΝΑ 10680

ΤΗΛ. 3607.744 • FAX 3623.093

E-mail: nefeli-p@otenet.gr • www: nefeli-books.gr

Όταν οι ευγενείς κι οι ποιητές μονομαχούσαν, όταν έπεφταν νεκροί για έρωτες, πάθη και για την τιμή τους, τότε γράφονταν ποιήματα όπως ο *Ευγένιος Ονέγκιν* του *Αλεξάντρ Πούσκιν* (εκδ. Καστανιώτη, 2000). Όταν η γνώση της γλώσσας, της λογοτεχνίας και η άσκηση στον ποιητικό λόγο κατασταλάζει μέσα σε μια γενναιόδωρη καρδιά, πλούσια σε ικανότητες και ποιητική δύναμη, τότε η μετάφραση αγγίζει δημιουργικά το έργο που μεταφράζει και του δίνει νέα πνοή. Αυτό ακριβώς αναδεικνύεται στο μεταφραστικό έργο της ποιήτριας Κατερίνας Αγγελάκη-Ρουκ, ειδικά, μάλιστα, στη συναρπαστική μετάφραση του *Ευγένιου Ονέγκιν*. Τα σχόλια ωστόσο αυτά σχετίζονται με την απόδοση στα ελληνικά του «έμμετρου μυθιστορήματος» του Πούσκιν, καθώς πιστεύω θα ήταν αντιδεοντολογικό να κρίνονται παράμετροι «πιστότητας», από ανθρώπους που αγνοούν τη ρωσική γλώσσα – κάτι που φαίνεται να μην εμποδίζει την «κριτική μικρολογία» άλλων. Δεν είναι τυχαίο το σχόλιο του Λέρμοντοβ για το θάνατο του Πούσκιν: «Δεν άντεξε η ψυχή του ποιητή/την ντροπή και των μικρόψυχων το μένος».

ΒΙΒΛΙΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Ένα συμπόσιο για τον Δημήτρη Χατζή

Δημήτρης Χατζής. Μια συνείδηση της ρωμοσύνης – με αυτόν τον τίτλο κυκλοφόρησε πρόσφατα ο τόμος¹ των πρακτικών του διεθνούς επιστημονικού συμποσίου, το οποίο (με τον ίδιο τίτλο) είχε διοργανώσει ο Τομέας Νέας Ελληνικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων με τη συνεργασία του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Ιωαννιτών και του Θεατρικού Εργαστηρίου Ηπείρου στα Γιάννενα, 10-12 Απριλίου 1992.

Παρά τις κάποιες επιφυλάξεις που με διάθεση φιλική και καλοπροαίρετα θα διατυπωθούν πιο κάτω, η δημοσίευση αυτού του τόμου είναι γεγονός ευχάριστο, θετικό και χρήσιμο για όσους ενδιαφέρονται για το έργο του Δημήτρη Χατζή.

Ο τόμος αποτυπώνει με αρκετή ακρίβεια τις εργασίες του συμποσίου, όπως αναφέρει ο Ερατοσθένης Γ. Καψωμένος στην εισαγωγή του: *Η θεματική του Συμποσίου είναι οργανωμένη σε τέσσερις ενότητες, που αντιστοιχούν σε τέσσερις διπλές τακτικές συνεδρίες: Α. Διαστάσεις της προσωπικότητας και του έργου του Δημήτρη Χατζή. Β. Προσεγγίσεις του λογοτεχνικού έργου του. Γ. Σημασιακά περιεχόμενα και αφηγηματικές τεχνικές στην πεζογραφία του Δημήτρη Χατζή. Δ. Κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις του έργου του. Η οργάνωση αυτή διατηρήθηκε και στην έκδοση των Πρακτικών.*

Αλλά από την άλλη μεριά, στα πρακτικά δεν μνημονεύονται και κάποιες εκδηλώσεις που ίσως θα ήταν άδικο να παραπεταχτούν. Η αναδημοσίευση στον τόμο των πρακτικών του προγράμματος του συμποσίου όπως πραγματοποιήθηκε θα είχε λύσει αυτό το μικρό πρόβλημα.

Παραδείγματος χάρη, δεν βρήκα καμία μνεία της «κινηματογραφικής προβολής» της ταινίας *Η τελευταία αρκούδα του Πίνδου*, σκηνοθεσία Μέμης Σπυράτου, ή της «προβο-

λής video» «Οδοιπορικό στην Ήπειρο», τηλεοπτική περιήγηση του Δημήτρη Χατζή, εκπομπή EPT (αντιγράφω από το πρόγραμμα του συμποσίου για το Σάββατο 11 Απριλίου 1992, πρωί). Ο τόμος δεν μνημονεύει ούτε το «καλλιτεχνικό βραδινό, Θεατρικό Εργαστήρι Ηπείρου, Σκηνές από το *Καληνύχτα Μαργαρίτα*, θεατρική παράσταση από ηθοποιούς του ΘΕΗ (Σάββατο 11 Απριλίου 1992, απόγευμα)». Ασφαλώς και οι τρεις εκδηλώσεις είναι εκτός των επιστημονικών συνεδριών, αλλά εντούτοις μέσα στο πλαίσιο του συμποσίου. Δεν μνημονεύεται, τέλος, η διάλεξη (Κυριακή 12 Απριλίου 1992) του Χρίστου Αλεξίου, *Ο ζωγράφος της Αντίστασης Βάλιας Σεμερτζίδης (Διάλεξη με προβολή διαφανειών)*.

Μετά το τέλος της πρώτης τακτικής συνεδρίας («Διαστάσεις της προσωπικότητας του Δημήτρη Χατζή»), την Παρασκευή 10 Απριλίου 1992, το πρόγραμμα αναγράφει: 20.30' *Εγκαίνια Έκθεσης Αρχαιακού Υλικού (επιμ. Ν. Γουλανδρής) (Ισόγειο Αίθουσα Δημαρχείου Ιωαννίνων)*. Ο τόμος των πρακτικών δεν κάνει καμία μνεία της έκθεσης. Είναι κρίμα, νομίζω. Θα μπορούσε να είχε δημοσιευτεί τουλάχιστον ο κατάλογος (τέσσερις σελίδες) των εκθεμάτων που είχαν στη διάθεσή τους οι επισκέπτες.

Τέλος, κάποιες από τις ανακοινώσεις δεν συμπεριλαμβάνονται στις σελίδες των πρακτικών. Άλλη μια φορά είναι κρίμα, νομίζω. Οκτώ χρόνια μετά το συμπόσιο οι «ελλείπουσες» ανακοινώσεις θα μπορούσε να συμπεριληφθούν ή τουλάχιστον να αναφερθούν για όλες οι λόγοι (όλοι αναμφισβήτητα θεμιτοί) γιατί δεν περιλαμβάνονται. Και είναι κρίμα η απουσία μνείας του τεύχους (150 σελίδες) με τα συμπληρώματα και τα ευρετήρια της βιβλιογραφίας² του Δημήτρη Χατζή, το οποίο (δωρεά των εκδόσεων «Γνώση») διανεμήθηκε σε κάθε συνέδριο μαζί με τον καθιερωμένο συνεδριακό φάκελο που είχαν προβλέψει οι διοργανωτές.

Ο τόμος των πρακτικών εικονογραφείται με δώδεκα φωτογραφίες (συν μία στο εξώφυλ

λο) και μια φωτογραφία προτομής του Δημήτρη Χατζή. Είναι κρίμα, νομίζω, η απουσία μνείας του γλύπτη Μέμου Μακρή για την προτομή αλλά και των πηγών για το φωτογραφικό υλικό.

Ας μου επιτραπεί να επανέλθω μια στιγμή στην «Έκθεση Αρχαιακού Υλικού». Από τα εξήντα ένα εκθέματα, κάποια θα μπορούσε να αποτελέσουν μέρος της εικονογράφησης του τόμου των πρακτικών, αλλά θα ήταν και μια ευκαιρία να γίνει μια αναφορά στους κατόχους³, τόσο ιδιώτες όσο και ιδρύματα που με καλή διάθεση δέχτηκαν να τα δανείσουν για την έκθεση. Η εικονογράφηση ενός τόμου πρακτικών επιστημονικού συμποσίου είναι ζήτημα επιλογής, θεμιτής, και όταν επιλέγεται η «διακοσμητική» προσέγγιση –όπως νομίζω γίνεται σε αυτήν εδώ την περίπτωση– και όταν προκρίνεται η ουσιαστικότερη σύνδεση της εικονογράφησης με το περιεχόμενο, όπως θα μπορούσε να είχε γίνει αν είχε αξιοποιηθεί έστω και εν μέρει το αρχαιακό υλικό που παρουσιάστηκε στην έκθεση. (Και θα είχε αποφευχθεί και ένας όχι βέβαια σημαντικός αλλά πάντως «αναχρονισμός» από την χρησιμοποίηση υλικού, το οποίο δεν ήταν ακόμα γνωστό και κατά μείζονα λόγο δεν ήταν κοινοποιημένο στους ερευνητές τον καιρό του συνεδρίου. Νομίζω πως στο πλαίσιο των πρακτικών ενός επιστημονικού συμποσίου και η εικονογραφική πλευρά του θέματος είναι και αυτή αντικείμενο που έχει την ιστορία του, η οποία και αυτή δεν είναι άσκοπο να αποτυπώνεται με κάποια ακρίβεια. Για να προσπαθήσω να γίνω σαφέστερος παίρνω για παράδειγμα τη φωτογραφία του Δημήτρη Χατζή να κρατάει στην αγκαλιά ένα κοριτσάκι, η οποία αναπαράγεται στη σελίδα 70 του τόμου με τη λεζάντα «“Βουδαπέστη” Νοέμβρης 1948». Η φωτογραφία αυτή βρέθηκε στη Βουδαπέστη την άνοιξη του 1997 (πέντε χρόνια μετά το συμπόσιο) και ανήκει στην από

τότε συγκροτημένη συλλογή Δημήτρη Χατζή της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ουγγαρίας. Έκτοτε η φωτογραφία δημοσιεύτηκε στο αφιέρωμα «Δημήτρη Χατζή» του περιοδικού *Η λέξη* (τχ. 144, Μάρτης - Απριλίου '98, σελίδα 162) (απ' όπου νομίζω και η αναπαράγωγή) και σχολιασμένη στην εργασία «300 δελτία για τον Δημήτρη Χατζή, από τα Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας, την Εθνική βιβλιοθήκη Széchényi της Ουγγαρίας, δημοσιεύσεις και ιδιωτικές πηγές», Αθήνα 1998 (εκτός εμπορίου). Ασφαλώς η φωτογραφία αυτή έχει τη θέση της στον τόμο των πρακτικών εφόσον έτσι έκρινε ο επιμελητής (και με χαροποιεί και προσωπικά η επιλογή αυτή), αλλά η μνεία της ιστορίας της φωτογραφίας αυτής (και των άλλων) έχει και αυτή τη θέση της εκεί και για την καλή τάξη και για την σωστή ενημέρωση του αναγνώστη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Δήμος Ιωαννιτών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Δημήτρη Χατζή. *Μια συνείδηση της ρωμιοσύνης*, Εισαγωγή: Ερατοσθένης Γ. Καψωμένος. Επιμέλεια: Γιάννης Η. Παππάς, Αντώνης Δ. Σκιαθάς. Αχαϊκές Εκδόσεις, Πάτρα 1999, 320 σελ. [ISBN 960-7960-34-7].
2. Συμπληρώματα (1944-1991), Ευρετήριο στο: «Βιβλιογραφικό μελέτημα (1930-1989) Δημήτρη Χατζή», εκδόσεις «Γνώση», Αθήνα 1992.
3. Ας μου επιτραπεί να σημειώσω εδώ τους κατόχους όπως αναγράφονται στον κατάλογο της έκθεσης: Κυρία Πίτσα Μαρνέλη, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (ΕΛΙΑ), Λέανδρος Βρανούσης, Μουσείο Μπενάκη, Αρχείο ιστορικού τμήματος της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας: κυρία Αντιγόνη Τσίρκα, εκδόσεις «Κείμενα», Βιβλιοθήκη Ινστιτούτου Ανατολικών Γλωσσών και Πολιτισμών (INALCO) (Παρίσι, Γαλλία), περιοδικό *Αντί*, εκδόσεις «Καστανιώτη».

Νίκος Γουλανδρός

Καιρός, λοιπόν, ν' αφουγκραστούμε ξανά ως αντιφώνηση τον Πούσκιν: «Ζήτω ο ήλιος! Θάνατος στη νύχτα!».

Πιερία και εκδοτική δραστηριότητα των ανθρώπων που έζησαν και αγάπησαν τον τόπο και τον τίμησαν με την έκδοση του βιβλίου τους. Ο ποιητής **Αντώνης Κάλφας**, αφοσιωμένο τέκνο της Πιερίας, καταθέτει μια πρώτη σερμαγιά:

Η εκδοτική δραστηριότητα στην Πιερία (1918-1999). Συμβολή στην καταγραφή της μακεδονικής βιβλιογραφίας. Βιβλία-Φυλλάδια (εκδ. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Πιερίας, Κατερίνη 2000). Μια πολύτιμη καταγραφή που, όπως είναι φυσικό σ' αυτές τις εργασίες, δεν μπορεί να είναι εξαντλητική. Ο άθλος βρίσκεται στην σοβαρή αυτή προσπάθεια που δίνει το έναυσμα για συμπληρώσεις. Η συστηματική εργασία του προσφέρει πληροφορίες για 345 λήμματα, συμπληρώνεται με ευρετήρια ονομάτων και τόπων, καθώς και αλφαβητικό κατάλογο τίτλων.

«Ριγμένα εκεί κάτω στο πάτωμα με το άδειο τους να χάσκει ολάνοιχτο – ανοιχτό με ατμούς ονείρου αλλά και ανάσαιναν σαν μέσα σε ύπνο τόσο

Το Βυζάντιο πριν από την πτώση του

Donald M. Nicol,

Οι τελευταίοι αιώνες του Βυζαντίου,
1261 - 1453

εκδ. Παπαδήμας, Αθήνα 1999, σελ. 736

Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία αποτελεί τη μοναδική στην ιστορία αυτοκρατορία που ξεπέρασε τα χίλια χρόνια θεσμικής λειτουργίας. Κι ανεξάρτητα από την επίδραση που άσκησε στην Ευρώπη όλους αυτούς τους αιώνες, θεωρήθηκε από πολλούς ερευνητές της Δύσης ως ήσσονος ιστορικής αξίας οργανωμένη κρατι-

κή οντότητα. Μόλις τις τελευταίες δεκαετίες έχει αποκατασταθεί με επιστημονική εμβρίθεια και σε ικανοποιητικό βαθμό η σημασία του Βυζαντίου. Η Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία άσκησε μεγάλη επιρροή και συνέβαλε στις εξελίξεις που γνώρισε ο τότε γνωστός κόσμος με απολήξεις που φθάνουν μέχρι σήμερα στην πολιτική, τη φιλοσοφία, τη θρησκεία, τις τέχνες. Διότι το Βυζάντιο μέχρι την τελική κατάρρευσή του εξέπεμπε ακτίνες πνεύματος - πολιτισμού που επηρέασαν τη διαμόρφωση, αμυδρά είτε έντονα, του σημερινού παγκόσμιου χάρτη. Δεν είναι υπερβολή

Δημήτριος Χ. Σκλαβενίτης: *Νάνος Βαλαωρίτης. Χρονολόγιο-Βιβλιογραφία-Ανθολόγιο (από το 1933 ως το 1999)*, (Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών, εκδ. Νεφέλη, 2000). Αν και προβληματίζει το γεγονός μιας βιβλιογραφικής εργασίας ενόσω ο ποιητής βρίσκεται ανάμεσά μας και θαλερός πάντα γράφει και σχολιάζει, είναι κατανοητή η προσπάθεια του βιβλιογράφου γιατί το έργο του Βαλαωρίτη, διάσπαρτο και «περιπλανώμενο», όπως ο ίδιος, σε τόπους και γλώσσες, έτσι μόνο θα μπορούσε να συγκροτηθεί και να προσφερθεί στη συστηματική μελέτη. Η τριμερής δομή του βιβλίου, χρήσιμη και επαρκώς χρηστική, κατορθώνει να τιθασεύσει ένα πλούσιο υλικό και να «εγκλωβίσει» την πνευματική περιπέτεια του ποιητή. Η ποίηση, βέβαια, πάντα βρίσκει τον τρόπο να διαφύγει...

Το έργο της ποιήτριας και καθηγήτριας της νεοελληνικής φιλολογίας **Φραγκίσκης Αμπατζοπούλου** είναι γνωστό: ελληνικός υπερρεαλισμός, νεότερη ελληνική ποίηση και πεζογραφία, εικονολογικές μελέτες, κ.ά. Στο βιβλίο της

να ειπωθεί ότι οι βυζαντινές σπουδές πανεπιστημιακού επιπέδου βρίσκονται σε έξαρση τώρα όσο ποτέ. Γίνεται όλο και περισσότερο εμφανές ότι η βυζαντινή ιστορία «προειδοποιεί» και διδάσκει για το παρόν και την προσδοκία του μέλλοντος.

Το επιστημονικό ενδιαφέρον έχει διατυπωθεί με πλήθος δημοσιευόμενων μελετών αλλά και, το σημαντικότερο, την ποιότητα και τη συνθετικότητα της σύγχρονης ιστορικής έρευνας. Ο διακεκριμένος βυζαντινολόγος Donald M. Nicol με το συγκεκριμένο έργο του συμβάλλει τα μέγιστα προς αυτή την κατεύθυνση. Επικεντρώνεται σε μια περίοδο της ιστορικής του διαδρομής που παραμένει αδιευκρίνιστη, μυστηριώδης ή παράδοξη, καθώς δεν αποτελεί τη χρυσή εποχή της ακμάζουσας αυτοκρατορίας - ευρωπαϊκής δύναμης. Ωστόσο, οι ισχυροί σύνδεσμοι με το παρελθόν διατηρήθηκαν, παρότι εδαφικά συρρικνωνόταν, πολιτικά και στρατιωτικά αποδυναμωνόταν, ενώ τέλος αποτελούσε εύκολη διαπραγματευτική δύναμη στους όποιους επιβουλευόμενους.

Δεν πρέπει να παραβλέπονται οι ζυμώσεις που έλαβαν χώρα από την ανάκτηση της Κωνσταντινούπολης το 1261 και την τελική πτώση της το 1453. Ο καθηγητής D.M. Nicol καταπιάστηκε με τα προβλήματα και τα νέα δεδομένα που διαμορφώθηκαν στο ευρωπαϊκό περιβάλλον μετά την Δ' Σταυροφορία και την επανάκτηση της Πόλης με την τελευταία δυναστεία των Παλαιολόγων να επιδιώκει σταθερά την επαναφορά τού πάλαι ποτέ ένδοξου ανατολικού ρωμαϊκού *imperiū*. Το Βυζάντιο, συρρικνωμένο όσο ποτέ, βρέθηκε μεταξύ νέων πολιτικών, οικονομικών και στρατιωτικών συσχετισμών που πίεζαν με προσαρτημένα εδάφη της αυτοκρατορίας,

φιλόδοξους και επιβουλιμαίους αρχηγούς στα νεοσύστατα κρατίδια και νέους κυριάρχους στην ανατολική λεκάνη της Μεσογείου, τους μεγάλους εμπορικούς δρόμους που ανοίγονταν προς την Ανατολή και βέβαια τον πιο επικίνδυνο και «κοντινό» εχθρό, τους Οθωμανούς. Η ανασύσταση του βυζαντινού κράτους, λοιπόν, είχε να αντιμετωπίσει ζωτικής φύσης προβλήματα, τα οποία θέτει προς ανάλυση και αποτίμηση ο D. M. Nicol. Εξετάζει τη θεώρηση των διεθνών εξελίξεων από τους Βυζαντινούς αυτοκράτορες, οι οποίοι δεν αντιλήφθηκαν επαρκώς και υποτίμησαν ή παρανόησαν τις νέες δυνάμεις που είχαν ήδη ανδρωθεί στις πρώην δυτικές ρωμαϊκές επαρχίες. Παράλληλα, ο ιστορικός θέτει τα εσωτερικά ζητήματα, τα οποία αποδυνάμωσαν ακόμη περισσότερο το Βυζάντιο των δύο τελευταίων αιώνων της ύπαρξής του: ο εμφύλιος πόλεμος μεταξύ 1321-1354, από την κυριαρχία του Ανδρόνικου Β' Παλαιολόγου έως τη βασιλεία του Ανδρόνικου Γ', ο δεύτερος εμφύλιος πόλεμος, η υποτέλεια στους Τούρκους και οι παλινωδίες στα χρόνια του Ιωάννη ΣΤ' Καντακουζηνού και του Μανουήλ Β' Παλαιολόγου, τα φραγκικά κρατίδια και η τελική πτώση της Βασιλεύουσας. Ο συγγραφέας προσεγγίζει τα αλληλοδιαδεχόμενα γεγονότα με στωικότητα και ιστορική μέθοδο του αποδεικνύεται αποτελεσματική καθώς τα σημαίνοντα και σημανόμενα σε διπλωματικό και πολιτικό επίπεδο είναι ακόμη αξεδιάλυτα και ασαφή. Η επισκόπησή του είναι μεστή, λεπτομερειακή και καλογραμμένη για μια περίοδο η οποία μέχρι πρότινος παρέμενε αδιευκρίνιστη και παρεξηγημένη.

Βασίλης Ρούβαλης

Αντιμέτωπος στη μοίρα

Κώστας Ακρίβος,
Το γέλιο της έκτης μέρας,
εκδ. Κέδρος, 1999

«Μ' έκανες να θέλω πραγματικά να γράψω βιβλίο, να μιλήσω για τη ζωή μου. Πώς τα κατάφερες; κι όχι μόνο αυτό! Εκτός από το βιβλίο, άρχισα να θέλω να σε πείσω πως εκείνο που θα έκανα ήταν το σωστό. Το μόνο σωστό». Μ' αυτά τα λόγια απευθύνεται προς τον αποδέκτη της αφήγησης ο πρωταγωνιστής της ιστορίας, στον επίλογο του βιβλίου, αποπειρώμενος να δικαιολογήσει τον όλο τρόπο της ζωής και της ύπαρξής του.

Με μία ιστορία επιχειρεί να ξαλαφρώσει και να παρηγορηθεί, δεν το κρύβει ότι φιλοδοξεί και να παρηγορήσει ακόμα, ωστόσο ό,τι θέλει, ο συγγραφέας, είναι να ακυρώσει την πράξη, αποσκοπεί στην «καταστολή της αμεσότητας του πραγματικού» κατά την έκφραση του Marcuse. Αυτή η εναγώνια -και ατελέσφορη πιθανώς- πάλη επιχειρείται να αναπαρασταθεί στο *Γέλιο της έκτης μέρας*, το τέταρτο βιβλίο του Κώστα Ακρίβου.

Η πραγματικότητα μεταλλάσσεται με βάνους ρυθμούς, οι πρωτεϊκές μεταλλαγές της, τα σχήματα και οι μάσκες που δανείζονται πλέον είναι απίστευτης ασχήμιας. «Μας

έχει φτύσει», για να χρησιμοποιήσω την τρέχουσα εύστοχη έκφραση, η νέα εποχή και η πραγματικότητα που κατορθώσαμε να αναδείξουμε και να εφεύρουμε εύλογα μας αποβάλλει ως περιττούς. Πώς να την τιθασεύσουμε τώρα; Πώς να την κατανοήσουμε; Ο συγγραφέας όμως είναι ο «ανατόμος του καιρού του», η έκφραση, με ή χωρίς, αν προτιμάτε τον υφέρποντα σαρκασμό της. Βαθαίνει αναγκαστικά την εμπειρία του ο συγγραφέας θέλοντας και μη, με τα καινούργια δεδομένα της ζωής, και τα αποκτήματά του αυτήν την νέα πραγματικότητα έχουν ως εφαλτήριο και σταθερό έδαφος. Τον πραγματικό κόσμο, την αντικειμενική λεγόμενη πραγματικότητα. Αν ισορροπεί αργότερα πάνω σ' αυτή την πραγματικότητα ή εάν κατακηρηνίζεται, εδώ είναι το μεγάλο ζήτημα. Διαλέγει πάντως το επικίνδυνο παιχνίδι της γραφής να αναμετρηθεί μαζί της. Έτσι θα αντιμετωπίζει το ζοφερό μέλλον των μεταλλαγμένων, της κλωνοποίησης και των άλλων παρόμοιων.

Στο μυθιστόρημά του ο Ακρίβος συμφιλιώνεται με τον εαυτό του. Είναι ο συγγραφέας, και ως τέτοιος θα υποστασιοποιηθεί αφηγηματικά. Έχουμε λοιπόν μια σύγχρονη ιστορία με υπερσύγχρονα μάλιστα προβλήματα, τα οποία είναι παρ' όλα αυτά τα παμπάλαια και αιώνια. Η ζωή και ο θάνατος. Και βέβαια η ανάσταση, ή καλύτερα, η αθανασία. Η ζωή που επιμένει να σέβεται τη λαϊκή σοφία και να είναι «μια χαρά και δέκα λύπες» κι ο έρωτας βεβαίως, η χαίνουσα πληγή, ως ανεκπλήρωτη πάντα κατάσταση.

Ο Λαυρέντης Διομής έχει αγγιχτεί από το θάνατο. Έχει κατακρεουργηθεί από το δρεπάνι του χάρου. Σε απόλυτα σκοτάδια ζώντας, ακολουθεί τους ρυθμούς του σήμερα. Θέλει ένα μόριο της καρδιάς του Κωνσταντίνου για να αναστήσει το Γρηγόρη του, μέσω της μεθόδου της κλωνοποίησης. Της νέας θάυμαστης και «σωτήριας» πραγματικότητας. Επιθυμία νόμιμη και προπαντός δίκαιη. Όμως η ύβρις που διέπει τα ανθρώπινα καθοδεύει. Ήταν πλούσιος πολύ, ο Διομής, όμορφος, επιτυχημένος, ερωτευμένος επίσης, προκάλεσε επομένως –αθέλητα, πράγμα διάφορο– τη μοίρα. Πλήρωσε με το θάνατο του γιου του.

Πολύ αργότερα σκέφτηκε να πάρει την εκτίμησή του, ότι δεν ξεκαθαρίστηκαν ακόμα οι λογαριασμοί του με τη μοίρα. Πάλι λοιπόν βάνανυση υπέρβαση του μέτρου. Ξανά η ύβρις. Δεν τον ενδιαφέρει πλέον, ούτε διατάζει να πληρώσει το τίμημα, καμία νέμεση εν φοβάται. Πληρώνει εντέλει με την ζωή του. Αυτοκτονεί. Ο Μάρκος Διαμαντής –ο φωτοπρόσωπος αφηγητής– είναι το μέσον λειτουργίας των επιδιώξεών του, αλλά και ο σχολός της αφήγησης της ιστορίας. Είναι

ταυτόχρονα ο χαρακτηριστικός ανθρωπότυπος του συγγραφέα. Ενοχικός και αιθεροβάμων. Ο μόνιμος θεατής των τεκταινομένων στη ζωή, ο οποίος όταν διαπιστώνει ότι γίνεται πρωταγωνιστής, ότι μπαίνει εκών άκων, στην πράξη, εξοκέλλει. Δεν αντέχει την πραγματικότητα. Το μεγάλο ερώτημα που υφέρπει σ' όλο το έργο αφορά κατά τη γνώμη μου στην καθαυτή αξία της ζωής όχι ως επιβίωσης, αλλά ως ηθικής στάσης, ως ουσίας μεστής νοήματος. Νομίζω πως η απάντηση που υπαινικτικά προσφέρεται διατρωνώνει την επιθυμία για ζωή και συνέχεια της ύπαρξης, για δικαιολόγηση της άχαρης παρουσίας.

Ο Ακρίβος δεν διστάζει να χρησιμοποιήσει στον καμβά του μυθιστορηματός του μοντέρνες αφηγηματικές τεχνοτροπίες. Διακειμενικά στοιχεία παρεισφρέουν αβίαστα. Από τον Παπαδιαμάντη ως τον Κούντερα, τον Γκύντερ Γκρας, την Αξιώτη, τη Δημουλά, τον Ίταλο Καλβίνο, τον Μπόρχες, συντελώντας καιρία στην ανάδειξη της persona του Μάρκου-Διαμαντή, αλλά και της υφολογίας και του συγγραφικού τρόπου του. Η προσοικονομία και προεξαγγελία της έκβασης των πραγμάτων στις οποίες καταφεύγει επιδέξια ο συγγραφέας, λειαίνουν τα όσα έντονα γεγονότα ή συναισθηματικές καταστάσεις διαδραματίζονται. Ο εγκιβωτισμός του ανειλημμένου προς συγγραφή βιβλίου παραπέμπει στην αγωνία ανάδειξης και ολοκλήρωσης της καθαυτού ιστορίας. «Ήμουν ένας άνθρωπος που ζούσα με βιβλία μες στα βιβλία. Βιβλία με συντρόφευαν, λόγια συγγραφέων έχτιζαν την πραγματικότητα που ζούσα. Με βιβλία περνούσα τη ζωή μου, με βιβλία και ψεύτικες ζωές», εξομολογείται ο πρωταγωνιστής του.

Τον ίδιο υπαινικτικό ρόλο αναλαμβάνουν και οι γοητευτικές φιγούρες των αδερφών Μανάκια. Η κινηματογραφική οπτική τους της πρόσληψης και απόδοσης του κόσμου δικαιολογούν την εμπλοκή του πρωταγωνιστή-αφηγητή, ο οποίος παραλληλίζει κατά αναλογία και τον δικό του τρόπο θεώρησης του κόσμου και προσδοκά σε μίαν άλλη αναντίθεση και καταγραφή της πραγματικότητας.

Ο Ακρίβος επικαλείται τη συνδρομή και συμπόρευση του αναγνώστη σύμφωνα με τις σύγχρονες επιταγές της αφηγηματολογίας. Μόνο έτσι θα συντελεστεί το απίθανο που στοχεύει. Έτσι θα υποστασιοποιηθεί το ψέμα του. Η συμμετοχή, συνενοχή και η ανάληψη του αναλογούντος μεριδίου της ευθύνης από τον αναγνώστη του είναι αναγκαίος όρος.

Ας τον ακολουθήσει ο αναγνώστης και ας μην είναι αυστηρός μαζί του. Μέσα στο ίδιο ψέμα ζούμε όλοι μας. Εναπόκειται στη γενναιότητα και την ωριμότητά μας να το αναγνωρίσουμε και ο συγγραφέας συντελεί σε τούτο.

τρυφερά τα δυο παπούτσια όπως τα κοιτάζα απ' τη θέση μου του κρεβατιού χωρίς να βλέπω εξ άλλου ακόμα ήταν νωρίς. Και σαν μακριά γιατί η απόσταση χωρίς να ήτανε μεγάλη απλώς φαινότανε ότι.

Πεσμένο το ένα πάνω στο άλλο ίδια με πλάγιασμα στο πλάι ώστε να χύνεται το άδειο του όλο αργά με στάξιμο ελαφρύ έξω στο φως μ' ένα ανεπαίσθητο σχεδόν του σκοταδιού. (...):

Κώστας Γ.

Παπαγεωργίου,
Κλεμμένη Ιστορία (εκδ. Κέδρος, 2000). Ένα ποίημα-μια ιστορία η ποιητική του Κ.Γ.Π. αποτυπώνει τον εσωτερικό κραδασμό μιας οριακής πάραίτησης. Εκφωνεί τον λόγο των αντικειμένων και συνάμα λογοδοτεί για την ίδια την εγκατάλειψη, για την απόσταση, για το αδιαπέραστο. Κυκλοφορεί στο διάστημα της μειωμένης συνειδητότητας, την ώρα που το όνειρο φεύγει κι η εγρήγορση δεν έχει εγκατασταθεί και μας προσφέρει μια πολύ σημαντική αναγνωστική –και σίγουρα διανοητικά ερεθιστική– εμπειρία.

Συμβολή στη γνωριμία και μελέτη του έργου του Νάνου Βαλαωρίτη είναι το βιβλίο που με κόπο και αφοσίωση δημιούργησε ο

Η γραφή και η βάσανος.
Ζητήματα λογοτεχνικής
αναπαράστασης (εκδ.
Πατάκη, 2000), η
Φραγκίσκη
Αμπατζοπούλου
συγκεντρώνει μελέτες
μιας δεκαετίας. Η
«εποχή της
βαρβαρότητας», όπως
χαρακτηρίστηκε ο 20ός
αιώνας, πρωταγωνιστεί
μέσα στο έργο της,
καθώς καταλαμβάνει το
μεγαλύτερο μέρος της
αρθρογραφίας της με
την προσήλωση της
συγγραφέως σε θέματα
λογοτεχνικής
αναπαράστασης της
γενοκτονίας των
Εβραίων κατά τον Β'
Παγκόσμιο Πόλεμο.
Παράλληλα,
συντίθενται ψηφίδες
της λογοτεχνικής
πραγματικότητας που,
ενώ δεν άπτονται
άμεσα της γενοκτονίας,
υποδεικνύουν την άλλη
 πλευρά της βασάνου
που είναι η γραφή.
Ο συγγραφέας
είναι τα κείμενά του,
και αυτό
αποκαλύπτεται με
τρόπο ανάγλυφο μέσα
απ' τον τρόπο, τη
μέθοδο, τα θέματα και
το περιεχόμενο των
κειμένων της
Αμπατζοπούλου, που
διεισδύουν με
πνευματική ευαισθησία
και συναισθηματική
εγρήγορση στο χώρο
της λογοτεχνικής
ανάλυσης· που
αγρυπνεί για ν'
αναδείξει το καίριο και
ερευνά για να
τεκμηριώσει το
αληθινό.
ο χαρτοκόπτης

Θα 'λεγα, παραπέμποντας στον τίτλο του βιβλίου, να αφουγκραστούμε μεγαλόθυμα εκείνο το γέλιο, πάνω στο πλοίο της γραμμής, έστω και αν μας έρχεται απροσκάλεστο στον το ποιήμα του Γ. Μαρκόπουλου. Έτσι είναι, βλέπετε, τα ποιήματα, ύπουλα και φυτρώνουν εκεί που δεν τα σπέρνεις.

«Γέλια μου, καρφιά, προσχήματα

και κρύσταλλα ακατοίκητου σπιτιού
που σπάνε στη σιωπή»...

Προσχήματα επομένως και σιωπή εγκρύπτονται κάτω από τα γέλια και μέσα στην αφήγηση και αυτά είναι που παίρνουν μορφή.

Ανδρέας Μητσός

Η θρησκευτική ετερότητα

Δημ. Χριστόπουλος (επιμ.),
*Νομικά Ζητήματα Θρησκευτικής Ετερότητας
στην Ελλάδα.*

Κείμενα των: Γ. Σωτηρέλη, Δ. Δημούλη,
Α. Pollis, Μ. Σταθόπουλου, Γ. Κτιστάκι,
Κ. Τσιτσελίκη,
Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων,
Εκδόσεις Κριτική, σελ. 330

Ένα πολύ χρήσιμο βιβλίο κυκλοφόρησε πριν από λίγους μήνες, κι αυτές τις μέρες αποκτά μια ιδιαίτερη επικαιρότητα. Οι μελέτες αυτού του τόμου προσεγγίζουν τις σχέσεις της Εκκλησίας με το κράτος στην Ελλάδα, «υπό την οπτική της θεωρητικής επεξεργασίας των νομικών ζητημάτων που προκύπτουν από τη θρησκευτική ετερότητα και άπτονται της σφαίρας των υποκειμενικών δικαιωμάτων και ελευθεριών των ανθρώπων».

Η συνταγματική προστασία της θρησκευτικής ελευθερίας σε όλες τις εκφάνσεις της είναι ένα πρόβλημα που τίθεται στη χώρα μας με ιδιαίτερη ένταση, λόγω των παραδοσιακά στενών σχέσεων Κράτους και Εκκλησίας και αφορά, σε τελευταία ανάλυση, όχι μόνον τη διεύρυνση των ορίων του συνειδησιακού αυτοκαθορισμού, αλλά και τον ίδιο το δημοκρατικό χαρακτήρα του πολιτικού μας συστήματος, σημειώνει πολύ εύστοχα ο Γιώργος Σωτηρέλης στη μελέτη του «Το συνταγματικό πρόβλημα των σχέσεων Κράτους-Εκκλησίας» και την οποία αφιερώνει στη μνήμη του Φαίδωνος Βεγλερή, του μαχητικότερου υπερασπιστή της θρησκευτικής ελευθερίας στη χώρα μας.

Στη συνέχεια, ο Δημήτρης Δημούλης, στη μελέτη του «Η Θρησκευτική Ελευθερία ως κανόνας διαφοροποίησης και έννοια αποκλεισμού», επιχειρεί να θεμελιώσει τη θέση ότι στην ελληνική έννομη τάξη η θρησκευτική ελευθερία συνιστά έννοια αποκλεισμού. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι «αυτό δεν οφείλεται μόνο στις αποφάσεις του συντακτικού νομοθέτη, αλλά και στην εν γένει ιστορική διαμόρφωση του δικαιώματος, δηλαδή στο

ότι η θρησκευτική ελευθερία συνιστά έννοια αποκλεισμού».

Στο τρίτο κείμενο του τόμου, η Adamantia Pollis διερευνά τις ιστορικές και πολιτικές διαστάσεις του ζητήματος, οι οποίες εντοπίζονται στις σχετικές ιδιομορφίες του ιστορικού στιγμιότυπου της σύστασης του ελληνικού έθνους.

Διερευνά και επιχειρεί να συσχετίσει την ελληνική πραγματικότητα των σχέσεων Κράτους και Εκκλησίας με τη διαδεδομένη στη διεθνή βιβλιογραφία διάκριση του «εθνοτικού εθνικισμού (ethnonationalism) και του «εθνικισμού των πολιτών» (civic nationalism). Ο σημερινός υπουργός Δικαιοσύνης Μιχάλης Σταθόπουλος, σ' ένα πολύ χρήσιμο κείμενο, που γράφτηκε πριν από την υπουργοποίησή του, αναλύει διεξοδικά τη συνταγματική κατοχύρωση της θρησκευτικής ελευθερίας στο πλαίσιο των σχέσεων Πολιτείας και Εκκλησίας.

Στη συνέχεια, ο Γιάννης Κτιστάκις, εξετάζει τις καταδικαστικές αποφάσεις του Δικαστηρίου του Στρασβούργου σε ζητήματα θρησκευτικής ελευθερίας κατά της Ελλάδας.

Ο αναγνώστης έχει την ευκαιρία να παρακολουθήσει τις νομοθετικές προτάσεις του για μια συνταγματική κατοχύρωση της θρησκευτικής ελευθερίας και το χωρισμό της εκκλησίας και του κράτους, οι οποίες οριοθετούν τα δεοντολογικά κανονιστικά περιθώρια σεβασμού της θρησκευτικής ελευθερίας από μια πολιτεία θρησκευτικά ουδέτερη, στο περιβάλλον μιας εκκλησίας απαλλαγμένης από τον πολιτειακό της μανδύα. Ο τόμος κλείνει με την ανάλυση του Κωνσταντίνου Τσιτσελίκη, στην οποία παρουσιάζεται αναλυτικά το νομικό πλαίσιο του θεσμού της Μουφτείας και διερευνώνται οι ιστορικές συνιστώσες της πορείας της Μουφτείας στην Ελλάδα.

Ο συλλογικός τόμος που επιμελήθηκε ο Δ. Χριστόπουλος αποτελεί μια πολύ χρήσιμη θεωρητική επεξεργασία των νομικών ζητημάτων που προκύπτουν από τη θρησκευτική ετερότητα.

Σωτήρης Ντάλης

Μετὰ ἀπὸ τὴν ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ τοῦ Νίκου Θέμελη
κυκλοφορεῖ Ἡ ΑΝΑΤΡΟΠΗ

10η ΧΙΛΙΑΔΑ

«Ένα ιδιαίτερα γοητευτικό μυθιστόρημα γύρω ἀπὸ τὴ θαυμαστὴ ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Διασποράς ἀπὸ τὸν Δούναβη ὡς τὴ Μαύρη Θάλασσα κατὰ τὴν περίοδο 1880-1930, προκειμένου νὰ δώσει μορφή καὶ ἀλήθεια σὲ ἓνα ὄραμα γιὰ τὸ μέλλον τῆς σύγχρονης Ελλάδας...

Ὁ συγγραφέας δίνει ἱστορικό, κοινωνικό καὶ πολιτικό βάθος σὲ κάθε βήμα τῆς πρωίδας του, λειτουργώντας ὁμως σαν καθαρὸαιμος λογοτέχνης καὶ ντύνοντας τὴν περιπέτεια τῆς ζωῆς τῆς με μὴ καταπληκτικὴ καὶ ἀπόλυτα πιστὴ ατμόσφαιρα ἐποχῆς.»

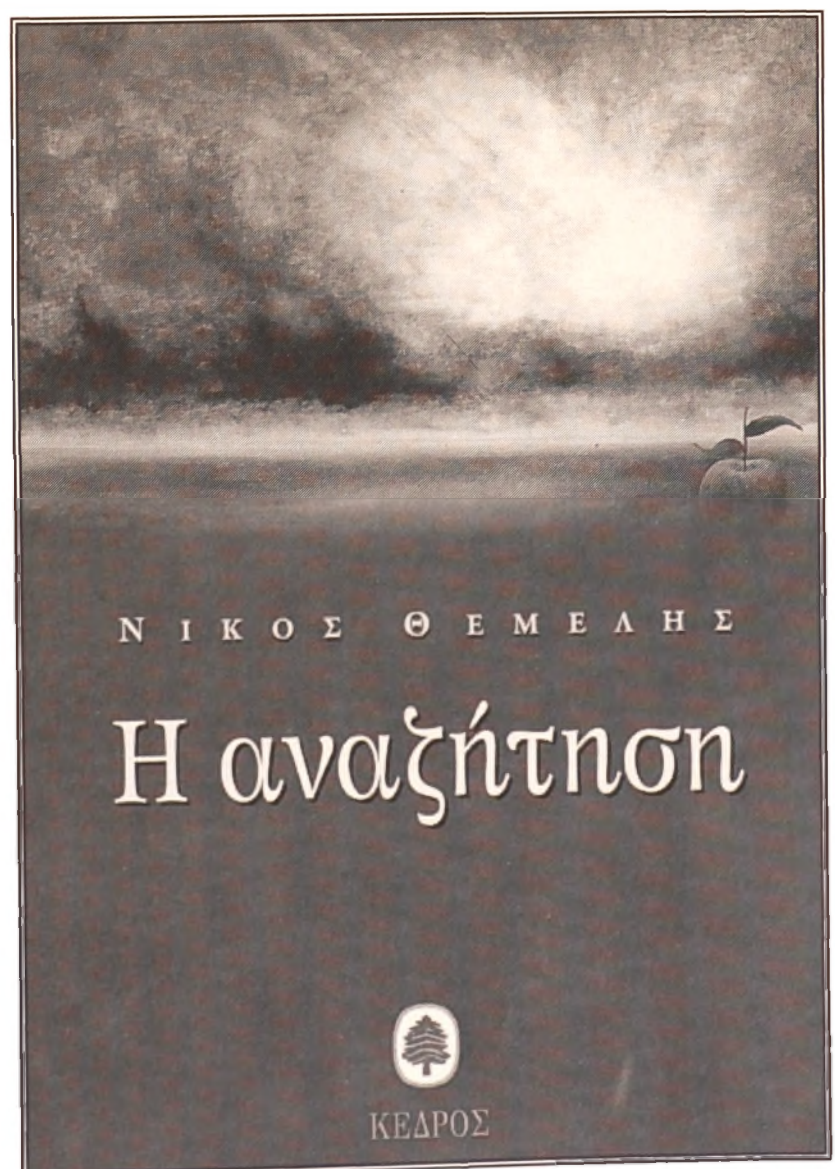
ΤΑ ΝΕΑ

«Γραμμένο σὲ μὴ γλῶσσα ποὺ ρέει ἀβίαστα, χωρὶς ἴχνος ἐπιτήδευσης καὶ ἀς ἀποθησαυρίζονται σ' αὐτὴν ἓνα σωρὸ ξεχασμένες λέξεις, τὸ μυθιστόρημα τοῦ Νίκου Θέμελη διαβάζεται σαν παραμῦθι.»

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

«*Ἡ Αναζήτηση* εἶναι ἓνα μυθιστόρημα ποὺ ξέρει νὰ μὰς κερδίζει ὄχι μόνο με τὴν ἐντιμότητα ἢ τὶς μεγάλες τοῦ φιλοδοξίες, ἀλλὰ καὶ με τὴν ποιότητα τῶν ἐπιτευγμάτων του.»

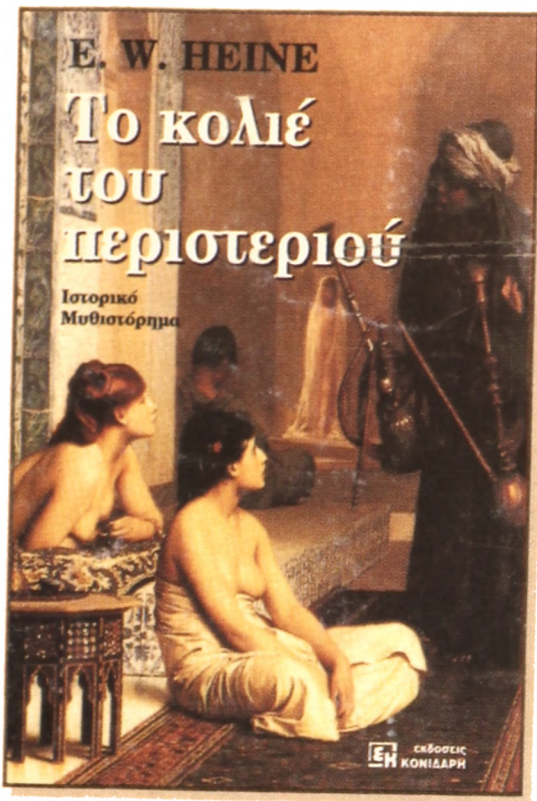
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

24η ΧΙΛΙΑΔΑ

Αξίζει να διαβαστούν...

BEST SELLER

ΕΚΔΟΣΕΙΣ - ΚΟΝΙΔΑΡΗ
Σόλωνος 140 Αθήνα 10677 τηλ.: 3822971 - 3845245

THE LEGEND

Ernest Hemingway, μια θρυλική φυσιογνωμία, δε θα μπορούσε να προτιμήσει άλλο από ένα εξίσου θρυλικό ποτό. Το **Havana Club 7 AÑOS**, το μόνο διεθνές αυθεντικό ρούμι της Κούβας, που ξεχωρίζει για το μοναδικό του άρωμα, το χρυσαφί του χρώμα και την ισορροπημένη του γεύση. Με παράδοση 3 αιώνων, η μέθοδος παραγωγής και απόσταξης αυτού του ξεχωριστού ποτού αγγίζει την τελειότητα. Η πολυετής παλαιώσή του δίνει βάρος, σε συνδυασμό με τα φυσικά εκχυλίσματα εξωτικών φρούτων και αρωματικών φυτών, προσδίδουν στο μοναδικό αυτό απόσταγμα Κουβανέζικου ζαχαροκάλαμου ένα χαρακτήρα ώριμο και ειλεπτικό. Το **Havana Club 7 AÑOS** είναι απόσταγμα πολύτιμων εμπειριών. Ένα απόσταγμα ζωής.

The Authentic Rum of Cuba

